

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

7-12 YAŞLARI ARASINDA İNANÇ GELİŞİMİ
(JAMES W. FOWLER'A GÖRE İNANÇ GELİŞİMİ)

Yüksek Lisans Tezi

ESMANUR GÜMÜŞ

İstanbul, 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

**7-12 YAŞLARI ARASINDA İNANÇ GELİŞİMİ
(JAMES W. FOWLER'A GÖRE İNANÇ GELİŞİMİ)**

Yüksek Lisans Tezi

ESMANUR GÜMÜŞ

Danışman: DOÇ. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı DİN PSİKOLOJİSİ Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ESMA NUR GÜMÜŞ'ün 7-12 YAŞLARI ARASINDA İNANÇ GELİŞİMİ (JAMES W. FOWLER'A GÖRE İNANÇ GELİŞİMİ) adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 04.05.2011 tarih ve 2011/09-04 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliğiyle Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

- Tez Savunma Tarihi : 09.06.2011.
- 1) Tez Danışmanı : DOÇ. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU
- 2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. BANU GÜRER
- 3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. SAFİ ARPAGUŞ

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soy İsim	: Esmenur GÜMÜŞ
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	: Din Psikolojisi
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Temmuz 2010-07-10
Anahtar Kelimeler	: İnanç Gelişimi, Dini Gelişim, İnanç Psikolojisi

ÖZET

7–12 YAŞLARI ARASI İNANÇ GELİŞİMİ

(JAMES W. FOWLER'İN İNANÇ GELİŞİMİ TEORİSİNE GÖRE)

İnancın bireyin yaşamında gelişimsel olarak ele alındığı ve inanç gelişiminin psikolojik boyutunun yer aldığı İnanç Gelişim Teorisi örnek olarak incelenmiş ve yöntem olarak Fowler'in ortaya koyduğu mülakat tekniğı ile çalışma yürütülmüştür. Bu araştırmada James W. Fowler'in inanç gelişimi teorisi kapsamında 7–12 yaşları aralığındaki ilkokul çağı çocuklarının inanç gelişim düzeyleri incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusuna ve amacına, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve ilgili araştırmalara değinilmiştir. Birinci bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi ilgili kavramlara yer verilmiştir. Gelişim kavramı ve son çocukluk (7–12 yaşları) dönemi genel özellikleri ve dini gelişim özellikleri, James Fowler ve inanç gelişim teorisi ve kavramlar bu bölümde ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırmanın problem ve yöntemine, modeline, evren ve örnekleme yer verilmiş, mülakatların uygulanması ve verilerin toplanmasıyla ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. Son bölümde ise pratik olarak yapılan araştırmamızın bulguları ve bulguların değerlendirilmesi ve araştırmanın sonuç kısmı yer almaktadır.

GENERAL DESCRIPTION

Name and Surname	: Esmanur GÜMÜŞ
Department	: Philosophy and Theologie
Programme	: Psychology of Religion
Thesis Advisor	: Doç. Dr. Ali Ulvi MEHMEDOĞLU
Thesis Type and Date	: Master – Temmuz 2010-07-10
Keywords	: Faith development, Religious development, Faith psychology

ABSTRACT

BETWEEN 7–12 AGES FAİTH DEVELOPMENT

(ACCORDİNG TO JAMES W. FOWLER’S FAİTH DEVELOPMENT THEORY)

Faith development theory which deals with faith as a developmental process in persons life and contains psychological dimension of faith development is analysed as a sample project and perform with Fowler’s interview technique. In this investigation 7–12 age elementary school children’s faith development levels are analyzed within James W. Fowler’s fatih development theory.

This investigation consist of three parts. Topic, purpose, assumption, of investigation are referred at the opening chapter. Cognitive and theoretical framework of this investigation is explained at first chapter. Development concept, 7-12 ages generic attribute, religious development attribute, James Fowler’s faith deveoplment theory and concepts are analyzed at this chapter. The problem, method, model, cosmos and sample of investigation are anlyzed at the second chapter, giving directions about gathering data and fulfilling interview. At last chapter, findings, evaluation and conclusion of investigation are explained.

ÖNSÖZ

İnanç, insan yaşamının soyut ve manevi boyutuna temel teşkil eden, içerisinde bir çok değişkeni barındıran bir olgudur. İncanın oluşumu, gelişimi ve bu sürecin diğer aşamalarını da içine alan bir yaklaşım, teori olarak görülebilir. İncanın, dini ve psikolojik açılarından nasıl etkilendiğine ve şekillendiğine dair geniş kapsamlı bir gelişim modeline sahip bu teori ile birlikte ele alınmaktadır.

Bu araştırma James W. Fowler'ın İnanç Gelişim Teorisi'nin ülkemizde son çocukluk döneminde bulunan 7-12 yaş grubundaki çocuklara uygulanarak, bu dönem çocukların inanç gelişim düzeyleri incelenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma esnasında desteğini, tecrübesini, rehberliğini ve hoşgörüsünü esirgemeyen değerli tez hocam Doç. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu'na ayrıca çalışmamı inceleyerek, çalışmamın bilgi ve tecrübe kalemlerinden istifade etmesini sağlayan Doç. Dr. Safi Arpaguş ve Yrd. Doç. Dr. Banu Gürer'e teşekkür ediyorum. Burada ismini zikredemediğim eğitim hayatım boyunca üzerimde emekleri olan hocalarıma, tezimin birçok aşamasında olumlu katkılarıyla yanımda olan Şeyma Betül Gümüş ve Volkan Ertürk'e, çalışmamda emeği geçen bütün dost ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyorum. Eğitim ve öğretim hayatım boyunca emekleriyle beni buralara kadar getiren çok kıymetli aileme içten teşekkürü bir borç bilirim.

Esmannur GÜMÜŞ

İstanbul 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	2
B. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	3
C. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
D. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	4

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

A. TEMEL KAVRAMLAR.....	8
1. Gelişim.....	8
2. Din Kavramı.....	9
3. Dini Gelişim.....	12
4. İnanç ve İman	13
5. Ahlak ve Ahlaki Gelişim.....	15

B. 7- 12 YAŞLARI ARASI ÇOCUKLUK DÖNEMİ

1-	Son Çocukluk (7–12 yaşları) Dönemi Genel Özellikleri.....	17
2-	Son Çocukluk Döneminde Gelişim Özellikleri.....	18
	a. Bedensel Gelişim (Sigmund Freud).....	18
	b. Bilişsel Gelişim (Piaget).....	19
	c. Psiko-Sosyal Gelişim (Erik Erikson).....	20
	d. Duygusal ve Dil Gelişimi.....	22
	e. Ahlaki Gelişim (Kohlberg).....	23
3-	Son Çocukluk Döneminde Dini Gelişim	
	a. Dini Duygu ve Düşünce.....	25
	b. Allah Tasavvuru(Tanrı Kavramı).....	29
	c. Çocukta İnanç Gelişimi.....	30

C. JAMES W. FOWLER VE İNANÇ GELİŞİM TEORİSİ

1.	J. Fowler'in Teorisinin Oluşum Süreci ve Etkileri.....	32
2.	İnanç Gelişim Dönemleri.....	39
	a. Basamak Öncesi Dönem- Temel İnanç (0–3/4 yaşlar).....	39
	b. Sezgisel-Yansıtıcı İnanç (3–4 /7–8 yaşlar).....	39
	c. Öyküsel-Lâfzî İnanç (6–7/ 11–12 yaşlar).....	40
	d. Terkibi- Geleneksel- Yapay İnanç(11–12/17–18 yaşlar).....	41
	e. Bireysel-Düşünmeye Dayalı İnanç Basamağı (17–18 yaşlar)....	42
	f. Birleştirici inanç (30 yaş sonrası).....	43
	g. Evrenselleştirici İnanç (30yaş öncesi nadir).....	44

2. BÖLÜM
YÖNTEM VE ARAŞTIRMA

1. PROBLEM VE YÖNTEM.....	47
2. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	48
3. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	49
4. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR ve NİTELİKLERİ.....	49
5. UYGULAMA.....	49
6. VERİLERİN TOPLANMASI VE YORUMLANMASI/ANALİZİ.....	50

3. BÖLÜM
BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

1. İnanç Gelişimi Skorlama Analiz Çizelgeleri.....	52
2. Kriterler.....	53
3. İnanç Gelişimi Mülakatlarında Elde Edilen Ortak Sonuçlar.....	88
4. Katılımcı Kübra'ya Ait Mülakat ve Hayat Hikâyesi Analizi.....	117
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	133
BİBLİYOGRAFYA.....	138
EKLER.....	143
EK-1. MÜLAKATLARDAN ÖRNEKLER.....	143
EK-2. İNANÇ GELİŞİMİ TABLO ÖRNEĞİ.....	213

EK-3. GÖRÜŞME İFADELERİNİN YAZIYA GEÇİRİLMESİ KURALI..	215
EK-4. MÜLAKAT SORULARI (ORJİNAL).....	217
EK-5. KİŞİ İZİN FORMU.....	220

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Şevval'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 2: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre İlknur'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 3: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Tuğçe'ye Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 4: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Halenur'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 5: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Fatih'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 6: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Naz'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 7: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Kübra'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 8: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Enes'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 9: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Tuna'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 10: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Zeynep'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 11: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Eflal'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 12: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Çağan'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 13: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Efsun'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 14: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Ömer'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 15: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre İlkay'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 16: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Feyza'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 17: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Efe'ye Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 18: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Büşra'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 19: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Arda'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Tablo 20: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Su'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

KISALTMALAR

Bkz.: Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

Ed.: Editör

Md. : Maddesi

MÜSBE: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

pp. : Paragraf

s. : Sayfa

S. : Sayı

tsz. : Tarihsiz

UÜİFD: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

Yay. : Yayınları

Ç.V.Y: Çocuk Vakfı Yayınları.

Ç.Ü.İ.F.D: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

D.A.D. : Dini Araştırmalar Dergisi.

D.İ.B.Y: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

D.B.A.A.D: Din Bilimleri Akademik Araştırmaları Dergisi.

D.E.A.D: Değerler Eğitimi Araştırma Dergisi.

D.E.Ü.İ.F.D: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

E. A. Ü. İ. F. D: Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

M.E. B.Y: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

M.Ü. İ.F.D: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

M.Ü. İ.F.V.Y: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Sad: Sadeleştiren.

O.M.Ü. İ.F.D: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

S.Ü.İ.F.D: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

T.D.K: Türk Dil Kurumu.

T.D.V: Türkiye Diyanet Vakfı.

T.D.V.Y: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bilim dünyasında, insana ve onun davranışlarına yönelik çalışma alanı olarak tanımlanan Psikoloji, kendi sınırları çerçevesinde insan hayatına odaklanmıştır. Psikolojinin temel dayanak noktalarından biri olan ‘davranış’ın rahatlıkla sonuca götüreceği, insan davranışlarının temel dinamiklerini içeren önemli alanlardan birini inanç oluşturmaktadır. Bu sürecin önemli parçalarından olan ve insanın benliğine, iç âlemine hâkim inancın doğru şekilde tanımlanmasıyla asıl amaç gerçekleşecektir. İnancın insan hayatındaki serüveni, anlam bulma ve değer katma ile yakından ilgilidir. İnancın gelişimi, geçirdiği evre ve evrimleri doğru tanımlamakla daha netlik kazanacaktır.

İnancın konu edinilmesi, iman ve dini gelişim perspektifinden bakmayı da zorunlu kılmıştır. Çoğu zaman birbirini yerine de kullanılan bu kavramları netleştirmek, sağlıklı bir değerlendirme ve sonuca ulaştıracaktır. Araştırmanın konusu olan inanç gelişimi, bu açıdan ele alındığı zaman, ülkemizde 7–12 yaş çocuklarına ait kapsamlı bir araştırma ile incelenmediği görülmektedir.

Diğer taraftan İnanç Gelişim Teorisi’nin ülkemizdeki seyrinin, başlangıç aşamaları da bulunması ve dolayısıyla bu alandaki çalışmaların sayısının az olması, yapılan değerlendirmelerin sınırlı olmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada James W. Fowler’in İnanç Gelişim Teorisi model alınarak, ülkemizdeki 7–12 yaş ilkököl çağı çocuklarının inanç basamakları belirlenmeye çalışılmıştır. Dini gelişim bağlamında din psikolojisi bilimine katkılarda bulunmak amaçlanmıştır.

Daha açık ifade etmek gerekirse, İnanç Gelişimi Teorisi dikkate alınarak gerçekleştirilen bu araştırma, ilkököl çağındaki çocukların inanç gelişiminde etkili olan unsurları ve bu unsurların seyrini incelemiştir. Yöntem olarak mülakat tekniğini kullanan bu araştırma, Din Psikolojisi alanında önemli bir boşluğu dolduracak ve alanla ilgili yapılacak diğer araştırmalar için örnek teşkil edecektir. İnanç Gelişimi Teorisi, insanı birçok farklı açıdan ele almaktadır. Bundan dolayı, bu teori çerçevesinde çalışılan bu

araştırmayla, Din Psikolojisi'nin alanının genişletilmesi ve bu alana zenginlik katılması amaçlanmıştır.

B. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Varsayım veya hipotez, bilimsel yöntemde olaylar arasında ilişkiler kurmak ve olayları bir nedene bağlamak üzere tasarlanan ve geçerli sayılan bir önermedir.¹

Buna göre araştırmanın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırmanın modeli, araştırmayı gerçekleştirecek düzeydedir.
2. Araştırmanın örnekleme, araştırmanın ana kütleini temsil yeteneğine sahiptir.
3. Araştırmada kullanılan teknikler, araştırmanın metotlarını oluşturacak güçtedir.
4. Mülâkatların güvenilirlik ve geçerliliği, katılımcıların sorulara verdikleri cevaplara bağlıdır.
5. Mülâkatlara katılan katılımcıların sorulara doğru ve içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
6. İnançın gelişimsel boyutları vardır.
7. İnanç olgusu, yaşlara /evrelere göre inanç dediğimiz olgu, değişiklikler gösterir.
8. 7–12 yaş grubunda, inanç gelişim teorisi kullanılarak gerçekleştirilen diğer çalışmalardaki yaş gruplarıyla benzerlikler veya farklılıklar bulunacağı varsayılmıştır.

¹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Varsayım>

9. Araştırmamızda, katılımcıların inanç gelişim düzeylerinin, 2. basamakta yoğunlaşacağı varsayılmıştır.

C. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma, 7–12 yaş aralığındaki, 8’i erkek, 12’si kız olmak üzere 20 kişi ile sınırlıdır.

2. Araştırma, James W. Fowler’ın İnanç Gelişimi Teorisi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu yüzden, söz konusu teorinin perspektifi ile sınırlıdır.

3. Araştırma, ulaşılabilen literatürle sınırlandırılmıştır.

4. Araştırma, amaca uygun olarak yapılandırılan mülakat tekniğinin değerlendireceği verilerle sınırlıdır.

5. Araştırma, İstanbul ilinde uygulanmıştır. Burada İstanbul’un Türkiye’nin bir örneklemini olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla araştırma bu ille sınırlıdır.

6. Araştırma, 2009–2011 yılları arası ile sınırlıdır.

D. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

James W. Fowler’ın, 20. yüzyılın son çeyreğinde bilim dünyasına sunduğu İnanç Gelişim Teorisi, Amerika ve Batı Avrupa’da din eğitimi, ergen eğitimi, dinî danışmanlık ve din psikolojisi alanlarında kendine geniş bir ilgi alanı bulmuştur. Teoriye Türkiye’de gösterilen ilgi ise alıntı ve referanslar (bkz., Köylü, 2004; Kayıklık, 2003; Mehmedoğlu,

2004; Mehmedoğlu, 2005; Karacoşkun, 2006) hariç, eleştirel bir değerlendirme (Ok, 2004) ve bir tercüme (Fowler, 2000) ile sınırlıdır.²

Bahsi geçen çalışmaların yanında son yıllarda yapılan yüksek lisans tezlerini de şöylece sıralamak mümkündür:

1-H. Eşer, *Üniversite Öğrencilerinde Dinî İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi*; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2005; Eşer, üniversite öğrencilerinde dini inanç gelişimi ve benlik saygısı ilişkisini inanç gelişim teorisi paralelinde incelemeyi amaçlamıştır.

2- H. Acar, *İlkokul Çocuklarının İnanç Gelişimi: Psiko-Teolojik Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006; Acar, ilkokul dönemi çocuklarının inanç gelişiminde etkili olan unsurları ve bu unsurların boyutlarını 5 öğrenciyle görüşmeler yaparak ortaya koymayı amaçlamıştır.

3- C. Osmanoğlu, *Basamak Teorileri Açısından Dini Gelişim, İnanç Gelişimi ve Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Osmanoğlu, inanç gelişimi ve eğitimi ile ilgili zemin ve kaynak oluşturmak amacıyla yerli ve yabancı kaynaklardan makale boyutuyla geniş bir literatür tarama yapmıştır

4- R. Acar, *Basamak Teorilerine Göre İlk Yetişkinlik Döneminde (21–30 Yaş) Dini Gelişim ve Eğitim*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; R. Acar, Fowler'ın İnanç Gelişim Teorisini esas alarak 21- 30 yaşları arasındaki yetişkin bireylerin inanç gelişim basamaklarının tespitini yapmak amacıyla, inanç gelişimi mülakat soruları ve ölçeği kullanılarak din eğitimi bilimi disiplinine inanç gelişimi ve eğitimi açısından katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

5- B. Özdemir, *13–20 Yaşları Arasında Dinî Gelişim ve Eğitimi(James W. Fowler'ın İnanç Gelişimi Teorisi Bağlamında Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; Özdemir, James W. Fowler'ın inanç gelişimi

² Ali Ulvi Mehmedoğlu –Adem Aygün, James W.Fowler ve İnanç Gelişimi Teorisi, Ç.Ü.İ.F.D. , C. 6, S. 1, s. 118

teorisini 13–20 yaş aralığındaki gençlerin dinsel açıdan gelişim ve eğitim düzeyleri incelenmeye çalışmış bu çalışmanın da bu konudaki alan araştırmaları içerisinde dini konu edinen araştırmalarla, din eğitimi bilimine katkılarda bulunmayı amaçlamıştır.

6- E. Söylemez, *31–40 Yaşları Arasında İnanç Gelişimi Ve Eğitimi (James W. Fowler'a Göre İnanç Gelişimi)*, İstanbul, 2009; Söylemez ise inanç gelişimi ve 31–40 yaş grubundaki orta yetişkinliğine dair teorik bilgiler ışığında, Fowler'ın inanç gelişimi teorisi bağlamında yapılan mülakatlar sonucunda değerlendirmelerde bulunmuştur.

7- R. Türküz, *Okul Öncesi Dönemde Dini Gelişim ve Eğitimi (James W. Fowler'in İnanç Gelişimi Teorisi Bağlamında Bir Araştırma)*, İstanbul, 2009; Son olarak Türküz, uygulamalı araştırmasıyla inanç gelişimi teorisi çerçevesinde 5- 6 yaş aralığındaki okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerine bir alan çalışması yapmış ve çalışmanın sonuçlarını din eğitimi bilimi açısından yorumlamıştır.

Bu çalışmada ise inanç gelişimi ve son çocukluk dönemi ile ilgili teorik bilgiler sunulduktan sonra, Fowler'ın İnanç Gelişimi Teorisi bağlamında 7–12 yaş grubunda bulunan 20 denek ile yapılan mülakat çalışmaları ve bu çalışmalar sonucu elde edilen verilerin sunulması, değerlendirmesi ve sonuca ulaşılması esas olacaktır. Bu çalışmada inanç gelişimi mülakat soruları ve ölçeği kullanılarak, inanç gelişimi düzeylerini belirlemek suretiyle, din psikolojisi bilimine inanç gelişimi açısından katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

A. TEMEL KAVRAMLAR

1. Gelişim

Gelişim, insan vücudunun ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan süre içinde geçirdiği çeşitli değişimlerdir.³ Gelişim, büyüme, olgunlaşma, hazırbulunuşluk ve öğrenme kavramlarını da kapsamaktadır.⁴ Büyüme; bireylerin bedensel özellikleri için kullanılmakta ve organizmanın fiziksel olarak gösterdiği değişiklikleri ifade etmektedir. Gelişim ise fiziksel özelliklerin yanı sıra diğer (psikolojik) özellikleri de kapsar. Olgunlaşma, bireyin doğuştan getirdiği potansiyelin zaman içerisinde ortaya çıkmasıdır.⁵ Olgunlaşma büyümenin sonucudur ve öğrenme olmadan, büyümeyle kendiliğinden oluşur. Bunun için olgunlaşma, hazırbulunuşluk ve öğrenme gerçekleşmeden gelişimden yeterli düzeyde söz etmek mümkün değildir. Buradan hareketle gelişim için, “büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin birbirini etkileyerek devam etmesiyle döllenmeden ölüme dek süren yaşam sürecinde bireyin geçirdiği fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal değişikliklerdir”⁶ diyebiliriz.

Gelişim, baştan ayağa, içten dışa durmaksızın devam eden bazen yavaş bazen hızlı bir süreçle ilerleyen, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal alanlarda bir bütün olarak gelişim alanlarını etkileyen, ilk yılların önemli olduğu ve bireysel farklılıkların göz önünde tutulduğu bir alandır.⁷

Gelişimdeki beş temel kavram şöyle özetlenebilir:

1. Gelişim, dinamik bir olgudur.
2. Gelişim, genetik bireyselliğin bir sonucudur.
3. Gelişim, giderek artan bir özelleşme sürecidir.
4. Gelişimde denge vardır.

³ Zeynep Kızıltepe, Öğretim, Ofset Yay. 2004, s. 27

⁴ Mualla Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, TDVY.1990, s. 24

⁵ Şaban Karaköse, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, Mavi Yay. 2007. s. 67

⁶ Söylemez, 31-40 Yaşları Arasında İnanç Gelişimi ve Eğitimi, s. 9

⁷ Ziya Selçuk, Gelişim ve Öğrenme, , Ankara 2004, s. 18-20

5. Gelişim, art arda görülen, düzenli bir süreçtir.⁸

İnsan gelişimi, çevre ve kalıtım arasında var olan sürekli karşılıklı etkileşimin ürünüdür. Buna göre insan gelişimine yön veren iki temel süreç söz konusudur. Bunlardan birincisi Genotip (Genotype) ve Fenotip (Fenotype) tir. Genotip, anne-babadan kalıtım yoluyla gelen özellikler, fenotip ise aile, çevre, okul, toplum gibi farklı etkenlerle sosyal ilişkilerin kurulması sonucu edinilen özelliklerdir.⁹

Kısaca gelişim, sadece sayısal ölçümlerle açıklanamayan, birçok yapı ve işlevi bütünleştiren karmaşık bir olgudur.¹⁰

2. Din Kavramı

Din, sözlükte “dyn” kökünden , “adet, durum, ceza, mükâfat, itaat, hesap” anlamına gelen Arapça asıllı bir mastar isimdir.¹¹ Din kelimesi, genel ve geniş anlamıyla; “ Her ne olursa olsun yüksek bir otoriteyi ve bu otoriteye boyun eğmeyi, bu otoriteden kaynaklanan emir ve hükümleri uyulması gereken kurallar olarak kabul etmeyi, bu kurallara uyulduğu zaman mükâfat, karşı gelindiği zaman ceza alınacağına inanmayı içine alan bir hayat sisteminin genel adıdır.”¹²

İslam Kelâmında din, Tanrı'nın koyduğu ve mensuplarını dünya ve ahrette kurtuluşa götüren inanış ve davranışlardan meydana gelen bir kurumdur.¹³ Din kelimesinin anlamı, İslami literatürdeki kullanımı dikkate alınarak dört grupta toplanabilir: a) Ceza, mükâfat, hüküm, hesap; b) Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama, c) İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet, d) Adet, yol, kanun, şeriat, millet, mezhep. İslami literatürde din sadece bir kavram değil, aynı zamanda insan tecrübesinde içten ve derinden yaşanan gerçeklik haline getirilmiş bir şeydir. Aynı zamanda dinin adı olan “İslam” onun tanımıdır

⁸ Haluk Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 31. Basım, 2008, s. 29

⁹ Ayhan Aydın, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yay. 2003, s.1

¹⁰ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 27

¹¹ İbn Manzûr, Lisânü'l Arap, “Din” md.

¹² Karaköse, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, s. 15

¹³ Mehmet Taplamacıoğlu, Din Sosyolojisi, A.Ü.İ.F. Yay. Ankara, 1983, s. 50

da: Allah'a teslim olmak. Teslim olma fikrinde hissetme, iman ve amel bir bütünü oluşturur.¹⁴

Batı dünyasında dinin tarifi konusunda bir ittifak söz konusu değildir. Din adamları ve kilise ile ahlakçılar, filozoflar, materyalistler, sosyologlar da çeşitli yönlerden dini açıklamak istemişlerdir. Bu tanımlardan bazıları şöyledir;

Kant'a göre, "din, insanın bütün vazifelerinde ilahi emrin bilinmesi ve tanınmasıdır"

Durkheim'e göre, "din, kutsal varlıkla ilgili her türlü ibadetler ve itikatlardan meydana gelen toplu bir sistemdir. Bu sisteme bağlanan bireyler manevi bir birlik meydana getirirler."

Auguste Comte'ye göre, "din, ferdi şahsiyetleri ve tabiatları tanzim eden bir kuvvet olarak kabul edilmelidir."

Max Müller'e göre, "din, duyu organlarına ve akla rağmen insanı sonsuzluğa kavramaya sevk eden zihni meleke ve kabiliyettir. Bu sonsuzluk insanda davranışlarına tesir edecek bir potansiyel kudret yaratır."

R. Otto'ya göre, "din, bir kutsala inanmak ve onunla münasebet kurmak için yapılan davranışlardır. Kutsal ise, insanı aşan ve onda tazim ve saygı uyandıran varlıktır."¹⁵

Psikanaliz ve psikanalistler dine daha çok teorik açıklamalar getirmişlerdir. Freud dini, bir yanılsama olarak görürken, Jung ise Tanrıyı bilinç dışına hapseden ve dini insanın kaçamayacağı bir kaderi olarak görür ve dini tercih konusunda insanın iradesinin olamayacağını belirtmiştir. İradeyi önemseyen Frankl ve Maslow gibi hümanist psikologlar ise, dinin insan tabiatına uygunluğuna ve insanın dini alanla ilişkisinde sahip olduğu iradesine vurgu yapmışlardır.¹⁶

¹⁴ Ali Ulvi Mehmedoğlu, Kişilik ve Din, Dem Yay. İstanbul, 2004, s. 14-15

¹⁵ Geniş bilgi için bkz. Osman Pazarlı, Din Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972, s.30

¹⁶ Ali Ayten, Psikoloji ve Din, İz Yay. , İstanbul, 2006, s. 12-13

Din, insanla birlikte var olmuş ve onunla birlikte varlığını sürdüren bir müessesedir. Geçmişte de, günümüzde de dünyayı sevk ve idare eden kuvvetlerin başında din gelir.¹⁷

Her din bir inanç sistemidir; fakat her din aynı zamanda, çevresinde bir düşünce sistemi kurar. İnanç olarak Müslümanlık vardır; bir de düşünce sistemi olarak Müslümanlık vardır. Din olarak Müslümanlık sadece bir inanç konusudur.¹⁸

Din insanın bütününe nüfuz eden bir etki gücüne sahiptir. Dinin insan tecrübesinin herhangi bir alanını boş bırakmaksızın bütününe kuşattığı görülmektedir. İnsanın anlam dünyasını bütünüyle kuşatan dini inanç ve değerler, biliş, duyuş ve davranışın her türünde bireysel ve ilişkisel tecrübelerimizin her alanında etkinlik gösterebilmektedir.¹⁹

Gerçekte bu tür tanımlar dini bir ya da birkaç işlevine indirgeme gibi sakıncalı bir yol izlemektedir. Genel olarak bakıldığında dinin birey ve topluma yönelik birçok etki ve işlevinden söz etmek mümkündür:²⁰

- 1- İnanılması gereken doğruları açıklar; Allah'la olan ilişki kurmanın yol ve yöntemlerini, kurallarını verir.
- 2- Hayat, ölüm, kader, acı, mutluluk gibi temel varoluşsal sorunlarla ilgili açıklamalarıyla insana bütüncül bir dünya görüşü kazandırır.
- 3- Din, varoluşu ve gerçekliği yorumlayarak kimliğin bir tanımı vasıtasıyla insanı bu bütünlüğün içerisine yerleştirir. Böylece bireyin hayatını anlamlı kılar; anlam arayışına bir cevap oluşturur.
- 4- İnsana sınırlarını ve görevlerini bildirerek, vicdanında büyük bir sorumluluk duygusu uyandırır. Nasıl yaşanması gerektiğine dair bir hayat rehberi sunarak insanı aydınlatır, belirsizlikten kurtarır.

¹⁷ Mustafa Şengün, Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri, O.M.Ü.İ.F.Dergisi, 2007, sayı 23, s. 209; Ayrıca bkz. Pazarlı, Din Psikolojisi, s.31

¹⁸ Faik Acar, Din İnanç ve Bilinç, Berfin Yay. , İstanbul, 2005, s. 45

¹⁹ Hayati Hökelekli, Din ve Dindarlık Boyutları, Din Psikolojisi, Ed. , H. Hökelekli A.Ü. Yay. Eskişehir, 2010, s.27

²⁰ Hökelekli, Din ve Dindarlık Boyutları Psikolojisi, s. 31

- 5- İşlevsel olarak din hayattaki önemli amaçların pek çoğu için bir araştırma yapmayı temsil etmektedir. Bu bakımdan din, statik, donuk bir varlığa sahip değildir.

İnsanın bir tabiat içerisinde yaşamaya mecbur oluşu sebebiyle öncelikle kendi kaderine hâkim olan kuvvet ve kudreti duymaya ve anlamaya başlar. İnsanın kendi kaderine hâkim olan bir kuvvetin varlığını duyması, dinin ilk tohumlarını teşkil eder. Dolayısıyla insan, doğal bir eğilim ve duygu ile kendine göre bir dini hayat yaşamaya başlar.²¹

3. Dini Gelişim (Süreci)

Zihinsel gelişim yaklaşımı, dinde de kabul edilir. Örneğin; Goldman, Piaget'in genel zihinsel gelişim teorisini şu sıralamayı ifade etmek için kullanır.

Din öncesi dönem: 5–7 yaş, dini anlayış peri masalı düzeyinde ve tanrı anlayışı kaba bir antropomorfizme (Tanrıya insana dair benzerlikler atfetme) dayanır.

- Alt dini düşünce dönemi: 7–11 yaş, daha somut ve maddeci bir seviyede olmasına rağmen daha mantıki bir anlayış belirgindir.
- Kişisel dini düşünce dönemi: 11 yaş ve üzeri, gerçek olmayan yorumların mevcut olduğu daha soyut ve manevi bir anlayış dönemi

Piaget'in çalışmasının Goldman'ın çalışmasını etkilediği gibi, daha yakın zamanlarda Kohlberg'in çalışmaları dini gelişime paralel bir tanım ortaya koymuştur. Örneğin; Fowler 4 yaşında başlayan 1.Basamaktan (sezgisel-yansıtıcı inanç basamağı) en az 40 yaşındaki 6.Basamağa (evrenselleştirici inanç basamağı) uzanan 6 inanç gelişim basamağı ortaya çıkarmıştır. Daha soyut bir tanım, çocukların tanrı kavramından bahseden ve Kohlberg'in basamaklarını takip eden Oser tarafından ortaya konulmuştur. Oser'in,

- 1.Basamağında; Tanrı fiziksel açıdan güçlü bir figür
- 2.Basamağında; bir şeyin karşılığı olarak faydalar bahşeden kişi
- 3.Basamağında; kişisel bir arkadaş ya da kollayan çoban

²¹ Pazarlı, Din Psikolojisi, s. 31

4.Basamağında; kural koyucu

5.Basamağında; özerk ahlaki davranışı destekleyen kişi olarak görülür.

Burada örneklendirilen zihni gelişim yaklaşımı mevcut olan tek yaklaşım değildir; fakat gelişimin ahlak ve dinde olduğunu gösteren önemli bir yapıya sahip olduğundan dolayı dikkate değer bulunmuştur.²²

Din üzerine yazan psikologların çoğu şu konuda aynı görüşü paylaşıyor gözükmektedir. Kendine özgü ve tek diye niteleyebileceğimiz bir dini duygu yokken bir dini obje üzerine yoğunlaşmış geniş ve farklı tecrübeler topluluğu vardır. Tecrübenin karakterinden çok onun alışkanlık ve niyet yönleri bir tecrübenin dini duygu taşıyıp taşımadığının göstergesidir.²³

4. İnanç ve İman

Sözlükte güven vermek, güven, duymak, tasdik etmek ve gönülden benimsemek anlamlarına gelen iman, Arapçadan em-n kökünden türemiş bir terimdir.²⁴ Sağlamlaştırmak, kesin karar vermek, tasdik etmek” manasındaki akd kökünden türeyen itikad da, “iman” karşılığında kullanılmaktadır.²⁵ İman, ilahi hükümler altında, insanın manevi varlığını tanımaya başladığı anda ruhundan, iç duygu merkezlerine gelerek hissedilen manevi bir kuvvettir.²⁶

İnanç ve iman kavramı, Türkçede ve diğer dillerde kullanımıyla ilgili olarak farklı anlamlar taşımakla birlikte zaman zaman birbirlerinin yerine de kullanılmaktadır. Örneğin, İngilizcede “belief”(inanç) ve “faith” (iman) kavramlarında bu durum gözlenmektedir. Konunun uzmanları tarafından varılan genel kanı ise bunların birbirinden farklı anlamlar taşımalarıdır.²⁷ İnanç, imanı ifade etme ve iletmenin önemli tarzlarından biridir. Fakat özellikle yaşadığımız tarihi dilim içerisinde, iman ile inanç aynı şey değildir.²⁸

²² Roger Straughan, Ahlaki Gelişim, Dini Düşünce ve Davranışlar, (Çev: Abdulvahit İmamoğlu/ Tuncay Aksöz) S.Ü.İ.F. Dergisi, S. 17, 2008, s. 18-24

²³ Gordon W. Allport, Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) Elis Yay. Ankara, 2004, s. 24

²⁴ İbn Manzûr, *Lisâni'l Arap*, Emn md

²⁵ Ali Köse, İslam Ansiklopedisi, (İman), C. 22, , TDV Yay., İstanbul, 2000, s. 112

²⁶ Ziya Ceran, Allah ve İnanç, Ankara, 1972, s. 21

²⁷ Hasan Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, Ç.Ü.İ.F. Dergisi, 2005, sayı1, s.134

²⁸ J.Fowler, İman Bilincinin Evreleri, (çev:Ali Ulvi Mehmedoğlu) M.Ü.İ.F. Dergisi, S.19, 2000, s.90

İnanç, dinlerin bünyesinde var olan ve olmazsa olmaz kavramlardan biri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda ‘öznel dinsel yaşayış’ konusu din psikolojisi ile ilişkilendirilebilir. Dinsel yaşayışın önemli arka planlarından biri de inançtır. Böylelikle din psikolojisinin hareket noktalarından birini de inanç oluşturacaktır.²⁹

Allport’a göre inanç gelişimini üç aşamada gerçekleştirir. Bu aşamalardan birincisi işlenmemiş kabul şeklindeki aşamadır. Bu durum daha çok çocuklarda görülür. Onun ilk dini inançları her duyduğuna inanmaktır. Çocuk için kelimeler gerçekler kadar yararlıdır. Yetişkinler arasındaki dini inancın bir bölümü bu net çeşitliliği gösterir: Çocukça, otoriteryan ve irrasyonel. Ancak gelişmenin ikinci aşaması birinciyi kesmektedir. Birey bir bağlılığı ilgilendiren bütün imkânsızlıklarla yüzleşmediği sürece o üretici düşünce ve gözleme dayalı olarak bağımsız bir yargıyı şekillendirebilmekte özgür değildir. Üçüncü aşama, şüphe ve kabullerin dışında büyüyen olgunlaşmış inançtır.³⁰

İnançla imanı birbirinden ayıran Allport, iman ile bilgiyi de birbirinden ayırır. İmanın, aklın ve duyuların başrolde olduğu bilgiden daha farklı özelliklerinin bulunduğu ve tabiatının daha farklı olduğu sonucuna varılabilir. İman bilgi kadar kesin değildir ve bazı kanıtlara sahip oluşu kesinlik ifade etmesi için yeterli değildir. İmanı bilgiden farklı kılan özelliklerden başlıcası imanda kalbin ve kalbi duyguların devreye girmesidir.³¹

İnanç ile imanı birbirinden ayıran psikologlardan biri de W. H. Clark’tır. Ona göre bu kavramların anlaşılması birbirinden farklıdır ancak asıl farklılık büyük ölçüde psikolojiktir.³² İnanç ve iman arasında psikolojik bir fark bulunduğu dikkate alındığı takdirde, inanç, imana göre daha statik bir terim olup inanılana karşı güçlü bir duygusal tutumu içermez. İman ise daha fazla dinamik bir terimdir. Kişiyi duygusal olarak da etkiler ve tutkulu bir bağlılığı, sıcaklığı içerir, kişiyi bazı fiilleri yapmaya zorlar.³³

İnancın dayanak noktası bilgi ve kesinlik iken imanın ön planını teslimiyet ve bağlılık oluşturmaktadır. Bu açıdan iman, bilgi yönünden daha yüksek risk taşımaktadır.

²⁹ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.133

³⁰ Allport, Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) s. 139

³¹ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.135

³² Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.135

³³ Hülya Alper, İmanın Psikolojik Yapısı, Rağbet Yay. , İstanbul, 2002, s. 36

Sonuç olarak imanda doğruluk ihtimali, inançta ise güven ve samimiyet düzeyi daha düşüktür.³⁴ İman, yapısı itibariyle, hissi bir bilgi gibi duygu organlarının verilerine dayanmamasına rağmen, tam bir teslimiyet, kesin ve emin olma halidir. Aynı zamanda iman konuları hiçbir zaman yanlışlanamaz. Yani onların doğru olmadıkları açık delillerle ispat edilemez karakterdedir.³⁵ Vergote, imanı dışarıdan ve içeriden saldıran şeyler karşısında yeniden doğdukça hayat bulacağını, bu bakımdan inanan insanın onu hissedeceğini ve yaşatacağını ifade eder.³⁶ İman, güven ya da bağlılığımızı bir ya da birçok değer merkezine ve güç imge ve gerçekliklerine odaklamak suretiyle yorumlama ve bağlanmanın dinamik sürecidir. İmanda biz, mevcut bilinçli egemen anlatılara bağlanarak hayatlarımızı tutarlı hale getiririz. İman, paylaşılan güven ve bağlılıklar içinde bizi ötekine, paylaşılan değerlere, anlam ve gücün aşkın çatısına bağlayan ve başkalarıyla ilişkilerimiz içerisinde şekillenen varoluşsal bir yönelimdir.³⁷

İnançta daha çok bilişsel süreçler hâkim iken, imanda bilişsel süreçlerle birlikte ve onlardan daha yoğun olarak duygusal süreçler hâkimdir. Böylelikle iman, inancın daha gelişmiş ve öznelleşmiş bir halidir.³⁸ “İman inançtan daha derindir. İdeal anlamda, inançlarımız imanımızla uyumludur ve imanımızı ifade ederler. Fakat iman daha derindir ve bilinçdışı motivasyonlarımızı kapsadığı gibi bilinçli iman ve fiillerimizi de içerir.”³⁹

Sonuç olarak inanç ve iman karşılıklı olarak değerlendirildiğinde, inancın imana göre daha kapsamlı, toplumsal, ilkel, kesin, kanıtlı, statik, bilişsel yanının ağır bastığını, buna karşın imanın daha özel, riskli, bireysel, duygusal yanının gelişmiş olduğunu, daha pozitif bir tabiata sahip olduğu söylenebilir.⁴⁰

5. Ahlak ve Ahlaki Gelişim

³⁴ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.136

³⁵ Alper, İmanın Psikolojik Yapısı, s. 35

³⁶ Antoine Vergote, Dini İnanç ve İnançsızlık, (çev. Veysel Uysal) M.Ü.İ.F. Yay., İstanbul 1999, s. 178

³⁷ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s.92

³⁸ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.155

³⁹ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s.90

⁴⁰ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.137

Ahlak, Arapça'da "seciye, tabiat, huy" gibi manalara gelen hulk veya huluk kelimesinin çoğuludur.⁴¹ Ahlak kavramını yalın bir ifadeyle; insan hareketlerini idare eden kuralların ilmi ve bunları hayatın çeşitli durumlarına en iyi şekilde uygulayabilmek sanattır. Ahlakın nazari ve ameli yönleri vardır. Ahlak mantık gibi bir ilimdir ve bu bakımdan bir taraftan akla dayanan bazı ilkeleri temel alır, nazari, teorik bir ilimdir. Diğer yandan hayatı iyi bir şekilde sevk ve idare etmek için uygulanması gereken kuralları gösterir. Bu bakımdan pratik bir sanattır. Ancak ahlak ne tamamıyla nazari ne de büsbütün amelidir.⁴²

Ahlaki gelişim, insan gelişiminin en önemli unsurlarından biridir. İnsan, doğumuyla başlayıp hayatının sonuna kadar devam eden biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim gibi farklı gelişim süreçleri yaşar. İnsanın ahlaki yönden gelişimi de bu gelişim süreçleriyle paralel olarak şekillenir.⁴³

Aile, ahlaki gelişimin yapı taşı olarak nitelendirilebilecek ilk ve en önemli ahlaki otorite kaynağıdır. Özellikle ilk çocukluk yıllarında aile, toplum normlarını, ahlaki değerlerini çocuğa aktarmak için gerekli olan model ve örnekleri sağlar, onu doğru davranışa doğru yönlendirir.⁴⁴ Ahlaki değerler, insanda var olan doğru ve erdemli davranma yeteneğinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine, hem de sağlıklı ve dengeli bir kişilik kazanmasına sebep olur.⁴⁵

Jean Piaget 'ahlaki gelişim' kavramını derinlemesine inceleyen araştırmacılardan biridir ve onun çalışmaları son derece etkili olmuştur. O İsviçreli çocuklarla yaptığı mülakatlardan hareketle genel zihinsel gelişim teorisine bağlı olarak kompleks bir ahlaki gelişim teorisi oluşturmuştur. Piaget özerk ve bağlı olarak ifadelendirdiği iki ayrı ahlaki tip tanımlamıştır. 'Bağlı' aşamada çocuklar çeşitli türdeki kuralları kesin, kutsal ve dokunulmaz olarak kabul ederler. Onların bu aşamadaki ahlaki yargıları esnek değildir. Bir hareketin doğruluğunu ve yanlışlığını o kişinin niyetine ve dürtülerine bakmadan fiziksel sonuçlara göre belirlerler. Çocuklar akranlarıyla işbirliği yapmayı ve başkalarının

⁴¹ Mustafa Çağrı, (Ahlak), İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., Cilt 2, İstanbul, 1995, s. 1

⁴² Osman Pazarlı, İslamda Ahlak, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 13

⁴³ Şengün, Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri, s.201

⁴⁴ Şengün, Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri, s.204

⁴⁵ Şengün, Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri, s.210

görüşlerini daha iyi öğrendikleri için özerk aşamaya doğru gelişirler. Burada kurallar iradi olarak seçilir ve altında yatan mantık beğenildiğinde davranış haline getirilir. Ahlaki hükümler belli şartlara bağlı olarak yapılır ve hafifletici faktörler göz önünde bulundurulur. Bununla beraber bu gelişimsel sıra, Piaget'e göre olmazsa olmaz değildir. Herkes bir üst aşamaya ulaşamaz ve çocuklar ne belirli bir aşamaya göre davranırlar; ne de belli yaşlar, belirli aşamalara bölünebilirler.

Son zamanlarda, Amerikalı psikolog Lawrence Kohlberg ve yardımcıları, Piaget'in basamaklarını geliştirmeye çalışmışlardır ve 20 yıldan fazla bir süredir teorik ve pratik çalışmaların büyük bir yekününü oluşturmuşlardır. Farazi ahlaki ikilemler (Örneğin; parasız bir adam ölmekte olan karısını kurtarmak için ilacı çalmalı mıdır?), kullanılan mülakatlara dayanan kültürler arası ve tarihi süreçte yapılan çalışmaların bir sonucu olarak, Kohlberg çocukluktan yetişkinliğe uzanan 6 ayrı ahlaki muhakeme basamağının olduğunu ileri sürmüştür. Gerçi daha sonra bu 6 basamağın pratikte oluşup oluşmadığı konusunda şüpheye düşmüştür.

B- 7- 12 YAŞLARI ARASI/ SON ÇOCUKLUK DÖNEMİ

1.Son Çocukluk (7–12 yaşları) Dönemi Genel Özellikleri

7–12 yaşları, okul öncesi dönem sonrası ve ergenlik çağı döneminin öncesinde yer alan ve ilkokul çağı ifadesi ile de tanımlanabilen yaşları kapsamaktadır. Bu yaşlar genellikle ilköğretim çağındaki çocuklar için geçerlidir.

“Son çocukluk” adı verilen 7–12 yaş gelişim evresinde çocuk ergenliğe geçiş olgunluğunu kazanmaktadır. Okul öncesi dönemi çocukluğundan farklı olarak, temel eğitimin ilk yılları çocuğun somut düşünmeye devam etmesi, son yılları ise soyut düşünebilme aşamasına geçtiği yıllar olarak değerlendirilebilir.

Çocukların hayal ile gerçek arasındaki farkı ayırt edebildiği, olaylara başkalarının perspektifinden de bakabildiği bu dönem, Piaget'nin “somut işlem”, Kohlberg'in “araçsal ahlak” aşamasına tekabül etmektedir.⁴⁶

Erik Erikson'a göre her dönem bir sonraki dönem için basamak oluşturur ve her dönem önceki dönemlerin etkisi altındadır. Önceki dönem sonraki dönemlerde temel teşkil edecek özellikleri içinde taşır.⁴⁷

2.Son Çocukluk (7–12 yaşları) Döneminde Gelişim

a. Bedensel Gelişim

Son çocukluk döneminin başlarında dengesiz ve olumsuz olan gelişim giderek yerini düzenli ve dengeli bir döneme bırakır. Bu dönemde çocuk; motor ve dil gelişim açısından büyük aşamalar kaydetmiş ve dengenin gelişmesi sonucu bedeninin koordinasyonunu bağımsız olarak kullanabilen bir birey haline gelmiştir.⁴⁸ Ancak bu dönemdeki bedensel gelişme bir önceki döneme göre daha yavaştır.⁴⁹

Yedi yaşındaki erkek çocukların boyu ortalama 1.28 cm dolayındadır. Kız çocuklar, erkek çocuklara oranlara 5–6 cm daha kısadırlar ancak dönemin sonuna doğru kızlar erkeklere oranla ergenlik dönemine daha erken girdikleri için belirgin bir artış gözlenir.⁵⁰

Bu dönemde çocukların bedensel aktivitelerini gerçekleştirmelerini sağlayacak organların çoğu gelişimini büyük ölçüde tamamlamıştır. Kemik ve iskelet sistemindeki gelişmeler, kas gelişiminden daha ileri düzeydedir.⁵¹

Büyüme ve değişme olgusu, bir çocuk için basit bir olgu değil onu zor durumlarla karşı karşıya bırakan bir yaşam göstergesidir. Çocuğun dünyasında beden büyüklüğü ve cesaret önemli rol oynadığı için çocuğun ulaştığı büyüme safhası, onun arkadaşlık edeceği

⁴⁶ Faruk Karaca, Dini Gelişim Teorileri, İstanbul 2007, s. 193

⁴⁷ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, s. 57

⁴⁸ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 112

⁴⁹ Aydın, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 23

⁵⁰ Aydın, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 23–24

⁵¹ Şenay Yapıcı- Mehmet Yapıcı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Anı Yay. 2005, s. 138

çocuklar grubunu ve bu gruptaki kendi konumunu belirleyecektir.⁵² Aynı zamanda benmerkezciliğin yerini sosyal davranış almaya başlar.⁵³

b.Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim, bireydeki akıl yürütme ve düşünme süreçlerinin bir bütünü olarak düşünülmektedir. Bilişsel gelişim ile özdeşleşen isim Jean Piaget'dir. Bireyin bilişsel gelişimi evrensel olarak belli aşamalarda gerçekleşir. Bu aşamaların gerçekleşme yaşları kültürden kültüre değişebilir ancak kurgu ve sıra aynı şekildedir.⁵⁴

- Duyusal Motor Dönem(0–2 yaş)
- İşlem Öncesi Dönem(2–7 yaş)

*Sembolik Dönem

*Sezgisel Dönem

- Somut İşlemler Dönemi (7-11yaş)
- Soyut İşlemler Dönemi (11+yaş)

Bilişsel gelişim, organizmanın doğumundan başlayarak kendini ve çevresini anlama ve yorumlama biçiminde giderek etki alanı genişleyen süreçler toplamı olarak da tanımlanabilir. Bilişsel gelişimi, düşünme ve akıl yürütme yöntemlerinde gözlenen evrelere göre sınıflayan ilk psikolog J. Piaget'dir.⁵⁵ Piaget'in kuramı çocukların bilişsel gelişimiyle ve onların fiziksel dünyanın işleyişini anlayışlarıyla ilgilidir.⁵⁶

“Somut işlemler dönemi” adı verilen 7–11 yaşları arasında çocuklarda, mantıksal düşünme ve sayı, zaman uzaklık gibi belirli kavramlar yerleşmeye başlar. Son çocukluk

⁵² Sidney Pressey, Psikoloji ve Yeni Eğitim, (çev; Hasan Tan), MEB Yay. , İstanbul, 1991, s. 10

⁵³ Karaköse, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, s.86

⁵⁴ Yapıcı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 138

⁵⁵ Aydın, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 30

⁵⁶ Bekir Onur, Gelişim Psikolojisi, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s. 49

dönemindeki çocuklar mantıksal düşünebilmeye birlikte sadece kendilerinin değil, başkalarının bakış açılarını kullanabilir.⁵⁷

Piaget'ye göre çocuğun zihni hayatını oluşturan dönemlerden önemli olan iki dönemden bir tanesi 7–8 yaş civarındır. Bu yaşlarda egosantrizm oldukça azalır, ilk defa sebep göstermeyi amaçlayan tartışmalara girilir ve mantıklı açıklamalar yapılma gereği hissedilir.⁵⁸ 7–8 yaş arasında düşünce dünyasında gelişmeler olur. Çocuk iç gözlemde bulunmak için elverişli hale gelir. Bu zihinsel faaliyetler 8–9 yaş arasında verimli olur.⁵⁹ İkinci dönem ise 11–12 yaşlarıdır. Bu yaşlarda formel düşünce kendini göstermeye başlar.⁶⁰

c. Psiko-Sosyal Gelişim

Psiko-sosyal gelişim, genel anlamıyla; kişinin çevresindeki önemli insanlarla, toplumsal ve kültürel faktörlerle karşılıklı etkileşim yoluyla psikolojik ve sosyal anlamda gelişmesidir.⁶¹

Son çocukluk dönemi psiko-sosyal gelişim, duygusal ve toplumsal gelişimin birlikte ele alınmasıyla, aile, okul, arkadaş ve oyun faktörlerinin etkisi anlaşılacaktır.

Okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu ailesidir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır sosyal gelişim açısından büyük önem taşır. Bu nedenle çocuğun yetiştiği aile, ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi; onun ilk sosyal deneyimlerini ve izlenimlerini oluşturacağı için duygusal ve toplumsal gelişimini etkileyecektir.

İlkokul çağını içeren 7–12 yaşları, çocuğun ev ortamından uzaklaşıp anne- babası olmadan gelişimini sürdüreceği okul ortamına girişi de ifade eder. Bu dönem çocuğunun hayatına okul ile birlikte, arkadaş ve oyunda önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğu çeşitli

⁵⁷ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s.112

⁵⁸ Yurdagül Mehmedoğlu, Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi, Ankara 1994, s. 114

⁵⁹ Clement Launay, Çocuk Ruh Sağlığı , Özgü Yay. İstanbul, 1970, s.10

⁶⁰ Mehmedoğlu, Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi, s. 114

⁶¹ Karaköse, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, s. 89

yönlerden etkileyerek sosyal gelişimine hız kazandıran aile, okul, arkadaş çevresi genişleyerek, çocuğun dünyasında “ vazgeçilemezler”e dâhil olmaya başlamıştır.

Okul çağı ile birlikte grup çağı başlar ve bu durum beraberinde sosyal bilincin artışı gözlenir.⁶² Benmerkezcilikten bu yaş döneminde kurtulan çocuk başkalarının da kendilerine göre düşüncülerinin olabileceğini anlamaya başlar. Bir anlamda “başkaları” ile ilişki kurabildiği dönemdir.⁶³ Okul, sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurumdur.⁶⁴

Çocuğun okula başlamasıyla birlikte daha çok sayıda arkadaşla ilişki kurduğu, bunun yanı sıra, aile ilişkilerinin zayıfladığı, bireysel oyunun yerini, grup oyununun aldığı görülür. Çocuk artık okul ile birlikte grup arkadaşları ve oyunlarıyla sosyal bilincinin artışa geçtiği gözlemlenir. Son çocukluk döneminde arkadaşlıklar kurmak, en önemli görevlerden biridir ve bu hayatları boyunca devam edecek ve hayatlarını olumlu ya da olumsuz etkileyecek sosyal bir beceridir.⁶⁵

Oyun ile çocuk, en derin duygu ve ihtiyaçlarını ifade edebilmekte ve sorunlarına çözüm yolu bulabilmektedir.⁶⁶ Piaget’ye göre oyun, son derece sosyal yapılardır. Oyun, çocuğa kendi dünyasının kapılarını açar, kendini tanımayı öğretir. Oyun sayesinde kendi güç ve becerilerini sınamakta, atılıma girişmekte, çocuğun, oynadıkça duyuları kesinleşir, yetenekleri gelişir.⁶⁷ Karl Groos, 20. yüzyılın başında ortaya attığı kuramında oyunun gerçek yaşama alışma egzersizi olduğunu belirtir. Oyun, bireyi günlük yaşamda karşılaşacağı sıkıntılardan korumaya hazırlar. Freud da benzer şekilde çocukların oyun ortamında iç dünyalarını, duygularını açığa vurduklarını ve gerçek yaşamda başa çıkamadıkları olayları oyuna getirerek, bu olayların üstesinden geldiklerini söylemiştir.⁶⁸

Son çocukluk döneminde, çocuğun ailesi dışındaki çevrede okul gibi- kendini kanıtlayabilmesi için kendisi hakkında olumlu bir duyguya ihtiyaç duyar, bu ihtiyacın

⁶² Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 117

⁶³ Hasan Bacanlı, Gelişim ve Öğrenme, Nobel Yay. , Ankara, 2002, s. 67

⁶⁴ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 146

⁶⁵ Haluk Yavuzer, Okul Çağı Çocuğu, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006 , s. 29

⁶⁶ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 177

⁶⁷ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 179

⁶⁸ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 185

doğru bir şekilde giderilmesi, çocuğun başarısı, sosyal etkileşimi ve duygusal durumu üzerinde önemli bir etken olacaktır.⁶⁹

Aynı zamanda bu dönemde çocuğun hayatında anne-babaya nazaran büyük önem kazanan arkadaş ve öğretmenlerin çocuk hakkındaki yargıları, benlik gelişimini de yön verir.⁷⁰ Benlik, bireyin fiziksel ve sosyal çevresiyle olan etkileşimleri sonucu kazandığı bir takım kişisel duygu, değer ve kavramlar sistemidir.⁷¹

Erik Erikson'a göre kişilik gelişimi, kişinin doğumundan ölümüne kadar bütün hayatı boyunca sürer. İnsan yaşamı, birbirinden farklı sekiz dönemden oluşmaktadır. Erikson'un belirttiği insan ömrünün sekiz döneminden her birinin kendisine özgü ihtiyaçları, yerine getirilecek görevleri, çözülecek sorunlar, duyarlı yönleri ve özgül bir krizi vardır.

İnsanların normal, sağlıklı bir kişilik kazanmaları, her dönemdeki ihtiyaçlarının karşılanması, sorunların çözülmesi, görevlerin uygun zamanda yerine getirilmesi, krizin atlatılması ile gerçekleşir. Burada 'kriz' olumsuz bir durum olarak değil yeni güçler kazanılmasına imkân veren bir fırsat, içinden geçilmesi gereken bir durum ya da dönem noktası olarak görülür.⁷²

d. Duygusal ve Dil Gelişim

Bu dönem çocuğunun dili hızlı bir gelişim göstermektedir. İlk çocukluk dönemiyle, son çocukluk dönemi dil gelişimi açısından büyük farklılıklar gösterir. Çocuğun dilinin hızlı gelişimiyle birlikte bazen bir yetişkin gibi dili kullandığı görülür. Çocuk eski sözcük bilgisini zenginleştirmesiyle sözcük dağarcığı 3000 kelimeye ulaşır⁷³

Duygular davranışı yönlendirmede önemlidir ve çoğu zaman davranışlara önderlik ederler. Duygular, insan davranışlarının en önemli etmenleri arasındadır.⁷⁴

⁶⁹ Yavuzer, Okul Çağı Çocuğu, s. 18

⁷⁰ Aydın, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 89

⁷¹ Yavuzer, Okul Çağı Çocuğu, s. 17

⁷² Karaköse, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, s. 91

⁷³ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s. 114

⁷⁴ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, s. 54

“Piaget, zihinsel gelişim ile duygusal gelişim arasındaki ilişkiyi, ahlaki yargı alanında ortaya koymaya çalışmıştır; çünkü ahlaki yargı ve ahlaki yargının düzeyi, ne tür bir duygu yaşamamız ile başkalarına nasıl davranmamız ve onların bize nasıl davranmaları gerektiği konusunda ortaya konulan zihinsel bir işlemdir.⁷⁵

e. Ahlaki Gelişim

Ahlaki gelişim, insan gelişiminin en önemli unsurlarından biridir. İnsan yaşamının sonuna kadar biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim gibi farklı gelişim süreçleri yaşar. Ahlaki gelişim bu süreçlerle paralel bir gelişim izler.

Ahlaki gelişim, doğru ve yanlışların belirlenmesinde geçerli olan prensip ve ilkelerin gelişimidir.⁷⁶ Selçuk’a göre ahlaki gelişim şöyledir: “Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden birisi olup, çocuğun toplumsallaşma süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilinç geliştirmesi ile ilgilidir. Ahlaki gelişimle birlikte kişinin toplum kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendini denetleyebilmesi beklenir. Kişi, toplumsal kurallara uygun bir şekilde kendisini denetleyebiliyorsa içten denetimli, çevresindeki kişilerin etkisiyle karar veriyorsa dıştan denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir.⁷⁷

Freud’a göre ahlaki gelişim belirli psiko-seksüel dönemlerden geçerek gerçekleşir. Bu dönemler; İd, insanın doğuşundan itibaren sahip olduğu tüm güdülerin toplamı olduğundan doğuşla beraber ortaya çıkmış oluyor. Süper-ego, toplumsal kuralların çocuğa yansıtılması ve uygulanması ile ortaya çıkmaktadır ve Fallik dönemde de güçlenmektedir. Ahlaki gelişim açısından da en önemli dönem bu dönemdir.⁷⁸

⁷⁵ Meral Çileli, Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi, V Yay. Ankara, 1986, s. 31

⁷⁶ Y. Özbay, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Ankara, 1999, s. 53

⁷⁷ Ziya Selçuk, Eğitim Psikolojisi, Ankara, 1995, s. 82

⁷⁸ Yapıcı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 119

Piaget'ye göre ahlak, bir kurallar sistemidir ve ahlak gelişiminin temelini bireyin bu kurallara saygıyı nasıl geliştirdiğini ortaya koyarak incelenebilir.⁷⁹

Yedi yaş ahlak kavramlarının meydana gelmesi ve gelişmesi açısından önemli bir yaştır. Çocuğun uyduğu kesin ahlaki buyrukların ve yasakların yerlerini içselleştirilmiş ahlak kuralları alır. Bu kurallar aile ekseninde yer almıştır ve yaşın ilerlemesiyle birlikte çocuğun düşünce dünyasında yerleşirler.⁸⁰

Son çocukluk döneminde çocuklar büyüklerinden bir takım değer yargılarını öğrenirler. Görgü kurallarını ve ahlak esaslarını benimserler. Şayet çocuklar, büyüklerinden ahlak ve görgü kurallarını doğru bir şekilde öğrenemez, “iyi” , “kötü” gibi değer yargılarına sahip olamazlarsa, bunların yerine başka yollarla ve tesadüfen karşılaştıkları değer yargılarını benimsemeye başlarlar.⁸¹

Kohberg; kişiler arası uyum veya “iyi çocuk” “iyi kız” yönelimi olarak yar alan geleneksel düzey aşaması son çocukluk dönemini kapsar. İyi bir insanın karşılaştığı olumlu veya olumsuz durum karşısında nasıl bir davranış sergileyeceği, doğru ve yanlış yargısını oluşturur. Bu süreçte niyetler ve güdüler de dikkate alınır. Başkalarını memnun ve mutlu ediyorsa o iyi bir davranıştır. Bu aşamadaki bireylerin temel güdüsü grup tarafından kabul görmektir.⁸²

İlkokul döneminde övülmeye karşı oldukça duyarlı olan çocuklar, çevresindekilerin vermiş oldukları ödül ve cezadan etkilenirler. Ortaöğretim çağında ise çocuklar daha genel değerlendirmeler yaparlar. Disiplin ve kurallar benimsenmeye başlanır. Ahlaksallığın üç temel boyutu bulunmaktadır: Bilişsel, duygusal ve davranışsal. Bilişsel olarak insanlar bir durumda yapılması ya da yapılmaması doğru olan şey hakkında düşünürler. Kavramları, akıl yürütmesi, tutumları ve değerleri ile ahlakiliğin bu yönünün temeli bilişsel gelişimdedir. Davranışsal olarak, insanlar kendi ahlaki akıl yürütmeleri ile tutarlı olabilen ya da olmayabilen biçimlerde davranabilirler. Duygusal olarak, insanlar neyin doğru neyin

⁷⁹ Çileli, Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi, s. 146

⁸⁰ Launay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.14

⁸¹ Beyza Bilgin, , Çocuklarımıza İnsancıl Davranışları Nasıl Kazandırabiliriz?” M.E. B. Din Öğretimi Dergisi, Ankara, 1991, sayı, 26, s. 27

⁸² Karaca, Dini Gelişim Teorileri, s. 78

yanlıř olduđuna iliřkin duyguları vardır ve bu duyguları da dūřüncelerine ve davranıřlarında uygun dūřebilir ya da dūřmeyebilir.⁸³

3. SON ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİNİ GELİŞİMİ

a. Dini Duygu ve Dūřünce

Din duygusu sadece insanda oluşan yüksek duygu sentezlerinden biridir. Bu duygu hassas ruhlar için estetik duygu ve heyecanlarla aynı boyutlarda ortak özelliklere sahiptir. Duyguların bireyin yaşamında, dūřünce ve davranışlarında etken bir rol oynadığı dikkate alınırsa bu duygusal faktörlerin rolü ile ilgili olarak pek çok farklı ruh halleri ortaya konabilir.⁸⁴ Din duygusu, sevgi, korku, hayranlık, merak, sevgi, bağlanma ve güven gibi birincil duyguların üzerinde temellenip yükselerek özgün bir duygu haline gelen, başlangıcı itibariyle bileşik bir duygu biçimidir.⁸⁵

Çocukluk döneminde doğal olarak din tam değildir. ocuk isteklere ve sosyalleşme sürecinin temel basamaklarına cevap verme özelliklerine sahiptir; fakat ne zekâsı ne de kişisel bilinci ‘his’ diyebileceğimiz şeyi ortaya çıkaracak yeterlilikte gelişmemiştir ya da dini duygu gibi çok yüksek bir zihinsel organizasyonu üretecek kadar yeterli değildir. Bu nedenle çocuğun ilk belirgin dini tepkimeleri dinsel olmaktan çok toplumsaldır. Ritüeller önemleri öğrenilmeden öğrenilirler.⁸⁶ Taklit fonksiyonu faaliyettedir. O, önceki nesli taklide başlar. ocukta taklit fonksiyonu ilk zamanlarda iradesiz işler. ocuk adeta pasif durumdadır. Sosyal miras olarak görülen fikirler, inançlar, adetler ve davranışlar bir evre halinde çocuğu her taraftan sarmıştır.⁸⁷

⁸³ Yapıcı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, s. 118, Osmanoğlu, Basamak Teorileri Açısından Dini Gelişim, İnanç Gelişimi ve Eğitimi, s. 46

⁸⁴ Neda Armaner, Din Psikolojisine Giriş, Ankara, 1980, s. 115

⁸⁵ Yurdağul Mehmedoğlu, Erişkin Bireyin Kendilik Bilinci ve Din Eğitimi, Rağbet Yay. İstanbul, 2001, s. 85

⁸⁶ Allport, Birey ve Dini, (ev: Bilal Sambur) s. 47

⁸⁷ Pazarlı, Din Psikolojisi, s. 45

Din duygusu çocukluk döneminin ilk yıllarında başlasa da gerçek anlamda dini uyanma ve ona bağlı heyecanlanmalar son çocukluk yıllarında ve ergenliğe yakın yıllarda kendini gösterir. E. T. Clark'a göre din duygusu ilk olarak on iki yaşında uyanmakta, Vergote ise bu dönemi 7–14 yaşları arası olarak işaretlemektedir. Bu evrede çocuk birtakım dini sorularını daha rahat anlamaya ve öğrenmeye, ahlaki konularla ilgili de kendine göre değerlendirmeler yapmaya başlar. Bu dönem beraberinde çocuğun düşüncelerinin tenkitçi ve sorgulayıcı bir hal almasıyla devam eder. Çocuğun gelişimine etki eden faktör bu evrede ailedir. Ancak çocuğun çevresinin genişlemesiyle anne ve babasına olan bağlılığı azalır. Okula başlamadan önce anne ve babasını model olarak alan ve onları taklit eden çocuk, okula başladıktan sonra, özellikle öğretmenini örnek almaya başlar. Onu otorite olarak kabul eder ve söylediklerine uymaya çalışır. Bu nedenle, öğretmenin davranışları, dinle ilgili sözleri çocuğun dini gelişimi açısından oldukça önemlidir. Yine bu dönemde, mesuliyet duygusuna paralel olarak gelişim gösteren dini pratiklere ilgi, çocuğun dini bilgisi nispetinde, dini uygulamalara dönüşebilir.⁸⁸

Pazarlı'ya göre dini duygunun oluşması belli etkenler çerçevesinde gerçekleşir. Bu etkenler;

- a) Anne ve babaya karşı duyulan sevgi ve saygı, yakınların sempati beslemek gibi duygular din duygusunun ilk tezahürleridir. Çocuğun ruhu mayıs ayındaki bahçeye benzer. Baharda bütün çiçekler, ağaçlar ve bitkiler hep birden canlanmışlardır. Bunun gibi bu çağda din, ahlak ve çeşitli idrakler çocuğun ruhunu istila etmiştir. İlk zamanlarda çocuk bu duygularının kaynağını anne-babasından veya aile büyüklerinde bulduğunu zanneder. Çocuğun ebeveynine karşı duyduğu bu sevgi ve saygı duyguları şüphesiz dini duygu değildir. Ancak dini duygunun oluşmasında en önemli adımdır.

⁸⁸ Söylemez, 31–40 Yaşları Arasında İnanç gelişimi ve Eğitimi, s. 21

- b) Çocuk, kendinden yaşlı ve büyük kimselerin hareketleri ve davranışları karşısında taklit ile onlara her alanda benzemeye çalışır. Taklit yalnız hareketlerde olmaz, duygular ve heyecanlarda taklit edilir. Bu taklitler etki-tepki ilişkisidir.
- c) Dini konuları doğrudan doğruya çocuklara öğretilmesi diğer bir konudur. Gerçekte bu konu ailede ve okullarda din eğitimi ve öğretimi meselesinin bir koludur. Çocuk ibadetler ve ayinler, dua ve dini geleneklerin yaşatılması çevresinde iyi örnekler görmesi gibi çok yanlış yaygın bir dini eğitim görmelidir.
- d) Çocuk, küçüklükten itibaren anne ve babasına, büyüklerine etrafında gördüklerini sorar, ne olduklarını anlamak ister. Onun için dünya bilinmezlerle doludur. Çocuk çoğu zaman bir şeyin yapanını, yani sebebini sorar. Çocuk küçük yaşlarda şüpheli değil, dogmatiktir. Dünyadaki düzen, varlıkların asıl sebebi hakkında yapılacak eklinler onda kuvvetli inançlar doğurur.

Çocuktaki din duygusu, evlatlık duygusudur. Bu duygunun çocuktaki ilk öncülleri anne ve babasıdır. Anne ve baba çocuğun tanrılarıdır. Çocuk onlarda tüm Tanrısal yetkinlikleri bulur. Devam eden daha sonraki aşamalarda bir varlığa geçiş olmaktadır. Mutlak hükümdarların ilham ettikleri derin saygı ve bağlılık duygusunun kökleri esaslı ve sürekli. Bu duygular her yerde kendiliklerinden tapma dogmaları halinde belirirler. Çocuk ilk olarak anne-babasına tapar.⁸⁹

Anne babanın varlığı çocuğun dünyasında bir “güven duygusu” yaratır. Bu durum dini yaşantının temelinde yer alan “Allah’ın yardımına sığınma ve O’na bağlanma duygusuna çok benzer. İlk olarak anne-baba tarafından sağlanan temel güven duygusu

⁸⁹ Pierre Bovet, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, (çev; Selahattin Odabaş) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1958, s.56

çocukta Allah'la ilgili bilgi ve inancın gelişmesine bağlı olarak sağlamlılık ve süreklilik kazanır.⁹⁰

Çocuk, önceden aldığı dini bilgi ve öğrenimler sonucu edindiği tanrısal yetkinlik fikrini anne-babasına mal eder.⁹¹ Tanrı'nın "ana-babalştırılmasından" hareketle, çocuğun ana-babasına karşı gösterdiği ilk tapma olayında, din duygularının prototipini ve teolojik dogmaların kaynağını görmek gerekir.⁹²

Din, çocuğun ruhi fonksiyonlarının tümüyle iç içe girmiş olsa da, gelişimini onlardan ayrı olarak gerçekleştirir.⁹³

6–7 yaşlarından sonra, zekânın gelişimiyle birlikte, olayların ve görünüşlerin arkasındaki gerçeği araştırma eğiliminin başlamasıyla birlikte sıkıntılı bir dönem başlar. Fizikötesi ilgi ve merak başlar. Allah'ın nasıl var olduğunu bilmek, anlamak isterler. 12 yaş çocuklarında bile bu ilginin varlığını koruduğu görülmektedir.⁹⁴

Dini inancın uyanma ve gelişmeye başlaması 7–9 yaşlarında ilk tecrübelerini yaşamakla birlikte bu durum 10–12 yaşlarında daha belirgin ve daha kapasiteli bir hal alır.⁹⁵

Güven duygusu ve buna benzer daha birçok duygu ve tecrübeler gelişmeye hazır olan dini duygu ve inancın uyanmasında ve oluşumunda ayrı ayrı ve önemli role sahiptir.⁹⁶

Bu dönemde din duygusunun şekillenmesinde, dini davranışlarının ortaya çıkmasında çocuğun yakınlarının ve çevresindeki kişilerin dini tutum ve davranışlarının etkisi büyüktür. Bu durumda çocuğun dini gelişimine etki eden faktörler önem sırasına göre aile, okul ve çocuğun düşünce dünyasının gelişmiş olmasıdır.⁹⁷

⁹⁰ Hayati Hökeleklî, Din Psikolojisi, TDV Yay. Ankara, 1993, s.253

⁹¹ Bovet, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, s.67

⁹² Bovet, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, s.53

⁹³ Hökeleklî, Din Psikolojisi, s.253

⁹⁴ Hökeleklî, Din Psikolojisi, s.256

⁹⁵ Hökeleklî, Din Psikolojisi s.257

⁹⁶ Hökeleklî, Din Psikolojisi s.254

⁹⁷ Hüseyin Peker, Din Psikolojisi, Sönmez Yay., Samsun, 2000, s. 168

Çocuğun dünyaya gelirken ruhen dine yabancı olmadığı görünmektedir. Aynı zamanda çocukların dini algılayış ve ifade ediş biçimleri kendilerine özgü, fakat asla küçümsenmeyecek tarzda orijinallikler taşımaktadır.⁹⁸

Paloutizion'a göre, bilişsel evrelerin yavaş gelişmesi gibi çocuğun dini algısının derinliği de yavaş yavaş gelişmektedir. Buradan dinin birey için ifade ettiği anlamın psikolojik açıdan sürekli gelişme içinde olduğu sonucu çıkmaktadır.⁹⁹

b. Allah Tasavvuru (Tanrı Kavramı)

Çocuk, okul öncesi dönemde, Allah'ı insana has kalıplar içerisinde düşünür. 7 yaşından başlayarak 12 yaşına doğru gelişmeler olmaktadır.¹⁰⁰

6-7 yaşlarındaki çocuklar, Allah'ı bütün kâinatın yaratıcısı olarak tasarlar. 7 yaşından itibaren çocuğun Allah tasavvuru açıklık kazanır.¹⁰¹

Çocuğun gelişimiyle paralel olarak Allah tasavvuru farklılaşmakta ve gittikçe belirginleşmektedir. 6 yaşından 11 yaşına kadar Allah anlayışı ruhanileşmeye doğru ilerler. 8 yaşından itibaren antropomorfizm azalır; çocuk Allah'ı diğer insanlardan farklı görür, çok yüce bir insan olarak değerlendirmeye başlar. 12 yaşında ruhanileşmiş bir Allah inancı kesinleşir; O artık her yeredir, görünmez, resmedilmez.¹⁰²

Çocukta Allah kavramının oluşması ve şekillenmesi açısından yaş faktörü öncelikli ve önemli olmakla birlikte çocuğun sahip olduğu ortamı, ailesi, yakınları, arkadaşları, öğretmenler, okunan kitaplar ilahi varlık karşısındaki tutum ve davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.¹⁰³

⁹⁸Yurdagül Mehmedoğlu, Bir Eğitim Sorunu Olarak Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi, İstanbul 1998, s. 115

⁹⁹ Peker, Din Psikolojisi, s.169; Karaca, Dini Gelişim Teorileri, s. 84

¹⁰⁰ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, s. 96

¹⁰¹ Hökelekli, Din Psikolojisi, s. 263

¹⁰² Hökelekli, Din Psikolojisi, s. 265 Peker, Din Psikolojisi, s. 167

¹⁰³ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, s. 97

Çocuğa ait erken dini kavramların en belirgin karakteristiği antropomorfizmdir. Onun tecrübe dünyasındaki bütün güçlü ve sempatik figürlerin hepsi insan iken tersini düşünmek pek mümkün görünmemektedir.¹⁰⁴

Sık sık çocukta Allah anlayışının antropomorfizminden bahsedilmiştir. Açıkça, gerçekten çocuk, beşeri faaliyetler tarzı üzerinde davranışını tasarladığı Allah'ı, beşeri çizgiler altında göz önüne getirir. Fakat, 6 yaşından 11 yaşına kadar Allah anlayışı gitgide ruhanileşecektir. Clavier, bu evrim hakkında bilgiler vermiştir. 6 veya 7 yaşına doğru antropomorfizm basit ve maddidir: Allah, terasları olan bir evde ikamet etmektedir, çiçekler toplamaktadır... 8 yaşından 11 yaşına kadar antropomorfizm hafifler; çocuk Allah'ı, diğer insanlar gibi olmayan bir insanın tezahürleri altında göz önüne getirir: O, meleklerle birlikte hükümlerini sürer, O'na dokunmak mümkün değildir... 12 yaşında ruhanileştirilmiş bir Allah inancı kesinleşir (kızlarda % 60 ile % 70; erkeklerde % 40 ile % 50): O, her yeredir, görünmez, resmi çizilemez... -Clavier, neticelerini, psikolojide bir devrede hüküm sürmüş olan rasyonalist espriye uygun olarak kuvvetlendirir. Bu veriler diğerleriyle karşılaştırılırsa Allah'ı insan şeklinde tasavvur etme imajının, Clavier'nin çocuğa mal ettiği realist manaya, küçük çocuğun sahip olmadığı açıkça görülür. Daha önce, 6 yaşındaki çocukta, Gesell ilk güçlüğü müşahade edilebilmişti: çocuk, Allah'ın görünmezlik niteliği dolayısıyla müşkülata düşmüştür; 7 yaşında güçlük büyüyecektir. Diğer taraftan Harins'm araştırmaları göstermiştir ki, 7 yaşında, Allah tasvirinde beşeri realizm, bir iç merhalede yaşayan inanılmaya layık varlığa doğru bir merhale kat etmişe benzer. 3 yaşından 6 yaşına kadar olan çocuklardaki gibi artık Allah orada bir peri masalı şahsiyeti değildir. Çocuk, beşeri hayat ile bilhassa ahlaki hayat ile sıkı bir bağ kurmuştur; mesela, "Allah, yeryüzündeki insanların yollarını kontrol eder".¹⁰⁵

Çocuk gücü kendi zayıf yeteneklerinin sınırlarının ötesinde hayal eder ve kaçınılmaz olarak Tanrı'yla ilgili olarak güç ve enerji fikirlerini geliştirir.¹⁰⁶

c.Çocukta İnanç Gelişimi

¹⁰⁴ Allport, Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) s. 49

¹⁰⁵ Antoine Vergote, Çocuklukta Din, (çev: Erdoğan Fırat) s.319

¹⁰⁶ Allport, Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) s. 49

Çocuğun yaşamına bakıldığı zaman ilk olarak inanç açısından bir sadelik ve basitlik olduğu gözlemlenebilir.

Çocukluk döneminin en önemli özelliklerinden birisi, çocuğun “kolay inanırlık” özelliğine sahip olmasıdır. Çocuk dine karşı oldukça hazır durumdadır. Diğer bir özellik, çocuğun ben merkezci bir yönelime sahip olmasıdır. Bu yaklaşım, çocuğun dini inancında da kendini göstermektedir. Bu özelliğin bir sonucu olarak Allah ona gerekli olan her şeyi vermiştir, vermeye devam edecektir. Çocukluk dönemi dini inancının başka bir özelliği de, antropomorfik bir özellik taşımasıdır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda genellikle çocukların somut bir Allah tasavvuruna sahip oldukları görülmektedir.¹⁰⁷

Çocuğun dinsel yaşamına bakıldığı zaman başlangıçta sözel ve yeterince gelişmemiş bir inanca sahip olduğu görülmektedir.¹⁰⁸ Yavuz’un ifadesiyle “çocuk dinin karakteristik özelliklerinden birisi de dini gelişimin henüz tam şekillenmemiş ve belli ilkelere ulaşmamış olmasıdır”¹⁰⁹ Genellikle, çocuğun altı yaşından sonra ilkokula başlamasıyla bilinçli ve gerçekçi bir din anlayışı yavaş yavaş başlar. Bu çağda çocuklar günahın, sevabın, meleğin, şeytanın ne demek olduğunu az çok bilirler. Antropomorfik kavrayışın yerini gittikçe sembolik ve ruhani anlayış alır.¹¹⁰

Çocuğun inancının olgunlaşmasında ailenin etkisi çok önemli ve büyüktür. Ailenin çocuğa karşı göstermiş olduğu dini tutumundaki belirleyiciler sevgi ve kolaylaştırıcılık ise, çocuk çok fazla içsel çatışma yaşamadan dinsel deneyimler yaşar. Bu deneyimlerin sonucunda çocuğun inancında rahatlıkla gelişmeler olduğu gözlemlenir. Aslında aile, dini değerlerin ve dini ilgilerin bir modelidir. Yakınlarının dinsel davranışları, kullandıkları dinsel sözcükler çocukta dinsel izler bırakır. Aile ile din arasında bir duygu, yapı ve bağ uyumu vardır.¹¹¹

¹⁰⁷ Mustafa Köylü, Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi, A.Ü.İ.F.D. , S.11, Ankara, 2004, s.138

¹⁰⁸ Kayıklık, Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe, s.138

¹⁰⁹ Kerim Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ankara 1993, s. 43

¹¹⁰ Armaner, Din Psikolojisine Giriş, s. 86-87

¹¹¹ Armaner, Din Psikolojisine Giriş, s. 87

İlk olarak aile etkili olsa da diğer faktörler de zamanla devreye girecektir. Yakın çevrede bulunan ve inançlarını yaşanılır kılarak iman haline getiren diğer bireyler inancın gelişiminde örnek teşkil ederek sürece dâhil olurlar.¹¹²

Çocuklar, öncelikle kendilerini yetiştiren ebeveynlerinden, daha sonra da bakıcı, öğretmen ve diğer yakın kişilerden (çevreden) merhamet ister, şefkat beklerler. Çocukların ruh dünyaları, kendileri oldukça zayıf, himaye ve şefkate muhtaç oldukları için Yaratıcı'yı bilmekle gelişir, genişler. Çocuklar, hayatlarının ileriki dönemlerinde iyi-güzel ya da bunun aksi durumlar ve problemlerle, ancak çocukluklarında aldıkları güçlü bir iman ile karşı durabilmektedirler.¹¹³

Çocukluk dönemindeki inancın orijinal aşamasının farklılaşması ancak onun sorgulanması ve onun üzerinde düşünülmesiyle mümkündür.¹¹⁴

C. JAMES W. FOWLER VE İNANÇ GELİŞİM TEORİSİ

1. J. Fowler'in Teorisinin Oluşum Süreci ve Etkileri

Araştırmamızın çalışma ve inceleme alanı olan İnanç Gelişim Teorisini daha iyi anlamak, beraberinde James W. Fowler hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirir. Teorinin mimarı olan Fowler'in bu süreçte düşüncelerini nasıl şekillendirdiği ve arka planda nelerden etkilendiği, onu ve teorisi ile ilgili daha sağlıklı bilgi sahibi olmamızı gerektirecektir.

“1940 yılında ABD’de doğan Fowler’ın çocukluk ve gençlik yaşantısı, inancının şekillenmesinde etkili olmuştur. Metodist bir papaz olan babasının vaazları, Duke Üniversitesi’nde almış olduğu Eski ve Yeni Ahit dersleri, Duke’deki Metodis öğrenci merkeziyle olan bağları ve 60’lı yılların sonlarında farklı din ve mezheplere mensup bir grup katılımcının hayat tecrübelerini paylaşmak üzere haftada bir toplandıkları

¹¹² Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.140

¹¹³ Musa Kazım Gülçür, Çocuk ve Ergende Karakter Eğitimi, Işık Yay. İstanbul, 2003, s. 244

¹¹⁴ Allport, Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) s. 79

“Interpreter’s House”daki yöneticiliği ve burada edindiği deneyimleri, Fowler’a inanç gelişimi teorisini oluşturmada önemli katkılar sağlamıştır.”¹¹⁵

Karaca’da ise daha ayrıntılı olarak şu bilgilere ulaşmaktayız: “2004 yılında yayınladığı bir makalede yeni milenyumda inanç gelişimi teorilerinin son otuz yılını değerlendiren Fowler; inanç gelişimi teorilerinin çıkış noktalarını anlama konusunda, teorisyenlerin çocukluk yılları, hayat ve inanç tecrübelerini biçimlendiren önemli faktörleri bilmenin faydalı olacağına işaret etmiştir. Fowler bu makalede, Metodist bir Papaz olan babasının, hayatını Metodist geleneklere uygun bir şekilde yaşayan bir Kuveykr' olan annesinin, yine bir Kuveykr olan ve kendileriyle birlikte yaşayan anneannesinin dinî etkisi altında yaşadığını bildirmiştir. Özellikle babasının dinî servislerde zaman zaman yapmış olduğu dinî vaazlardan oldukça etkilendiğini belirten Fowler, 5 yaşından 16 yaşına kadar babası ve diğer vaizleri dinleyerek, Hıristiyanlık dinine karşı duygusal bir uyanış yaşadığını ve kendini Tanrı'ya adama tecrübeleri tattığını belirtmiştir. Ebeveyninin bugünkü manada ne Fundamentalist, ne de Evangelik olduğunu belirten Fowler, babasının görevinden dolayı 13 yaşına kadar her 4 yılda bir farklı bir yerde yaşamak durumunda kaldıklarını, 1953 yılında taşındıkları Junaluska' da düzenlenen toplantıda, dünya çapında dinî liderleri dinlemek ve onlarla tanışmak fırsatını bulduğunu belirtmiştir. O yıllarda Duke üniversitesinde öğrenci olan Fowler'in hayatının önemli bir bölümü, gerek Eski ve yeni Ahit'le ilgili, gerekse diğer teolojik kurslar vasıtasıyla oldukça yüklü bir dinî etki altında geçmiştir. Daha sonra eşiyle birlikte Drew üniversitesi Teoloji Seminerinde çalışırken eşi kilisede Hıristiyan Eğitimi direktörü, kendisi de Genç Papaz olarak hizmet eden Fowler'in bu görevleri, gerek entelektüel gerekse pratik olarak kendisini Hıristiyan toplumu ve Hıristiyanlık inancı konusunda oldukça geliştirmiştir. Daha sonra Harvard'da(1971) din ve toplum üzerine doktora yapan Fowler, orada değişik hocalardan Etik dersi almış, Talcot Parsons ile din sosyolojisi çalışmış, Gordon Kaufman gibi hocalarla birlikte teoloji konusundaki formasyonunu derinleştirmiştir. Doktora tezini Niebuhr'un etik ve Tanrı egemenliği ile ilgili teolojisi üzerine yazan Fowler, inanç gelişim teorisini geliştirirken Niebuhr'un yayınlanmamış "Dünyaya inanç" ve Paul Tillich'in "İnanç Dinamikleri" isimli eserlerinden etkilendiğini bildirmiştir. Daha sonra dinî bir servise davet edilen Fowler,

¹¹⁵ Mehmedoğlu –Aygün, James W.Fowler ve İnanç Gelişimi Teorisi, s. 87

inanç gelişimi teorisini geliştirmeye buraya gelen dindarlarla yaptığı çalışmalarla başlamıştır.¹¹⁶

J. Fowler tarafından 1970’li yılların sonlarında psikolojideki *yapısalcı* gelenek ile bir dizi teolojik varsayımların bir araya getirilmesi ile başlatılan çalışmaların sonucunda Kuzey Amerika’da yeni bir inanç modeli geliştirme denemesi ortaya çıkmıştır.¹¹⁷

Gordon Allport’un teorisi son 40 yıldır dinsel motivasyon psikolojisinde baskın güçtür. Dinsel olgunluk teorisi (1950) ,olgun (eski) ve toy (yeni) dinselliği ölçmek için çaba göstermesi, esas ve ikincil din oryantasyonu (eğitimi) gelişiminde sonuçlanmıştır. Fakat 25 yıl sonra bu iki eğilim tartışmalı bir durum almıştır.¹¹⁸ Diğer bilim adamları provokatif dinsel olgunluk teorileri geliştirdiler fakat bu bilim adamları bu taslağı detayla ve dikkatli bir şekilde belirtmemişlerdi veya psikometrik olarak sağlıklı ölçü aletleriyle söz verilen şekilde tercüme edilememiştir.¹¹⁹ Aksine teolog James Fowler teorisi olan inanç gelişimini geliştirmek ve düzenlemek için 10 yıldan fazla vakit harcamıştır. Fowler’ın teorisi güçlü bir şekilde kademe teorileri (aşama, bölüm) Eriksson (1965) ve Piaget (1954) tarafından etkilenmiştir ve bir kişinin inancının belirli içeriğinden çok bu teori bir kişinin “ultimate reality”(nihai realiteyi) nasıl yorumlamasına odaklanır. Bu gelişme perspektifine göre, dinin büyümesi kademeli süreç evrimidir ve son realite hakkında olan bu evrim mantıklı (makul) 6 aşamadan (bölüm) oluşur. Bu evrim yeterli şekilde açıklanamazken, belki şunu söylemek kabul görebilir; Fowler’ın inanç gelişim teorisi bir insanın inancında bulunan karmaşıklığın, farklılıkların, otonominin, alçakgönüllülüğün ve aktivizmin yükselmesiyle karakterize eldir.¹²⁰

James W. Fowler’ın araştırmalarında “inanç” şöyle tanımlanır; ... bütün bir çevreye nazaran bütün bir ben’in yaratılışı olması nedeniyle inanç ve sadakat, değerlerin ve güçle donatılmış hayatta bir uyum ve nizam veren gücün merkezine yatırılır, sıradan ve günlük sorumluluklarımızı destekler ve inancımızı devam ettirir, hayatlarımıza cesaret, anlam, ve

¹¹⁶ Karaca, Dini Gelişim Teorileri, s.188–189; R.Acar, Basamak Teorilerine Göre İlk Yetişkinlik Döneminde (21–30 Yaş) Dini Gelişim, s. 76

¹¹⁷ Üzeyir Ok, “ Bir Aktivite Sistemi Olarak İnanç”, Din Bilimleri Akademik Dergisi, V/4, 2005, s.112

¹¹⁸ Bkz; (Baston, Schoerode ve Ventis 1993; Donahue,1985).

¹¹⁹ Bkz; (meadow & kahoe,1984)

¹²⁰ Bkz; (Fowler, 1981, bölüm 16–21,detaylı sunum için)¹²⁰

umut, ve, yönlendirmeler verir ve bizi inanç, bağlılık ve yorumların paylaşıldığı topluluklar içinde birleştirir.¹²¹

Dolayısıyla, Fowler'ın niyeti inancın bütün formlarında genel olan kapsayıcı gelişimsel deseni açıklamak. Fowler'a özgü inancın içeriği ne nesnel ne de özel. Fowler'ın yapısal-gelişimsel paradigmasında sunulan inanç içeriği insanların değerlerinin merkezini, gücün şeklini ve hayatlarına entegre ettikleri birçok değişik elemanların pragmatik anlatılarını içerir. İnanç bilme yoludur ve özel bilgiyi kabul etmeyi gerektirmez. (Fowler 1981, 11; Fowler 1992a, 11; Bakınız Downs 1995, 76; Fowler 1986b, 278; Niebuhr 1961, 93–102).¹²²

Fowler, bireysel dini inancın, Piaget tarafından tanımlanan bilişsel gelişim ve Kohlberg tarafından tanımlanan ahlak gelişimine benzer şekilde, ardışık bir evrede geliştiğini söyler. İnanç söz konusu olduğunda Fowler öncelikle, kutsalla olan güvene dayalı bir ilişkiden söz eder.¹²³

Psikoloji tarihinin en büyük otoritelerinden biri olan Sigmund Freud, derinlik psikolojisi geleneği içerisinde psikanalitik temel modelini oluşturmuştur. Freud'un teorik orijinal modeli, Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Teorisine ilham kaynağı olmuştur. Psikanalize sürekli sadık kalan Erikson'un modeli, psikanalizin kurucusu Freud'un açık etkilerini taşır. Jean Piaget'nin (1976) genetik epistemolojisi çerçevesinde, gelişimin, dünya ile ilişki kurma konusundaki kabiliyet ve yetilerin tedrici bir şekilde edinimi içerisinde duyuşsal, somut ve biçimsel/soyut şeklinde üç basamak ve derece düzleminde Bilişsel Gelişim Teorisi'ni oluşturmuştur. Gerçekte Piaget, çalışmalarında, yoğun bir şekilde sosyal, ahlaki davranış kurallarıyla ilgilenmiş, fakat bunları sistemli bir model haline getirmemiştir. Bu bağlamda, ahlaki yargı kavramı konusunda ilk akla gelen isim Lawrence Kohlberg'dir. Ahlaki yargı kavramı, bilimsel anlamda adeta onun ismiyle özdeşleşmiştir. 1958 yılında doktora konusunu seçmesinde ve çalışması hakkındaki temel argümanlarını oluşturmasında açık bir şekilde Piaget'den etkilenmiştir. Kohlberg (1981, 1984) daha sonra Ahlaki Yargının Yapısal Gelişimi konusunda Piaget'nin düşüncelerini dikkate almış ve onları belli

¹²¹ Bkz; (Fowler, 1980, 37)

¹²² Timothy Paul Jones (Rolling Hills kilisesi Başbaptisti), Wilfred Cantwel Smith'in Araştırmalarında James W. Fowler'ın İnanç Anlayışının Temelleri: Protestan Bakış Açısı Üzerine Bir Deneme

¹²³ Söylemez, 31–40 Yaşları Arasında İnanç Gelişimi Ve Eğitimi (James W. Fowler'a Göre İnanç Gelişimi), s. 79

bir sıralama içinde sistemleştirip tanımlayarak bilimsel bir araştırma dalgasına önyak olmuştur.¹²⁴

İman Gelişim Teorisinin temellendiği asıl psikolojik gelenek, Erikson'un psiko-sosyal ego psikolojisinden de etkilenmesiyle beraber, J. Mark Baldwin, John Dewey, Jean Piaget, Lawrence, Kohlberg ve onların entellektüel takipçilerinin yapısal gelişimsel çalışmasıdır.¹²⁵

Kohlberg'in Ahlak Gelişimi teorisiyle birlikte, bilişsel yapısal bağlamda Din Psikolojisi'nin üç döneminden bahsedilebilir:

I. Dönem: Kohlberg psikolojisi, ahlakî gelişimin dinî etkilerden bağımsız olarak geliştiği ve ortaya çıktığı tezinden yola çıkmaktadır. Bu nedenle o, dinî gelişimi çok az göz önünde bulundurmuş veya daha doğrusu ilk olarak ahlaktan bağımsız bir şekilde dinin yedinci basamakla birlikte ortaya çıktığı tezini ileri sürmüştür. Dine bakışta, hayat hikâyeleri içinde yer edinen dinî tarzların ihmal edilmesi, bilişsel teorileri dar görüşlülüğe götürmüştür. Gerçekte, dinî tarzın anlaşılmasında öyküsel (narrative) aktarım, bireysel tecrübeye ve sosyal çevreye dikkati gerekli kılmaktadır. Kohlberg'ün bilişsel yapısal psikolojisinde dinin bu şekilde göz ardı edilmesine karşı, 70'li yılların ikinci yarısında Fowler ve Oser tarafından, dinî gelişimle birlikte ahlakî gelişimin dinî boyutunu da ortaya çıkarma amacı taşıyan araştırmalar yapılmış, fakat bunlar Kohlberg'in ve psikolojisinin gölgesinde kalmıştır.¹²⁶

II. Dönem: Dinî gelişime ilişkin bilişsel ve yapısal teorilerin yayınlanması ve bilim dünyasına sunulmasıyla birlikte, inanç gelişimi alanında ikinci safha başlar. Bu dönemi, bu teorilere karşı ortaya konan temel itirazlar belirlemektedir. İtirazlar kısmen bir ekol çekişmesinin açık çizgilerini taşımasının yanı sıra; bu itirazlarda bilişsel yapısal teorilere ilişkin temel eleştirilere veya teorilerin toptan reddine de rastlanmaktadır.¹²⁷

III. Dönem: Din Psikolojisi'nin, inanç gelişimi konusuna da diğer din psikolojik ve sosyolojik konulara bakışta olduğu gibi, çok yönlü bilişsel ve yapısal bağlam içinde giriş

¹²⁴ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 119–120

¹²⁵ Mehmedoğlu, İman Bilincinin Evreleri, s.101

¹²⁶ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s.121

¹²⁷ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 121

yapması ve gelişim teorilerinin din pedagojisi, dinî danışmanlık, din hizmetleri alanında kullanılması problemi, tartışmanın son safhasını oluşturmaktadır.

Din Psikolojisi'nde 80'li yılların başlarında ortaya çıkan bu bilimsel yaklaşımlar ve ampirik araştırmalar alana yoğun bir ilgi uyandırmıştır. Dikkatler bir anda dinî ve din sosyolojik yönelimli araştırmalara ve özellikle din eğitimi bağlamında *Stages of Faith* adlı eserle birlikte İnanç Gelişim Teorisine yönelmiştir.¹²⁸

Fowler'e göre, "İnanç gelişimi teorisi, bir kişinin nihai çevreyi açık veya zımnî olarak ahenkli/uyumlu bir biçimde imgelemesi/düşünmesi bağlamında benlik – diğeri ilişkilerini kurgulamasının altında yatan bilme, değer verme ve kendini adama eylemlerini açıklamaya çalışır. Kastedilen şey, inancın hem açıkça dine özgü ifadelerini ve davranışlarını, hem de kişinin, nihai bir çevrede dinsel niteliği olmayan bir ahenk bulma ve kendini o ahenge yönlendirme biçimlerini içerir."¹²⁹

Fowler'in inanç gelişimi teorisinde, yapısal olarak birbirinden ayrı yedi basamak vardır. Bu aşmaların birinden diğere geçiş, biyolojik olgunlaşmayı, duygusal ve bilişsel gelişmeyi, psikososyal deneyimi ve dinsel- kültürel etkileri içine alır. İnanç gelişiminde, bir evreden diğere geçiş, otomatik veya keskin çizgilerle belirlenmiş değildir.¹³⁰

İnanç, 6 basamak olarak belirlenen süreçlerin her birinde, bir önceki ve bir sonraki basamağa göre, farklı bir tarz oluşturarak, aşağıda sıralanan boyutlardaki bakış açılarından kendine özgü bir yapılanma meydana getirir:

- 1-Piaget'e göre mantık gelişiminin evreleri (form of logic),
- 2-Selman'a göre perspektif edinimi evreleri (perspective taking),
- 3-Kohlberg'e göre ahlak gelişiminin evreleri (form of moral judgment),
- 4-Sosyal bilinçliliğin sınırları (bounds of social awareness),
- 5-Otorite odağı (locus of authority),
- 6-Dünyaya bağlılığın formu (form of world coherence),

¹²⁸ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 122

¹²⁹ Üzeyir Ok, Bir Aktivite Sistemi Olarak "İnanç": İnanç Gelişimine Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım, Din Bilimleri Akademik Araştırmaları Dergisi, V/4, 2005, s.118

¹³⁰ Kayıklık, Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe, s.141

7-Sembolik anlayışın gelişimi (symbolic function)¹³¹

Fowler, yaklaşık üç yüz kişiyle yarı-klinik görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde, yaş, ırk, cinsiyet ve dini kimlik yelpazesinde, kadın ve erkekler arasında denge gözlemlenmiştir. Katolikler, Protestanlar, bazı doğu gelenek yanlıları ile Ateistler yer almıştır. Fowler, yukarıda ifade edilen boyutlar çerçevesinde yaptığı değerlendirilmeleriyle İnanç Gelişimi Teorisi'ne ve altı inanç gelişim aşamasına ulaşmıştır. Fowler'nın görüşme yürüttüğü bu gruplar arasında Müslümanlara rastlanmamaktadır. Sonuçta Türkiye'de bu ve bunun gibi araştırmalarla İnanç Gelişimi Teorisi'ne eksik olan Müslüman unsuru da eklenmiş olacaktır.¹³²

“Fowler'ın, yaşları 4 ile 84 arasında değişen, Protestan, Katolik, Yahudi, ateist ve agnostik denekleri içeren yaklaşık 380 yarı klinik mülakat sonuçlarına dayanarak formüle edilen teorisinde, bir evrenin tayinine bu yedi boyutta gösterdikleri performans sonuçlarının ortalamaları ile ulaşılmıştır. Bu analiz sonucu iman gelişimi ve dönüşümü sürecinde temel yedi evre tespit edilmiştir. Bu yedi evre şunlardır:

¹³¹ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 125

¹³² H. Acar, İlkokul Çocuklarının İnanç Gelişimi, s. 49

2. İnanç Gelişim Dönemleri

a. Basamak Öncesi Dönem- Temel İnanç (0–3/4 yaşlar)

İnsanların yaşamlarının ilk yıllarında deneyimlediği tüm olaylar ve buldukları ortamlar son derece önemlidir.¹³³ İlk yıllar, daha sonradan, inancın üzerine temelleneceği otonomi, güven, ümit ve cesaretin tohumları atılır.¹³⁴ Bu tohumların atılmasında çocuğun temel bakıcısı ile (anne) arasındaki bağ, ilişkisi ve güvene dayalı, karşılıklı alıp vermeler çok önemlidir.¹³⁵

Temel inanç, çocuğu kabullenen ilişkiler, bakım, ortak anlamlar ortamında beslenen güven temelinde ortaya çıkar.¹³⁶

Bu dönemde bebekler, beslenme ve diğer fizik ihtiyaçlarının giderilmesi yanı sıra dostluk da beklerler. Bu dostluk anne sevgisi öncelikli olmak üzere giderilir. Çocuktaki bu diğer insanlarla- başta anne olmak üzere-ilişki kurma isteğinin erkenden belirlediği ve kuvvetli olduğu, zamanla kişilik gelişiminde büyük önem taşıdığı bilinmektedir.¹³⁷ Bu evre dil ve sembol gelişiminin başlangıcıdır ve bu başlangıcın sağlıklı bir şekilde olması anne- baba olan ilişkilere bağlıdır. Bu bağlamda anne- baba ve diğer çevreyle olan ilişkiler güven duygusuyla şekillenir.¹³⁸

Fowler'e göre, bu dönemdeki basit iman, bebeklik gelişimi boyunca meydana gelen ayrılıklardan kaynaklanan kaygıyla baş edebilme veya onu dengeleme imkânı verir. En erken iman, aşırı kaygı yaşantıları veya benlik kaybı korkusu olmaksızın, bu ayrılıklara katlanmamızı mümkün kılan şeydir. İlksel iman şekilleri dilin oluşmasından öncedir. İlksel iman daha sonraki imanımızın gidişatını belirlemezken, daha sonra şekillenecek olan imanın temelini oluşturur.¹³⁹

b. Sezgisel Yansıtıcı İnanç (3–4/ 7-8 Yaşlar)

¹³³ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 115

¹³⁴ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 126

¹³⁵ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 115

¹³⁶ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 116

¹³⁷ Arthur T. Jersild, Çocuk Psikolojisi, (çev. Gülseren Günce) S. Yay. Ankara 1987, s. 74

¹³⁸ Kayıklık, Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe, s.142

¹³⁹ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s.93

“Bebeklik” olarak isimlendiren dönem 2 yaş ile birlikte sona erer. Artık çocukta yeni ve farklı bir dönem başlamaktadır. Bu dönemde dil önemli bir işleve sahiptir. Bu yaşlarda çocuk, yürüyebilmeyi, sorgulayabilmeyi ve yeniliklerle karşılaşabilmeyi yerine getirmeye devam eder. Farklı duygular, hayaller, imgeler dünyasına yolculuk başlamıştır.¹⁴⁰ Ancak bilişsel gelişim tam olarak oluşumunu tamamlamadığı için neden-sonuç ilişkisini tam olarak kavrayamaz.¹⁴¹

Hayal gücünün oluşması, hikâye, jestler güdüleyici olarak önemli rol oynar. Hayal gücü sayesinde inanca ait şekillenmeleri bir araya toplar. Taklit ve taklide dayalı (farkındalısız) bir inanç özelliği söz konusudur. Çocuk bu evrede Tanrıyı hissetmeye ve ona bir biçim vermeye çalışır.¹⁴² İlk kez ölüm, cinsellik gibi katı tabuların bilincine varılmaya başlanır.¹⁴³

Fowler, İnanç Gelişim Teorisinden bahsettiği bir röportajında bu dönemden “religiously pregnant/dini gebelik” olarak söz eder ve hayatımızın daha sonraki aşamalarında ihtida ve değişim deneyimleri meydana geldiğinde bu evrede şekillenen imgeler önemli yönelimler belirtmektedir. Çocuk kendi bilincine ilk kez bu dönemde varır.¹⁴⁴

c. Öyküsel- Lafzi İnanç (6-7/ 11-12 Yaşlar)

İlkokul yıllarını içeren bu dönemde, mantıklı düşünme yeteneğinin gelişmeye başlamasıyla birlikte, dünyadaki işleyişi anlama çabasına girer. Aidiyeti sembolize eden hikâye, inanç ve uygulamaları kendine mal eder.¹⁴⁵ Piaget’in kavramıyla somut işlevsel düşünme ile birlikte inançtaki değişim de başlar.¹⁴⁶ Çocuk yeni bir bakış açısıyla kendi dünyasını kurabilir. Ancak bu evrede tam olarak, içselleşmiş duygular, tutumlar ve içsel yol göstericiler oluşturamamıştır. Bu dönemin Tanrısı, dış belirleyicilerin etkisi altında

¹⁴⁰ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 116

¹⁴¹ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.142

¹⁴² Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.142

¹⁴³ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s.126

¹⁴⁴ Osmanoğlu, Basamak Teorileri Açısından Dini Gelişim, İnanç Gelişimi ve Eğitimi, s.84

¹⁴⁵ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 127

¹⁴⁶ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 127

olandır henüz bireyin kendine has Tanrısı değildir. Tanrı, kural belirleyici veya ebeveyn olarak düşünülür. O, iyilikleri ödüllendirir, kötülükleri de cezalandırıcıdır.¹⁴⁷

İnanç; hikâyelere, kurallara ve ailenin mensup olduğu cemaatin/grubun değerlerine güvenme yoluyla gerçekleşir. Hikâye, bu aşamada çok önemlidir. Kendi grubunun hikâyeleri, özdeşleşme ve kendini ve çevresinde bulunan diğerlerini değerlendirmenin önemli bir aracısı olur.¹⁴⁸ Hayal ile gerçek ayrıştırılır ve başkalarının perspektifini ayırt edebilir. Dini inanç ve semboller tamamen gerçek kabul edilir.¹⁴⁹ Daha önce yaşanan farklı olaylardan meydana gelen tecrübe kavramı, anlam sağlamada bir düzen ve sıra oluşturan mantıklı bir yapılanma sağlar.¹⁵⁰

Fowler, okul çağı çocuklarıyla birlikte bazı ergenler ile bazı yetişkinler arasında da 2. aşamanın yapısal özelliklerine rastlandığını belirtmiştir.¹⁵¹

Karaca bu döneme ilişkin; “Ahlaki ve dini kuralların literal (harfi harfine) algılandığı bu evre, semboller somut bir tarzda karakterize edilmekte ve bu semboller kültüre özgü nitelikler taşımaktadır. Sembollerin tek boyutlu ve literal bir şekilde algılandığı bu evre, gelişim basamakları açısından okul dönemine tekabül etse de, Fowler’e göre birçok ergen hatta yetişkin zaman zaman bu evre karakteristiklerini sergileyebilmektedir. Çocukların, olaylara sadece kendilerinin değil başkalarının perspektifinden de bakabilme kabiliyetinin geliştiği bu evre, Piaget’in “somut işlem”, Kohlberg’in “araçsal ahlak” aşamasına tekabül etmektedir.¹⁵²

d. Terkibi- Geleneksel İnanç (Yapay İnanç) (11–12/ 17–18 Yaşlar)

Ergenlik döneminin ilk yıllarını kapsayan bu aşamada somut olan işlemsel düşünce soyutlaşarak akli kanatlandırır. Bir problemin birçok çözüm yolu olduğu

¹⁴⁷ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.142

¹⁴⁸ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 117

¹⁴⁹ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 127; Ayrıca bkz. Mehmedoğlu-Aygün, J. W.Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 127

¹⁵⁰ Mehmedoğlu-Aygün, J. W.Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 127

¹⁵¹ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 117

¹⁵² Karaca, Dini Gelişim Teorileri, s. 192-193

görülür. Kendilerini, başkalarının onları gördüğü gibi görebilir. Bu durum ergenlerde “utanma” duygusunu açıklar.¹⁵³

Hayat artık farklıdır ve inanç bu farklılığı açıklamalıdır. Tanrıyla, daha çok bireysel ilişki ve soyut fikirlere bir güven söz konusudur.¹⁵⁴ Tanrı artık arkadaş, rehber, destekçi olarak görülür ve Tanrı'nın kendisini bilip sevdiğini düşünür.¹⁵⁵ Başkalarıyla olan ilişkiler bu evrede daha önem kazandığı için, Tanrıyla daha kişisel ilişkilere ihtiyaç duyulur. Tanrıyla özel bağlar kurulması gencin benliğini geliştirmesine neden olur. Böylece birey, kendine ait manevi çehresini oluşturur. Tanrı inancı, sevme, anlama ve boyun eğmenin kişisel değeriyle bireyin hayatında, yerini belirleme aşamasındadır.¹⁵⁶

3. aşamadaki bireyin inanç sistemi toplumun inanç sistemi olarak görülmesinden gelenekseldir. Aynı zamanda analitik olmaması ve bütünlük olarak görülmesi açısından da yapaydır.¹⁵⁷

3. aşamada bulunan kişide sembol, anlamıyla iç içedir. Sembolün kutsal gücüne, etkisine ve gerçek oluşuna bir güven vardır. Bu aşamada kişi için diğerleriyle kişiler arası ilişki önemlidir, başkalarının oluşturduğu yönlendirici atmosfere uymaktadır. Bu kişiler kendileri için düşünmemektedirler.¹⁵⁸

Anlam ve sembol birbirine bağlı görüldüğünden, mitoloji-bozma anlamın değerine yönelik köklü bir tehlike olarak görülür. Ancak kişi, sembol ve imgeler tarafından aracı olunan anlamları hisseder fakat bunları incelemeyi ve sorgulamaz.¹⁵⁹

Bireyin kendisi için önemli insanların veya arkadaşlarının görüşleri içselleştirip kişiselleştirilerek inanç ve değerler araştırılabilir. Bu inanç ve değerler hiçbir şekilde eleştiriye açık tutulmayacak şekilde algılanır.¹⁶⁰ Öte yandan, birçok değerden sadece biri olduğunun farkında olmadığı kendi değerleri, bir ideoloji şeklini alır Geçmiş yaşantılar üzerine düşünmeleri ise, gelecek ve kişisel ilişkiler konusundaki kaygılara,

¹⁵³ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 118

¹⁵⁴ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 127

¹⁵⁵ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 118

¹⁵⁶ Kayıklık, Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe, s.143

¹⁵⁷ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 118

¹⁵⁸ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 119

¹⁵⁹ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 120

¹⁶⁰ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 127

ortak bakış açısı yakalamaya ve bir dünya görüşü edinme ve onun değerlerini paylaşmaya yardımcı olur.¹⁶¹

e. Bireysel- Bilinçli Düşünceli İnanç

Bu evre, genç yetişkinlik dönemi ve sonrasında görülür.¹⁶²

Bu dönemde birey, kendi anlamını ve dünyasını kendisi seçip oluşturmak ister. Artık “ikinci” el inancından eleştirel biçimde ayrılması ve otoriteyi kendi içine yerleştirmesi söz konusudur. Fowler’ın isimlendirmesi ile yönetici bir benliğin ortaya çıkması, kişinin, başkalarının söylediğini, öneride bulunduğunu, beklentilerini kendi bilincine tabi tutarak değerlendirmesi ve sorumluluğunu da almasıdır.¹⁶³

Eleştirel bakış açısıyla birlikte kişinin inanç ve değerleri yeniden inşa etmesiyle bilinçli bir yönetici ego oluşur. Bir önceki basamağın aksine kimlik özgünleşmiştir, bütün ilişki ve rollere sahip olan onları yönlendiren orijinal bir “Ben” oluşur.¹⁶⁴ Dışsal otoriteye karşı oluşturulan güvende bir eksilme görülür ve otoritenin yeni yeri benliktir.¹⁶⁵

Geleneksel konumdan uzaklaşılması kişide biraz korkutucu ve karmaşık bir döneme yol açabilir. Örneğin üniversitelerde oluşturulan bay ve bayan gruplar ideolojik olarak oluşmuş geleneksel toplulukları temsil ederler. Bu oluşumlar bireysel bir hareketi zorlaştırırlar.¹⁶⁶

4. aşamada bulunan bireyler için bazı riskler de bulunmaktadır. Bunlar, kendi dünya görüşünü oluşturmada “realiteyi” ve “diğerlerinin bakış açılarını” özümseyebilir. Yine sembol ve hikâyeleri, aşırı mantığa bürünme alışkanlığı veya aşırı basite

¹⁶¹ Mehmedoğlu-Aygün, J. W.Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 128

¹⁶² Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.143

¹⁶³ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 123

¹⁶⁴ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 128

¹⁶⁵ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.143

¹⁶⁶ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 123

indirgeme tavrı sergileyebilir. Kişinin eleştirel bakış açısı kazanması da onun düşüncelerine aşırı güvenmesine ve bir tür narsisizm oluşturmasına yol açabilir.¹⁶⁷

Daha önceki aşamada kutsalın kendisi olarak görülen semboller ve ayinler, 4. aşamanın eleştirel sorgulaması ile araştırmaya tabi tutularak, anlam, sembolden ayrı görülür. Artık sembollerin birey üzerindeki etkisi değil, bireyin semboller üzerindeki etkisi söz konusudur.¹⁶⁸

f. Birleştirici İnanç

Orta yaşın ilk dönemlerinde başlayan birleştirici inanç, daha önceki evrelerde yaşanan bölünmüş inanç yapısında birlik sağlamayı ifade eder. Bireysel- bilinçli düşünceli evrede, birlik ve iman birbirinden ayrıdır. Bu evrede ise, otorite sahibi olmuş ben, kararlarını, değerlerini, inançlarını kendisi belirler. Birleştirici evreye geçişte, birey farklı değerlendirme seçeneklerinin oluşmasından kaynaklanan gerilimle başa çıkmaya başlar. Bu bağlamda, bireyin imanı, yok sayılamaz çelişkileri kabul etmeye başlamalıdır.¹⁶⁹

Fowler, bu aşamayı tanımlamada güçlük yaşadığını belirtmiştir. 5. aşama, bilinçli egonun kendi evinin yönetiminde artık efendi olmadığı gerçeği ile yüz yüze gelmesinin bir sonucudur. Bu aşamada, bir konuya yaklaşımın bakış açılarının sayısı artmıştır. “Diyalektik olarak bilme” ifadesi 5. aşamayı betimlemede önem taşımaktadır. Bu durum, diyalog yapabilir bir biliciyi gerekli kılar. Bilici olan kişi, kendi bilmesinin kategorilerini, bilinene etmeye çalışmadan, onun yapısına uydurmaya çalışır.¹⁷⁰ Birbirine zıt olan kutuplar arasında var olan uyumsuzlukların ortadan kaldırılması ve uyumlu bir şekilde kabul edilmesi yolunda bir çaba sarf edilir.¹⁷¹

Fowler’e göre, sadece profesörlerin, teologların ve yorum bilim çalışanlarının 5. aşamaya ulaşabilecekleri yanlış bir düşüncedir. Bu aşamayı başkaları da yaşayabilir.

g. Evrenselleştirici İnanç

¹⁶⁷ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 124

¹⁶⁸ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 125

¹⁶⁹ Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.143

¹⁷⁰ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 126

¹⁷¹ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 128

Bu evre, orta yaş ve sonrasını kapsar. Evrenselleştirici inanç, birleştirici inancın zıtlıkları kabul edilmişliklerinin ötesinde bir inancı ifade eder. Psikodinamik olarak, evrensel iman evresine ulaşabilen benlik, standart savunma mekanizmalarının ötesine geçer ve Tanrıyı algılamada ve sevmeye belirli bir temellendirmeye dayanan bir açıklık sergiler.¹⁷²

Fowler, çok az sayıda insanın bu aşamaya ulaşabileceğini iddia eder. Bu aşamaya ulaşan insan, adalet ve sevgiyi etkinleştirip, baskı ve işkenceyi alt etmek için hayatın anlamı ve Tanrı'nın gücü ile birleşme sürecini yaşar. Fowler, adalet ve sevgi toplumunun oluşması ve yerleşmesi için her türlü mücadeleye eğilimli olan bireylere örnek olarak Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Jr ve Rahibe Teresa'yı örnek verir.¹⁷³ "İnancın bu noktasına ulaşan kişiler, toplumun huzuru için kurtarılmış bölgeler oluştururlar ve toplumdaki bireyler onları hem özgürlük için yaşar ve hem de tehditlere karşı kurtuluş için yaşantırlar. Adalet ve sevgi toplumuna karşı olan insanlık dışı yapılarla mücadele eğilimli olan bu bireyler, toplum içinde sevgi ve adaleti yaşayan topluluk olarak yaşarlar."¹⁷⁴

6. aşamaya ulaşmış olmak, mükemmel olmak, "kendini gerçekleştirmiş bir kişi" veya "tam olarak işlev gören insan" demek değildir.¹⁷⁵

6. aşamaya ulaşan kişiler, normalliğin alışıldık kriterlerini sarsan özellikler taşır. Kendilerini korumaya ihtiyaç duymamaları, duyularının canlılığı ve dinsel gerçeklik duygusu, onların sözlerine ve hareketlerine önceden tahmin edilemeyen bir nitelik katar. Ayakta kalma, güvenlik ve önem takıntısını aşarak iyilik, takva ve sağduyunun bilinen kalıp standartlarını tehlikeye sokarlar.¹⁷⁶

Fowler'in 6. aşamayı belirlemesinde, H. Richard Niebuhr'un radikal monoteizm'i etkili olmuştur. Buna göre 6. aşamadaki inanç ilişkisi, varlık prensibine

¹⁷² Kayıklık, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, s.144

¹⁷³ Fowler, İman Bilincinin Evreleri, s. 128

¹⁷⁴ Mehmedoğlu-Aygün, J. W.Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 129

¹⁷⁵ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 129

¹⁷⁶ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 129

tam bir güven ve bağılığı karakterize eder. Bu tür inançta, Tanrı realitesi, insanların ortak yaşam ve inançlarının yapıları üzerinde olumlu değişimler yaratır.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Ok, İnanç Psikolojisi, s. 130

2. BÖLÜM

YÖNTEM VE ARAŞTIRMA

1. PROBLEM VE YÖNTEM

Bu araştırmanın problemi, ülkemizde 7–12 yaş aralığındaki çocukların, hangi inanç gelişim düzeylerinde olduklarını, James W. Fowler’ın inanç gelişim teorisine göre tespit etmektir. Araştırmanın genel probleminin altında şu alt problemler tespit edilmiştir.

1- James Fowler’ın inanç gelişimi modelinin evrenselliği ve ülkemizde uygulanabilirliği ne düzeydedir?

2- İnanç gelişimi açısından Türk insanının yaş aralıklarına bağlı olarak evrensel ve yerel gelişim özellikleri nelerdir?

3- İnanç gelişimi konusunda evrensel ve yerel değerler var mıdır, varsa bunlar nasıl şekillenmektedir?

Bu çalışmada Fowler’ın hazırladığı görüşme soruları “mülakat” (görüşme) tekniği kullanılarak ilgili yaş grubundaki bireylere sorulmuştur.

Görüşmeci ve katılımcının var olduğu mülakat tekniğinde görüşmeye katılanların sayısına göre görüşmeler “bireysel” ve “grupça” görüşme şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu çalışmada görüşmeci ile kaynak kişi dışında kimsenin bulunmadığı ve kişiye özel bilgilerin yer aldığı bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır.¹⁷⁸

Sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olan görüşmede araştırmacı karşılaştığı her karanlık noktayı, anında soracağı sorularla aydınlatma imkânına sahip¹⁷⁹ olduğu için bu çalışmanın görüşme safhasında da görüşmecinin neyi kastettiğinin anlaşılmadığı yerlerde sorular sorularak konunun anlaşılması istenmiştir.

Mülakatlar Fowler’ın çözümleme yöntemine göre deşifre edilmiştir. Çözümlemeye ses kayıtlarının detaylı olarak yazıya geçirilmesiyle başlanmıştır. Mesela katılımcı ifadeleri arasında kısa bir süre duraklamışsa; iki nokta (..) ile gösterilmiştir.

¹⁷⁸ Zeki Aslantürk, Sosyal Bilimler için Araştırma Metod ve Teknikleri, İFAV Yay., İstanbul 1999, s. 118

¹⁷⁹ Aslantürk, Sosyal Bilimler için Araştırma Metod ve Teknikleri, s. 117

Eğer uzun bir duraklama yapılmışsa; bu, üç nokta ile (...) gösterilmiştir. Mülakatın bilgisayar kayıtlarında soru ifadeleri siyah puntolarla gösterilmiştir.

Araştırmada Fowler’ın hazırladığı soruların 24’ü katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılara yaş aralığı göz önünde tutularak soru içeriklerinden bir kısmı, farklı soru ifadeleri eklenerek, danışman hocanın rehberliğinde değiştirilmiştir.

20 katılımcıyla yapılan bireysel görüşmeler bireysel farklılıklar olmakla birlikte ortalama 60–100 dk. sürmüştür.

2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bir araştırmada model dendiğinde araştırmanın konusunu tayinden sonuçların sunulmasına kadar geçen süreç kastedilmektedir.¹⁸⁰

Fowler ve ekibi, “İnanç Gelişimi Mülakatı” vasıtasıyla, inanç gelişiminin yedi boyutuyla alakalı olarak konuşma içerisinde hayatı ve hayat tecrübelerini, onları şekillendiren temel unsur ve değerleri de belirlemek üzere, küçük çocuklardan başlayarak yaşlı kuşaklara kadar yaklaşık 400 kişiyle 7 yıl süresince mülakatlar yapmışlardır. Bu mülakatlar, kişinin izni alınarak, sonradan analiz edilmek üzere kasetlere kaydedilmiştir. Sohbet havası içerisinde geçen bu mülakatlarda, mülakatın, mülakat yapılan kişiler tarafından sürdürülmesi mümkün olmadığına dair garanti verilir. Mülakatlar yapıldığı şekilde anonim olarak kalırlar ve bilimsel çalışmalarda alıntılanabilirler.

James W. Fowler’ın inanç gelişim teorisi (İGT) temel alınarak 7–12 yaş aralığındaki çocukların inanç gelişim basamaklarını tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmada mülakat tekniği kullanılmıştır.

Görüşmenin nasıl ve ne şekilde yürütüleceği ya da nasıl analiz edileceğine dair prosedür, inanç gelişimi teorisine dair hazırlanan bir el kitabından yararlanılarak yapılmıştır.¹⁸¹

¹⁸⁰ Aslantürk, Sosyal Bilimler için Araştırma Metod ve Teknikleri, s. 39

Fowler'in inanç gelişim teorisinde inanç, yedi boyut içerisinde yapısal olarak birbirine geçmiştir. Fowler'deki aşamalar birbirinden zihindeki yapısal bütünlüğe göre ayrılmaktadır. İnanç, her bir basamakta yedi boyutun birbiriyle ilişki içerisinde göstermiş olduğu ortalama performansın sonucudur. Görüşmelerin deşifrelerinden sonra katılımcıların inanç gelişim düzeyleri bu boyutların ortalaması alınarak bulunmuştur.

Bu araştırmada, sadece yaş faktörü göz önüne alınmış, inanç gelişimi yaşlara göre incelenmiştir.

3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilindeki 7–12 yaş arasındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 7–12 yaş aralığındaki 7 erkek ve 13 kız çocuğudur. Örneklem grubunda, 7–12 yaş aralığındaki tüm yaşlara ulaşılmıştır.

4. ARAŞTIRMAYA KATILANLARIN NİTELİKLERİ

Araştırmamızda katılımcılar, 7'si erkek ve 13'ü kız çocuğundan oluşmakta olup toplam 20 kişidir. Araştırmanın güvenilirliği gereği araştırmamızda isimler değiştirilmiş, kurum adları ve şahıs adları saklanmıştır. Mülakatlar, velilerden izin alınarak yapılmıştır.

5. UYGULAMA

Mülakatları uygulamaya başlamadan önce Fowler ve arkadaşlarının araştırmacılar için gerekli gördükleri doküman, ses kayıt cihazı gibi araç gereçler temin edilmiştir.¹⁸¹ Daha sonra pilot bir çalışmayla başladığımız mülakatlar esnasında eksikler tamamlanarak araştırmanın verimliliği artırılmaya çalışılmıştır. Mülakatlar 7–12 yaş aralığındaki çocuklara uygulanmıştır. Katılımcılara mülakatlara başlamadan önce

¹⁸¹ James w. Fowler, H. Streib, B. Keller, Manuel For Faith Development Research, 2004, p. 17-21, 27-29, 65

¹⁸² Fowler, H. Streib, B. Keller, Manuel For Faith Development Research, p. 15-17

araştırmadaki soruların kaç tane olduğu söylenmiş, katılımcıların kendilerini rahat hissedebileceği birebir ortamlar tercih edilmiştir. Katılımcılara kimliklerin saklanacağı bilgisi verildikten sonra, katılımcılarla daha rahat mülakat yapılmıştır. Ayrıca mülakat esnasında katılımcı, zorlamaya tabi tutulmaksızın gönül rahatlığıyla mülakata katılmıştır. Mülakata devam etmek istemeyen, zorlanmamış ve mülakatlardan yarıda kalanlar olmuştur. Böylece çeşitli denemeler yaptıktan sonra tam ve güzel mülakatlara ulaşılmıştır. Bu da uzun bir süreci almıştır. Katılımcılara ulaşma konusunda çeşitli mekânlara gidilmiş katılımcıların belli bir çevreden olmamasına dikkat edilmiştir. Görüşme süresi katılımcının performansına göre değişmiştir. Mülakat esnasında anlaşılmayan yerler hemen katılımcıya anında sorulmuştur. Ayrıca katılımcının görüşlerinin yönlendirilmemesi amacıyla katılımcının olumlu ya da olumsuz hiçbir görüşü mülakat esnasında değerlendirmeye tabi tutulmamıştır.

6. VERİLERİN TOPLANMASI VE YORUMLANMASI

Araştırmada mülakatlar bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Mülakatlar Fowler'ın çözümlene yöntemine göre deşifre edilmiştir. Çözümlenmeye ses kayıtlarının detaylı olarak yazıya geçirilmesiyle başlanmıştır. Mesela katılımcı ifadeleri arasında kısa bir süre duraklamışsa; iki nokta (..) ile gösterilmiştir. Eğer uzun bir duraklama yapmışsa; bu üç nokta ile (...) gösterilmiştir. Mülakatın bilgisayar kayıtlarında soru ifadeleri siyah puntolarla; araştırmacının soruların dışında kapalı olan yerleri aydınlatmak amacıyla sorduğu sorular da gösterilmiştir.

Mülakatların deşifrelerinden sonra Fowler tarafından hazırlanan ve aşamaların boyutlarına işaret eden skorlama kâğıtlarından faydalanılmıştır. Boyutların tespiti Fowler tarafından tespit edilen zihinsel performans biçimlerine (1-Piaget'e göre mantık gelişiminin evreleri (form of logic), 2-Selman'a göre perspektif edinimi evreleri (perspective taking), 3-Kohlberg'e göre ahlak gelişiminin evreleri (form of moral judgment), 4-Sosyal bilinçliliğin sınırları (bounds of social awareness), 5-Otorite odağı (locus of authority), 6-Dünyaya bağlılığın formu (form of world coherence), 7-

Sembolik anlayışın gelişimi (symbolic function)¹⁸³ göre değerlendirilmiştir. Boyutların tespitinden sonra hepsinin aritmetik ortalaması alınmış ve bütün katılımcıların mülakatlarına bu yöntem uygulanmıştır. Son olarak katılımcıların hangi inanç aşamasında olduğu tespit edilmiştir.

¹⁸³ Mehmedoğlu-Aygün, James W. Fowler ve İnanç Gelişim Teorisi, s. 125

3.BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

1. İnanç Gelişimi Skorlama Analiz Çizelgeleri

Bu kısımda katılımcılarımızın tamamına ait inanç gelişim basamaklarını gösteren çizelgeler tek tek sunulacaktır. Bu çizelgelerin öncesinde genel bir bakış sağlayabilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların tek bir listede birleştiği inanç gelişim mülakatı sonuçlarına göre katılımcıların basamak ortalamalarını gösteren bir çizelge ve onunla birlikte kriter basamakları sunulacaktır.

2. Kriterler

1. Boyut: Mantık Formu

1. Basamak

1. İfadeler, mantık işlerinde birbiriyle bağlantılı değil, olaya özgü(episodic) veya izlenimsel yapıda

2. Animizme (canlılarda hayat ve niyetlilik bulunduğu düşüncesine) eğilim var veya canlı ve cansız nesnelere arasında ayırım belirsizdir.

3. Fantezi ve realite birbirinden ayrı değildir.

4. Realite ile onun algılanış biçimi arasında fark yoktur ve dünya, gözüktüğünün tıpkı aynıdır.

5. Mantık çağrışımsaldır. Olaylar ve olgular, birlikte görünürler ve bu yüzden de birbirlerini çağrıştırırlar. Fakat aralarında mantıksal bir bağ kurulmaz.

6. Tam bir diyaloga katılmaz. Diğerlerini daimi bir monoluğun içinde bulundurur.

2. Basamak:

1. Somut işlemlerin ortaya çıkması olarak nitelendirilebilir bu basamak. Bu kriterde bir takım şeyler aşağıda listelenecek. Bu işlemlerin her hangi birisi ikinci basamağın özellikleridir.

2. Bu basamaktaki kişi, gruplar ve sınıflar oluşturabilir benzeyen ve benzemeyen şeyleri kıyaslayabilir.

3. Bu basamaktaki kişi etki tepki ilişkilendirmesini anlayabilir ve olayları da böyle açıklayabilir.

4. Tersine düşünme ($4 + 3 = 7$, $7 - 3 = 4$) mantıksal dönüşümünü anlayabilir.

5. Bu basamakta kişi, zaman ve mekân kavramlarıyla düşünebilir, nesne ve olayları bir sıralama dâhilinde gözlemleyip ifadelendirebilir.

6. Kendini algılandıklarından ayırt etme söz konusudur. Dünya tam olarak bana görüldüğü gibi değil ama kendine göre bir düzeni var. Bu basamakta ciddi manada hakikatle kişinin algılamasını birbirinden ayırma eğilimi vardır.

7. Bununla birlikte şeyler değişebilir ya da farklı zamanlarda farklı şekillerde ortaya çıkabilir hissi vardır. Bunu ayırt edebilir.

8. Bu basamakta birinci basamağa göre dil daha kaliteli bir şekilde kullanılır.

Bu basamakta dil etkileşimin ve iletişimin merkezi durumundadır, dil önemlidir. Seçtiği kelimelere dikkat eder. Ses tonu falan önemlidir. Bu basamakta kişi sözlü etkileşim ve iletişim ile meşguldür. Birinci basamağın monologların aksine ikinci basamakta karşısındaki muhatabını önemser.

9. Bu basamakta sebeplendirme somuttur. Formel sebeplendirme ve indirgemeci (tümünden gelim) belirtiler üçüncü basamakta değerlendirilmelidir. 2.basamakta somut durumlardan genellemeler çıkarılabilir. (tümevarımcılık söz konusudur).

3. Basamak

1. Bu basamakta kişi deneyler yapabilir ve gözlemlenebilir sonuçlardan çıkarımlar yapabilir. (tümünden gelim). Ama bir öngörüyle (yani istediği gibi) değişkenleri manipüle ve kontrol edecek durumda değildir. Bu demektir ki 3. Basamakta kişi bir tek değişkeni manipüle edip diğerlerinden ayırmak suretiyle, basit bir deneyden somut sonuçlar alabilir. Fakat bir birleşim sonucunda birçok ilgili değişkeni izole edemez. Yani diğerlerinden ayırt edemez.

2. 3. basamak bütün diğer faktörlerin eşit olduğu fikrini algılayamaz. Yanlışlaşabileceği test edebileceği sistemler geliştiremiyor. Çok sert eleştirilere dayanabilecek sistemlere sahip değiller. Bu tür sistematik düşünceleri içeren önermeler dörtte değerlendirilmeli.

3. Bu basamakta çoğu düşünme yöntemi açık değil üstü kapalı görüntü içindedir. Ayrıntılı sistemleri formülize edemez, ifadelendiremez. Sebep sonuç ilişkilerine dayandırılan bir mantıkla soruları cevaplandırabilir. Fakat bu düşünme sürecini isimlendiremez.

4. Bir ve ikinci basamağa göre daha iyi olmakla birlikte dördüncü basamağa kıyasla daha rastgele ve muğlak düşüncelere sahiptir.

5. 1. basamakta da gözlemlediğimiz gibi bu fantezi ile realite karışımı bir düşünce hâkimdir. Bu iki basamak fantezinin kalitesine göre birbirinden ayırt edilebilir. Bu basamağın fantezileri daha zengin ve dilsel olarak daha kalitelidir. Genellikle sosyal bir idealizm özelliklerini içerir ve kendisini sosyal değişimin bir ajanı rolünde tasavvurlara dönüştürür. Ayrıca da uçuk fantezileri vardır. Kendisini kansere karşı bir ilaç geliştiren ya da başkan adayı, başbakan adayı gibi roller ki bu roller erişkinlikle ilgili rollerdir.

6. İkinci sınıflama refleksiyonunu kullanamaz. Düşüncenin kendisinde işlemler içeremez. Hayatla ilgili deneyimlerle ilgili düşünceleri yansıtırken felsefi manada bir düşünce üretimi yoktur. Şayet varsa dörde geçebilirsiniz.

7. Bu basamağın düşünme şekli (grup ve diğerleriyle ilgili olarak) durumu soyut olarak algılayabilir, düşünceler üretebilir. Ortak noktaların kurgusu soyutlama demek olduğu müddetçe bu ikinci basamağın sınırlı mantığından niteliksel olarak bir farklılık demektir. Bu basamakta ama bu kurgularla ilgili kendiliğinden farkındalık çok azdır. Kişi bunun farkında çok değildir. Soyutla ilgili dışa vurum varsa bu dördün kriterleriyle değerlendirilmelidir.

8. Bu basamağın mantığı, manaların kendisi ve dâhil olduğu mana grupları arasında bir ayırım gözetmez. Benlik kurgusu edinilmiş bir kurgudur ve bağımsız değildir. (Dışarının sana telkin ettiğiyle sen kendini biliyorsun).

9. Daha sistematik düşünemez ve kritik yapamaz. Basmakalıp ve tek taraflılığa eğilim vardır.

4. Basamak

1. İşlemleri formel ve ayrıntılıdır. Şekilli ve ayrıntılı düşünür. Yansıtıcıdır. Düşünme işlemlerini içerir. Anlamdaki ayrıntı ve muğlâk arasındaki fark dört ve üç arasındaki farkı belirler.

2. Bu basamak birincil olarak sistemin sınırlarıyla, tanımlamalarıyla ve fark ortaya koymalarıyla ilgilenir. Farklılık ortaya koyarken sık sık ya da ayırımı kullanılır.

3. Mantık zincirinde sebebi ortaya koyarken doğrusal bir mantık yani düz mantık kullanılır, tümevarım ve bir boyutluluk eğilimi vardır. Açıkça ima etmek ya da nihai sonucu ya da en genel en kapsamlı düşünceye ulaşma çabası, ya da çok boyutlu yaklaşım 5. basamakta 4 ve 5 kodlamada gözlemlenmelidir. (transitional, geçişken)

4. 4. Basamakta, 5. basamaktaki gibi bu farklılıkları yoğun bir şekilde ortaya koyma yoktur. Tansiyonu gidermek için daha çok bu farklılıkları çökertme eğilimi vardır.

5. Bu basamak mantığı tarihsel bir yönlendirme ve ayrıntılı bir süreç ihtiva etmez.

2. Boyut: Perspektif edinimi:

Kriterler

1. Basamak

1. Diğerine genellikle ilgi duymaz. Konuşmaları, daha ziyade iradi olarak diğerini içleyen veya dışlayan paralel monologlar gibidir.

2. Görünge edinme becerisinin bulunmaması demek, başkalarına yönelik empati ve ilgi sergilemeyeceği anlamına gelmez

3. Empati ifadeleri genellikle takliddir, yani dil öğrenmeyi yansıtır. Başkasının duygu ve düşünceleri ile ilgili yargı oluşturacak biçimde içselliğini kavrayamaz. Genellikle, ne beklendiği konusunda ipuçları yakalamak için mülakatçıyı seyrederek. Bununla birlikte benzer bir durumda nasıl hissedeceklerini söylerler.

4. Başkasına yönelik cevapları genellikle somut ve duruma özgüdür. Örneğin anne kızdığında ağlar. Genellikle farklı durumlarla ilgili genelleme yapmazlar.

5. Ebeveynlerden ya da bakıcılardan ayrı kalma veya kaybolma ya da yalnız kalma bu aşamada önemli kaygılara sebep olur. Her iki durumda da görünge edinme ve benliği diğerinden ayıramama ile ilgilidir.

6. Diğerini algılamalar genellikle çok doğrudandır ve diğerinin benlik üzerindeki korku, şüphe, ödül vb etkileri bakımdan ifade edilir.

7. Diğerlerini algılamalar oldukça fantezi yüklü olabilir.

2. Basamak:

1. Bu basamakta bulunan kişi diğerlerinin kendisinden farklı olduğunun farkına vardığı bir perspektife sahip olur. Ve böylece de diğer kişinin bakış açısını yakalayabilir.

2. Bu basamakta perspektif sahibi olmak somut bir olaydır fakat röportajın derecelendirilmesi kişinin içsel durumunu tam olarak ifade etmez.

3. 2. Basamaktaki perspektifin karakteristik özelliği fantezi ile realite arasındaki farkı ortaya koymaktır. Diğerlerinin hayal düşüncelerinin içsel yapısını basamak 1 ve 2 deki kriterlere göre değerlendirmek gerekir.

4. Bu basamakta diğerleri benim isteğim ve benim ihtiyacıma olan tepkilerine göre reddedilir. Bu sosyal ilişkilerin önceden tahmin ve kontrol edilmesi çalışmasının denemesidir. Birinci basamaktan farkı ayırt edilmelidir, karşı tarafın kendisine olan direk etkisi konusudur.

5. Kendisiyle diğer arasındaki farkı gözeterek karşıdakini karakterize ederken çok sert yargısal düşünebilir.

6. Perspektif edinimi her zaman tamamen iki taraflı değildir. Genellikle kendisinin karşı taraftan nasıl görüldüğüyle ilgili tasavvur denemesi yapmaz. Böyle bir düşünceye girmez. Karşımdaki beni acaba nasıl görüyor. Yansıtma mekanizması yoktur. İki taraflı perspektif sahibi olmayla ilgili durum 3. basamaktaki kriterlere göre kontrol edilmeli.

3. basamak:

1. Bu basamakta perspektif edinimi karşılıklı ve içseldir. Kişi bu basamakta karşısındakinin içsel durumunu anlamaya çalışır. Özellikle karşısındakinin his ve duygularını ve genellikle de bunun sadece sınırlı kopyalama yöntemiyle yapar. (düz mantıkla yapar).

2. Bu basamakta kişi sosyal ilişkilerinde artık kendine ait bir yer oluşturmuştur. Burada diğerleri özellikle de sosyal baskı yapan diğerleri yani kamuoyu, ben olanı değiştirme gücüne sahiptir. Toplum kişiyi değiştirebilir.

3. Etkin olan diğerleri genellikle bu basamakta kişinin kendi tercihi değildir. Daha çok içinde bulunulan sosyal ortam kimin güçlü ya da etkili olacağını seçme inisiyatifine sahiptir. Bu yani kişinin değil toplumun yani sosyal çevrenin gücüdür. Otorite odur.

4. Bu basamakta perspektif sahibi olmak genellikle kritiğe dayalı ya da sistematik değildir. Sabit ve tutucudur. 3. basamak soyutlamanın mümkün olduğu ve soyutlamayı temsil eden bir basamak olsa da bu özelliği 4. basamağın ayrıntılı ve kritik karşılaştırmalar yapan özelliğiyle kıyaslandığında çok sınırlı kalacaktır. Bu basamaktaki kişi karşısındakilerin fikirlerini çok fazla bilinçli yorum ve fikir üretme yapmaksızın kabul eder.

5. 3. basamak mülakat ifadeleri karşısındaki kişilerin görüntü ve niyetini anlama yeteneğini gösterir.

6. Bu basamakta şekilcilik hem kendisi hem de karşıtı için yorumlamanın merkezindedir. Ve şekiller benim diğerlerine kim olduğumla ilgili onay verir. İçinde bulunduğu topluma sosyal kabul görebilme için böyle mesajlar görüntüler sunmaktadır.

7. Bu basamakta perspektif belirleme genellikle karşısındakilerin beklentilerine cevap vermeye meyilli bir görüntü sergiler. Konu komşu ne der o bu nasıl düşünür. Ve onların isteklerine göre cevap verir. Bu basamak genellikle ciddi oranda aman başkaları ne der, ne düşünür kaygısı taşıyan bir bilinçlilik durumu içerir.

8. Burada diğerleriyle kendi kendini kıyaslama ve farklılıklar içsel çelişkilere yer vermeyi de içerir. Bu basamakta karşısındaki kişiler kendiyile işbirliğinde değildir. Hatta çok net bir şekilde kendisiyle ilişki içinde de değildir. İlinti ve alakalı değildirler. Bu basamakta kişi diğerlerinin bir parçasıdır. Grup psikolojisi dahası 3. basamak bir çelişkiyi ve de diğer kişi ve gurupların isteklerindeki çelişkiyi deneyimler ve bunu kendi kişisel, içsel arzularının çelişkisini deneyimlemez. Yani kuramlarla yapılanlar arasındaki çelişkileri gözlemler ama kendi iç dünyasında bu çelişkileri görmez. Kendisini bu çelişkilere dâhil etmez.

9. Bu mülakat ifadeleri 3. basamaktaki içsel perspektif edinmeyle ilgili şu ipuçlarını verir. Kapalı toplum ilişkilerinin kuralları veya teorisi tarafından belirlendiğini yönlendirildiği ve yönetildiği ipuçlarını verir. Basitçe bu konudaki 4. basamaktaki bu mevzuuyla karşılaştırılmalı.

10. 3. basamak perspektifi diğerlerinin perspektifini almayı kişisel ve somut bir şekilde karşısındakinin ayakkabılarını giymeden anlayamazsın mantığıyla alır. Karşı taraf genellikle ilişkinin soyut bir parçası olarak yer almaz. Bu konuyla ilgili sistematik perspektif edinimi konusunda 4. kriterlerine bakınız. Başkasının perspektifi konusunda empati yaparak bireysel ve somut bir perspektif edinimi yoluna girilir.

4. basamak:

1. 4. basamakta derecelendirilen mülakat ifadeleri perspektif edinmeye sistematik bir yaklaşımı sunar. Diğerleri kavramı dünyaya bakış açıları hikâyeleri geçmişleri ve fikirleriyle düşünülür. Yine diğerleri burada daha büyük ve genellenmiş ilişki sistemleri olarak görülür. Diğerleri olan onlar kişinin kendi seçimi olan dünya görüşü ya da düşünce sistemi süzgecinden geçirilir, değerlendirmeden geçirilir ve kabul edilir.

2. Bu basamakta kişi, genellikle kendi bakış açısını kurmak suretiyle fakat sıkça savunmacı bir tarzda diğerlerinin bakış açılarını değerlendirir ve analiz edebilme yeteneğine sahiptir.

3. Bu basamak kendi ve diğerlerini ilişkinin yasaları kuralları ve prensiplerine göre tanımlar ve oluşturur. Burada kişi insanların birbirleriyle bağlantısıyla ilgili bir teoriye sahiptir. İnsanların birbiriyle ilişkileri bağlantıları nasıl olması gerektiğine dair kendi düşüncesi vardır.

4. 4 basamak perspektif edinimi ilişki formları ve kurumsal değerler üzerine yoğunlaşmıştır.3. basamağın içsel harmonik değerleri ve tutuculuğundan ziyade.

5. Bu basamakta kişi diğerlerinin tam olarak içselleştirdiği şeyleri kurgulayamaz. Buna rağmen kendisinin diğerleri hakkındaki görüşü genelde sınırlıdır. Diğerlerinin düşünme yöntemleri ve fikirlerinin yeniden kurgulanmasıyla sınırlıdır. O şöyle şöyle yapmıştır ve onun bunu yapması normaldir. Onun düşünce sistemini anlamakla alakalı Onu anlamaya çalışıp yeniden onu yorumluyor kendi bakış açısından. 4. basamak kişiyi fikirlere ve dünya görüşlerine yönlendirir; diğer otonomiye kendinden akort etmeye müsait değildir. Burada diğerlerinin diğeri olduğuna bir saygı söz konusu olamaz. Allah hidayet versin tarzında değil de direkt eleştirme söz konusudur.

6. Bu bahsettiğimiz arzulanmış yargılama şekli beşinci basamakta karşımıza çıkacaktır.

3. Boyut: Ahlakî yargının formu:

1. Basamak

1. Sıkı bir biçimde sonuççudur ve genellikle de mahrum kalma veya diğer ceza şekillerinde olduğu gibi fiziksel sonuçlara yönelimlidir.

2. Bir edininin doğru ya da yanlış olduğunu belirlerken onun niyetini veya güdüsünü dikkate almaz.

3. Doğru ve yanlış kavramları genellikle bir anlam ifade etme, iyi ve kötü daha iyi anlaşılır kavramlardır.

4. Benliğe yönelik fiziksel sonuçlar doğrunun ne olduğunu belirlemek için en önemli kriterlerdir.

5. (ikinci aşamanın aksine) Diğeri'nin mevcudiyeti konusunda bir duyuya sahip değildir.

2. Basamak.

1. İkinci basamakta ahlaki yargılamalar çıkar ilişkilerine dayalıdır. Genellikle de çok somut sonuçlar içerir.

2. Cezalandırmanın ötesine gider. Diğer kişinin farkındadır ve diğerlerinin ne yapabileceğini hesaba katar.

3. Ahlaki yargılar genellikle basit ve somut çıkar ve kayıplara dayalıdır. Diğer çocuklara vurmamak yanlıştır çünkü onlar da sana vurabilirler.

4. 2. basamağın ahlaki yargıların temeli birinin ihtiyaçlarının tatminine dayanır. İkinci basamaktakiler ihtiyaçlarını al gülüm ver gülüm yöntemiyle tatmin yoluna giderler.

5. O çocuğa vurman yanlış; çünkü onunla arkadaş olmak istiyorsan tarzındaki sebep sonuç ilişkileri içeren mantıklarla ilgili mülakat ifadeleri üçüncü basamakta bulunacaktır.

3. Basamak

1. Bu basamağın ahlaki yargılamaları genellikle kişisel ilişkiler, grup içinde tutunma, dürüstlük, entegrasyon, bağlılık gibi değerleri içerir.

2. İkinci basamaktaki birebir çıkar ilişkisinin yerini kişisel sonuçlar alır. Kısasa kısas değil daha gelişmiş toplum manzarası var. Yaptığının sonucunda kişisel kayba uğruyorsun. Örneğin guruptan dışlanmak gibi.

3. Bu basamaktaki moral yargılar, davranışların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda kişinin duygu ve düşüncelerini yönlendirmede etkilidir.

4. Basit ahlaki görecelik özellikle 3. basamakta daha gelişmiş karmaşık eleştiri sistemi gelişmemiştir. Daha çok duygusal ve kişisel yargılama vardır.

5. Kanun ve düzen ile ilgili ifadeler 3 ve 4. basamakta olabilir. Aradaki fark sadece bu ifadelerin kullanımında ortaya çıkar. Eğer bu tür bir hüküm grup ya da toplumunun devamı için gerekli bir değer savunulması şeklinde ise 3. Basamakta sınıflandırılır. Eğer bu ifadeler toplum için öncelikli bir bakış açısından esasları ortaya koymakla ilgiliyse örneğin bu topluluğun temelini dayanması gereken prensipleri ifade eder bir bakış açısı ise o zaman 4 veya 5 in kriterlerine göre kontrol edilmelidir.

6. 3. basamak 4. basamağa göre topluluğun inançları ve ahlaki değerler bütününe kurulma temellerine göre farklılık gösterir. Eğer bu ifadeler topluluğun ilişkilerden bağımsız bir sistem olarak algılandığı bir bilinç şeklinde ve kendine has güç ve bağımsızlık ifade eder bir şekilde ise 4. basamağa göre değerlendirilmelidir. Yukarıda 5. madde olduğu gibi, ahlaki yargı ifadelerini irdelerken bunu sosyal perspektif edinimi ve sosyal bilincin sınırlılığı kriterleri ile kontrol edilmesi daha iyidir.

7. 3. basamaktaki ahlaki yargılamalar genellikle kişisel uyuma, uzlaşya değer vermeye dayanır..

4. Basamak

1. bu basamakta ahlaki yargılar, kanunları hakları ve görevleri, sosyal sistemi ve düzeni sağlamaktaki fonksiyonu itibarıyla vurgular.

2. Bu basamakta, ahlaki yargılar için, bireyin kendi tercih etmiş olduğu grup veya sınıftaki geleneksel pozisyonunu yansıtan bir eğilim söz konusudur. Kişi tam olarak, ideal sosyal düzenin kurallarına dayalı grup için öncelikli perspektifini almaz.

3. 4. basamakta ahlaki yargılamalar ayrıntılı ve rasyonel olarak savunulur.

4. 4. basamağın ahlaki yargılamaları bireylerin hak ve ihtiyaçlarının üzerinde kurum ya da sosyal düzenin varlığının korunması üzerine değerleri yansıtır.

5. Grup için öncelikli perspektifini gösteren ifadeler-sosyal düzenin üzerine kurulabileceği prensipler ve kuralların ahlaki yargılarını işaret eden- 5. Basamak kriterleriyle kontrol edilir.

4. Boyut: Sosyal bilinçliliğin sınırları

1. Basamak

1. Aile dışındaki ilişkilerle ilgili çok az farkındalığa sahiptir. İlişkilerin daha geniş bir ağ konusunda bilgi sergileme yetisi 2. Aşamaya geçişin bir göstergesidir.

2. Diğerlerini tanıma ve ismiyle ifade etme yetisine sahiptir; ancak onları tasnif etme için ilişki kategorilerine sahip değildir

2. basamak

1. sosyal bilincin sınırlarının 2. basamaktaki en önemli özelliği halen onun çekirdek bir grup ya da aile ile sınırlı ise de bu grubun tanıyabilecek yetenektedir.

2. İkinci basamak diğerlerini kabul edebilir belirtiler gösterir, diğerlerini ayırır bizim gibiler ve bizim gibi olmayanlar diye iki gruba ayırır.

3. basamak

1. grup bilinciyle ilgili olarak bir kişinin sosyal grubunun perspektifini içeren veyahutta o grubun fikrini açıklar nitelikteki ifadeler 3. basamakta aranmalıdır.

2. yukarıdaki sosyal grubun sınırlarını kontrol ediniz. Eğer bu sınırlar dar bir çerçeveden oluşmuşsa veya mevcut aile ya da sadece geleneksel topluluk otoritesinin temsilcileriyle sınırlıysa, eleştirilmeksizin uygunluk içeriyorsa bu tepkiyi 2. Basamağın kriterine göre kontrol edin ve sosyal perspektif almayla ilgili boyuta alın.

3. Grubun hedeflerini merkez alan değerlendirme modunu veya kişinin üye olduğu gruptaki pozisyonunu ve üye olunan grubun değerlerini diğer gruplara yayılımını da ifade eden açıklamalar 3. basamakta kodlanır.

4. Basamak

1. 4. basamak ideolojik kurgu içine kimin dâhil olduğu ve kimin yabancı olduğunu yargılar.

2. 4. basamak diğer bireyleri kendi bireyselliklerinden çok bir grubun sisteminin parçası olarak algılamaya eğilimlidir.

3. Bu basamak çok geniş yelpazedeki bakış açılarını değerlendirebilir; ama bunu kendi perspektifini korumak için yapar.

4. Ayrımcılığa eğilimlidir. Kişi ve grupları ideolojik olarak uyumlu ya da uyumsuz olarak gruplara ayırır.

5. Çoğulculuk şayet ayrımcılık sisteminin parçasıysa dördüncü basamaktaki birinin bu husustaki davranışlarını da yansıtabilir.

5. Boyut: Otoritenin yeri

1. Basamak

1. Otorite konusunda büyüklük, güç vb. Diğer somut sembollere yönelim gösterir.

2. Otorite kişinin kendi dışında yer almaktadır.

3. Otorite ile ilişki, genellikle ana bakıcılara bağımlı olmaya, bu ilişkiyi koruma arzusuna ve cezadan kaçınmaya dayalıdır.

4. Otoriteyi genellikle somut biçimlerde test eder.

2. basamak

1. 2. basamaktakiler otoriteyi sorgulayabilir ve izin ya da istek için sebepler sorabilir bu 1. basamağın bağımlı ilişki tipinin ötesine geçme manasına gelir.

2. 2. basamakta otorite olarak işlev görebilecek kişilerin sınırı o toplumun yatırım yaptığı geleneksel otorite rollerini de içine alacak şekilde genişler.

3. İkinci basamakta otoritenin yeri haricidir. Bu basamakta aile otorite kaynağının en önemli yerini oluşturur. Kendi arkadaş çevresine bir kayış olduğunda 3.basamağa geçiş başlamış demektir.

4. Geleneksel otorite sembol ve simgeler 2. basamaktaki kişi için çok önemli olabilir.

5. Otorite sahibi kişiyle olan ilişkiler ikinci basamağın değişmez bir parçasını gösterir. Kişisel ilişkilendirme otorite figürünün önemini yükseltir.

6. Şekilcilik ve katı kuralcılık 2. basamakta otoritenin beklenti ve isteklerini yerine getirmenin kriterleridir.

7. 2. basamak otoritenin beklenti ve isteklerini yerine getirmekte verilen sosyal rol için neyin doğru olduğunu irdeler.

3. Basamak

1. Sosyal olarak onaylanmış figür ve kurumlara güveni içeren ifadeler 3. basamakta değerlendirilmeli ki bu basamakta bu hususlarda sistemli bir düşünmenin belirtileri yoktur.

2. Genellikle 3. basamak otorite figürlerini kişisel karizma temelinde seçer. 3. Otoriteyi seçmede duygular dış görünüş ve şekilciliğe temayülün olduğu ifadeler genellikle 3. basamak ifadeleri olarak gruplandırılır.

4. Geleneksel otorite formlarının tespitinde ayrıntılı olarak sorgulanmamış akılcıl yaklaşımlarla değerlendirilmemiş yaklaşımlar genelde 3 ya da daha aşağı bir basamağın göstergesidir.

5. Otorite figürünün seçiminde, grup uyumunun temellerine dayanan veya etkin diğerlerinin, yani kamuoyu kolu komşunun, onayladığı görüntüsüne dayanan ifadeler bu basamaktadır.

6. Kişisel seçim ya da rasyonel prensiplere dayalı otorite seçimiyle ilgili ifadeler daha çok 4 ve 5. basamak kriterlerinde değerlendirilir.

7. Kişilik özellikleriyle ilgili otorite seçimi yönelimi (o akıllı, dürüst, Erzurumlu, lise mezunu gibi özellikleri) bu basamaktadır. Röportaj esnasında bu ifadeler çok dikkatli irdelenmelidir. Eğer mülakat yaptığın birey daha kritik ve rasyonel şeyler sergiliyorsa 4 ve 5 ile değerlendirmek daha doğru olur.

4. Basamak

1. Otorite burada dışsaldır. Otorite burada sadece bir kişi olmayabilir. Kanunlar, gelenekler ve tabular otorite olarak karşımıza çıkabilir. Çok değişik forma bürünür otorite figürü bu basamakta.

2. Otoritenin isteklerini yerine getirmek genellikle kavramsal olarak gerçekleştirilir. Bu basamakta. Genellikle uyum kişisel olarak seçilmiş bir grup ideolojik ve ilişkisel prensipler olarak ortaya çıkar.

3. Bu basamakta daha önce basamaklarda ortaya çıkan tutucu karmaşık ilişkiden daha çok rasyonel ve seçici ayrıntılı bir otorite ilişkisi ortaya çıkar.

4. Bu basamak otoriteyi kişilerden çok kurum sistem ya da fikirler olarak algılama eğilimindedir. Şayet burada bir otorite figürüyle kimliklendirme mevcutsa bu seçilen kişi bir sistemi kurumu ya da bir grup fikri temsil ettiğinden dolayı seçilmiştir.

5. Bu basamaktaki kişilerin otorite ile olan ilişkilere direnmesi veya uzak durması mümkündür. Bu ilişki bir dünya görüşü veya ideolojisi bakış açısından da irdeyebilirler.

6. Bu basamaktaki otorite içsel olarak yerleşmiş, kendi kendine düzenlenmiş ideolojik bir bakış açısıdır.

6. Boyut: Dünya ilişkisinin şekli

1. Basamak

1. Episodik (bir olaya özgü) özellik sergiler

2. İfadeler, sonraki aşamaların özellikleri ile karşılaştırıldığında, dünyanın parçasal, birbirinden kopuk ve izlenimsel bir resmini oluşturur.

3. Fantezi ve realite birbirinden ayrılmamıştır. Aralarında fark yoktur.

4. Daha üst düzeyde bir düşünce süreci konusunda delil yoksa animistik ifadeler 1. Aşamadır.

5. Hikâye anlatımı hayali ve üretseldir; fakat şekil bakımından episodik (olay birimine özgü) ve çağrışımsaldır.

2. Basamak:

1. Olayları hikâyelendirme, zaman ve mekân açısından mantıklı zincirlerle bağlama bu basamaktaki kişinin önermelerinde görülen şeylerdir.

2. Somut dünyaya odaklanmış bir bilinç seviyesindedir. Ampirik düşünmeye eğilimlidir. Olaylarla cisimler arasındaki mantıksal bağlantıyı araştırmak için somut olayları kullanabilir.

3. Gözlemediği olaylar sebeplere dayanır.

4. Dünyayla ilişkisi açısından baktığımızda ikinci basamağın önermeleri genellikle, olaylarla, objelerle, onları önceden tahmin ve kontrol etme ilgili fikirler üretir.

5. 2.basamaktaki kişi zihinsel olarak kurgulamış olduğu hikâyelerle bütünleşmiştir. Onlardan vazgeçmek ya da geri durmak hissi yoktur. Ve hikâyenin aslında gerçek değil bir kurgu olduğu hissi de yoktur. Bunun aksi göstergeleri diğer basamakta ele almak gerekir.

3. Basamak:

1. Bu basamağın önermeleri, gerçekle ilgili kritik edilerek uyarlanmış fikir sistemlerinden çok, geleneksel değer ve davranış sentezlerini temsil eder.

2. Bu basamak bakış açısını dışsal otorite ve duygularıyla onaylar kendi rasyonel tepkileriyle değil.

3. Burada kavramlar ve inançlar ima yollu değerler bildirir. Teori olarak karşımıza çıkmazlar. Tanımlanmamış değerler vardır. Hissedilebilir şeylerdir bunlar.

4. Bu değer yönelimleri genellikle ilişkisel merkezlidir. İlişki değerleriyle ilgili mana yükleme içeren önermeler genelde 3. basamaktadır. Fakat kurgu ile içerik arasındaki farka dikkat etmek gerek. Ettiği lafın farkındaysa ve irdeleyebiliyorsa örneğin dürüst olacak şundan şundan dolayı dürüst olacak diyorsa. Bu önermelerin kaynağının nerden ve neden geldiğine dikkat etmek gerek. Mümkünse bu sorularla kişiyi kontrol etmelisiniz.

5. İma yoluyla yüklenmiş değerler ve inançlar içeren önermeler genelde bu basamaktadır Gizli anlaşmalar (dilin kullanımı gibi.) o nedenle konuşmadan irşat etmek daha iyidir. Mülakat sırasında ima yollu bir inanç sistemimi yoksa daha tanımlanmış bir inanç sistemine sahip olduğunun ayırımın yapabilirsiniz. Kendi sistemiyle ilgili argümanlar üretiyor mu yoksa hep genel geçer şeylerden mi bahsediyor.

6. Karar mekanizması dışsal otoritelere verilir. Dünyanın algılanmasıyla ilgili bakış açıları içeren önermeleri ya da yargıları kabul etmede dışsal otoritelere teslimiyet var. Büyüklerin sözünü dinlemek gibi. Hiç sorgulamadan. Şayet daha aşağıdaki bir seviyede değilse bu basamakta değerlendirilir.

7. Kendisine ters gelen bakış açılarını dışlama eğilimleri bu basamaktadır. Onları hiyerarşik bir düzene sokarak kucaklama dördüncü basamaktadır.

8. Konsensüs bakış açısıyla çalışan veya konsensüsü gerçeğin birincil kriteri olarak kabul eden önermeler bu basamaktadır. Bu ancak diğer sebep sonuç ilişkilerinin gözlemlenmediği kişiler için geçerlidir.

9. Basit ve kritize edilmemiş çoğulculuk dünya ilişkisinin formları açısından 3. basamak olarak değerlendirilir.

10. Kendisini dünyada kahraman ve romantik görme bakış açısı daha çok bu basamağın özelliğidir.

11. Dünyayla ilgili soyutlamalara dair ifadeler bu basamakta çok az yer bulur.

4. Basamak:

1. Rasyonel olarak edinilmiş ve savunulmuş açık bir sistem dünya ilişkisinin dördüncü basamaktaki karakteristik özelliğidir.

2. Bu sistemin sınırları ve tanımlarıyla ilgilenme yine bu açıdan dördüncü basamağın özelliklerindedir.

3. Kendi düşünce sistemiyle dünya kamuoyu arasındaki farklılıklara önem verme ve bunları net bir şekilde ayırma eğilimleri yine bu basamağın özelliklerindedir.

4. Genel kurallar, kanun ve normlarla ilgilenme bu basamağın ayırt edici özelliklerindedir.

5. Kişinin dünyaya bakış açısıyla ilgili en marjinal noktaya ulaşması sık sık indirgemeci bakış açısı bu basamağın özelliğidir. Benim fikirlerim herkesin düşünebileceği şeylerdir.

6. Bu basamağın önermeleri sık sık sistem ya da ideolojiye uyum elde etmek için bir yönde paradokslar ve hassasiyetlerin çökmesi ile ilgili işaretler içerir. Bunalımlı bir süreç.

7. Boyut: Sembol fonksiyonu

1. Basamak

1. Sembol konusunda fantezi veya realite, gerçek ve yapma-inanç birbirinden ayrılmamıştır.

2. Sembol ve sembol olunan ayrımı yapılmaz

3. Ölümle ilgili semboller genellikle antropomorfiktir.

4. Yukarıdaki 1–3 kategorilere uygun olarak sembol kullanımında geçişkenlik ve sınırsızlık bulunur.

2. Basamak

1. Bu basamaktaki fantezi ve gerçek arasındaki farkı ortaya koyar. Sembol ile sembolize edileni birbirinden ayırt edebilir.

2. Semboller genellikle lâfzî olarak yorumlanır. Fakat tek boyutlu açıdan algılanır.

3. Bu sembol ve olayları gruplayıp bunlardan bir hikâye oluşturabilir.

4. Buradaki semboller çağrıştırmacı bir güç içermez. Bu üçüncü basamağın bir özelliğidir.

3. Basamak

1. İkinci basamağın tek boyutlu lâfzîliğinin ötesine geçer ve bir nebze de olsa çok boyutlu sembolik anlama açık bir eğilim vardır.

2. Bu basamakta genellikle sembollerin kritik analizi yoktur hatta bu tür analizleri de reddedebilir.

3. Bu basamak sembollerin gücünü duyguları coşturucu bir yöne yönlendirir. Duygu ve hisleri harekete geçiricidir. Fikir ve kavramları temsille ilgilenmez.

4. Gurubun ya da gurupsal normların belirlediği otorite tarafından güçlü bir şekilde etkilenmiş sembol yorumlarına bu basamakta rastlanır.

5. Yazılı tercüme olarak ortaya çıkmasa bile kişisel nitelikleri yönlendiren dinî sembollerin geleneksel yorumları başka kriterler olmaksızın bakıldığında 3. Basamakta kendini gösterir.

4. Basamak

1. Bu basamak sembolleri fikir ve kavram olarak tercüme etme aktarma eğilimindedir.

2. Bu basamakta sembollerin yorumlanması ve uyarlanmayı tümdengelimci ve birleştirici yani teke indirici bir özellik ihtiva eder. Ve genellikle kendi seçimi olan ideoloji ya da dünya görüşünün gerçeklik kriterine indirger.

3. Sembolleri sistematik bir taslak ya da dünya görüşünün yerine kullanmak eğilimi içeren ifadeler genellikle 4. basamağın sembol işlevinin belirleyicisidir.

4. Bilinçli bir menkıbelerden arındırma süreci içeren ifadeler bu basamakta. Şayet destanlaştırma kriteri yoksa.

5. Sembolleri ve menkıbeleri, onların sosyal sistem ve gruplara olan etkileri itibarıyla gözlemler içeren ifadeler genellikle bu basamaktadır.

**İNANÇ GELİŞİM MÜLAKATI SONUÇLARINA GÖRE DENEKLERİN
BASAMAK ORTALAMALARINI GÖSTERİR ÇİZELGE**

SIRA NO	TAKMA AD	YAŞ	CİNSİYET	MESLEK	BASAMAK ORTALAMASI
1	Şevval	10	K	Öğrenci	2,0
2	İlknur	10	K	Öğrenci	2,1
3	Tuğçe	11	K	Öğrenci	2,0
4	Halenur	9	K	Öğrenci	2,0
5	Fatih	10	E	Öğrenci	2,0
6	Naz	8	K	Öğrenci	2,0
7	Kübra	12	K	Öğrenci	2,3
8	Enes	8	K	Öğrenci	2,0
9	Tuna	11	E	Öğrenci	2,0
10	Zeynep	10	K	Öğrenci	2,0
11	Eflal	7	K	Öğrenci	2,0
12	Çağan	8	E	Öğrenci	2,0
13	Efsun	11	K	Öğrenci	2,0
14	Ömer	7	E	Öğrenci	2,0
15	İlkay	12	K	Öğrenci	2,3
16	Feyza	7	K	Öğrenci	1,7
17	Efe	9	K	Öğrenci	2,0
18	Büşra	10	K	Öğrenci	2,0
19	Arda	12	E	Öğrenci	2,1
20	Su	12	K	Öğrenci	2,5

				0	22	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Şevval 11 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	103-104. 108-109	somut nedenleri ve etki ilişkilerini anlatır	2,0						
	Değişiklik (11)	355.	tersine çevirebilirlik	2,0						
	Karar (14)	381-383	dil etkileşim ve iletişim aracıdır	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	194-198. 211-215. 219-221.	başkası benim istek ve ihtiyaçlarıma tepkileri bakımından amaçtır	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	247-248. 252-254. 302-303	perspektif alma tam olarak karşılıklı değil, perspektif alma genelde somut	2,0						
	Kişi-olay (2)	49-51	perspektif alma somut	2,0						
	Anne-baba (6)	117-122. 169-170. 178.	perspektif alma tam olarak karşılıklı değil	2,0						
										2,0
C/Y angulama Bıçımı	Doğru davranış (15)	405.	somut sonuçlara ihtiyaç duyar	2,0						
	Günah (22)	511.	ahlaki yargılamalar somut sonuçlar içerir	2,0						
	Kötülük (23)	517-518	cezalandırmanın ötesine giderler	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	524-527	değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	14. 18-19	klışleşmiş kişiler vardır	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	60-62. 66.	sosyal bilincin sınırları geleneksel topluluk ile sınırlı	2,0						
	Çevre (9)	308-309	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						
										2,0
E/Otorite Odaklı	Hayatın amacı (10)	324-325. 329-331	yakın aile en önemli otorite kaynağı	2,0						
	İnançlar (12)	363-366	otorite sahibiyle ilişkiler somut	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	409. 414. 418	geleneksel işaret ve semboller önemli, ikinci aşama otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						
										2,0
F/Dünya Ahenği	Gerçek inanç (13)		kritik analiz yok							
	Varlığın amacı (17)	423-425	somut dünyaya odaklanmış bir bilinç seviyesindedir	2,0						
	Ölüm (18)	437-439. 452	hikayeler oluşturulur, ne onlardan uzak duma nede hikayenin bir yapı olduğuna dair gerçek bir düşünce vardır	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	70-72	sembol ve sembolize edilen ayndır	2,0						
	İbadet türü/Merasim (20)	461-463. 467	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
	İbadet (21)	466-477. 481. 502-503	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
										2,0
			Summary Stage Average							2,0
			Frequency of Stage Assignemnt	0	22	0	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 1: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Şevval'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	0	22	2	0	0	0	2,1
	İlknur 10 yaş	Satır	Skor kriterleri	L frequency of stage assignm.						L sum
	Görüşmenin soruları									Σ
A/Mantık Bıyımı	Çaresiz (5)	101-104. 124-125	somut nedenleri ve etkili ilişkileri tanımlar, bir şeyler değişebilir bunu ayırt edebilir		2,0					
	Değişiklik (11)	378. 394. 398.	muhakeme somuttur, tersine çevirebilirlik var		2,0					
	Karar (14)	467. 471. 475-478. 483.	kendindeki geride bırakma vardır, tündengelimli delilleri ve formal mantığı veren ifadeleri, üçüncü aşamanın kriterlerine karşı kontrol edilmelidir		2,0					
										2,0
E/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	213-215	başkalarının perspektifini alma genelde somuttur		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	60-261. 277. 289-292. 310-311	tam karşılıklı değil, perspektif almak somuttur		2,0					
	Kişi-olay (2)	34-35. 47-48	perspektif almak somuttur, başkalarının içine dair açık bir bilinçlilik göstermeyecektir		2,0					
	Anne-baba (6)	166. 170-171. 197.	başkalarının niteliği ile ilgili kesin kararlar verebilir		2,0					
										2,0
C/Yargılama Bıyımı	Doğru davranış (15)	96-498. 502-503. 511-511	araşsal karşılıklar temelindedir, somut sonuçlara ihtiyaç duyarlar		2,0					
	Günah (22)	725-753. 757-758	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0					
	Kötülük (23)	778. 765. 786.	cezalandırmanın ötesine giderler		2,0					
	Dini anlaşmazlık	800-802. 817-818	ihtilafli ilgileri çözüme girişiminde bulunurlar, birinin ihtiyacını giderme, ikinci aşama moral ahlakın temelidir		2,0					
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	40820	belirli ilişkilerin dışında başkalarını onaylayabilir		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	56-57	çoğu kez kışkırtılmış diğerlerini ister. Bu aşama taradık olanların ötesinde gruplar yada kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik ya da empati gösterir.		2,0					
	Çevre (9)	331-332	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır		2,0					
										2,0
E/Otorite Ödeği	Hayatın amacı (10)	365.	otorite odağı yüzeyseldir		2,0					
	İnançlar (12)	06. 410-411. 424. 428-428	otoriteyle ilişkiler somut, kişisel ilişkiler otorite figürünün önemini anlatır		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	517-518	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0					
										2,0
F/Dünya A.berği	Gerçek inanç (13)	438. 442. 446. 450.	obje ve olaylar arasında mantıksal bağları tanımlamada somut işlemleri kullanacaktır		2,0					
	Varlığın amacı (17)	22. 526-527. 536-537. 541-541	hikayeler oluşturulur ve içine yerleştirilir, ne onlardan uzak durma ne de hikayenin bir yapı olduğuna dair gerçek bir düşünce vardır		2,0					
	Ölüm (18)	568. 572. 576.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
	Dindar kişi (19)	597. 605. 613. 617.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	73-74. 79	sembolleri ve olayları gruplayabilir		2,0					
	İbadet türü, Merasim (20)	626-627. 631-632	tek boyutlu lafziliğin ötesine geçer			3,0				
	İbadet (21)	691. 695. 711. 725-727.	tek boyutlu lafziliğin ötesine geçer			3,0				
										2,7
			Summary Stage Average							2,1
			Frequency of Stage Assignemnt	0	22	2	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 2: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre İlknur'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	22	1	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Halenur 9 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin sorulan									
A/Mantık Bıçını	Çaresiz (5)	105.	sebeplendirme somut	2,0						
	Değişiklik (11)	318.	korunum ilkesi geçerli	2,0						
	Karar (14)	357-360. 362.	dil, etkileşim ve iletişim aracı	2,0						2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	149-150. 160-161. 172-173	başkası, istek ve ihtiyaçlarma göre amaçtır	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	201. 204-205. 213. 240.	diğerlerinden ayrılır, fantazi-realite farkı	2,0						
	Kişi-olay (2)	46-48	başkası, istek ve ihtiyaçlarma göre amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	120. 126-128. 140-141	diğer kişinin bakış açısını yakalama	2,0						2,0
C/Y argülama Bıçını	Doğru davranış (15)	370. 380	somut sonuçlara ihtiyaç duyar, sebep-sonuç ilişkileri	2,0						
	Günah (22)	480-481	yaptığının sonucunda kişisel kayba uğruyorsun	2,0						
	Kötülük (23)	499-500. 503-504	onlar başkalarının farkına varmaları ve başkalarının yapabileceklerini dikkate alacaklarında birinci aşamanın cezalandırmasının ötesine giderler	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	500.	diğer kişinin farkındadır	2,0						2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	18-19	sosyal farkındalık sınır mevcut aile	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	56-57. 73.	sosyal bilincin sınırları çekirdek bir grup ile sınırlı	2,0						
	Çevre (9)	269-271	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	282. 287.	otorite odağı yüzeyseldir, yakın aile etkili	2,0						
	İnançlar (12)	323-324. 333-334	yakın aile otorite kaynağı, geleneksel otoriteyi içine alacak şekilde genişler	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	386-389. 390-393	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						2,0
F/Dünya Ahenği	Gerçek inanç (13)	347-348	ampirik düşünmeye eğilimli	2,0						
	Varlığın amacı (17)	404.	olaylar sebeplere dayanır, olaylara ilgi gösterir	2,0						
	Ölüm (18)	411-414	olayları hikayeleştirme, mantıklı zincirlerle bağlama	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	77-80	sembol ve sembolize edilen ayrılır,	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	426-427. 448-450	semboller duygulanı çözümler		3,0					
	İbadet (21)	456-458	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						2,3
			Summary Stage Average							2,0
			Frequency of Stage Assignemnt	0	22	1	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 4: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Halenur'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	23	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Fatih 10 yaş Görüşmenin sorulan	Satır	Skor kriterleri							Σ
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	111. 119. 139. 151. 159.	somut nedenler sıralama ile aktarılır	2,0						
	Değişiklik (11)	329. 337. 341	etki-tepki ilişkisi, sebeplendirme somut	2,0						
	Karar (14)	388. 392.	dil etkileşim ve iletişim aracıdır	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	35 ile 38	perspektif alma somut	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	7 ile 9	diğer kişinin bakış açısını yakalama	2,0						
	Kişi-olay (2)	47. 51. 55. 59.	kişileşmiş kişilerin direk etkisi	2,0						
	Anne-baba (6)		diğer kişinin bakış açısını yakalama	2,0						
										2,0
C/Yağulama Bıçımı	Doğru davranış (15)	396-398. 413. 421-422.	somut sonuçlara ihtiyaç duyar	2,0						
	Günah (22)	532. 537	...neden gösteren ifadeler, üçüncü aşamanın kriterlerine karşı kontrol edilmelidir	2,0						
	Kötülük (23)	542. 550. 558	diğer kişinin farkındadır ve ne olabileceğini hesaba katar, cezalandırmanın ötesine gider	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	563. 568-569. 573	temelde birinin ihtiyaçlarının tatmini söz konusudur	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	15. 36.	sosyal perspektif alma dar bir çerçeve	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	64-72.	sosyal bilincin sınırları çekirdek bir grup ile	2,0						
	Çevre (9)		çekirdek grup bizim gibi olanlar ile sınırlı	2,0						
										2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)		yeterli cevap yok							
	İnançlar (12)	353-357. 361-369.	kişisel ilişkilendirme	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	430. 435.	geleneksel otorite, sembol ve simgeler önemlidir. Sosyal rol şekillilik için	2,0						
										2,0
F/Dünya Abanğı	Gerçek inanç (13)	379. 383.	olayları mantıklı zincirlerle bağlama	2,0						
	Varlığın amacı (17)	442. 450-458	olay ve objelerle ilgili tahminlerde bulunur	2,0						
	Ölüm (18)	462. 470. 474.	zihinsel olarak kurgulanmış hikayelerle bütünleşmiş, geri durma yok	2,0						
	Dindar kişi (19)	478. 486.	mantıklı zincirlerle bağlama	2,0						
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	76-82. 99. 103.	sembol ve sembolize edilen ayndır	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	503-508.	tek boyutlu algılama	2,0						
	İbadet (21)	528.	literal ve tek boyutlu yorumlama	2,0						
										2,0
			Summary Stage Average							2,0
			Frequency of Stage Assignemnt	0	23	0	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 5: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Fatih'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	24	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Naz 8 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin sorulan									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	93-95 . 99.103	somut nedenleri ve etki ilişkilerini anlatır		2,0					
	Değişiklik (11)	248-249	tersine çevirebilirlik		2,0					
	Karar (14)	284-286. 290.	kendinden uzak durma, obje ve olayları düzenleyebilme		2,0					
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	142-145. 149-153	başkası benim istek ve ihtiyaçlarıma tepkileri bakımından amaçtır		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	78-180. 183-184. 192-193. 20	realite-fantezi ayrımı vardır, perspektif almak somuttur		2,0					
	Kişi-olay (2)	44. 48. 52.	başkası, istek ve ihtiyaçlarıma reaksiyonları bakımından objektif olunur		2,0					
	Anne-baba (6)	108-109.113.125-126. 130.	başkasının niteliği ile ilgili kesin kararlar verebilir		2,0					
										2,0
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)	298-299	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0					
	Günah (22)	424.	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0					
	Kötülük (23)	430-431. 435-436. 441-442	arçasal karşılıklar temelindedir, somut sonuçlara ihtiyaç duyarlar		2,0					
	Dini anlaşmazlık (24)	448-450	müzakere yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir		2,0					
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	10-11. 15. 23. 35.	esas özdeşleşme hala aile		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	57. 61-63. 67. 70-71	kişileşmiş diğerlerini ister		2,0					
	Çevre (9)	210-211./220	başkasının kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır		2,0					
										2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	229-231. 235-237	aile en önemli otorite kaynağı		2,0					
	İnançlar (12)	253-256. 260-266	otoriteyle ilişkiler somut		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	303-306. 315-318	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0					
										2,0
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	270. 278-279	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
	Varlığın amacı (17)	323-324. 328-329. 333-334	obje ve olaylar arasında mantıksal bağları tanımlamada somut işlemleri kullanacaktır		2,0					
	Ölüm (18)	344-346. 350-352	hikayeler oluşturulur ve içine yerleştirilir		2,0					
	Dindar kişi (19)	364. 378-380	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	75-77	sembollerin çağrışım yapma gücü		2,0					
	İbadet türü, Merasim (20)	385-386. 390-392. 396-397	tek bir yönde yorumlama		2,0					
	İbadet (21)	401. 419-420	tek bir yönde yorumlama		2,0					
										2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				0	24	0	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 6: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Naz'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	18	6	0	0	0	2,3
L Interview ID#		L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
Kübra 12 yaş		Satır	Skor kriterleri							Σ
Görüşmenin soruları										
A/Mantık Büyük	Çaresiz (5)	95-101. 105-110	şekli ve ayrıntılı düşünme			3,0				
	Değişiklik (11)	311-315. 319.	dil, iletişim ve etkileşim merkezidir	2,0						
	Karar (14)	381-384	kendindekini geride bırakma vardır	2,0						2,3
B/Ferspektif Alma	Öğretmenler (7)	173-174. 178.	başkalarının içine dair açık bir bilinçlilik göstermez	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	200. 208-210. 222-225. 250-	karşısındaki görüntü ve niyetini anlama		3,0					
	Kişi-olay (2)	30-31. 34-35. 39-44	başkası, istek ve ihtiyaçlarına tepkileri bakımından amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	141-142. 152-154. 167-169	başkalarının niteliği ile ilgili kesin kararlara eğilimlidir	2,0						2,2
C/Yargılama Büyük	Doğru davranış (15)	396-399. 406.	aracı karşılıklı temellidir, genelde somut sonuçlara ihtiyaç duyar	2,0						
	Günah (22)	533-536	genellikle somut ve basit karşılıklar temeline sahiptir	2,0						
	Kötülük (23)	541-544	neden gösteren görüşme ifadeleri üçüncü aşamanın kriterlerine göre kontrol edilmelidir	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	550-555. 563-565	değiş/ tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	4-6. 19. 23-24	aile veya ilk grup	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	57-60. 64.	aile, ancak başkalarını onaylayabilir	2,0						
	Çevre (9)	263-271. 276-280	başkalarını kabul etmede görüntülere başvuracaktır	2,0						2,3
E/Otorite Odaklı	Hayatın amacı (10)	301-306	kişisel karizma		3,0					
	İnançlar (12)	327-331	otoriteyi sorgulayabilir	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	417-421	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						2,5
F/Dünya Abengi	Gerçek inanç (13)	350-359. 363-366	duygular ve dış görünüş		3,0					
	Varlığın amacı (17)	429. 433-435	obje ve olaylar arasında mantıksal bağları tanımlamada somut işlemleri kullanacaktır	2,0						
	Ölüm (18)	444-445. 449-450	hikayeler oluşturulur ne onlardan uzak durma ne de hikayenin gerçek bir yapıldığına dair gerçek bir düşünce vardır	2,0						
	Dindar kişi (19)	454.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir	2,0						2,3
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	76-81. 85-87	fantezi ve realiteyi, sembol ve	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	462. 466-468. 481-483	duygulara harekete geçirici		3,0					
	İbadet (21)	499-502. 506-507. 524.	duygulara coşturucu		3,0					2,7
Summary Stage Average										2,3
Frequency of Stage Assignemnt				0	18	6	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 7: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Kübra'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	1	22	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Enes 8 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	72-73. 97. 108. 129.	somut nedeneri ve etki ilişkilerini anlatır		2,0					
	Değişiklik (11)	295-296. 300	tersine çevrilebilirlik vardır		2,0					
	Karar (14)	321.	dil, etkileşim ve iletişim aracıdır		2,0					
										2,0
E/İmprespektif A'lma	Öğretmenler (7)	177-178. 182. 186-187	başkası benim istek ve ihtiyaçlarım tepkileri bakımından amaçtır		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	195. 214-215. 223. 235.	realite-fantezi ayrımı yok	1,0						
	Kişi-olay (2)	25. 29. 33	başkası, istek ve ihtiyaçlarım reaksiyonları bakımından objektif olunur		2,0					
	Anne-baba (6)	135. 139. 143. 158-159	kendisinden farklı olarak başkalarının niteliği ile ilgili kesin kararlar verebilir		2,0					
										1,8
C/Y argülama Bıçımı	Doğru davranış (15)	333. 337.	genelde somut sonuçlara ihtiyaç duyar		2,0					
	Günah (22)	458. 462-465	onun arkadaşlığına sahip olmak istediğin için başka çocuğa vurman yanlış, gibi daha karmaşık neden görüşme ifadeleri üçüncü aşamanın kriterlerine karşı kontrol edilmelidir		2,0					
	Kötülük (23)	478. 486-487	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0					
	Dini anlaşmazlık (24)	492-493	ahlaki yargılar genellikle basit ve somut çıkar ve kayıplara dayanır		2,0					
										2,0
D/İsosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	12. 16. 20.	sosyal farkındalık sınır hala aile		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	38. 42. 46.	klışleşmiş diğerlerini ister, bu aşama tanrıç olanların ötesinde gruplara ya da kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik ya da empati gösterir		2,0					
	Çevre (9)	259. 263. 267-268. 272-276	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır		2,0					
										2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	282. 286. 290.	kışisel ilişkilendirme otorite figürünün önemini yükseltir		2,0					
	İnançlar (12)	304.	otorite alanı yüzeysel		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	341. 345.	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0					
										2,0
F/Dünya A'hengı	Gerçek inanç (13)	312. 316.	ikinci aşama dünya a'hengini gösteren ifadeleri, sık sık tahmin ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir		2,0					
	Varlığın amacı (17)	357. 361. 356. 369.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
	Ölüm (18)	373. 377. 381. 389. 393-394	ikinci aşama kabul edilen ifadeler olayları tanımlamada, hikaye biçimlerini kullanma ve zaman ve mekan açısından olayları birbirine bağlama kabiliyeti gösterecektir		2,0					
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/İsembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	50-51. 55. 63-64	sembol ve sembolize edilen ayırdır,		2,0					
	İbadet türü, Merasim (20)	407. 411. 415. 419-420	literal ve tek boyutta yorumlama		2,0					
	İbadet (21)	424.428. 432-441. 449-450	sembolleri ve yaratıcı hikayelerle birlikte olayları gruplayabilir		2,0					
										2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				1	22	0	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 8: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Enes'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	22	2	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Tuna 11 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Maank Bıçını	Çaresiz (5)	78-85. 91. 93.	somut nedenleri ve etkili ilişkileri tanımlar		2,0					
	Değişiklik (11)	245-248. 237-239	ikinci aşama somut işlemlerle başlar, muhakeme somut		2,0					
	Karar (14)	277. 281.	kendindeki geride bırakma		2,0					2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	123-124. 132.	perspektif alma somut		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	157. 158-159. 169-173. 179-	realite-fantezi ayrımı var, perspektif alma somut		2,0					
	Kişi-olay (2)	23. 27-28. 32. 34-35	benim ihtiyaçlarına ve isteklerime tepkileri bakımından objektif olunur		2,0					
	Anne-baba (6)	95. 97. 99.	kendinden farklı olarak başkalarının nitelikleri hakkında kesin kararlara eğilimlidir		2,0					2,0
C/Y argılamı Bıçını	Doğru davranış (15)	73-274. 276. 278. 280. 282.28	somut sonuçlara ihtiyaç duyar		2,0					
	Günah (22)	410. 411-412. 415-416	moral yağlar etkilidir...aracı karşılıklılık temelidir		2,0					
	Kötülük (23)	422. 424-425. 430-431	onlar başkalarının farkına varmaları ve başkalarının yapabileceklerini dikkate alacaklarında birinci aşamanın cezalandırmasının ötesine giderler		2,0					
	Dini anlaşmazlık (24)	437. 441-442	ikinci aşama, değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir		2,0					2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	8-9. 17-18	sosyal farkındalık sınır aile, bu belirli ilişkilerin dışında başkalarını onaylayabilir		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	42-44. 46	belirli ilişkilerin dışında başkalarını onaylayabilir,farklılıklarla kişileriyle çözer		2,0					
	Çevre (9)	12. 14-17. 19.	dış görünüşü esas alacaktır		2,0					2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	224. 226. 228-229. 230-232	otoriteyi sorgular, sosyal rolü irdeler		2,0					
	İnançlar (12)	254. 256. 258.	yakın aile en önemli otorite odağı		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	301. 305. 307-309	dış görünüş ve inançlara bağlılık, ikinci aşamadaki otoritenin iddialarını değerlendirmek için bir kriterdir		2,0					2,0
F/Dünya Ahenği	Gerçek inanç (13)	360. 362. 366. 369-370	ikinci aşama ampirik olarak düşünebilir, obje ve olaylar arasındaki mantıksal bağları tanımlamak için somut işlemleri kullanabilir		2,0					
	Varlığın amacı (17)	312. 314-315. 320-321. 323	olayları tanımlamada hikaye biçimlerini kullanma, zaman ve mekan açısından olayları birbirine bağlama kabiliyeti gösterecektir		2,0					
	Ölüm (18)	327. 329. 331. 338-339	olayları tanımlamak için öykü formları kullanacaktır		2,0					
	Dindar kişi (19)	353. 357. 361-364	değer yönelimleri kişisel merkezli			3,0				2,3
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	9. 53. 56. 58-59. 65-66. 70. 7	sembol ve sembolize edilen ayırdır		2,0					
	İbadet türü,Merasım (20)	70-372. 374-375. 379. 382-38	tek boyutlu lafziliğin ötesinde, duygulanı oluşturucu			2,0				
	İbadet (21)	90-391. 397-398. 400.404. 40	semboller tek boyutlu algılanır		2,0					2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				0	22	2	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 9: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Tuna'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	22	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Zeynep 10 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin sorulan									
A/M/Anlatık Biçimi	Çaresiz (5)	127-137/155-156/169-172	somut nedenleri ve etkili ilişkileri tanımlar	2,0						
	Değişiklik (11)	355-356	tersine çevirebilirlik ve korunum	2,0						
	Karar (14)	383./387-389/393	kendindekini geride bırakma	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	209-210/223-225	perspektif alma somut	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	243-244/263-265	realite ve fantezi ayrımı var. perspektif alma somut	2,0						
	Kişi-olay (2)	48./52-53/61-66	diğerleri benim ihtiyaç ve isteklerime tepkileri bakımından amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	176-177/181-183	diğerleri benim ihtiyaç ve isteklerime tepkileri bakımından amaçtır	2,0						
										2,0
C/Yargılama Biçimi	Doğru davranış (15)	406./410-413	somut sonuçlara ihtiyaç duyar	2,0						
	Günah (22)	504. 508	somut ve basit karşılıklar	2,0						
	Kötülük (23)	516. 520.	cezalandırmanın ötesine giderler	2,0						
	Diini anlaşmazlık (24)	528./532-533	temelde birinin ihtiyaçlarının tatmini söz konusudur	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	11./15-16	aile	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	70-73/77-81	aile veya ilk grup	2,0						
	Çevre (9)	313-314/322-326	başkaları kabul etmede görünlüğe başvuracaktır	2,0						
										2,0
E/Otorite Odaklı	Hayatın amacı (10)	330./334-340/344-345/349.	kişisel ilişkiler, otorite figürünün önemini artırır	2,0						
	İnançlar (12)	360.364-365/369-370	otorite sahbiyle ilişkiler somut bir nitelik gösterir	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	417-418/422.	belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir.	2,0						
										2,0
F/Dünya Akhenği	Gerçek inanç (13)	374-375	olay ve objelerle ilgili tahminlerde bulunur	2,0						
	Varlığın amacı (17)		yeterli cevap yok							
	Ölüm (18)	434./438-439/447-448	olayları tanımlamada hikaye biçimlerini ve zaman-mekan açısından olayları birbirine bağlama kabiliyeti gösterecektir.	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	85./89-90/108-109	semboller tek yönde yorumlanır	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	464. 468. /472-474	sembollerin çağrışım yapma gücü yoktur	2,0						
	İbadet (21)	478./482-483/487-488	lital ve tek boyutta yorumlama	2,0						
										2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				0	22	0	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 10: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Zeynep'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				1	20	1	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Eflal 7 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin sorulan									
A/Mantık Bıyımı	Çaresiz (5)	93-95 . 103-106	somut nedenleri ve etki ilişkileri, sonuçları tanımlar	2,0						
	Değişiklik (11)	338. 342-344	olaylar farklı zamanlarda, farklı olarak değişebilir	2,0						
	Karar (14)	364-365. 369. 377-380	akıl yürütme somut, dil etkileşim ve iletişim aracı	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	175-178. 186-188	sorumluluk, başkalarının içine dair açık bir bilinçlilik göstermez	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	231.239-240.260-261.274-276.291	kendi çıkarları doğrultusunda başkalarının perspektifini alabilir, tam karşılıklı değil	2,0						
	Kişi-olay (2)	56-59. 63-64. 68	başkası, istek ve ihtiyaçlarına reaksiyonları bakımından amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	118. 122-125.129-130.151-152	perspektif edinimi karşılıklı ve içsel. Sınırlı kopyalama.		3,0					
										2,2
C/Y argümana Bıyımı	Doğru davranış (15)	384. 388. 396-397	somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Günah (22)	499-500. 504-505	somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Kötülük (23)	511-512	birinin ihtiyacını giderme ahlaki yargıların temel	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	519-520	değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	11-12. 20-21 33-34. 38.	mevcut aile yada ilk grup	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	73.	aile	2,0						
	Çevre (9)	301-304. 308-310. 314-318	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						
										2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	322-324. 328. 332-333	otorite odağı, yüzeysel	2,0						
	İnançlar (12)	348-349. 353-355	otorite odağı, yüzeysel	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	401-402. 411-414	otoriteyle ilişkiler somut bir nitelik gösterir	2,0						
										2,0
F/Dünya Abangisi	Gerçek inanç (13)		yeterli cevap yok							
	Varlığın amacı (17)	418-420. 424-425	hikayeler oluşturulur ve içine yerleştirilir	2,0						
	Ölüm (18)	429-430. 438. 442.	oluşturulan hikayeden uzak durma yoktur	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	79-81. 85	fantazi-realite ayrımı yok	1,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	461. 465. 472-473. 479.	tek boyutta yorumlama	2,0						
	İbadet (21)	495.	tek boyutta yorumlama, çağrışım yok	2,0						
										1,7
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				1	20	1	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 11: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Eflal'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	22	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Çağan 8 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçğını	Çaresiz (5)	158-159. 171-189	sebeplendirme somut, etki ilişkilerini anlatır		2,0					
	Değişiklik (11)	495-496. 500	tersine çevirebilirlik, sebeplendirme somut		2,0					
	Karar (14)	541-543	dil, etkileşim ve iletişim aracı		2,0					
										2,0
E/Perspektif A.İna	Öğretmenler (7)	299. 303.	başkalarının perspektifini alam somut		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	26327. 340-343. 355. 402-40	karşı tarafın direk etkisi, perspektif almak somuttur		2,0					
	Kişi-olay (2)	82. 86. 90-91	karşı tarafın etkisi		2,0					
	Anne-baba (6)	264-266. 270. 274. 282.	diğerleri tepkilerine göre reddedir		2,0					
										2,0
C/Y argümana Bıçğını	Doğru davranış (15)	551-552	genelde somut sonuçlar		2,0					
	Günah (22)	681-685	ahlaki yargılar basit ve somut kayıplara dayanır		2,0					
	Kötülük (23)	697-698. 702.	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0					
	Dini anlaşmazlık (24)	707708	ihtilafli ilgileri çözme girişiminde bulunurlar, birisinin ihtiyacını giderme ikinci aşama moral ahlakının temelidir		2,0					
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	13. 46. 17. 50.	mevcut aile ile sınırlı		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	104-105. 109.	kişileşmiş diğerlerini ister, bu aşama tanıdık olanların ötesinde gruplara ya da kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik yada empati gösterir		2,0					
	Çevre (9)	414. 430-434. 438.	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır, kişileşmiş kişiler vardır		2,0					
E/Otorite Odığı	Hayatın amacı (10)	50. 458. 462. 474-475. 483. 48	geleneksel otorite sembol ve simgeler önemli, kişisel ilişkilendirme		2,0					
	İnançlar (12)	508. 516. 520.	otoriteyle ilişkiler somut		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	560-561. 566-567	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0					
F/Dünya Abengi	Gerçek inanç (13)		kritik analiz yok							
	Varlığın amacı (17)	574. 587-588	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
	Ölüm (18)	604. 608. 612.	hikayeler oluşturulur ve içine yerleştirilir ne onlardan uzak durma ne de hikayenin bir yapı olduğuna dair gerçek bir düşünce vardır		2,0					
	Dindar kişi (19)		kritik analiz yok							
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	126. 130-138	sembol ve olayları gruplayıp hikaye		2,0					
	İbadet türü/Merasim (20)	633.	literal ve tek boyutta yorumlama		2,0					
	İbadet (21)	654. 666. 670. 674.	semboller çağrıştıncı bir güç içermez		2,0					
			Summary Stage Average							2,0
			Frequency of Stage Assignemnt	0	22	0	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 12: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Çağan'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	0	22	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Efsun 11 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	46. 50-51	somut nedenleri ve sonuç ilişkilerini anlatır	2,0						
	Değişiklik (11)	154.	korunum ilkesi vardır	2,0						
	Karar (14)	180. 184. 188-190	kendindekini genide bırakma vardır	2,0						2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	70. 74.	perspektif alma genelde somut	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	90. 82. 98.105-113	perspektif alma genelde somut	2,0						
	Kişi-olay (2)	17. 21.	başkası, istek ve ihtiyaçlarına göre amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	60. 66.	başkası, istek ve ihtiyaçlarına göre amaçtır	2,0						
										2,0
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)	194. 198.	aracı karşılıklı temellidir	2,0						
	Günah (22)	265. 269.	genelde basit ve somut karşılıklar temellindedir	2,0						
	Kötülük (23)	277. 281.	onlar, başkalarının farkına varmaları ve başkalarının yapabileceklerini dikkate alacaklarında birinci aşamanın cezalandırmasınun ötesine giderler	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	286.	ihtilafli ilgileri çözüme girişiminde bulunurlar, birinin ihtiyacını giderme, ikinci aşama moral ahlakının temellidir	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	8. 12.	ikinci aşamadaki kişi bu belirli ilişkilerin dışında başkalarını onaylayabilir	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)		yeterli cevap yok							
	Çevre (9)	118. 122. 126.	o, başkalarını benzerlik temelinde bölümler	2,0						
									2,0	
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	133. 137. 145. 149.	kişisel ilgi otorite figürüne olan ilgiyi artırır	2,0						
	İnançlar (12)	157. 161. 163.	aile, otorite kaynağı	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	202. 207-208	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						
									2,0	
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	167. 171. 175.	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık tahmin ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir	2,0						
	Varlığın amacı (17)	215. 223	nedensellik bakımından somut olayları gösterecektir	2,0						
	Ölüm (18)	227. 231.	ikinci aşama oluşturulan hikayeler içine yerleştirilir, ne onlardan uzak durma ne de hikayenin gerçek bir yapı olduğuna dair gerçek bir düşünce vardır	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
									2,0	
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	34. 38.	sembol ve sembolize edilen ayndır,	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	244-245. 249. 253-254	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
	İbadet (21)	258. 261.	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
									2,0	
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				0	22	0	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 13: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Efsun'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				1	19	0	0	0	0	2,0
	İ Interview ID#	İ Anonym	İ Rater (ID)	İ frequency of stage assignm.						İ sum
	Ömer 7 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin sorulan									
A/Mantık Bıçını	Çaresiz (5)	90./94-95	fantezi-realite ayrımı yok	1,0						
	Değişiklik (11)	320. 329-330/339. 350. 358-359	somut neden-sonuç ilişkilerini kavrayabilir		2,0					
	Karar (14)	372. 376.	kendinden uzak duma vardır		2,0					
										1,7
B/Ferspektif Alma	Öğretmenler (7)	152. 164.	perspektif alma somut		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	176. 192. 200. 212-213. 237.	perspektif alma somut		2,0					
	Kişi-olay (2)	30. 34. 38. 46.	başkası benim istek ve ihtiyaçlarına göre amaçtır		2,0					
	Anne-baba (6)	108-109. 113-114. 118-120	başkası reaksiyonları bakımından amaçtır		2,0					
										2,0
C/Yağulama Bıçını	Doğru davranış (15)	388-389. 393-394. 398-399	aracı karşılıklık temelidir. somut sonuçlara ihtiyaç duyar		2,0					
	Günah (22)	504-505	somut ve basit karşılıklık temelli		2,0					
	Kötülük (23)	523.	cezalandırmanın ötesine gider		2,0					
	Diri anlaşmazlık (24)	529.	iktisafı ilgileri çözme girişiminde bulunurlar, birinin ihtiyacını giderme ikinci aşama moral ahlakın temelidir		2,0					
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	15-16. 24-25	mevcut aile ya da ilk grup		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)		yeterli cevap yok							
	Çevre (9)	242. 246-247. 255-257. 265	başkalarını onaylayabilir, kabul etmede görüntülere başvuracaktır		2,0					
										2,0
E/Otorite Odaklı	Hayatın amacı (10)	284-286. 298-299. 311	otoriteyle ilişkiler somut, kişisel ilişkiler, otorite figürünün önemini artırır		2,0					
	İnançlar (12)		yeterli cevap yok							
	Önerilen Doğru (16)	407. 412-413	belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0					
										2,0
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	367.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir.		2,0					
	Varlığın amacı (17)		yeterli cevap yok							
	Ölüm (18)	434-435. 439.443.447.451.	oluşturulan hikayeler içine yerleştirilir		2,0					
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	56. 68-70. 74. 78.	literal ve tek boyutlu		2,0					
	İbadet türü, Merasım (20)	464.468.473 477-479	tek bir yönde yorumlama		2,0					
	İbadet (21)	487-488. 496.	sembollerin çağrışım yapma gücü yok		2,0					
										2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				1	19	0	0	0	0	0
Total Number of Codings										

Tablo 14: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Ömer'e Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	1	7	6	0	0	0	2,3
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum	
	İlkay 12 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ	
	Görüşmenin sorulan										
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	81-182. 190. 197-199. 212-21	somut nedenleri ve etkili ilişkileri tanımlar		2,0						
	Değişiklik (11)	477-478. 482-484	tersine çevirebilirlik, somut neden ve sonuç ilişkilerini anlatır		2,0						
	Karar (14)	515-519	dil, etkileşim ve iletişim aracıdır		2,0						2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	300-302. 306-307. 315-317	başkası benim istek ve ihtiyaçlarım tepkileri bakımından amaçtır		2,0						
	Televizyon-kitap (8)	374. 386-387. 407-408	perspektif alma tam olarak karşılıklı değil, somut		2,0						
	Kişi-olay (2)	97. 101-103	başkası, istek ve ihtiyaçlarım reaksiyonları bakımından amaçtır		2,0						
	Anne-baba (6)	1-242.250-251.263-265.291-2	karşımdakini karakterize ederken çok sert yargısal düşünebilir		2,0						2,0
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)	534-536. 544-545	aracı karşılıklı temelidir ve genelde somut sonuçlara ihtiyaç duyar		2,0						
	Günah (22)	683. 687.	somut ve basit karşılıklar temelindedir		2,0						
	Kötülük (23)	693. 699.	cezalandırmanın ötesine giderler		2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	704-705	ihtilafli ilgileri çözme girişiminde bulunurlar		2,0						2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	19. 44. 23. 54-55	kişileşmiş kişiler vardır		2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	119-120	kişileşmiş diğerlerini ister, gruplar ya da kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik gösterir		2,0						
	Çevre (9)	421-422. 430. 434. 438.	dış görünüşü esas alacaktır, o, başkalarını benzerlik temelinde bölümler		2,0						2,3
E/Otorite Odaklı	Hayatın amacı (10)	442-443. 451. 463-464	otorite figürlerini kişisel karizma temelinde seçer			3,0					
	İnançlar (12)	488. 492-493	otorite odağı yüzeyseldir		2,0						
	Önerilen Doğru (16)	570-572	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir		2,0						2,5
F/Dünya A-bengi	Gerçek inanç (13)	497-498. 502. 506.	ima yolu önerme			3,0					
	Varlığın amacı (17)		kritik analiz yok								
	Ölüm (18)	594-595. 599-603	dinin geleneksel yorumu			3,0					
	Dindar kişi (19)	611-612	dışsal otorite			3,0					3,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	135-138. 146-147. 160-164	dini sembollerin geleneksel yorumu			3,0					
	İbadet türü, Merasim (20)	385-386. 390-392. 396-397	literal yorumlama		2,0						
	İbadet (21)	668-672	duyguların coşturucu			3,0					2,7
			Summary Stage Average								2,3
			Frequency of Stage Assignemnt	0	17	6	0	0	0		
			Total Number of Codings								

Tablo 15: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre İlkay'a Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				6	15	0	0	0	0	1,7
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
Feyza 7 yaş Görüşmenin sorulan										Σ
A/Mantık Bıçını	Çaresiz (5)	78. 86-87	episodik yapıda, animizme eğilim var	1,0						
	Değişiklik (11)	270. 274. 278.	tersine çevirebilirlik vardır	2,0						
	Karar (14)	303. 307-309	kendinden uzak durma	2,0						
										1,7
E/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	153. 157	perspektif alma somut	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	183-184. 188.	realite- fantezi ayrımı yok	1,0						
	Kişi-olay (2)	25. 29.	ikinci aşamanın perspektif alması genelde somut	2,0						
	Anne-baba (6)	110. 118. 126. 145.	perspektif alma tam olarak karşılıklı değil	2,0						
										1,8
C/Y argümana Bıçını	Doğru davranış (15)	313. 321. 325-326. 330	aracı karşılıklı temellidir	2,0						
	Günah (22)	418-419	genellikle basit ve somut karşılıklar temellidir	2,0						
	Kötülük (23)	427.	sıkı bir sonuçudur	1,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	432.	başkalarının ne yapması gerektiğini dikkate alır	2,0						
										1,8
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	12./16	sosyal farkındalık sınırı mevcut aile	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)		yeterli cevap yok							
	Çevre (9)	226-227	az farkındalık	1,0						
										1,7
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	233. 237-238. 250.254-255	kişisel ilgi otorite figürüne olanlığı arttırır	2,0						
	İnançlar (12)	282.286. 290	otorite ahibi kişiyle ilişkiler somut bir nitelik gösterir	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	338. 343-344	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						
										2,0
F/Dünya Ahenği	Gerçek inanç (13)		yeterli cevap yok							
	Varlığın amacı (17)	351.	episodik yapıda	1,0						
	Ölüm (18)		yeterli cevap yok							
	Dindar kişi (19)	367-369. 373.	episodik yapıda	1,0						
										1,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	38. 42. 46.	sembol ve sembolize edilen ayrılır,	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	378-382. 390	tek boyutlu	2,0						
	İbadet (21)	398-402.	lital ve tek boyutta yorumlama	2,0						
										2,0
			Summary Stage Average							1,7
			Frequency of Stage Assignemnt	6	15	0	0	0	0	0
			Total Number of Codings							

Tablo 16: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Feyza'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	23	0	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Efe 9 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçını	Çaresiz (5)	52-54. 58-59. 62.	algıda ayut etme	2,0						
	Değişiklik (11)	134. 138-139. 143-144	sebeplendirme somut	2,0						
	Karar (14)	160-161. 165-167	dil, etkileşim ve iletişim aracı	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	70. 75.	başkası, istek ve ihtiyaçlarına göre amaçtır	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	85. 97-98.	başkası, istek ve ihtiyaçlarına göre amaçtır	2,0						
	Kişi-olay (2)	21. 23.	perspektif alma somut, başkalarının içine dair açık bir bilinçlilik göstermeyecektir	2,0						
	Anne-baba (6)	65-66	başkalarının perspektifini alma genelde somut	2,0						
										2,0
C/Y angulama Bıçını	Doğru davranış (15)	173.	somut sonuçlara ihtiyaç duyar	2,0						
	Günah (22)	235. 242-245	cezalandırmanın ötesine gider	2,0						
	Kötülük (23)	248-250. 257.	somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Dimi anlaşmazlık (24)	265.	değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	4-5. 10-12	sosyal farkındalık sınıf hala aile veya ilk grup	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	35-36	değerlerini kabul edebilir ve benzerlik temelinde bölümler	2,0						
	Çevre (9)	14-15	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						
										2,0
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	121. 123. 125-128. 130.	geleneksel otorite sembol ve simgelerönerilidir	2,0						
	İnançlar (12)	145-146. 149-151. 153-155	aile otorite kaynağı ve arkadaşla kayış başlamış	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	182-183	otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						
										2,0
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	268. 270. 274. 281.	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık tahmin ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir	2,0						
	Varlığın amacı (17)	188.	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık tahmin ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir	2,0						
	Ölüm (18)	198-200. 204-205	oluşturulan hikaye içine yerleştirilir, ne onlardan uzak durma ne de hikayenin bir yapı olduğuna dair gerçek bir düşünce vardır	2,0						
	Dindar kişi (19)		yeterli cevap yok							
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	40. 44-46	sembollerini ve olayları gruplayabilir	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	219-220	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
	İbadet (21)	231. 233	literal ve tek boyutta yorumlama	2,0						
										2,0
			Summary Stage Average							2,0
			Frequency of Stage Assignemnt	0	23	0	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 17: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Efe'ye Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	23	1	0	0	0	2,0
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Büşra 10 yaş Görüşmenin soruları	Satır	Skor kriterleri							Σ
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	137. 141-142	sebeplendirme somut	2,0						
	Değişiklik (11)	353-355	korunum ilkesi	2,0						
	Karar (14)	393-394. 399-401. 406.	ikinci aşamanın muhakemesi somuttur, tündengelimli delilleri ve formal mantığı veren ifadeleri üçüncü aşamanın kriterlerine karşı kontrol edilmelidir	2,0						
										2,0
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	195-198	başkalarına istek ve ihtiyaçları bakımından objektif olunur	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	231.239.243-244.248.251.259	realite-fantezi ayrımı var, perspektif alma somut	2,0						
	Kişi-olay (2)	88. 92.	diğerleri benim istek ve ihtiyaçlarıma karşı kendi reaksiyonları bakımından amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	9.153-156.160-161.169-170.1	perspektif alma karşılıklı ve içsel, karşısındaki kişinin görüntü ve niyetini anlama yeteneği		3,0					
										2,2
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)	414-418.422-423.427.	genelde somut sonuçlara ihtiyaç duyarlar, daha kompleks nedenler gösterir	2,0						
	Günah (22)	541. 545-547	genellikle somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Kötülük (23)	564-565	genellikle somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	570-572.578-583	ikinci aşama, değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						
										2,0
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	12-15.53.63-65	klışleşmiş kişiler vardır	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	101-102.106-107	ikinci aşama, çoğu kez klışleşmiş diğerlerini ister. Bu aşama taudık olanların ötesinde gruplar ya da kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik ya da empati gösterir	2,0						
	Çevre (9)	298-300.307.311-314	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						
										2,0
E/Otorite Odığı	Hayatın amacı (10)	324-325.329-330. 334-335	kişisel ilgi, otorite figürlerine olan ilgiyi artırır	2,0						
	İnançlar (12)	363. 367-370	otorite sahbiyle kişiyle ilişkiler somut bir nitelik gösterir	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	435-436.441-443	ikinci aşama, otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						
										2,0
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	374-378.382.386-388	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık tahmin ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir	2,0						
	Varlığın amacı (17)	449. 453.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir	2,0						
	Ölüm (18)	457-458.462.466-468.472-473	ikinci aşama kabul edilen ifadeler olayları tarınlamada hikaye biçimlerini kullanma, zaman ve mekan açısından olayları birbirine bağlamakabilyeti gösterecektir	2,0						
	Dindar kişi (19)	477-478.482-484	nedensellik bakımından somut olayları görecektir	2,0						
										2,0
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	111-112. 116-117. 125	ikinci aşama, semboller ve yaratıcı	2,0						
	İbadet türü,Merasim (20)	493. 497. 520-521	literal ve tek boyutlu yorumlanır	2,0						
	İbadet (21)	510-512.525-528.532-533	literal ve tek boyutlu yorumlanır	2,0						
										2,0
Summary Stage Average										2,0
Frequency of Stage Assignemnt				0	23	1	0	0	0	
Total Number of Codings										

Tablo 18: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Büşra'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	22	2	0	0	0	2,1
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Arda 12 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	148-150.167-174	şekli ve ayrıntılı düşünme			3,0				
	Değişiklik (11)	363-366.370-373	ikinci aşama somut işlemlerle başlar. muhakeme somuttur		2,0					
	Karar (14)	4212-415	dil iletişim ve etkileşim aracıdır		2,0					
										2,3
E/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	238-239.250-251	başkalarına istek ve ihtiyaçları bakımından objektif olunur		2,0					
	Televizyon-kitap (8)	265-269.273-274.284.306	realite-fantezi ayrımı var, perspektif alma somut		2,0					
	Kişi-olay (2)	2.66.74.75.79-81.85-86.98-10	diğerleri benim istek ve ihtiyaçlarıma karşı kendi reaksiyonları bakımından amaçtır		2,0					
	Anne-baba (6)	206-208.212-214.218.222-224	perspektif alma karşılıklı ve içsel, karşısındaki kişinin görüntü ve niyetini anlama yeteneği			3,0				
										2,2
C/Y saglama Bıçımı	Doğru davranış (15)	419-420.424.428-429	aracı karşılıklı temeldir ve somut sonuçlara ihtiyaç duyarlar		2,0					
	Günah (22)	546-547.551.	genellikle somut ve basit karşılıklar temindedir		2,0					
	Kötülük (23)	557. 561. 565	onlar, başkalarının farkına varmaları ve başkalarının yapabileceklerini dikkate alacaklarında birinci aşamanın cezalandırmasının ötesine giderler		2,0					
	Dini anlaşmazlık (24)	571-572.576-577.583-585	ikinci aşama, değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir		2,0					
D/S sosyal farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	12-13.25-26.35-37	klışleşmiş kişiler vardır		2,0					
	İlişkilerde değişim (3)	105-108	ikinci aşama, çoğu kez klışleşmiş diğerlerini ister. Bu aşama tanrıdik olanların ötesinde gruplar ya da kişilere dair çok az gerçek bilinçlilik ya da empati gösterir		2,0					
	Çevre (9)	1-312.321.325.329-330.334-3	dış görünüşü esas alacaktır, sık sık klışleşmiş kişiler söz konusudur		2,0					
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	351-352.356-358	otorite alanı yüzeyseldir		2,0					
	İnançlar (12)	377-378.382-383	yakın aile en önemli otorite odağı		2,0					
	Önerilen Doğru (16)	434-435	dış görünüş ve inançlara bağlılık, ikinci aşamanın otoritelerinin iddialarına değer vermek için kriterdir		2,0					
										2,0
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)	387-390.394-395.404-407	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık takriri ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir		2,0					
	Varlığın amacı (17)	445-446.449	ikinci aşama dünya ahengini gösteren ifadeleri, sık sık takriri ve kontrol açısından obje ve olaylara ilgi gösterecektir		2,0					
	Ölüm (18)	453-454.458.462-465	olayları tanımlamak için öykü formlarını kullanacak		2,0					
	Dindar kişi (19)	473-475.479.483.	nedensellik bakımından somut olayları görecektir		2,0					
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	20-121.125-127.132-134	sembol ve sembolize edilen ayndır		2,0					
	İbadet türü/Merâsim (20)	492.496-497.505.510-51	literal ve tek boyutlu yorumlanır		2,0					
	İbadet (21)	519-522.526-527.531-533.537	literal ve tek boyutlu yorumlanır		2,0					
										2,0
			Summary Stage Average							2,1
			Frequency of Stage Assignemnt	0	22	2	0	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 19: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Arda'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

				0	1	2	3	4	5	Σ
	L Interview ID#	L Anonym	L Rater (ID)	L frequency of stage assignm.						L sum
	Su 12 yaş	Satır	Skor kriterleri							Σ
	Görüşmenin soruları									
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)	216-221.251.257-259	şekli ve ayrıntılı düşünme, yansıtıcı				4,0			
	Değişiklik (11)	542.	korunum ilkesi	2,0						
	Karar (14)	582-584	kendindeki genide bırakma	2,0						2,7
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)	369-376.395-396	başkalarına istek ve ihtiyaçları bakımından objektif olunur	2,0						
	Televizyon-kitap (8)	434-438.446.466-469	perspektif edinimi karşılıklı ve içsel		3,0					
	Kişi-olay (2)	105-111.119-124	değerleri benim istek ve ihtiyaçlarıma karşı kendi reaksiyonları bakımından amaçtır	2,0						
	Anne-baba (6)	1-282.286-293.297-301.305-3	perspektif alma karşılıklı ve içsel, karşısındaki kişinin görüntü ve niyetini anlama yeteneği		3,0					2,6
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)	601.605-613.617-618.622-627	ahlaki yargılamalar genellikle kişisel ilişkiler, grup içinde tutuma gibi değerleri içerir		3,0					
	Günah (22)	758-759.763-764	genellikle somut ve basit karşılıklar temelindedir	2,0						
	Kötülük (23)	769-771.	onlar, başkalarının farkına varmaları ve başkalarının yapabileceklerini dikkate alacaklarında birinci aşamanın cezalandırmasının ötesine giderler	2,0						
	Dini anlaşmazlık (24)	777.789-792	ikinci aşama, değiş/tokuş yaparak ihtiyaçlarını gidermeye eğilim gösterir	2,0						2,3
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)	32-35.48-50.77.	bir grup ile sınırlı ise de değerlerini tanıyabilecek düzeydedir	2,0						
	İlişkilerde değişim (3)	133-135.139-141	ikinci aşama, çoğu kez klişeleşmiş değerlerini ister.	2,0						
	Çevre (9)	477-479.484.488-494	başkalarını kabul etmede dış görünüşü esas alacaktır	2,0						2,3
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)	514-516.520-526.530-531	otorite figürünün seçiminde etkin değerleri, onay görüntüsü		3,0					
	İnançlar (12)	546-547.498-504	yakın aile en önemli otorite odağı	2,0						
	Önerilen Doğru (16)	638-640.645-646	ikinci aşama otoritenin iddialarını değerlendirmede belli bir sosyal role dair neyin uygun olduğunu değerlendirir	2,0						2,5
F/Dünya Ahenği	Gerçek inanç (13)	564-566.570.574-577	değer yönelimleri ilişkisel merkezli		3,0					
	Varlığın amacı (17)	652-655.669-670.659-660	bakış açısını dışsal otorite ve duygularıyla onaylar		3,0					
	Ölüm (18)	674.678-679.683-685	ikinci aşama oluşturulan hikayeler içine yerleştirilir	2,0						
	Dindar kişi (19)	689-691.695-697	değer yönelimleri ilişkisel merkezli		3,0					2,8
G/Sembolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)	149-153.172-176.195-196	sembol ve sembolize edilen ayndır	2,0						
	İbadet türü, Merasim (20)	711.720-721.736-737	duyguların oluşturucu		3,0					
	İbadet (21)	748-749.753	lital ve tek boyutlu lafziliğin ötesine geçer		3,0					2,7
			Summary Stage Average							2,5
			Frequency of Stage Assignmnt	0	14	9	1	0	0	
			Total Number of Codings							

Tablo 20: İnanç Gelişim Mülakatı Sonuçlarına Göre Su'ya Ait Basamak Ortalamasını Gösterir Çizelge

Araştırmamızda katılımcıların hangi inanç basamaklarında oldukları aşağıda gösterilmiştir:

Şevval (10); 2,0, İlknur (10); 2,1, Tuğçe (11); 2,0, Halenur (9); 2,0, Fatih (10); 2,0, Naz (8); 2,0, Kübra (12); 2,3, Enes (8); 2,0, Tuna (11); 2,0, Zeynep (10); 2,0, Eflal (7); 2,0, Çağan (8); 2,0, Efsun (11); 2,0, Ömer (7); 2,0, İlkay (12); 2,3, Feyza (7); 1,7, Efe (9); 2,0, Büşra (10); 2,0, Arda (12); 2,1

7–12 yaş grubunda yer alan bireylerin Fowler’ın inanç gelişim basamaklarından 2. basamak aralığında toplandığı tespit edilmiştir.

2. İnanç Gelişimi Mülakatlarında Elde Edilen Ortak Sonuçlar

Araştırmamızın bu bölümünde katılımcılarla yapılan İnanç Gelişimi Mülakatına verilen cevapların ortak sonuçları ele alınacaktır.

Yaşam İncelemesi

1) “*Geriye doğru baktığın zaman geçen yıllarda senin hayatında çok önemli olan ve seni çok etkileyen bir kişi var mı veya bir olay yaşadın mı?*” sorusuna “Annem, babam”, “Anasınıfı öğretmenimin verdiği yemek yememe cezası”, “Babamın bağırması”, “Çok çekingen olmam”, “Anneannemin ölümü”, “Dedemin ölümü”, “Kuzenimin vefatı”, “Amcamın kavgası”, “Anne-babamın boşanması”, “Kuşumun hastalanması”, “Yaz tatilinden dönerken araba kazası görmüştük, içindekiler ölmüş”, “Çocukluk arkadaşımın beraber aldığımız bebek arabasını kırıp, kendininkini de yola atmıştı” “*Bu yaşına kadar seni çok sevindiren bir olay yaşadın mı?*” sorusuna “Ailem doğum günümde – unuttular sandım- pastayı süslemişler, iyi ki doğdun diye hepsi hediye verdi”, “Kuzenim komiklik yapardı”, “Annem-babam benimle çok ilgilenir”, “Dedem harçlık verirdi, fıkralar okurdu”, “ Karadeniz’e geziye gitmiştik”, “Anneannem sürekli gezmeye götürürdü, oyunlar oynardı”, “Babamın bana sürpriz yapıp, bilgisayar ve playstation alması”, “Diğer çocuklardan farklı olduğumu öğrendim çünkü küçükken annem babam bana başka çocuklar dışındaki herkese benim ailem bana düz yazı yazmayı öğretti bir de kendi adımı yazabiliyordum altı yaşındayken herkes de

şaşıyordu birde her şeye de çok anlam veriyordum, küçükken çok zekice konuşuyormuşum”, hayatlarında yaşadıkları önemli olaylar bağlamında ifade etmişlerdir.

2) **“Şimdiye kadar, şimdi de dâhil olmak üzere senin yetişmende, gelişmende etkili faydalı olan kişi ya da olaylar oldu mu?”** sorusuna “Annem, babam”, “Öğretmenlerim, okulum”, “Babaannem, dedem”, “Teyzem”, **“Neden öyle düşünüyorsun? Ne gibi katkıları oldu sence?”** sorusuna “Beni seviyorlar”, “Bana terbiye verir ilk başta, sonra saygı, sonra değer, sonra ders”, “ Annem benimle çok ilgileniyor, derslerimde yardım ediyor”, “Babam çok fazla çalışıyor, eğitim masraflarımı karşılıyor”, “Annem Kuran okumayı öğretti, babam bana içimden okumayı öğretti”, “Kızı olmamama rağmen kızı gibi, ben düşük aldığımda neden böyle yaptın der, anne gibi”, “Gelişmem için çok çabalıyorlar, yemek yapıyorlar”, “Babam beni daha çok önemsiyor”, “O, beni besleyen, büyüten, doğuran”, “Bütün ihtiyaçlarımı o karşılıyor”, “Çünkü onlar benim ebeveynlerim”, “Dedem canım sıkıldığında parklar var oraya götürüyor, arkadaşşıma götürüyor”, “Satranç oynamayı, sosyal etkinlikleri öğretti bana”, “ Onlar bana ders çalıştırıyor, oyun oynuyoruz” özellikle aile içi bağlarını derecesini ifade etmişlerdir.

3) **“Hayat ile ilgili düşüncelerinde herhangi bir değişim oldu mu? Önceden ben şöyle düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum dediğin bir değişim yaşadın mı?”** sorusuna “İlk ben Artı kolejine gitmeyi düşünmüştüm ama sonra Deniz Kolejine gitmeye karar verdim”, “Benim eski hayalim, yani meslek olarak eczacılık fakültesini okumak, kendime küçük de olsa dükkanımı kurup orada kendi dükkanımı kendim yönetmek isterdim ama şimdi iç mimar olmak istiyorum hem dekorasyon hem de moda tasarımcısı iki şey okumak istiyorum”, “Ben önceden doktor olmak isterdim şimdi ressam olmak istiyorum”, “Bazen sıkılıyorum hayat ne kadar kötü diyorum bazen de eğleniyoruz, iyi bir şey oluyor, hayat ne kadar güzel falan diyorum”, “Ben küçükken okul çok kolay geliyordu”, “Önceden kedileri köpeklerden daha çok seviyordum”, “Annem babam bazen birbirlerine kızıyorlar, tartışıyorlar”, “Ben güçsüzdüm ama şimdi güçlüyüm fikrimi değiştirdim”, “Eskiden ben ressam olmak istiyordum ama şimdi de doktor olmak istiyorum”, “Ben karnemde matematiği dört bekliyordum ama beş geldi”,

“Eskiden ben babamla türkü dinliyordum büyüdüğümde fikrim değişti Amerikan şarkıları, İngilizce”, “4.sınıf zor diye düşünüyordum ama 4. sınıf bence kolay”, “Küçükken ben en çok hemşire olmak istiyordum, hemşire olucam hemşire olucam diyordum sonra fikrim değişti eczacı olmayı düşünüyorum”, “**Düşüncenin değişmesinde etkili olan nedir?**” sorusuna “Derslerimin başarılı olması, testlerin kolay olması”, “İyi performans gösteremediğimi düşünüyorum”, “Çünkü insanlara yardım etmeyi çok seviyorum”, “Çünkü çok küçüktüm, birazcık gelişme göstermemiştim”, “kedilerin insanları yemesi”, “Derslerimin zor olması”, Abimin gezi işi ve SBS”, “Kötü olunca arkadaşlarım benimle küsüyor, gereksiz yere benimle dalga geçiyorlar, evde sıkıldığımız zaman, gezecek yer falan olmadığı zaman kötü diyorum”, “Ben büyüyünce resim dersine çok önem verdim, doktor olmak istememin nedeni de ben doktor oyuncaklarını çok severdim, hep doktorculuk oynamak isterdim”, “Derslerim geçen senelerde çok kötüydü ama bu sene çok iyi oldu”, “Babam Deniz kolejinin müdürünü tanıyor”, “Çünkü hem annem istiyordu hem de güzel bir dükkanım olsun, güzel, doktorun reçeteye verdiği ilaçları vereyim, hastalar ilaçlarla iyileşsin diye” olarak ifadelendirmişlerdir.

4) “**Biri gelse sana dese ki bana Allah’ı anlat? Ne derdin ona? Nasıl anlatırdın Allah’ı?**” sorusuna “Allah’ı, her şeyimizi yaratan güzel bir tanrı olarak anlatırdım. Çok değerli ona inanıyoruz biz ona tapıyoruz bunları anlatırdım. O’nun sayesinde her şey olabileceğini anlatırdım”, “Büyük yaratıcı, önder, bize nimet veren”, “Allah dünyaya bat dese batır ama Allah dünyayı sevdiği için bat demez”, “Allah anlatılmaz derim ben çünkü o’nun mucizeleri var, insanları yaratmış, Allah benim için bendir, mesela ben bu davranışı yapıyorsam benim içimdekini okuyan gibidir. Benim böyle yanlışları yanlış yapmamı engelleyen biri gibi”, “Allah’ı nasıl anlatırım her daim yaptırın, iyi düşünen bir insan sonra iyilik yaptıran sonra işte her insana Kuran-ı Kerim’i veren işte onu okuma seçeneği sunan, iyilik yaptıran”, “Peygamberimizin adını söyledim, hangi kitabı okuduğumuzu”, “Allah bizi korur, bize kötülük vermez”, “İsterse yolları yapar, isterse bir şeyler yapar, en yücedir, 99 tane adı vardır”, “Allah’ı anlatamayız ki, ne gökyüzünde ne de yeredir”, “Onun cenneti ve cehennemi vardır. Sevdikleri ve onun dediklerini yapan kullarını cennete gönderir. Ama onun dediklerini yapmayanları cehenneme gönderir. İşte çok tövbeleri kabul edendir. Bizim yanlışlarımızı nasıl desem bir yanlış

yaptığımızda tövbe edersek o yanlışımızı kabul eder. Yani iyi birisidir”, “Evrinde düzen sağlayan”, “Allah’ı anlatamayız ki Allah’ın başka bir yeri var yukarıda”, “Allah’ı ben uzun boylu, çok büyük bir şey, bir insan gibi düşünüyorum, annemden bazı şeyler öğreniyorum, annem diyor Allah doğmamış diyor, ben doğdu gibi diyorum ama doğmamış diyor annem ve beyaz sakallı gibi düşünüyorum”, “Allah çok merhametli biridir”, “Allah beni yaratandır”, “Allah kudretlidir”, “**Sana göre Allah neye benzer, düşündüğün zaman neye benzetirsin Allah’ı?**” sorusuna “Allah bulutların üstünden bakan bir insan geliyor”, “Sakallı birine benzetiyorum”, “Bir ışığa benzetiyorum, yuvarlak, ışık saçan her tarafa”, “Cami şeklinde, kocaman”, “Peygamber efendimiz gibi nur içerisinde, gül yüzlü, gül kokulu”, “Benzetemeyiz ki Allah’ı”, “En büyüğümüz, dağ gibi”, “İyilik, beyaz saçlı, beyaz sakallı”, “Aklıma hiçbir şey gelmiyor”, “Bazen yatarken acaba neye benziyor diye düşünüyorum, sonradan ahiret gününde nasıl olsa öğreneceğim diye”, “Bizim gibi olurdu”, “**Allah ile ilgili düşüncelerinde bir değişiklik oldu mu? Küçükken nasıldı?**” sorusuna “Hayır hala bu karadayım”, “Küçükken biraz korkardım”, “Önceden tanı mıyordum şimdi daha iyi tanıyorum”, “Allah herkesi görüyor ya ben eskiden gözleri çok sanıyordum herkesi gördüğünden ama şimdi anladım öyle değilmiş”, “Biri gelmişti, bana hediye getirmişti, ben onu ilk başta Allah zannetmiştim sonra babam anlattı Allah hiç kimseye görünmez falan diye”, “Küçükken, kar şeklinde düşünüyordum şimdi yuvarlak düşünüyorum”, “Küçükken saçma geliyordu göremiyordum diye ama şimdi biliyorum”, “Önceden hani mesela biz tövbe ettiğimizde kabul etmediğini düşünüyordum kendi kendime kabul etmez diye. Hani şu ana bakarsak yanlış yaptığımızda o hemen şey olmuyor. Biraz daha ilerledikçe yanlışımızı düzeltebiliyoruz ama biraz daha büyüyünce hani hocalardan duyduğum annemden babamdan duyduklarına göre Allah tövbeleri kabul eder. Yani şu an dünyada herkes yanlışları kabul etmese bile Allah kabul ediyor”, “Önceden insanların cennete ya da cehenneme gideceğini belirlediğini sanıyordum ama Kuran-ı Kerim okuduktan sonra her şeyi yaratan olduğunu gördüm”, “Ben eskiden şöyle düşünüyordum biz insanlar yalnız değiliz, insanlar var O’nu öyle düşünüyordum böyle birçok tanrı var herkes ayrı bir şeylerle ilgileniyor gibi gelirdi küçükken bana şimdi anladım tek Tanrı var, yaratıyor, koruyor, yanlış bir şey yapmamızı engelliyor şimdi onu anladım eskiden ben bir de şöyle düşünüyordum mesela yüksek bir bina binanın en üstünde Allah var diye düşünüyordum, yukarıda, tek aramızdaki engel duvarmış gibi geliyordu insana, şimdi

anladım Allah her yerdedir, bize bizden daha yakındır onu anladım”, “Küçükken Allah karşıma çıkacak diye korkuyordum”, “Büyük bir insan hala öyle düşünüyorum”, “Önceden biraz kısa düşünüyordum ama şimdi uzun boylu gibi düşünüyorum”, “Küçükken ben, Allah’a derdim ki ya bir minaredir ya da kocaman bir ağaçtır” gibi ifadelerle değerlendirme yapmışlardır.

5) *“Hayatında seni çok üzen, korkutan, çaresiz bırakan bir olay yaşadın mı?”*

sorusuna “Hayır olmadı. Yalnız kalsam bile annem ve babamın yanımda olduğunu hissediyorum yani hiç korktuğum bir olay olmadı”, “Babam bazen çok sinirleniyor, annem abime çok kızıyor ders çalışmıyorsun diye, kötü bir şey olur diye üzülyorum”, “Korku olarak şey büyüyünce başıma neler gelecek, işte nasıl kalacağım nasıl olacak, o düşünceler beni korkutuyor”, “Bazen keneden bir de yılandan korkarım”, “Arkadaşımın yaptığı o yanlışları görüp niye yapamıyorsun demek bana zor geliyor, babamın ikinci kez evlenmesi çünkü babam bana söz vermişti evlenmeyeceğim diye, iki üç yıl sonra evlendiği için. Aslında söz vermeseydi pek kızmayacaktım ama orada sözünde durmadığı için çünkü babam benim için çok önemlidir”, “Her yer karanlıktı, benim posterlerim vardı orada birisi konuşuyor gibi gelmişti çok korkmuştum”, “Araba geldi babama çarpacak diye çok korktum, son anda fren yaptı, dedem öldü ondan dolayı çok üzüldüm”, “Benim 3 tane kardeşim var. Ben en büyükleriyim. O yüzden benim artık şeyim kalmadığımı düşünüyorum. Değerim kalmamış gibi geliyor bana. Bir arkadaşıma bir yanlış yaptığımda bir daha benimle arkadaş olmaz işte arkadaşlık bir daha kuramam birisiyle. O düşünceler, o anlar”, “Babamın hastalanması”, “Bazen ben Pıtır’ın beni sevmediğini düşünüyorum.(gülüyor). Ben hayvanları çok seviyorum. Ben birisine âşık olmuştum”, “Haberlerdeki kötü haberler, dayımın ölmesi”, “Ablam, Çok korkutuyordu öcüler geliyor öcüler geliyor diyordu”, “Büyükbabam rahatsızlanmıştı, hastaneye kaldırmışlardı, geceydi ben de ağlıyordum”, “Evimize hırsız girmiş”, “Ablamın sınavdan düşük puan alması”, “Tarık abimle giderken köpekler çıktı önümüze, bisikletle iki takla attık onu hastaneye götürdüler ben çok üzülmüştüm”, “En yakın arkadaşımı büyülediler zannettim”, “Arkadaşlarım beni yalancı ve hırsız diye suçlamışlardı”, **“Bu süreçte neler hissettin? Üstesinden gelebildin mi? Nasıl aşabildin?”** sorusuna “Ne kadar kötü bir kuzenim varmış diye üzüldüm, üstesinden gelemeseydim yapamazdık şu anda barışık olamazdık, özür diledim ondan sonra onunla ilgilendim, üstesinden

geldik”, “Okulda bir olay çıkarıp, okuldan kendimi attırayım veya sınıfımı değiştireyim ama artık yok çok iyi geçiniyorum”, “Çok üzüldüm, artık köpeklerden hiç korkmuyorum”, “Korku, üzüntü, heyecan, şu anda güvenli bir evde oturduğumuz için fala korkulu değilim”, “Büyük olduğum için korkmuyorum”, “Kendimi yalnız hissettim. Üzüldüm yani. Kimse beni sevmiyormuş gibi geldi içimden. Çok çirkinmişim gibi geldi. Aynı durmuyor. Değişti. Kendime inandım. Kendime güvenerek başardım. Ben dedim şimdi âşık olsam o da beni sevse büyüyünce bir şey olamayacak yani yine ayrılacağız zaten diye düşündüm”, “yüreğinin içine kıpırtılar, sıkıntılar dolar, böyle bir şey var, kimseyle konuşamıyorsun, paylaşamıyorsun, öyle durumlar oldu. Ben de bir etki bıraktı mesela onların yanlışlarını gördükçe kendim yapmamaya çalıştım”, “Kötü etkiledi ne bileyim onları kaybettiğimde üzülyorsun, her insan üzülr bir yakını kaybettiğinde işte sarılamıyorsun bir daha, karşında değil sarılamıyorsun. Şu ana kadar aşamadım”, “Biraz etkiledi”, “Mutsuz oldum, içimde bir rahatsızlık vardı, beş günde yapabildim, dayanmaya çalıştım sonra da beş gün sonra babam bir dayımın daha olduğunu söylemişti”, “Babamın iyileşmesi için dua ettim, babam sinirden dolayı öyle olmuş daha önce biraz ısrar ediyordum şimdi biraz daha şeyim”, “Olumsuz”, “Herkesin mutluluğuyla mutlu oldum” olarak ifadelendirmişlerdir.

İlişkiler

6) “*Anne- baban hakkında ne düşünüyorsun?*” sorusuna “Onları çok seviyorum, benle ablamı doğururken nasıl acılar çektiğini biliyorum”, “Çok iyi insanlar, beni eğitiyorlar”, “Onların ikisi de birbirlerini çok görsünler istiyorum”, “Bana yardım ediyorlar, isteklerimin çoğunu yerine getiriyorlar”, “Benimle bağ kuran, beni mutlu eden birisi”, “Babam şey eğlenceli, annem de eğlenceli ikisi de aynı da annem daha fazla yardımcı oluyor bana”, “*Mesela annen nasıl biridir?*” sorusuna “Çok iyi, iyi kalpli”, “Kötü olur bazen, sinirlenir ama bana el kaldırmaz”, “Annem çok önyargılı, bir lafa başlamadan önce hemen her şeye atlıyor, hemen kötü yargılıyor beni. Sonra kardeşlerim hakkında bana bağıyor”, “Annemin daha genç olmasını istiyorum”, “Annem mutlaka iyi biridir, çok bağırmaz hani her şeye çok kolay sinirlenmez mesela ödevlerimde anlamadıklarımı, her konuda bana yardımcı olur. Her konuda onun elinin değmesi, eli değişiyor her bir konuda benim için, annem benim için çok önemli bir insan,

çok kızgın değil mesela bir soru sorduğumda sakince cevap veriyor, anlatıyor, anlatıyor, anlatıyor hiç sinirlenmesi yok”, “Beni çok seviyor, çok çalıştırıyor başarılı olmam için”, “Annem yani bizim için abim için birkaç yıl çalıştı. Babamdan ayrıldı yine çalıştı, çalışmaya devam ediyordu mesela o da kulağından ameliyat olacak, çok önceden varmış aslında bu olay fakat abimle ben küçükmüşüz o yüzden olmamış”, “Annem istediğimi alır, evi toplar temizler, doğum günüm gelirse pasta yapar, göstermez bana”, “Annem benim için bir melek yani. Benim için gönderilmiş benim ihtiyaçlarımı karşılayan bir melek”, “Annem çocuklarıyla ilgilenir bazı anneler gibi hep televizyon karşısında durmaz”, “Annem hayata bağlı, tutkulu, yaşamayı seven, dünya işleriyle fazla ilgilenmeyen, ailesine, eve, çocuklarına bağlı, düzgün bir ev hanımı diye anlatırdım ben”, “**Baban nasıl biridir?**” sorusuna “Babam da iyi biri”, “Babam hiç kızmaz çünkü bazen nöbeti oluyor, hiç kızamıyor”, “Babam iyi birisi, yani sabırlı birisi, hani bir şey yaparsın bir şey demez, ikinci kez yine yaparsın ona da bir şey demez üçüncü kez biraz sinirlenir anlarım ben onun bakışlarından, yani sabırlı birisidir”, “Gözlüklü bazen gözlükle namaz kılıyor bazen kılmıyor gözlükle namaz bazen çıkartıyor, onun sakalı var batsın istemiyorum sakalsız kalsın istiyorum, ama öyle oluyor”, “Babam bana çok fazla yardımcı olamıyor, işe gidiyor o direk aileye yardımcı oluyor”, “Benim gelişmemi istiyor, bağışıklı bir sistemimin olmasını istiyor, zengin proteinli olmamı”, “Her şeyi parayla çözebileceğini sanıyor, hiç gelip göreyim değil, her şeyi parayla çözebileceğini sanıyor”, “Babam, o da istediğimi alıyor, oyuncak, oyun istediğimde”, “Babam da ona da melek diyeceğim. O da bizim için böyle çalışan dışını sıkan, çok çalışan para kazanmaya çalışan bizim için yardım eden boş vakit bulduğu zaman bizimle eğlenen bize saygı sevgiyi öğreten kişi”, “Babam aşırı derecede sabırlı”, “Babamı hiç tanımadım, ben doğmadan önce ölmüş”, “ Babam saygı ve terbiyeye özen gösterir”, “Babam biraz sinirli yani o kadar aşırı değil biraz sinirli, sonra çok nazik”, “**Anne babanla ilişkilerin nasıl? Kızar mısın onlara veya onlar sana kızar mı hiç?**” sorusuna “Çok iyidir, şu ana kadar hiç kızmadığım için bilmiyorum ama bir kere oda ayrı oda istediğim zaman sen daha küçüksün dediklerinde kızmıştım biraz, iş yapmadığım zaman, sevmediğim yemeği yemediğim zaman o durumlarda annem bana çok kızıyor”, “Her şeyimi annemle paylaşırım, yardım ederim onlara. Mesela babam işte çalışıyor. Bankacı, ona yardım ediyorum. Anneme de yazılı kâğıtlarını okuyor kafası karışmasın diye sessiz duruyorum, Televizyon izleme sırasında mesela ben bir

program izlemek istiyorum babam gidiyor sabahın köründe Türk filmini açıyor”, “Annemle böyle tartışmayız, babamla da uzun süre gelmediği zamanlar baya küseriz yani. O beni mesela bir iki ay aramadıysa, tabi iki ay çok uzun bir süre, ben de onu hiç aramam telefonla böyle ondan sonra gelirse görür”, “Ben annemle babamla öyle çok ilişki kurmam. Çok konuşmam, onlarla öyle her şeyimi paylaşmak istemiyorum. Biraz önyargılı bir aile. O yüzden annemle babamın arkalarından o kadar söz söylemem yani sadece kızarım onlara, onlara da göstermeden yani”, “Çünkü yemeğimi çok yiyemiyorum, doymadın diyorlar, ben doydum diyorum, onlar beni kızdırıyor sonra ben yemeğimi bırakıp gidiyorum odama”, “İyi. Tatile götürüyorlar beni, okullar tatil oldu mu, yüzmeye götürüyorlar”, “Tabi ki de değişiyor. Bazen annem kızar doğal olarak. Mesela yanlış bir şey yaptığım zaman”, “Bazen ben çok sinirleniyorum mesela ben tişörtümü giymiyorum bana sıcak geliyor, dışarıso soğuk, annem diyor giy giy, babam diyor, istemiyorum diyorum ısrar ediyorlar, orda sinirleniyorum, istemiyorum, giydirmeye çalışıyorlar”, “Güzel”, “Yok çünkü onlar doğruyu söyler”, “Haftada sadece bir kez kızıyorlar”, “***Anne babanla ilgili düşüncelerinde değişiklik oldu mu? Onlarla ilgili şöyle düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum dediğin bir değişim yaşadın mı?***” sorusuna “Kardeşim olana kadar ben tek kızmışım annem bütün çocuklarına öyle davranırmış, bir dediğimizi iki etmiyor annem bizde öyle yapıyoruz tabi ama hiç değişmedi hep böyle yapıyordu”, “Yok olmadı”, “Eskiden babam için, her istediğimi yerine getirdiği için falan böyle düşünüyordu her istediğim yerine getirir falan diye ama artık düşünmüyorum, gel dediğimde gelmiyor, kızım işim var sonra geleceğim falan dediği için artık öyle şeyler düşünmüyorum yani her istediğimi almak yerine gelip görse daha iyi olur bence”, “Bazen kızıyorum mesela şey dışarı çıkmak istiyorsun işte ama hava çok sıcak arkadaşlarında dışarıda falan dışarı çık kızım eğlen, gez, çocuksun falan onlara sinir oluyorum, çıkmak istemediğim bir şeyde çık, oyna, iyiliğimi düşünüyor belki ama ben kızıyorum”, “Önceden babam çok kızgın biri sanıyordum. Şimdi biraz daha babamı daha çok tanıdıkça daha iyi birisi daha sabırlı. Öyle birisi. Annemi de hiç bana yani böyle küçük kardeşim ve ondan önceki kardeşim doğmadan önce erkek kardeşim yani 2 kız kardeşken annem çok iyi davranıyordu bize. Ondan sonra bizi hiç üzmedi. Annemi çok iyi biri olarak düşünüyordum. Bizi hiç üzmez diye düşünüyordum. Şimdi bu senelere baktığımızda iki kardeşim doğduktan sonra böyle kızgın, önyargılı, sürekli her şeye kızan, kötü bakan bazı şeylere, öyle bir şey yani”,

“Annemin, babamın gençken gözlüğü olması şimdi de olması gerekiyor ama olmasın istiyorum, çünkü gözlüksüz daha iyi”, “Şimdi küçükken ben çok yaramazmışım hiperaktif bir çocukmuşum, bir kere çok sinirlendiğinde terlikle vurmıştu çok üzülmiştim, sonra zamanla büyüdükten sonra neden vurduğunu anladım yani öyle”, “Değiştiler eskiden bazen utandırıyorlardı beni bazen vuruyorlardı ama şimdi de vurmuyorlar”, “Hayır çünkü onlar benimle her zaman çok ilgilendiler” anne ve baba ile olan ilişkilerini ifade etmişlerdir.

7)“**Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir? Öğretmenlerinle aran nasıl?**” sorusuna “ilkokul öğretmenim birinci sınıftan beri. Benim kalbimde büyük bir yeri var gerçekten ben büyüyünce de öyle olacağım. Çünkü onlar beni 5.sınıfa kadar her şeyimi öğretti. Onlar olmasa okuma yazma bile bilemeyecektim”, “Öğretmenlerle aram iyi”, “Öğretmenlerim herkesin bana dediği gibi çabalayıp, her şeyi göze alarak ders işliyor, SBS’lerime sınavlara hazırlandırıyor onlar da iyi. Çok seviyorum öğretmenlerimi o anlarda. Ama bana kızdıklarında o sevgi sanki biraz daha düşüyor, azalıyor gibi oluyor”, “En çok sevdiğim bana en iyi davranan öğretmenlerim, yani bana o kadar çok kızmayan, sadece ödev yapmadığımızda kızan öğretmenlerimi daha çok seviyorum”, “Öğretmenler de anne baba gibi bir şey. Onun alt kademesi gibi. Onlar da bize sevgiyi saygıyı öğretmeye çalışan kişiler”, “Öğretmenleri seviyorum, onlar bize, eğitiyor, öğretiyor, matematik olsun sosyal olsun çünkü zaten ileride bunları öğrenmezsem iyi bir iş sahibi olamam yani onları çok seviyorum”, “Ders yapmamı, yazıları birleştirmemi bir şeyler öğrenmem”, “Hepsi farklı”, “Hayatta doğru ve yanlışları öğreten kişilerdir, öğretmen dersi anlatırken hep gözüne bakıyorum, onu özenle dinliyorum”, “Çok güzel bazen nokta kadar da kötü, yaramazlık yapıyorum ama herkese göre birazcık” olarak ifadelendirmişlerdir.

8)“**Televizyon seyretmekten hoşlanır mısın? Sever misin?**” sorusuna “Evet, hoşlanırım”, “Çok severim”, “Bayılırım”, “Bir gün boyunca çekirdek alıp seyredirim”, “Hafta sonu”, “Televizyon seyredirim ama yarım saatten fazla değil”, “**Hangi programları dizileri veya filmleri seyre diyorsun?**” sorusuna “Kavak Yelleri, Papatyam”, “Annemin kadın filmlerini de izliyorum normal kendi çizgi filmlerimi de izliyorum, Tom ve Jerry, Ben Ten, Bugs Bunny, Yaprak Dökümü, Küçük Kadınlar bu

kadar. Bir de belgeseller oluyor kayakla ilgili onları izliyorum”, “Ölümcül Deney, Örümcek Adam”, “Discovery Channel da bir belgesel var. Bir adam var Everest dağına falan çıkıyor. Doğayı çevreyi gösteriyor, İki Aile var sihirli diziler de var”, “Eyvah Eyvah, Öyle Bir Geçer Zaman Ki ve Yahşi Cazibe, Yetenek Sizersiniz Türkiye”, “Geniş Aile”, “Yemekteyiz mesela aradaki tartışmaları çok seviyorum, Türk Malı, Canım Ailem”, “Aşk-ı Memnu var Arka Sokaklar az izliyorum çok fazla izlediğim bir dizi yok, Barbieler var Barbie çizgi filmleri”, “Kurtlar Vadisi, Gönülçelen, Kelimenin Gücü”, “Survivor”, “BenTen, Süngerbop, Hanımın Çiftliği”, “Bez Bebek, Selena”, “Ezel”, Eğitsel programlar”, “Acemi Cadı”, “Adanalı”, “Melekler Korusun”, “**İzlediklerin arasında en çok hangi karakter hoşuna gidiyor?**” sorusuna “ Ezel intikam almaya çalışıyor”, “Mürsel, Selena, Nazlı”, “Rikok, Tom, Jerry, Serap Hanım, Muzaffer Bey”, “Mesut, Maraz Ali”, “Cevahir”, “Memati, Hasret”, “Aşk-ı Memnu’da Bihter, Behlül, Nihal, Bülent o kadar Arka Sokaklar’da Mesut sonra Murat vardı Zeynep vardı”, “Türk Malında Abiye ve Erman’ı çok seviyorum”, “Şukufe”, “Biri Mete biri de Osman”, “Sihirli Annem’de çilek var, İpek”, “Filmde Aris diye kadın var çok güçlü. Çizgi filmlerden de örümcek adam tabi hep iyi olduğu için. Ya küçüklükten beri örümcek adam olmak isterdim, elimden ağ falan çıksın, uçmak isterdim”, “Hanımın Çiftliği, orada da Muzaffer’i seviyorum”, “Aslı”, “**Neden bu karakterler? Bu karakterlerde görüp kendinde olmasını istediğin bir özellik var mı? Televizyon izlemek sana ne kazandırıyor?**” sorusuna “Komik olmasını. Onun sayesinde baya bir gülüyoruz. Bazen eşsesli kelimeleri öğrenebiliyorum. Mesela diyelim ki orada bir kelime veriliyor onu karşı tarafa anlatmaya çalışıyorsunuz orada onun zıddını söylüyorsunuz orada zıt anlamlı kelimeleri öğreniyorum. Oradaki ağaçlar, hayvanlar çok tatlı oluyor. Onları gösteriyorlar bazen”, “Memati, insanın içindekileri dobra dobra, ben hiç söyleyemiyorum o söylüyor, kendi yapmak istediği orada karşısına çıkınca onu seviyormuş gibi oluyor insan, o hiç planlamadan her şeyi dobra dobra, öyle düşünmeden direk söylediği için, olaylar gelişiyor ama o güzel oluyor. Hasret, gizli gizli iş yapıyor sonra üste o çıkar gibi oluyor”, “Mesela Bihter çekiciliği, Nihal’in de çekiciliği, Behlül’ün yakışıklılığı, Bülent’in de aynı, bütün kızlar aynı erkek aynı. Mesut Arka Sokaklar’da komik hani, Murat ve Zeynep çok kavga ediyorlardı, onlar komiğime gidiyor”, “Çok olmuyor yani. Olmasını istemediğim davranışlar. Ama hani bazıları çalışkan şey oluyor azimli oluyor onların yerinde olmak isterdim. Onlar kadar komik

olmak isterdim”, “İyi bir kız, iyi bir insan, hiç şey yani kötülüğünü görmedim”, “Mete yani rolünü çok güzel yapıyor, orda babasıyla kavga ediyor, ailesine sadık kalıyor. Babası başka şeyler yapıyor ama Mete ailesine sadık kalıyor. Osman orda çok komik şeyler yapabiliyor. O benim hoşuma gidiyor. Yahşi Cazibe’de de üç tane var. Kemal, Cazibe bir de Peker Pekmez üçü çok komik davranıyor bir de Barış. Deli taklitleriyle herkesin gönlünü fethediyor”, “Melekler Korusun’u niçin seviyorum. Bir tane babası ölmüş bir kız. Annesi onu yetiştirmeye adam etmeye çalışıyor”, “Onun böyle gezmesini seviyorum. Yürümesini seviyorum çünkü çok güzel yürüyor. Çünkü evi çok güzel”, “Diğerleri okumadı Aslı ne bileyim mesela olaylar karşısında olumsuz kalmıyor, yani çok şey yaşamasına rağmen”, “Mesut önceden çok içki içen bir insanmış ama şimdi hiç ağzına içki almazmış, doğuda savaşmış o zaman da karısı boşanmış, onun hayat hikayesi çok ilginçime gitti, Maraz Ali başkalarının malını alır ama kötülerden alır, iyilerden hiçbir şey almaz, onlara da dokunmaz”, “Yok”, “Nazlı’nın çok hoşuma giden özelliği çok hızlı koşuyor böyle iki dakikada gidiyor, geliyor. Selena’nın sihirli olması ki böyle bir şey yok, onu biliyorum, çok hoşuma gidiyor kötülükleri yenmesi”, Penguen gibi davranmak ama penguen gibi olarak kutup kısmına gitmek hariç, adalet her zaman çıkar diyorum”, “**Kitap okumayı sever misin? Hangi tür kitapları okumayı seversin?**” sorusuna “Evet severim, Macera kitapları”, “Nasrettin Hocayı severim. Ablamın bir kitabı var Beyaz Diş onu okuyorum. Balıkçının aç gözlü karısı var onu okuyup bir şeyler öğreniyorum”, “Roman severim, bilim kurgulu kitaplar var mesela Harry Potter’in serisi var onu okudum”, “Daha çok ben böyle maceralı şeyleri severim. Mesela Mercan Adasında macera vardı. Adaya gidiyorlardı. Adada değişik şeyler vardı böyle. Fenle ilgili şeyler vardı. Mesela böyle deniz suyunu bir yere koyuyorlardı. Onu hiç üstünü falan kapatmadan falan bir akşam bekletiyorlardı. Su buharlaşıyordu. Tuz kalıyordu. Tuzu yemeklerde falan kullanıyorlardı”, “Benim okuyacağım kitap mesela orada bir kişi ağlıyorsa beni de ağlatmalı orada hani üzücü bir olay varsa. Şeker Portakalı diye bir kitap vardı önceden çok önceden okumuştum, bizim performans ödevimizdi, onu okudum orada bir çocuk ağlıyordu ben de ağladım, bir sürü kitabım vardı o kitabı en az iki üç defa okumuştum. Hani hep çok ilgimi çektiği için her okuduğumda da nasıl diyeyim farklı bir dünyaya gitmek. Hep aynı yerde dolaşmak değil de her okuduğumda farklı şeyler keşfetmek”, “Bazen arada”, “Kitap okumayı eğlenceli kitaplar olunca seviyorum. Mesela bir kitaba başlıyorsun. Ben önce arkadakini okuyorum eğer

seversem devam ediyorum. Ama eğer sevmezsem onu ya zaten kitap alırken arkasına bakarak eğlenceli kitaplar bana uygun kitaplar”, “Çok. Günde üç tane roman bitiririm mesela, ben, karikatür, roman ve klasik”, “Adaleti anlatan, tutumluluk, sevgi, cesaret, değer verici”, “Kalın kitaplar okurum”, “Korku”, “Ezop masalları”, Keloğlan masalları”, “Bütün kitapları seviyorum”, “**En son okuduğun kitap hangisi? Bu kitabın sende uyandırdığı düşünce ne?**” sorusuna “Yeni Bir Dünya”, “Suç ve Ceza, ben orda yani işlenmiş bir suçun, adaleti”, “Aliş’i okudum. Her zaman azimli yani mesela diyeli bir şey yapamayınca yapmamak değil onu yapmaya çalışmak”, “Gümüş Patenler. Hayatta zorluklarla başa çıkmalıyız. Zorluklar bile olsa başarmalıyız”, “Beyaz Diş. Sevgi her türlü şeyi başarabiliyor, her engeli aşabiliyor, o vahşi kurt yıllar boyunca eziyet gördü, ondan sonra ısırıldı, ormanda vahşi düşmanları vardı, insanlar ona eziyet ettiler az daha ölüyordu sonra bir adam geldi ona sevgi verdi ve her şey düzeldi. İnsan gibi oldu yani, her şeyi anlayabiliyordu, onun yanından ayrılmıyordu yani sevgi her şeyin anahtarı”, “Masal Sokağı. Ana fikir olarak birinin anlattığı şeylere biraz daha irdeleyerek saçma şeylere inanmamamız gerekiyor. Mesela oradaki avcı ilk söylediklerini dinledi en sonunda onun söylediklerini hemen unuttu”, “Harry Potter’in son filmiydi. Ölüm Yedigârlarıydı. Büyü yapılıyor, sihirler yapılıyor o dikkatimi çekiyor. Ama sihir diye bir şey yok”, “Bayram Hediyesi. Kendi kendime konuşmamak, annemle sohbet etmek, öğretmenimle iyi geçinmek istiyorum öyle şeyler”, “Ökkeş Kapıcı. Mesela bir yere giderken çok fazla heyecanlanmamalı, köylü de olsan mutlu olmayı, meslekleri doğru tanımayı”, “Kayıp Sembol”, “Seksen Günde Devri Alem”, “Küçük Tay”, “Doğru Söylüyorum. Bu kitap doğru söylemenin iyi bir şey ve yalan söylemenin kötü bir şey olduğunu anlatıyor”, “ İlk ve üçüncü sınıflar için okurum. Ne olursa olsun mutlu olmayı, param olmasa da mutlu yaşamayı, borç almadan fakir de olsam, ailemle birlikte mutlu olmayı” şeklinde ifadelendirmişlerdir.

9) “**Kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?**” sorusuna “Ben öncelikle dürüst ve arkadaşlığı bilen. Kötü durumda da iyi durumda da yanımda buluna bir arkadaşımın olmasını isterim. Yani herkese karşı iyi davranan, hiçbir zaman birbirlerine karşı kötü söz söylemeyen”, “Duygusal, şakacı, her şeye ağlayanlardan değil, güzel, çirkin de olabilir. Güzel huylu olanlardan”, “İşte benim için de bir sorun orada, hani hanım hanımcık akıllı kızlar var bir yerde, bir yerde böyle çok yaramaz

kızlar var bir yerde ortada aşk işlerine bulaşanlar var o zaten aşk işlerine bulaşanlara hiç bulaşmıyorum. Diğer taraftan yaramaz, küfürlü tarafta var. Bir ara hani hanım hanımcık kızların içine gireyim diyorum hani ama orada da baya zorluk çekiyorum çünkü çok yapmacık oluyorlar böyle, içten duyguları paylaşamıyorsun”, “Daha çok çalışkan olanlarla arkadaş oluyorum. Gidip sınıfın en tembeliyle arkadaş olursam benimde çalışkanlığım gider, ben de tembel olurum”, “Allah’ı seven”, “***Diyelim ki senin sınıfına yeni gelmiş bir öğrenci var ve seninle arkadaş olmak istiyor. Onun hangi özellikleri taşıması lazım?***” sorusuna “Güvenilir olması gerek, sonra beni kandırmayacak, olacaksa güzel arkadaş olacak, satmayacak, dost olacak, sevecen olacak, hoşgörülü olacak, iyi kalpli olacak”, “Bana karşı dürüst ve saygılı olmasını isterim”, “Benimle böyle her şeyde sürekli gıcığım gitmek, sürekli üstüme çıkmak, sürekli herkese laf sokmak gibi olursa yani benim arkadaşım olamaz”, “Sevecen olmalı. Benim zor günümde yanımda olmalı. Benimle hiçbir zaman küsmemeli. Yanlış hareket yaptığı anda bile”, “Her şeyi dobra dobra söyleyecek karşımdaki. Başından bir şey geçti bir şey sorun oldu onu benimle paylaşacak, benden saklamayacak onu, küfretmeyecek, yalaka olmayacak sonra da aşk işlerine bulaşmayacak”, “İyi kalpli olmalı. Çok küçük şeylere alınmaması”, “Benim gibi birisi olsun yani çok iyi birisi olsun, öyle çalışkanlığa falan bakmıyorum ben, insan duygusuna bakıyorum, içindeki duygusuna”, “Akıllı olması, oyuncaklarımı kırmaması”, “Terbiyeli, saygılı, anne babaya karşı çıkmamalı, yanlışlarını doğruya düzeltmeye çalışmalı”, “Vatansever, kitap okumayı seven birisi, yüzü düşmeyen, mutlu olan, yüzü gülümseyen” olarak ifade etmişlerdir.

Şu Andaki Adayış ve Değerler

10) “***Hayata dair amaçların var mı?***” veya “***Gelecekte ne olmak istiyorsun?***” sorusuna “Ya cumhurbaşkanı ya da bilim adamı olmak”, “Kuaför veya öğretmen olmak isterdim”, “Servis elemanı gibi”, “Amaçlarım ilk olarak okulumu bitirmek, iyi bir liseye geçmek, iyi bir üniversiteyi bitirmek, askere gitmem, iyi bir iş sahibi olmak isterdim”, “En büyük amacım veteriner olmak”, “Doktor olmak”, “Büyüme ya polis ya da büyük bir iş merkezi kurmak, iş kadını olmak, böyle her yerde bilinmek. Ailemin gözünde birinci olmak, okulun gözünde birinci olmak”, “İç mimar veya mimar. Dekor işini çok seviyorum veya çocuk cerrahı”, “Tasarımcı, dekorasyon veya eczacılık”, “Ben liseye

gideceksem Anadolu lisesine gitmek istiyorum, üniversiteye gideceksem özel üniversiteye gitmek istiyorum”, “Çok başarılı olmak”, “SBS’de birinci olmak”, “Mühendis”, “Ressam”, “Kitap yazmayı düşünüyorum”, Teğmen”, “***Bu amacı belirlemende neler etkili oldu?***” veya “***Hayata dair amaçları belirlemende etkili olan bir olay veya bir kişi var mı?***” sorusuna “Anadolu lisesine gitme, benim bir ablam Anadolu lisesine gidiyor şu anda, öbürü üniversiteye hazırlanıyor, ben de ablamlar gibi olmak istiyorum”, “İzlediğim bir film”, “Ben odaları dekore etmeyi çok seviyorum, çocukları çok seviyorum”, “Polisler herkesi kurtarır ya da herkesin gözünde olur yani, onlar bizi koruduğu için. Herkes tarafından bilinen holdingleri olan, bir sürü arazisi olan her şeyi olan bir kadın”, “Doktor olan bir kişi maddi olarak da düşünsem kendi ayakları üzerinde durabilir. Hiç kimseye ihtiyaç duymadan mesela kendi arabasını da alabilir evini de alabilir. Kendine çok büyük özgüven gelir ben doktorum, toplum içine çıkabilir”, “Hayvanları çok seviyorum”, “İlk olarak okulumla ilgili, iyi bir lise, üniversite, askere gitmek vatandaşlık görevimiz, onu yerine getirmem lazım, evlensem sonra askere gitsem öyle olmaz yani benim düşüncem. Annem de öyle düşünüyor ilk askere gidin ondan sonra ne yaparsanız yapın”, “Çünkü çocukların okuması için, okula vermesi için”, “Bir şeyler icat etmek iyi olur yani cumhurbaşkanı da ülkesini yani başında olmak”, “Mesela bilim adamı olunca şey annem ölmesin diye daha sık kalsın yanımda diye düşünüyordum”, “Öğretmenimin bize verdiği emekleri boşa harcamamak için birinci olmak istiyorum”, “Depremde görüyoruz, evler yıkılıyor ve insanlar ölüyor ben daha çok deney yapsam insanlar ölmemiş olur”, “Resim yapmayı çok seviyorum, hayvanları beslemeyi çok seviyorum”, “Dayım hastaydı”, “Askerliğe meraklı olmam ve kas yapmak istemem, vatanımı seviyorum, vatanım için ölebilirim”, “Ablam ben küçükken bana resimler çizer, bana resim çizmenin önemini anlatırdı” olarak ifadelendirmişlerdir.

11) “***Kendinde, sahip olduklarında ve hayatında bir değişiklik yapmak istesen en çok neyi değiştirmek isterdin?***” sorusuna “Hayatımı. Mesela dedemlerle yan yana olmak, onlar ölmemiş olsun isterdim”, “Dünyamı değiştirmek isterdim anneannemi, babamı herkesi buraya isterdim”, “Babam bana böyle istediğimi alsın, istemediğimi almasın çünkü o böyle oyuncak seçmeyi bilmiyor, kedilerin bizim gözümüzü yemesini”, “Kendimle ilgili olarak tabi göz sorunu var tabi 20 yaşında ameliyat

olmam gerekiyor yoksa ömür boyu gözlük takarım, kör olabilirim o beni çok etkiledi yani, ilk onu yapardım. Şu anda en büyük göz sorunumun geçmesini istiyorum, o beni birazcık etkiliyor. Birazcık kilom var zayıflarsam belki ince olurum”, “Tek kendimde dobra dobra söyleyebilsem her şeyi çözeceğim”, “Birisi annemin huylarını değiştirmek, ikincisi okulda birinci olmak en yüksek puanları almak”, “İlk önce arkadaşlarımın kötü huylarını düzeltirdim. Sonra da mesela diyelim ihtiyaçları olana yardım ederdim”, “Kendimle ilgili söyleyeyim. Tabi her insanda kendini beğenmediği bir durum vardır. Benim çok konuşmak ve yani olmayacak şeyi olmayacak yerde de söyleyebilirim, onları değiştirmek isterdim”, “Ben bir şey değiştirmek istemezdim ama geri almak isterdim. Büyükbabamı geri almak isterdim, babaannemi”, “Öyle bir şey yapmak istemezdim”, “Doktorluğu değiştirmek isterdim, cerrahların daha çok çoğalmasını isterdim, göz doktorunun çoğalmasını, diş doktorunun çoğalmasını isterdim”, “Saçımın sarı olmasını isterdim, kulağımın kepçe olmamasını isterdim, bir kedimin ya da kardeşimin olmasını isterdim”, “Dünyanın temizliklerini değiştirmek isterdi, “Dayımla oyun oynuyorduk, anahtarı yutmuş gibi yaptı, anahtar elindeymiş, elini de açmadı, orda makas vardı bak keserim dedim, ben de kestim, onun olmamasını isterdim”, “Üzgünlüğü mutsuzluğa çevirmek isterdim, her yer yemyeşil olsun, herkesin gönlünde sevgilik olsun”, “Ben kendimden memnunum”, “Tembelliği değiştirmek isterdim”, “Bilgisayar süresini değiştirmek isterdim, parayı engellemek isterdim”, “**Neden peki?**” sorusuna “Trabzon’da. Onların yanına biz giderdik sık sık orada kalırdık, okulumu da oraya götürürdüm, arkadaşlarım da orada olurdu, çünkü hem ben onları özleyip hem de anne babamı bırakamazdım ki. O yüzden hepsini bir araya getirirdim”, “Köpekleri seviyorum..kediler haberde duydum dün haberde, kedi sahibi öldü mü gözünü yiyormuş”, “Çünkü diğer arkadaşlarıma baktığımda koştuklarında o kadar çok terlemiyorlar ben yani sucuk gibi oluyorum, kıpkırmızı oluyorum, biraz da o beni etkiliyor. Bir de arkadaşlarım dalga geçmiyorlar da anlaşılıyor. Göz sorunuyla ilgili olarak benim yakını iyi göremem, bulanık görüyorum yazıları gözlüğü çıkardığım zaman”, “Okulda birinci olduğumda işte herkes beni çalıştırır mısın, şunu kontrol eder misin, herkesin bana böyle sorması güzel bir şey yani”, “Takas daha iyi, sobaya bir kilo domates daha iyi olurdu. Ekonomik kriz”, “Çünkü herkes yere çöp atıyor”, “Dayımı üzdüğüm ve onu ağlattığım için”, “Huzurlu ve düzenli bir ülke içinde daha çok mutluluk için”, “Sınıf başkanlığını geri kazanmak için”, “Vakit geçirme açısından”,

“Çünkü en çok cerrahların yapabileceği hastalar yaralanıyor, dünyamızda birçok insanın dişi her an çürüyebiliyor” olarak açıklamışlardır.

12) “*Şu an yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?*” sorusuna genellikle “Ailem”, daha sonra “Dürüstlük”, “Arkadaşlarım, akrabalarım, evim”, “Başarım”, “Derslerim”, “Kuşum”, “Annem”, “Saygı, doğru söylemek”, “Hayvanlar ve bitkiler”, “Babaannem”, “*Neden önemli*” sorusuna “Benim ailem önemli benim için çok önemli benim için çok şey yapıyorlar, benim için çok fedakârlık yaptılar bu yaşıma kadar babama borçluyum hani mesela babam benim için o kadar çok şey yaptı ki hani say say bitmez, annem de aynı şekilde”, “Ailem, çünkü dünyadaki en yakın kişi önce Allah, sonra peygamberim sonra ailem diyebilirim ben çünkü senelerce arkadaş olduğum şeye yani muhatap olduğum, çok iyi tanıdığım birine bile güvenmek istemiyorum yani güvenemem. Aileme güvenirim”, “Çünkü mesela arkadaşlarım olmasa ben tek kalırdım. Oynayamazdım hiç kimseyle. Canım sıkılırdı. Ailem olmasaydı tek kalırdım”, “Başarılı olursam büyüüp yapmak istediğim isteklerimi yapabilirim”, “Derslerim kötü olursa benim kişiliğim kötüye gidiyor demektir. Sanki derslerim bozulursa ben bitiyorum demektir”, “Ben onu çok seviyorum. O olmasa sabahları ben ona hep günaydın diyorum. O olmasa sabahları günaydın diyecek birini bulamam. Kardeşim yok. Kuşumu kardeşimin yerine koyuyorum”, “Onlar olmazsa ben ne yaparım düşünüyorum. Onlara bir şey olursa ben zaten yaşayamam ölürüm, çok üzülürüm”, “Derslerim çünkü öğretmenimin bana daha daha çok ödev vermesini isterim. Biraz daha akıllı, zeki bir çocuk olmak isterim, zeki olunca şey olurum çünkü derslerimde bazen ablamdan yardım istiyorum, ablamdan yardım istemeden kendim yapmalıyım”, “Çünkü annem beni büyütüp, besledi yani, doğurdu, o baktı”, “Aile bağı olmazsa hiçbir şey olmaz”, “Babamla satranç oynarken abim yardım ediyor”, “Çevremizi güzelleştiriyorlar”, “Bitkiler doğayı temizler, hayvanlarda doğanın biçimini düzeltiyor”, “Yalan söylediğimde herkesin başı derde girebilir” olarak ifadelendirmişlerdir.

13) “*Sence gerçek inanç nedir ya da gerçek inançlı kime denir?*” sorusuna “Bilmiyorum. Bir düşüncem yok”, “Gerçek inanç kendime göre ben bir insanın, ona çok güvenip inanması, Allah katında da gerçek inanç çok ibadet edilmesi de değil ama yani

Allah'ı unutup dünya işlerine karışmamasıdır bence. Peygamberimiz", "Dinine inanan mesela diyelim kitabına inanan daha sonra işte Allah bize ne diyor onları yapan ibadetlerini yapan", "Yaşadığı dini veya yaşadığı şeyi gerçekleştirebilmek", "Bir şeye aklında bir şey kalmadan, her türlü inanmaktır bence gerçek inanç çünkü aklında mesela sorular var acaba biz nasıl, gezegenler nasıl olmuştur, biz kendi kendimize mi olduk gibi soruların olmaması lazım kafamızda sorular olmadan hani her şeyi O'nun yaptığını anlayıp inanmaktır bence gerçek inanç. Kafanızda tereddüt olmayacak", "Gerçek inanç iyi kalpli olmak namaz kılmaktır bence. Dua eden. Cuma namazlarına gidene örnek veririm. Hacca gidenleri örnek verebilirim", "Allah'a inanmak. Şu an hayatımda öyle birini göremiyorum, annem olabilir", "Hiç duymadım", "İnandığını ispat eder", "Müslümanlar", "Allah'ı gönülden seven, kalbi temiz olandır", " İçinde mutluluk olanlar", "Gerçek inançlı insan hiç yalan söylemez, doğruları doğru olarak bilir", "***"Bunu neye göre belirliyorsun? Bilgi kaynağın nedir? Nasıl oluştu bu düşünceler sende?"*** sorusuna "Bilgi kaynağım Kur'an-ı Kerim. Mealini okumuştum. Orda bir ayette "Biz size peygamber gönderdik, onun adı Muhammed'dir" diye ayet yazıyordu galiba ama tam hatırlamıyorum, o ayetten aklıma geldi, inanç yani peygamberimiz hakkında bir mesele vardı galiba orada fazla hatırlamıyorum, o hep iman edip, inançlı olurdu, diye bir ayet geçiyordu", "Yani Allah'tan öğrendik", "Çünkü peygamberlerimiz gerçek inancını yaşamışlardır. Hani onlar Kuran okumuşlardır oruçlarını tutmuşlardır hacca gidememişlerdir bazen ya bilmiyorum belki gitmemişlerdir", "Çünkü peygamberimize ilk vahiy geldiğinde hani ilk tereddüt etmişti sonra ona peygamberlik geldiğini anlayınca, hani bunlar beni öldürürler, ben böyle bir tereddütte bulunmadan direk Allah'ı anlatmaya başladı insanlara, diğer peygamberlerde öyle, içinde buldukları vaziyet çok kötü olmalarına rağmen ölüm riski olmasına rağmen yine de Allah'ın dinine çağırdılar başkalarını, hiç kimse bunu göze alamaz", "Bunları büyüklerimden öğrendim", "Bunları neye göre belirledim, iyiliğe bağlı", "Öğretmenlere göre", "Çünkü her şeyi O, bizim için yapıyor", "Namaz kılmalarından", "Bazı insanlar puta tapıyor", "Benim düşüncem öyle" olarak ifadelendirmişler.

14) "***Önemli bir konuda karar vereceksin kafan çok karıştı, karar vermen gerekiyor artık, bunu nasıl yaparsın, bu gibi durumlarda kime ya da neye başvurursun?"*** sorusuna "Büyüklerimden, annemden, dayımdan, sorarım onlara ya da

başkasına”, “Mesela beni istemeye geldiler, gelince anne babamın bana sormasını isterim, onlar da düşünür tabi, ben ya hayır derim ya evet derim çünkü tam kararlı değilim. Annem ya da ablam, abimden hiç istemem, babamdan da isterim”, “Mesela ben evden gitmek istersem ilk olarak kendime sorarım, gitmek istiyor muyum, istemiyor muyum, önce kendime sorarım, sonuç gitmek ise ailemle ilgili konuşurum, ben gitmek istiyorum yani öyle derim”, “En iyi şekilde kendimi toplayarak ona odaklanır ve onu düşünürüm”, “İlk kafamda canlandırırım”, “Ailem ve arkadaşlarıma danışırım”, “Rehberlik öğretmenim veya sınıf öğretmenim olabilir”, “Ortak, hep beraber”, “En iyi arkadaşım olan Mehmet’in yardım etmesini isterim”, “İnternette , bir yerlerden bilgi toplayarak, iyi ve kötü yanlarını bulurum, bir kağıda not ederim anladıklarımı, onlar benim istediğim davranışlardansa onu yaparım”, “**Onlardan yardım istemenin sebebi nedir?**” sorusuna “Çünkü, yapacağım belki doğru olmayabilir yani onların kararlarını alarak doğru karara varmışımdır”, “Okulu tabi babam ya bitirdi yada bitirmedi tam bilmiyorum henüz ama annem bitirdi, annem çok şey biliyor bana da öğretmesini isterdim, ondan daha çok alırdım, babamdan da daha çok alırdım, ablamdan az alırdım çünkü ablam daha okulu bitirmediği için, az kaldı bitirecek ama, okulu daha bitirmediği için ondan az alırdım, çünkü annemle babam bitirdi”, “Mesela alacağım bir şey olsa pahalı bir şey önce aile durumumuzu düşünürüm. Eğer bütçemize uygun değilse almam. Sonra para biriktirerek param yettiği kadar almaya çalışırım. Tabi bunlar temel ihtiyaçlarsa param yettiği kadar almaya çalışırım. Ama temel ihtiyaç değilse her zaman alabilirim. Ama bütçemize uygun olduğu zamanlarda alabilirim”, “Onlar benim için en iyisini bilirler en iyisini düşünürler”, “Bana daha sıcak davranıyorlar, düşüncemi önemsiyorlar”, “Çünkü onlar benden daha tecrübeli, daha çok biliyor”, “Çünkü benim en iyi arkadaşım ve ona çok güveniyorum” şeklinde açıklamışlardır.

15) “**İnsanların her yaptığı davranış doğru mudur sence?**” sorusuna “Doğru değildir”, “Hayır, çünkü bazı insanlar yanlış hatalar yapabiliyorlar”, “Yanlışları da olabilir ama ben doğruya çevirmelerini tavsiye ederim”, “Mesela adam harama elini sürüyor o doğru değildir ki. Bufolu eti getirttiriyorlar o yanlıştır. Allah haramlamıştır onları”, “Mesela bazı kişiler pilleri toprağa atıyorlar ya da çöp kutusuna atıyorlar oradaki pil yine akıyor ve topraklara karışıyor, oradaki toprakta eğer bir meyve sebze yetişiyorsa onlara zarar veriyor ve onları biz yiyoruz ve zehirlenebiliriz yani”, “**Bir**

davranışın doğru olması için hangi özellikler gerekir?” sorusuna “Destek verilmesi lazım en önce”, “Önyargılı olmamaya laf atmamaya”, “Doğru davranış, ilk hani doğru ağzımızdan söz çıktığında sinirli olmamamız gerekir. Çünkü çok sinirle alınan kararlar pek doğru olmaz, sinirli olmamamız lazım, mantıklı düşünmemiz gerekir, sonuçları ne olur diye düşünmeliyiz, karar verirken neye yararı olur neye zararı olur diye tartıp yarar ağır basıyorsa onu seçip zarar ağır oluyorsa onu seçmemeliyiz”, “Mesela şey düzenli bir şey kullanmak için, defterimi düzenli kullanmalıyız, defteri böyle karalayıp çöplere atmamalıyız, bu kadar”, “İyi”, “Doğru davranışta adamın ilk önce ondan emin olması gerekir, doğru mu yanlış mı diye iyice düşünmesi gerekir”, “Bilgili olmalıyız”, “Duvarları çizmemek, duvarları kazımamak”, “Emanet edilen şeyi korumak”, ***“Sana göre doğru davranış nedir?”*** sorusuna “Birisinin istediği şeyi doğru yapmak onu hayal kırıklığına uğratmamak”, “Doğru davranış bence insanın herkes açısından beğenilip, en düzgün olan en mantıklı halidir. Hiç kimseyi rahatsız etmemek, yalan söylememek bir insanı üzecek davranışlar yapmamak benim için doğru davranıştır ve çevreye duyarlı olmak”, “Dürüst olmak, sevgi saygılı olmak, şımarık olmamak”, “Burada benim param da var herkesin katkısı olduğu halde gelip pencerenin camını kırmak benim kendi zararına bu benim kötü davranışım ama ben bunları güzel kullanırsam bu benim iyi davranışım olur yani bu doğru bir davranıştır”, “Çevreyi temizlemektir. Yerlere çöp atmamaktır. Mesela namaz kılmak da doğru bir davranıştır. Ama Kuran kitabını bazıları var yani yırtıp atanlar vardır bence onlar doğru davranış değildir”, “İnsanlara iyi davranmak”, “Doğru davranış mesela arkadaşına vurmamak, böyle eşyalara sandalyelere tekme atmamak, arkadaşlarımızın üzerine tekme atmamak”, “Doğru davranış, herkesi sevmek”, “Başarılı olmaya çalışmak”, “Her şeyi yerli yerinde ve uygun yapmak”, “Uslu bir çocuk olmak. Ailemi, akrabalarımı, öğretmenimi mutlu etmek”, ***“İnsanlar doğru davranış yapmak zorunda mıdır?”*** sorusuna “Herkes değil, yapmayanlar, kötüler de var. Ama iyilik yapsalar daha iyi olur”, “Zorunda değil ama yapsalar çok yani bu dünya daha güzel olur”, “Evet. Tüm dünya yanlış davranış yaparsa bu dünya kötü olur yaşamak istemem yani”, “Bazen evet bazen hayır. Sinirlendiğimde belki kötü davranışım olabilir yani”, “Çünkü bu hayatta aile hayatı var. Orada burada yaptığımız yanlış davranışları orada söyleyeceksin”, “Çünkü diyelim ki bir kişi yanlış bir davranış yaptı sokakta. Ailesi olmayanlar da onu yaptıklarını öğrenirler ve yaparlar ve böyle böyle çoğalarak yanlış davranışlar yapmaya başlar insanlar”, “Tabi zorundayız

yani, kötü davranışlarda bulunursak yoksulu itip kakarsak günaha giriyoruz. Mesela yoksullara yardım ettiğimizde sevap alıyoruz”, “Çünkü doğru davranış yapınca yani insanlar onu sever, daha bir de günah işlememiş olur. Doğru yola gider”, “Zorunda değillerdir ama bir yanlış iki yanlış yaptıklarında bunu büyüklerine sormalı ve doğru yapmalıdırlar. Çünkü yalan söylediğinde başına çok kötü olaylar gelebilir. Derslerine çalışmadığında bir meslek sahibi değil çöpçü olabilirsin” şeklinde açıklamışlardır.

16) “*Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapması gerektiğini düşündüğün doğruların var mı?*” sorusuna “Güvenilir olsun, hoşgörülü olsun, saygılı olsun, büyüklerine, küçüklerine saygılı olsun”, “Var. Her zaman ki gibi yalan söylememek ve hiç kimseyi rahatsız etmemek. Bunlar bence en temel iki doğru davranış”, “Hırsızlık yapmamak başkalarının ayıplarını araştırmamak hani şöyle birisine bakıyorsun, yanındakini dürtüklüyorsun bunun yapılmamasını isterim çünkü hani benim de yanlışlarım olabilir diğerinin de yanlışları olabilir ama bunu düşünmüyor yani bazı insanlar”, “Girişken olmalıdır, karşısındaki insana saygılı olmalıdır ondan sonra dinlemeyi öğrenmelidir, derslerine çalışmalıdır. Başkasının hayatını kurcalamaktan vazgeçmelidir, kendi hayatlarına bakmalılar mesela bir olay oluyor bir aldın mı, şu yaptın mı, böyle her şeye nasıl söyleyeyim karıştırıyorlar, sanki onlar önemli kendi hayatlarıyla ilgilenseler aslında daha iyi olur, kendi yanlışlarını görmüyorlar başkalarının yanlışlarını görüp gidip onunla alay ediyorlar, dedikodu yapmaya başlıyorlar”, “Çevreyi temiz tutmak namaz kılmak olabilir. Dua etmek, Cuma namazına gider erkekler, genç ağaçları kesmemek bunun gibi”, “İnsanların tek bir dine inanmasını dilerdim, Allah’a inanmasını dilerdim, davranış olarak ise kötü insanlarda olsun da çok kötü olmasın da kötülüğün kavramını anlayamazdık zaten”, “Bütün insanlar aynı doğruyu yapamaz çünkü biz oraya gidip söyleyemeyiz bu doğruyu yap, bu doğruyu yap”, “Allah’a inanmak, saygılı davranmak, vatanını sevme, annesine babasına kötü davranmama, küfür etmeme”, “Namaz kılmak”, “Kurban kesmesi, bağış yapması, bir fakire sadaka vermesi”, “Sokaktaki kişilerin kendilerine ev bulması”, “Sır tutmak”, “Herkes istediği davranışı yapsın da yeter ki bir yerlere zarar vermesin”, “Para diye bir şeyin olmaması, o kadar değerli bir şeyin olmaması o kadar karışıklık çıkmazdı diye düşünüyorum” olarak ifadelendirmişlerdir.

Din

17) *“İnsanın yaratılmasının bir amacı var mıdır? İnsanlar bu dünyaya istediği gibi yaşamak için mi gelmişlerdir, yoksa insanların hayatlarını yönlendiren ve sınırlandıran kurallar var mıdır?”* sorusuna “Mesela benim amacım yüksek şeylerde okumak, yüksek liselerde, üniversitelerde okumak, amacım hani üniversiteye kadar gitmek ve hani özel üniversiteye kadar gitmek amacım bu”, “Allah’u Teâlâ bizi, bir şeytanla birlikte yarattı o şeytan bizim kötü davranışlara gitmemizi, Allah’u Teâlâ ise doğru davranış yollarını sermiştir. Ama bazen insanlar yanlış davranabiliyorlar mesela kumar oynuyorlar, Allah’ın kesinlikle yasakladığı şeyler, içki içerek, zina işleyebiliyorlar, benim aklıma gelen bunlar yani ben böyle açıklayabiliyorum”, “Maddi olarak insanlık kendi düşüncesini alarak ama manevi olarak Allah’u Teâlâ’nın yani şeytanın gösterdiği şeyler yanlış davranışlardır. Kuralları Allah belirlemiştir”, “Bunlar bizim için bir sınav bence”, “Vardır mesela yaşamak bizim için güzel bir şeydir, kendimizi öldürmemek”, “Vardır mesela trafik kuralları”, “Kavgaya etmemek, bütün evleri yıkmamak, adam öldürmemek, cinayet işlememek, yalan söylememek, ikiyüzlü olmamak”, “İyi bir iş sahibi olmak, iyi huyları olması”, *“Nedir bu amaç sence?”* sorusuna “Benim varlığım mı yoksa benim yarattığım insan mı yoksa başka şeyler mi dünyalık işler mi daha önemli onu sınamak için”, “Biz Allah’a hani dua ediyoruz, iman ediyoruz ondan sonra Allah’a ibadet ediyoruz. Bir de hani böyle tek odaya kapanıp hep böyle Allah’a ibadet etmek değil, o öldükten sonra da arkasında önemli eserler bırakmalıdır bu dünyada, hani şu kötü gitti iyi ki gitti değil de çok üzülüm der gibi insanları onların arkasından üzülmelerini sağlamalıdır. Bu dünyaya eserler bırakmalıdır”, “Bilmiyorum ama bir amaç var yani”, “İnsanlar kendi dinindeki denilenleri yapması gerekir”, “İyi bir insan olduğumuzu öğrenebilmek için”, “Allah’a inanmak”, “Şeytana uymamak”, “Yapay çevreyi yapmak”, “Yardımlaşmak, paylaşmak”, “Mutlu olmak için”, “Sağlıklı olmak için”, *“Bu amaç senin için de geçerli mi?”* sorusuna “Evet”, “Yani şimdi elimden geleni arkadaşlarıma yardım ediyorum ama tam olarak eser bırakmak gibi yapamıyorum şu an”, “Evet. Ama tam cehenneme mi gideceğim cennete mi onu kimse bilemez. Kendisi kimse bilemez. Allah dışında”, “Geçerli. İnanıyorum Allah’a”, “Evet, herkes için geçerli şeytana uymamak. İnsanın kalbinin içinde küçücük bir nokta varmış şeytanla ilgili, şeytan beynimize bazı şeyler gönderiyor biz ona uymamalıyız” şeklinde ifadelendirmişlerdir.

18) “*Ölüm senin için ne anlam ifade ediyor?*” sorusuna “Korku”, “Ölüm, hayattan kopmak”, “Allah’ın yanında olmak”, “Herkesin bir gün öleceği ondan sonra kim başkasının arkasından konuşursa ölmüş kardeşinin etini yiyecektir. Bu aklıma geliyor çok kötü bir şey çok korkunç”, “Ölüm sonsuzluk gibi, ölüyorsun sonra sonsuzluğun içine giriyorsun, eskiden hani ölenler için onlar göklerde gibi. Uzay boşluğu gibi”, “Yaşlanmak geliyor. Yaşlanınca ölüyorsun. Cennet, cehennem, kıyamet”, “Çok büyük bir uyku”, “Kötü”, “Ölüm denildiği zaman mesela cehenneme gitmek, kötü bir insan olunca cehenneme gitmek”, “Kötü bir şey ama herkes bir gün orada birleşecek”, “Ne anlam ifade ediyor mesela insanı takip ediyor ya her yerde Allah var ve ne zaman öleceklerini belirliyor ya insanların, belirli yaş zamanı gelince Azrail diye bir melek var onu gönderiyor o da insanların canını alıyor ama o anlamda değil yani ruhunu alıyor”, “Ölüm deyince bir insanın yaşamının bittiğini anlıyorum yani hasta veya Allah’ın izni ile ölmesini anlıyorum ya da kendi isteği ile ölmesini anlıyorum”, “İnsan tir tir titriyor. Üzüntü”, “Benim için ölüm mesela en sevdiğim birisi öldüğünde tabi ki üzülürüm ama ondan sonra doğan birisi, yeni dünyaya gelen birisinde de sevinirim yani hem doğmak var hem ölüm var. Ölenle ölmüyorsun yeni doğanla sen de yeni doğmuyorsun”, “Cinayet, kendine iyi bakmayan düşüncesi. Mutsuzluk, durgunluk”, “Allah’a ulaşmak. Ama bir de bir yandan da üzüntü. Dünyadakiler ağlıyor, feryat ediyor”, “*Sence öldüğümüz zaman bize ne olacak?*” sorusuna “Ölünce biz ruhumuz yukarı çıkıyor yani Allah’ın yanına, orada ya cehenneme gideceksin ya cennete gideceksin iki tane kapın var işte ölünce biz de o kapılarda herhangi birine gideceğiz”, “Ölünce bize tabi yattığımız yerde iskeletimiz kalır. Ama diğer tarafta ise Allah’ın huzuruna çıkıp, iyilik ve kötülüklerimizin sınırını ölçmek mesela biz şu anda hiç bilmiyoruz ne kadar oranda iyilik yapmışız ne kadar oranda kötülük yapmışız”, “Diyelim ki öldük. Gözlerimizi kapadık. Direkman Allah’ın yanına gidiyoruz. Şimdi de yanındayız da daha yakın oluruz”, “Ben kendi düşüncem olarak söyleyeceğim ilk Allah’ın yanına gideceğiz. Ben öldüm yerdeyim ambulansla kaldıracaklar hastaneye götürecekler herkes üzülecek herkes değil de beni sevenler üzülecek sonra ben mezara koyulduktan sonra uçup gideceğim orada ilk böyle doğrularımı yanlışlarımı göreceğim eğer sol elime kitap gelirse cehenneme gideceğim sağ elime gelirse cennete gideceğim bunları yaşayacağım eğer cennete gidersem çok sevinirim herhalde”, “Sanki insanlar içinde dolaşacakmışız onlar bizi görmeyecek gibi. Biz onlara yardım yapamayacağız

gibi, biz onlara gidip de söyleyemeyecekmişiz gibi geliyor”, “Dünyada herkes ölünceye kadar bir yerde bekleyeceğiz”, “Öldüğümüz zaman iyiysek, Allah’a ibadet ettiysek, insanlara yardım ettiysek, insanlarla iyi bir iletişim kurduysak tabi mezarımızda öldüğümüz zaman iyi şeyler olacak. Böyle daralmayacak mezarımız, böyle güzelleşecek, yılanlar falan sokmayacak. Kötülük yaptıkları zaman mezarlar böyle küçücük olacak sıkışacaklar, yılanlar sokacak”, “Ölünce çok kötü. Bazıları kurtuluyor bazıları kurtulamıyor. Mezara gömülüyor”, “Cennete gideriz”, “Bence herkes ölmeseydi dünyamızda bütün insanlar olsaydı çok kalabalık bir dünya olurdu. İlk önce aklıma ölen kişi geliyor hatırlıyorum, orda nasıl yattıklarını hatırlıyorum”, “Öbür dünyaya gideceğiz”, “Biz öldüğümüz zaman ruhumuzu içimizden alacaklar sonra biz ruhumuza geçeceğiz yani burada kalmayacağız, ruhumuz bedenimizin hareket etmesini sağladığı için ruhumuz gittiğinde de bedenimiz hareketsiz kalacak sonra da bizi gömecekler ama onun nedenini bilmiyorum”, “Sırat köprüsüne çıkarız ordan geçebilirsek cennete gideriz ama geçemezsek, geçemezsek ordan düşersek cehenneme gideriz”, “Sen ölünce sevdiğini, kaybettiğini göremezsin ama cennete gittiğinde bütün istediklerini görürsün eğer cehenneme girersen Allah seni yakar. Cehenneme girmemen için de hep dürüst olman saygılı ve terbiyeli olman gerekir”, “Bir daha asla yaşayamayız. Öldükten sonra mezara konulup orda yatmak zorunda kalırız”, “**Bu bilgileri nasıl edindin? Bu düşüncelere nasıl ulaştın?**” sorusuna “Konuşuluyor ya hani”, “Tabi ki de anneden babadan söylüyorlar yani”, “Filmlerde oluyor hani ailelerin konuşmasında denilenlere göre dualara göre Kuran’a göre”, “Din dersinden”, “Bazen rüyamda kötü insanlar görüyorum, korkuyorum o yüzden, iyi insanlar da görüyorum, mesela kuzenim kendine düşkün, benimle paylaşmak istemiyor ama ben paylaşsın isterdim, paylaşmıyor tabi, ben onunla paylaşırdım ama”, “Bu düşünceye, biliyorum da mesela yakınlarım öldüğü için mesela her kişi cennetten cehenneme, cehennemden cennete gidebilir. Hep babamla ya da başkalarıyla tanıdığım birileriyle şeye giderken camiye”, “Bilmiyorum. Kuran-ı Kerim okudum ya”, “Aklımdan geldi yani bazen de şey sürekli çizgi filmlerde cennet diye bir kelime duyuyorum anneme soruyorum annem cennet iyi insanların olduğu bir yer diyor”, “Öğretmenimden, tahtalıköy nedir diye düşünmeye başlamıştım, tabutların olduğu yermiş” ifadeleri yer almıştır.

19) “**Dindarlık denilince ne anlıyorsun?**” sorusuna “Çok dine önem veren”, “Aklıma bir şey gelmiyor”, “Bilmiyorum”, “Dindarlık bir şeye inanmak, tabi biz Allah’a inanıyoruz, dindarlık derken ben isterim ki herkes Allah’a inansın tabi öyle bir şey yok eskiden putlara tapanlar vardı şimdi Hıristiyanlar var işte onlar Hz. İsa’ya inanıyorlar”, “Dine böyle bağlanmış dine inanan çok dua eden hacca giden”, “Bu dünyaya pek çalışmayan hep böyle dine çalışan”, “Sürekli o dinin dediklerini yapmak, namaz kılman lazım sürekli, oruç tutman lazım”, “Dindarlık sanırım iyi davranmak, ahlaklı olmak”, “Görüyorum. Ben iyilik yapıyorum mesela ben Bahçelievler’den buraya kadar gelirken niye yürüyerek geldim, babam bana para vermişti, yanımdan da bir kişi geçti üzülmişti, çok üzgündü, yardım edin diye şey yapıyordu ben de bir milyonu unutmuştum babamın verdiği ona verdim sonra bir baktım para gitti, yok, daha da alamadım, yürümek zorunda kaldım bende”, “İyi ruhluluk”, “**Sen kendini dindar olarak görüyor musun?**” sorusuna “Dindar olarak, Müslümanım. Allah’a inanıyorum”, “Evet. İyi kalpliyim. Namaz kılıyorum. Dua ediyorum. Yatmadan önce mesela duamı ederim. Tespih çekiyorum”, “Hayır”, “Bazen”, “Tabi ki. Allah’ın emirlerine uyduğumu düşünüyorum. Her kişi gibi namaz kılıyorum, başımı örtüyorum, Allah’ın kesinlikle yasakladığı şeyleri yapmıyorum mesela yalan söylemiyorum bilmiyorum çocuklar arada şaka yaparız ama ben onu yalan olarak görmüyorum”, “Herkesi görürüm, iyi insanları görürüm”, “Yüzde altmışım yetmişim. Çünkü bazen adamları eşek sudan gelinceye kadar dövdüğüm oluyor” şeklinde açıklamışlardır.

20) “**Üyesi olduğun dinin namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, bunlardan hangisi senin için önemli?**” sorusuna “İlk olarak oruç tutmak”, “Oruç tutmak bazen tutabiliyorum, bazen tutamıyorum. Hayatımız için önemli namaz kılmak, ibadet etmiş oluyoruz”, “Bütün hepsi”, “Oruç ama ben tutmuyorum çünkü benim yaşım uygun değil, annem tutuyor. Orucumuz, bayramlarımız bir de mmm nasıl desem kitabımız”, “Bir kitapta yazıyordu, namazda şey yaparken secdeye yatarken Allah’a böyle en yakın olduğumuz an, andır. Sadece Allah ile biz varız o anda başka hiç kimse yok orda. En çok namazı önemsiyorum”, “Oruç tutmuyorum ama Kur’an biliyorum”, “Namaz kılmak benim için önemli. Çünkü o zaman Allah’a dua ediyorum. Onunla bağlantı kuruyorum. Yani onunla iletişim kuruyorum. O zaman ben huzur buluyorum namaz kılarken bu benim için önemli”, “**Neden bunlar önemli senin için?**” sorusuna

“Çünkü kafamda onları canlandırıyorum”, “Neden bunlar benim için önemli mmm mesela oruç tutmak benim için önemli çünkü aç olan insanların nasıl duyguları olduğunu anlıyorum o benim için böyle önemli”, “Çünkü bunlar ahlaklı, dinli insanlarda vardır, bunlar Allah’ın istediği davranışlardır”, “Hepsini yaparsak cennete gitmiş oluruz. Malının kırkta birini, cennete mmm malının kırkta birini, fakirlere verirsen iyilik yapmış olursun, beş vakit namaz kıalarsan gene iyilik yapmış olursun”, “Bazı bayramları Atatürk ilan etmiş, Atatürk bu yurdu böyle gerçekleştirdiği için bayramları önemsiyorum. Kitabımızı, ben hep kitaba göre davranmaya çalışırım, hep kitabımızda dürüst, hep kurallar yazar ben kuralları uymaya çalışırım”, “Zaten namaz kılarken vücudumuzun bütün hareketlerini yapmış oluyoruz, sevap almak için.”, “Çünkü kurallara uyduğumda mutlu olurum, herkes beni sever”, “Çünkü hepsi Allah’a ibadet etmek gibi mesela oruç tutamazsan bir fakirin bir günlük ihtiyacını karşılayacaksın”, “Bunu bize Allah peygamberler demiş ki yapmanız lazım yapın. Biz Allah’a inanıyorsak Allah’ın dediklerini de yapmamız lazım. O yüzden bu benim için önemli ve yapmam gerektiğini düşünüyorum”, “Çünkü onlarda önemli şeyler olmuş. Mesela bazılarında peygamberimiz doğmuş galiba. Mesela Kurban bayramında şey olmuş. Peygamberimiz ne olmuş tam olarak hatırlamıyorum. Oğlunu kesecekmiş galiba. Yukardan melekler bir koyun indirmiş. Sen oğlunu kesme bunu kes demişler. Ondan sonra da hep kurban kesilmiş kurban bayramında o olmuş”, “Çünkü Allah’ımı mutlu etmek isterdim”, “Çünkü onlara göre tutmazsak, mesela ramazanda Kuran okumazsak, tam zamanında tutmazsak öyle olur. Karnımız eriyemez, istediğimiz zaman yersek böyle hasta oluruz”, **“Üyesi olduğun dinin bayramlar, kandiller gibi merasimlerini önemsiyor musun?”** sorusuna “Evet. Çünkü hem Atatürk yapıyor hem Adana’da tanıdıklarımla, dayılarımla, yengemlerle, büyükbabamla geçiriyorum”, “Önemli. Akrabaların yanına gidiyoruz, yaşlıları ziyaret ediyoruz. Onlar da mutlu oluyor biz de mutlu oluyoruz. Bayramları kutluyoruz”, “Evet. Önemli. Kandil günü Allah’a iyi davranmak, sürekli dua etmek çok önemlidir. Allah’ın bugün duaları kabul ettiği gündür birde oruç da tutarım ben bazen”, “Bayramlarda ve kandillerde büyüklerimizin elini öpmeye gidersek büyüklerimiz sevinir”, “Hepsi önemli çünkü o hayvanlar bizim için can veriyor yarısını yiyip yarısını yemezsek, o hayvan boşu boşuna can vermiş olur”, “Kurban bayramında, kurban kesiyoruz fakirlere dağıtıyoruz, olmayanlara veriyoruz ya paylaşıyoruz”, “Evet ama kurban bayramındaki etleri yemem, sadece tavuk, et, balık

yerim”, “Hepsini önemsiyorum. Çünkü hepsini Allah önemsemiştir”, “O günlerde hani dualarımız kabul oluyor onda sonra hani böyle birbirlerine iyi davranıyor küsler barışıyor birbirlerine yemek veriyorlar aileler toplanıyor biraraya orada sohbet ediyorlar konuşuyorlar namaz kılıyorlar ondan sonra hocaları dinliyorlar akrabalarımızla yine birleşiyoruz komşularımızla arkadaşlarımızla birleşiyoruz hoşuma gidiyor”, “Ramazan bayramı. Şimdi bunun iki sebebi var. Bir nedeni benim doğum günün ramazan bayramına geliyor. İkinci nedeni de ramazan bayramında daha çok kişiye gidiyoruz. Kurban bayramında öyle değil. Kurban bayramında sadece anneannelere gidiyoruz. Ama ramazan bayramında geziyoruz”, “Kandil geceleri oluyor hani böyle, Kuran okutuyorlar, helva dağıtıyorlar böyle herkese, orada hani mesela peygamberimizin doğduğu gece, peygamberimizin miraca yükseldiği gece gibi. Çünkü o anda Allah’ın varlığını yeniden hissedebiliyorsun, peygamberlerin varlığını, bizim neden bu dünyaya geldiğimizi falan idrak edebiliyoruz bu yanlış yapmamızı engelliyor bu Allah’ın varlığını hissetmemiz” olarak ifade etmişlerdir.

21) “Namaz kılmak, dua etmek, oruç tutmak gibi ibadetleri yapıyor musun?”

sorusuna “Namaz bazen hani annem dışından dua okuduğunda eşlik ediyorum ama şey annem Kuran okuduğunda hep onunla beraber oluyoruz dua ediyoruz”, “Henüz değil. Dua ediyorum ama oruç tutuyorum bazen”, “Oruç olarak tam zamanında yemek yiyorum, namaz, ben bilmiyorum namazı, babama göre okuyorum”, “Yok”, “Ben daha küçüktüm yapmak istiyordum ama ailem korkuyordu sağlık açısından, ondan sonra okulda olduğumuz için pek kılamıyorum ama hani aklıma geldiği anda kılıyorum yani namazımı”, “Ben şu anda yapmıyorum ama ezan okunurken hiç konuşmuyorum”, “Dördüncü sınıftan beri kaçırmadan kılıyorum”, **“Bu ibadetleri neden yapıyorsun? İsteyerek mi zorla mı?”** sorusuna “Benim için çok önemli, ben ibadet etmeyi seviyorum. İsteyerek”, “Sevap ve Allah’ın rızasını kazanmak”, “Namaz kılarken, vücudumuzun bütün hareketlerini yapmış oluyoruz bu da zaten vücudumuzu şey yaptırıyor”, “Benim amacım dünyada, ahirette huzurumun ve ailemin ve bütün insanlığın huzurlu olması için”, “Bunları yaparken hem Allah’ı mutlu ederim hem de geleceğimi iyi sağlarım, Allah bana yardım eder hem de dini ve ahlakı daha iyi öğrenmiş olurum”, “Allah’ı sevdiğim için. Dinime inandığım için”, “Bazen isteyerek bazen zorla. Hani diyelim şey namaz kılmak istemiyorsun yorgunsun ama kılman lazım

yani bunu yapman lazım bu senin görevin sorumluluğun o zaman zorunlu oluyorsun hani oruç tutmak da aynı şey oruç tutmak istemiyorsun işte o gün kendini oruç tutacakmış gibi hissetmiyorsun ama tutman lazım o senin görevin olduğu için bunları daha yaşamadım ama öyle düşünüyorum”, “Allah’ın benim sevdiğilerimi koruması için duam oluyor, namaz kılıyorum”, “Çünkü bir tane peygamber öyle demiş”, **“Neler hissediyorsun, düşünüyorsun bu ibadetleri yaparken?”** sorusuna “Ben sevap kazanınca seviniyorum sonuçta bir iyilik yapmışım en azından, seviniyorsun”, “Allah’ın yakınında bulunuyorum gibi oluyor”, “Allah ile konuşuyorum o zaman”, “Kötü hissetmemek, iyi mutlu, kötü insan olmamak gibi şeyler”, “Ben mesela kendimi çok yalnız hissediyorum orada namazda kendimi yalnız hissetmiyorum Allah’ın varlığını hissediyorum, Allah’la duygularımı paylaşabiliyorum ondan sonra Allah’a ibadet ediyorum, huzur buluyorum ondan sonra yani bir sorumluluğumu vermiş gibi nasıl diyeyim ödevini öğretmene gösteriyorsun rahatlıyorsun onun gibi”, “Cennete gitmek”, **“Peki, dua eder misin hiç? Hangi zamanlarda dua edersin daha çok?”** sorusuna “Annemle ediyorum, mesela ölüm yıldönümlerinde hani babaannem ve büyükbabamın onlarda bir de nasıl diyeyim bazı günlerde yine Kuran okurum, mevlitlerde Kuran okuyorlar”, “Gece yatmadan önce”, “Namazımı bitirdikten sonra. Çünkü namazın üstüne Kuran okumamız gerekir”, “Ben dua bilmiyorum ki, namazda bilmiyorum”, “Derslerimde başarılı olamadığım zaman dua ederim, derslerimde başarılı olmak için sonra test çözerim, yazılılarımda hep beş alırım. Derslerim yine yükselir.”, “Kandil gecelerinde dua ederim. Oruç tuttuktan sonra yemek yiyeceğimiz zaman sonra yemeğe başlamadan önce yemek duası var cenazelerde”, “Aklıma geldiğinde”, “Cuma günleri ederim”, **“Peki, dua ederken ne hissedersin ne düşünürsün?”** sorusuna “Allah’tan dua ederken, ruhuna gitsin diyoruz, insan seviniyor. Sonuçta dua ettim onları sevindirdim o anlamda düşünüyorum”, “Gece yatmadan önce dua ediyorum, ben geceleri korkuyorum bazen dua ediyorum, duamı okuduktan sonra böyle artık hiç korkmuyorum, yanımda Allah var gibi zannediyorum, melekler geliyor zannediyorum”, “Hepsinin doğru olacağını. Duamın kabul olacağını”, “Yatarken huzurlu olurum”, “Çünkü gün bitiyor yatıyorsun dua ediyorsun. Allah’ım inşallah diğer günüm çok güzel geçer. Herkes iyi olur. Ben diyorum ki tüm kötüler iyi olsun. Allah’a saklamak gibi. Allah yani”, “Çok huzurlu buluyorum kendimi rahatlıyorum bir anlık da olsa başım ağrıyorsa mesela geçiyor” şeklinde ifade etmişlerdir.

22) “**Sence günah nedir?**” sorusuna “Günah kötü bir şey”, “Günah böyle Allah’a küfür edersek Allah’ı sevmezsek”, “Günah, insanların işleminin haram olduğu yani cehenneme gitmeye bir adım daha yaklaşmanın şeyidir”, “Günah yalan söylemek, mesela ben bir suç yaptım onu arkadaşşıma atsaydım öğretmen ona kızar bana kızması lazım aslında”, “Bir şeye uymamak”, “Allah bize yasaklamıştır bazı şeyleri yapmamamız gereken şeyleri ama insanlar onu gene yapıyorlar yani nasıl diyeyim O’nun dediklerini dinlemiyorlar”, “Allah’a inanmamak”, “Sevap olmayan”, “Allah’ı olumsuz etkileyecek kötü davranışlarda bulunmaktır”, “**Ne yaparsak sence günah olur?**” sorusuna “Hırsızlık sonra cinayet bu tür şeyleri yaparsak günaha girmiş oluruz”, “İnsanlara kötülük yaparsak yani onları kasten öldürürsek”, “Yalan söylersek, kötülük yaparsak, saygı duymazsak büyüklerimize tabi olur. Annelerimize de bağırırsak. Benim aklımdan şöyle bir şey geçiyor Allah’ın en büyük kulu anneler gibi”, “Küfür etmek, en kötü şey yalan söylemek, doğaya tükürmek gibi şeyler”, “Mesela yemeği bırakırsak günah, çöpe atarsak. Paramız boşa emek gidince günah. Yeni aldığımız bir şeyi kırıyoruz, mesela bu ayakkabı yeni yırtıyoruz, emeğimiz boşa gidiyor”, “Kaba davranmak”, “Bence mesela diyelim biri ameliyat olacak, bankadan kredi kartı ile para çekti, yoksul birisi, sonra gidip onun parasını çalmak yada kıt kanaat geçinen bir emeklinin parasını çalmak bence günahdır. Ondan sonra organ mafyaları var, çocukların organlarını alıyorlar yada beyin ölümü gerçekleşen kişilerin organları diğer kişilere giderken orada hani bir olaylar oluyor, onlar organları alıyor”, “Ergenlik çağına gelip de namaz kılmamazlık yaparsak sonra Allah’ın kesinlikle ve kesinlikle yasakladığı şeylerden ikisi, kumar, içki”, “Uyuşturucu kullanmak, alkol içmek sonra sigara içmek, yere çöp atmak, insanlara kötü davranmak, kötü sözler söylemek, küfür etmek en beteri de küfür etmek ve insan öldürmek”, “Hayvanları öldürürsek sonra diyelim ki bir hayvan gördük çok iğrenç ay bu ne kadar iğrenç dersek sonra yalan söylersek sürekli kavga edersek diyelim ki birisi sana selam verdi yüzünü hiç dönmeden gidersek”, “En büyük günah şunu düşünüyorum namuslu bir kadını öldürmek”, “Yoksul insanları küçümsemek, engelli olanları küçümsemek, yani onları dışlamak”, “Mesela bir gün bir tane eski zamanlarda bir kaç yıl önce bir tane kişi demiş ki kocası demiş ki yataklarının altında bin beşyüz lira var onu gidip bankaya yatır demiş sonra da o da demiş ki

bebeğim uyuyor demiş sonra da o da bir komşusuna vermiş sonra onlar evinde yatarken o karısı da kocasına emanet etmiş sonra da o da onu boğmuş” şeklinde ifade etmişlerdir.

23) **“Ülkemizde ve dünyada zaman zaman depremler oluyor. Bu depremlerde birçok insan yaşamını yitiriyor, ölüyorlar, bunun içinde bebekler, suçu olmayan bebekler de var. Sen bu konuyla ilgili ne düşünüyorsun? Dünyada böyle kötülüklerin bulunmasını nasıl açıklarsın?”** sorusunu “Bebeklerin suçları yok onlar hani sonuçta kimi anne ölüyor bebek yaşıyor, bebeğin annesiz büyümesi işte bazıları kimsesiz kalıyor işte bunlar hani insana üzüntü veriyor ağlıyorsun, üzülüyorsun”, “Deprem olmazsa olmaz. Allah’ın dediği olur”, “Ama bu kötülük değildir ki Allah’ın yaptığı bir olaydır. Kimse bilemez. Yani Allah biliyor ne yapacağını. Mesela Azrail’e öyle emretmiştir”, “Ben eğer başkan olsaydım bu dünyayı daha daha çok önemserdim tabi, mesela öldüler de mi onları hemen hastaneye götürürdüm, onlara elbise alırdım, mutlu etmek isterdim”, “Ailelerin onları korumamaları, depreme karşı hazırlık yapmalarını ama herkeste bir ilkyardım çantası olmalı”, “Evet. Japonya’da çok oluyor. Ama deprem sonrası ev almak gerek, biz aldık zaten. Suçları yoktu deprem oldu öldüler”, “O bebek hiç bir şey yapmamış ama o sonuçta bir doğal afet geliyor onu Allah bizden şey yapıyor, olsun diyor ve oluyor. O bebek Allah’ın, zaten kaderi o kadarmış. Allah ona öl diyecekmiş belki, belki bizde şu an öleceğiz. Allah korusun. O yüzden”, “Şimdi o bebek melek sayılır hani günahsız olduğu için o mesela büyüyünce insanlara zarar verici bir insan olabilirdi ya da düşman olabilirdi. Asker olup böyle kiralık asker olabilirdi. İnsanları öldürebilirdi. Allah günahsız olanları yanına alır diyorlar Allah’ımız, belki insanlara zarar verici bir insan olabilir günah işlemesinler diye Allah yanına almış olabilir”, “Kötülük olarak söyleyemem çünkü bunu sonuçta Allah yarattı, toprak kayması ile o canını kaybetti ama günahsız yere öldüğü için üzülürüm”, “Demek ki onun eceli gelmiş”, “Kötülük, bu kötülük mü acaba, ben bilmiyorum sonuçta depremi insanlar yaratmıyor”, “Kaderine öyle yazılmış”, “Allah’u Teâlâ insana kendi sayılı nefes verir. Kendi yiyeceği içeceği kadar su verir. O yiyecek içecek tükendiği zaman zaten ya insanın az olur erken ölür ya çok olur uzun yaşar, öyle anlatabilirim. Onların ölüm sebebi deprem olarak belirlenmiş”, “Hayır. Çünkü bunu Allah yapıyor aslında deprem kötü değildir bina kötüdür. Binaları sağlam yapmazsak depremde zaten sallantıda düşen binanın suçudur Allah’ın değil”, “Şeytan olmasa kötülükler daha az

olur. Bence değil çünkü kendiliğinden oluşuyor. Yerkabuğu delinince depremler oluşuyor. Çatlayınca”, “Suçu olmadan ölmüş olabilir yani ama suçu olanların da ölmesi gerekmiyor yani suçu olan birisine polisler yakalamak için ateş ettiğinde suçu olanların da yaşama hakkı var aslında, öldükten sonra zaten cehennemde cezalarını çekiyorlar”, “Deprem insan istediği için olur veya olmaz diye bir şey yok, kendiliğinden olur. Doğal” olarak açıklamışlardır.

24) **“Diyelim ki iki farklı dinden biri Müslüman diğeri Hıristiyan olsun. Bunlar dini bir konuda anlayamadılar ve senden yardım istediler, bizim aramızdaki sorunu çöz diye sen onlara nasıl çözüm önerirsin?”** sorusuna “Ben Hıristiyan’a mesela şey derdim hangi konuda anlayamadınız ilk başta onları sorardım hangi konuda anlayamıyorsunuz niye anlayamıyorsunuz, sonra onların arasındaki sorunu çözmem için ikisiyle de sakince konuşurum sonra da ortak karalarını karşılaştırırım, onunla onun düşüncesini hangisi bana daha uygun geliyorsa onu seçip onları anlatırım”, “Allah ikinizi de seviyor ikinizi de koruyor çünkü bütün insanları koruyor Allah, yapmayın derdim”, “İkiniz de Allah’a ibadet etmiyor musunuz derim, ondan sonra işte ikinizin tek ibadet şekilleri farklı derim, ikisinin de kardeşçe yaşamalarını öneririm. Mesela birbirleriyle kavga etmeyerek mesela Hıristiyan birine nasıl davranması gerekiyor ise öyle davransın diğeri de Müslüman birine nasıl davranılması gerekiyorsa öyle davransın derim”, “Bu sorunu konuşarak çözerim ben derdim oturun konuşarak çözelim derdim. Mesela iki tane vazo aldılar birini oraya birini buraya koyardım ikisi de mutlu olurlar”, “Hangi din olursa, Süryani, Hıristiyan, Müslüman olursa olsun her din aynıdır, her dine saygı duymalıyız, derim, yine kavga etseler yine derim, yine kavga etseler ayırırım”, “Allah’a inanmalısınız derdim, kavga etmeyin derdim”, “Herkes kendi nasıl biliyorsa onu aynısını yapsın, kavga çıkmasın derdim”, “İlk önce ikisinin söylediklerini dinlerim, mantıklı düşüncelerini anlatırım yani, Allah’ın oğlu olmadığını açıklarım, Allah’ın oğlu olmadığını herkes bilir yani Hıristiyanlar kabul etmese de onlar da bilirler ama atalarının sürdürdüğü dini onlarda sürdürmek zorundalardır aslında. Onlara mantıklı bakmaları gerektiğini onlara Allah’ın yüce, ulaşılmaz birisi olduğunu, onları kavramalarını sağlarım, bugüne kadar yarattığı mucizelere, peygamberlere, gelen kitaplarını değerlendirerek bakmalarını isterim zaten onlar Allah’ın son gönderdiği Kuran’a bakarak ya da Tevrat’a, İncil’e. Allah’ın oğlu olmadığını hepsi açıklar aslında”,

“Bu insanlara bağılıdır kim kime inanırsa inansın o da bir Kuran’dır sonuçta derim sen Kuran’ı Kerim’e inanıyorsun o gider İsa’ya inanır o insana bağılıdır derim. Onlara tartışmalarını çünkü herkes istediğı peygambere inanabilir”, “Barışın özür dileyin birbirinizden derim”, “Hristiyana, kelime-i şahadet getiririm, onu da Müslüman yaparım”, “Sen kendi ülkene git sen kendi ülkene git derdim”, “Ben onlara yardım ederim anlayışla karşılarım bir de derim ki sen şöyle yap sen de şöyle yap derim, düzgünce anlaşılır şekilde anlatırım bir de o konuda derim tartışmayalım arkadaşlar, bağırarak konuşmayalım, konuşarak anlaşabiliriz derim”, “Bence peygamberlere inananlar Allah’a da inanmış olur ama hepsi aynıdır. Herkes kardeş olmalıdır”, **“Şimdi diyelim ki ramazan ayında oruç tutan bir Müslüman ve oruç tutmayan bir Müslüman var ve bunlar dini bir konuda anlaşamadılar. Nasıl çözümlersin bunların arasındaki sorunu?”** sorusuna “Tutarsan tut tutmazsan tutma derim”, “Yani şimdi bu benim düşüncem değil Kuran’a bakın, Kuran’da daha iyi yer alır bu Allah’ın emridir Kuran, Kuran’da ne varsa onu yapmak zorundadır bazı istisnalar olabilir oruç yüzünden ve sen o istisnaları taşıyorsan onu tutmak senin vazifendir Allah’a karşı, bunu yapman gerekir derim”, “Sen tutuyorsun veya tutamıyorsun oruç dayanamıyorsun diyelim bunda kavga edilecek bir şey yok derim”, “Ben derdim ki, ona gene de oruç tutmasını tavsiye ederdim her türlü elimden gelen şeyi yapardım ama ille de şey yapıyorsa ben ona artık karışmazdım ve diğerine derdim ki bırak kendi halinde kalsın. Gene o günah işleyecek”, “Derim ki oruç tutmayan insana sen oruç tut Allah sana yardım etsin, oruç tutana da derim ki aferin sen oruç tutuyorsun ama eğer oruç tutmayan kişi ben oruç tutmak istemiyorum derse ben de anlayışla karşılarım derim ki arkadaşım oruç tutmak senin de görevin, sen bir Müslümansın, herkes Müslümanlık görevini yapmak zorundadır bak bende oruç tutuyorum sen de oruç tut küçük çocuklarda yemek orucu tutuyor sen de tut zor geliyorsa da Allah’a de ki Allah’ım beni affet nolursun oruç tutamayacağım ya da yemek orucu tut derim” şeklinde ifade etmişlerdir.

Buraya kadar verilen verilere ek olarak katılımcılarımızdan Kübra’ya ait mülakat ve hayat hikâyesine dair analizimizi sunacağız.

3. Katılımcılardan Kübra'ya Ait Mülakat ve Hayat Hikâyesi Analizi

KÜBRA (12 yaş, 6.sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1.12 yaşından geriye doğru baktığın zaman, geçen yıllarda senin hayatında çok önemli olan ve seni çok etkileyen bir kişi var mı veya bir olay yaşadın mı?

Ben bu yaşıma kadar abimi örnek aldım, abimin dersleri daha başarılıydı işte, şimdi zaten o beni çalıştırıyor, abimin tek Fatih'te okuması birazcık olay olmuştu çünkü pikniğe falan gitmişti hasta olmuştu ondan sonra mesela ben şimdi geziye gideceğim diye çok korkuyorum hasta olacağım diye.

Sen korkuyorsun.

Evet. Bu sefer ben korkuyorum çünkü daha yüksek bir lise bekliyordu Fatih Anadolu Lisesi' ne girdiği için ben de korkuyorum hastalanır daha kötü yaparsam diye.

Böyle düşünmene sebep olan abinin piknikten sonra hastalanıp sınavda düşük olarak farklı bir liseye gitmesi?

Evet.

Başka bir olay var mı peki?

Annemle babam boşandı ama ben çok küçük olduğum için beni çok etkilemedi.

Seni çok etkileyen bir olay yaşadın mı? Çok etkileyen bir kişi var mı?

Mesela bir arkadaşımın çok büyük bir kavga olmuştu şimdi en iyi arkadaşım olarak geçiyor ama en küçük bir kırgınlığımızda aklıma geliyor.

2. Şimdiye kadar, senin yetişmende, gelişmende etkili faydalı olan kişi ya da olaylar oldu mu?

Dedem var hani onun çok öğrenim bilgisi olmasa da benimle iletişimi çok iyi kurar çok yakın hissediyorum dedeme karşı zaten aynı evde oturduğumuz için yani dedem var baya iyi olan.

Başka var mı peki?

Dedem..teyzem. Teyzem bana baktı annem işte çalıştığı için, teyzem de bana baktı. Teyzem bana anneannem ortaklaşa baktılar yani annemle babam boşandığı için anne tarafı bana baya bir destek oldu.

Neler yaparsın mesela dedenle, teyzenle, anneannenle?

Mesela eve gittim mi dedemle gürüş yaparız mesela, teyzem Şu an benim diğer kuzenime bakıyor mesela, dayımın oğluna bakıyor bu seferde ondan sonra hafta sonu geliyor mesela benim bir isteğim oluyor ben ona söylüyorum hep o yapıyor ya da ben bu zamana kadar doğru düzgün el işi falan yapmadığım için hep onlar yapıyorlar. Şu anda hep dershaneye Şey yaptığım için. Anneannem ondan mesela elinde beze gibi bir Şey çıktı onu aldırması gerekiyor ama bana bakmak için aldırıyor Şu an, yazın teyzem gelince aldıracak onu mesela. Fedakârlıkları baya oluyor.

Seninle en çok ilgilenen kimdir dersem?

Teyzem.

Neden teyzen?

Nasıl diyeyim kızı olmamama rağmen kızı gibi. Mesela ben düşük aldığımnda neden böyle yaptın hani her türlü mesela ben hani nasıl diyeyim, anne gibi.

3. Hayatla ilgili düşüncelerinde herhangi bir değişim oldu mu?

Ya eskiden sanki bu zamana gelince her Şeyi yapabilecek gibi hissediyordum kendimi böyle, herkese karşı koyabilecek gibi hissediyordum fakat Şimdi o yok hayatın zorluğunu falan anladım, istediğim zaman istediğimi yapabileceğim falan zannediyordum ama artık Şimdi hayatın zorluğunu anladım yani bu yaşa gelince.

Ne etkili oldu böyle düşünmende?

Mesela abimin gezi işi baya etkili oldu, örnek oldu. Bir de SBS.

4. Biri gelse dese ki Kübra bana Allah'ı anlat ne derdin ona?

Allah anlatılmaz derim ben çünkü o'nun mucizeleri var, insanları yaratmış. Bizi yaratan, koruyan.

Allah senin için kimdir veya nedir?

Allah benim için bendir, mesela ben bu davranışı yapıyorsam benim içimdekini okuyan gibidir. Benim böyle yanlışları yanlış yapmamı engelleyen biri gibi.

Allah ile ilgili önceden nasıl düşünüyordun Şimdi nasıl düşünüyorsun?

Ben eskiden şöyle düşünüyordum biz insanlar yalnız değiliz, insanlar var O'nu öyle düşünüyordum böyle bir çok tanrı var herkes ayrı bir Şeylerle ilgileniyor gibi gelirdi küçükken bana Şimdi anladım tek Tanrı var, yaratıyor, koruyor, yanlış bir Şey yapmamızı engelliyor Şimdi onu anladım çünkü hani düşünüyordum bir insan beni duyabiliyorsa..eskiden ben bir de şöyle düşünüyordum mesela yüksek bir bina binanın en üstünde Allah var diye düşünüyordum, yukarıda, tek aramızdaki engel duvarmış gibi

geliyordu insana, şimdi anladım Allah her yerdedir, bize bizden daha yakındır onu anladım.

Bu düşünce nasıl oluştu sende?

Mesela ben böyle çok zor anlarda kalıyorum Allah'ım yetiş falan diyorum, aramızdaki engeli o duvara bakıyorum hani bir şeyler istiyorum. İçimden düşüncelerimi okuyor yanlış yapmamı istemiyorsa bu duvardan nasıl okuyacak gibi düşündüm, ailemden daha yakın gibi.

5. Bu hayatta seni en çok üzen bir olay hiç unutamadığın, yaşadın mı?

Arkadaşımın yaptığı o yanlışları görüp..niye yapamıyorsun demek bana zor geliyor. Onunla çok samimi.

Seni çok üzen bir olay nedir dersem?

Babamın ikinci kez evlenmesi. Çünkü babam bana söz vermişti evlenmeyeceğim diye, iki üç yıl sonra evlendiği için. Aslında söz vermeseydi pek kızmayacaktım ama orada sözünde durmadığı için çünkü babam benim için çok önemlidir. Her istediğimi yapabilecek gibi geliyordu o evlenince pek farkında değil o sözün falan, evlendiği kişi bana iyi davranınca, arkadaş gibi davranınca benim için rahat geçmişti daha sonra gerçek yüzü ortaya çıkınca. Ben artık hani babamın evine gitmiyorum şu anda evlendikten sonra birkaç kez yanlış davranışları oldu o yüzden evine gitmiyorum. Babam ne zaman gelebiliyorsa zaten babam da çok İstanbul'da kalmıyor, İzmir'de daha çok işleri.

Peki, bu hayatta çok çaresiz kaldığın, korktuğun bir olay yaşadın mı?

Kuzenimin doğduğu zamanlar, kuzenim bebek olarak doğdu, bir tanesi baya bir sorunlu doğdu, erken doğdu, damak yarığı çıktı baya sorunlar yaşamış, nefes alamamış, tekrar hastaneye falan yetiştirdiler o yani beni, elimden gelen bir şey yoktu o anda da. Ondan sonra yazın geldiler hangisiyle ilgileneyim bilmiyorum, bir tanesi ile ilgilensem diğeri ağlıyor, diğeri ile ilgilensem o ağlıyor. Daha çok teyzemin çocuğuyla ilgilendim çünkü yengemde o hani daha yürümeye başlamadığı için onu kucağıma aldirtmiyordu, ilk çocuğu olduğu için o da korkuyordu, haklıydı

Kendini kuzenler arasında çok çaresiz hissettin öyle mi?

Evet.

Çok korktuğun bir olay yaşadın mı?

Dayımın oğlunun doğumunun ilk haftasıydı aradılar böyle kansız mı kalmış ne orada baya korkmuştuk, gece yarısı boyunca uyuyamamıştım ne olacak ne olacak diye, kaç saat beklemiştik orada baya korkmuştum.

Bu süreçte neler hissettin?

Normalde..böyle yüreğinin içine kıpırtılar, sıkıntılar dolar, böyle bir şey var, kimseyle konuşamıyorsun, paylaşamıyorsun, öyle durumlar oldu.

Tüm bunlar seni nasıl etkiledi?

Ben de bir etki bıraktı mesela onların yanlışlarını gördükçe kendim yapmamaya çalıştım, mesela abimin düşük puan aldığını görünce. Şimdi korkuyorum.

İLİŞKİLER

6. Anne baban hakkında ne düşünüyorsun?

Annem yani bizim için abim için birkaç yıl çalıştı. Babamdan ayrıldı yine çalıştı, çalışmaya devam ediyordu mesela o da kulağından ameliyat olacak, çok önceden varmış aslında bu olay fakat abimle ben küçükmüşüz o yüzden olmamış. Ama hala kararsız.

Baban nasıl birisi?

Her şeyi parayla çözebileceğini sanıyor, hiç gelip göreyim değil, her şeyi parayla çözebileceğini sanıyor. Sevgi de veriyor da çok az geliyor yani.

Anne babanla ilişkilerin nasıl?

Annemle böyle..tartışmayız arada sırada hadi servis geliyor sen nerdesin gibi şeyler oluyor, hızla aceleyle, öyle çok kötü tartışmıyoruz. Babamla da uzun süre gelmediği zamanlar baya küseriz yani. O beni mesela bir iki ay aramadıysa, tabi iki ay çok uzun bir süre, ben de onu hiç aramam telefonla böyle ondan sonra gelirse görür.

Kızarmısın onlara hiç?

Anneme çok kızmadım yani, hiç böyle büyük bir kızgınlık olmadı, kahvaltı yapıyorsun, yemek hazırlıyorsun acele edin nerdesiniz ancak öyle olur. Bir tane büyük kızgınlığım olmadı onlara. Babama işte evlenmede kızmıştım biraz, bazen gelmediğinde kızıyorum, bizi gelip görmedi mi kızıyorum.

Annen sana kızarmı hiç?

Ev işleri konusunda kızar, yapmıyorum diye değil de Kübra bu üstlerini neden böyle atıyorsun, Kübra çantamı toplar mısın en çok çanta var, gece yattım mı çantamı toplamayı sevmiyorum.

Sence haklı mı annen?

Haklı.

Anne babanla ilgili düşüncelerinde değişiklik oldu mu?

Eskiden babam için, her istediğimi yerine getirdiği için falan böyle düşünüyordu her istediğim yerine getirir falan diye ama artık düşünmüyorum, gel dediğimde gelmiyor, kızım işim var sonra geleceğim falan dediği için artık öyle şeyler düşünmüyorum yani her istediğimi almak yerine gelip görse daha iyi olur bence.

7. Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir?

Şimdi yani öğretmenlerle aram iyi derslerim konusunda baya iyi aram ama arkadaşlarımla aramda bazen böyle tartışmalar oluyor.

En çok sevdiğin öğretmenin hangisi?

Hiç böyle düşünmemiştim. Matematik ve Din dersinde rahatım. Ben rahat olunca daha iyi yapabiliyorum.

8. Televizyon seyretmekten hoşlanır mısın?

Çok severim.

Hangi programları dizileri veya filmleri seyrediyorsun?

Aslında abim izliyordu sonra ben de beğendim, Kurtlar Vadisi var, Gönülçelen var bu ikisi var doğru düzgün izlediğim. Film olarak mmm Recep İvedik'e gittim ama hiç beğenmedim arkadaşlarımla beraber. Bir yarışma programı var ondan sonra bilgi yarışması var Kelimenin Gücü, o da güzel bir şey.

Kurtlar Vadisi'nden başlayalım. Kurtlar Vadisi'nde en çok hangi karakter hoşuna gidiyor?

Memati.

Peki, en çok neyini seviyorsun Memati karakterinin?

Yani insanın içindekileri dobra dobra, ben hiç söyleyemiyorum o söylüyor, kendi yapmak istediği orada karşısına çıkınca onu seviyormuş gibi oluyor insan. Ben mesela bir şey yapacakken ya şimdi bu annesine söyler hani hep böyle ileriye düşünüyorum onun için ona gerçek söyleyemiyorum ama o hiç planlamadan her şeyi dobra dobra,

öyle düşünmeden direk söylediği için, olaylar geliyor ama o güzel oluyor. Ben hep böyle içimde kalır mesela.

Memati karakterinde görüp de kendinde olmasını istediğin özellikler var mı?

Her şeyi söyleyebilirim, dobra dobra söyleyebilirim.

Bu dizinin sana katkısı nedir ne kazandırıyor sana?

Ders konusunda katkıları var çünkü niye mesela Kurtlar Vadisi Irak'a gitmiştim sinemada orada mesela şeyi izlemiştim, İsrail'in organ mafyası olduğunu, en çok tıbbın orada geliştiğini mesela biz Sosyal dersinde organ tüccarlarını işliyorduk o an hani aklıma geldi o bilgiler.

Gönülçelen dizisinde en çok hangi karakter hoşuna gidiyor?

Hasret.

Neden Hasret?

Ya aslında ben onun komedi taraflarını seviyorum. Gizli gizli iş yapıyor sonra üste o çıkar gibi oluyor yani.

Televizyonda izlediklerinde ilgini çeken noktalar neler oluyor?

Yani dizilerde küçük küçük bilgiler veriliyor bir de mesela bir oyuncu bir söz söylüyor sonra sen onu düşünüyorsun algılamaya, ne demek istedi. Mesela ben hiç düşünmemiştim derin devlet diye devletin içinde varlığını hissediyorum yani. Gönülçelende ise bir insan olduğu gibi görünürse aslında o zaman daha çok beğeniliyor, olduğu gibi davranırsa.

Kitap okumayı sever misin?

Severim.

Hangi kitapları okumayı seversin?

Benim okuyacağım kitap mesela orada bir kişi ağlıyorsa beni de ağlatmalı orada hani üzücü bir olay varsa. Şeker Portakalı diye bir kitap vardı önceden çok önceden okumuştum, bizim performans ödevimizdi, onu okudum orada bir çocuk ağlıyordu ben de ağladım, bir sürü kitabım vardı o kitabı en az iki üç defa okumuştum. Hani hep çok ilgimi çektiği için her okuduğumda da nasıl diyeyim farklı bir dünyaya gitmek. Hep aynı yerde dolaşmak değil de her okuduğumda farklı şeyler keşfetmek.

En son okuduğun kitap hangisi?

Beyaz Diş.

Orada ne anlatılıyor?

Bir kurt var böyle saldırıyor falan, çok berbat yani, berbat bir şey. Mesela hiç eğitilmemiş birisi bile sevgi verildiğinde eğitilebiliyor.

Bu kitabı okuduktan sonra hangi düşünce oluştu sende?

Sevgi her türlü şeyi başarabiliyor, her engeli aşabiliyor, o vahşi kurt yıllar boyunca eziyet gördü, ondan sonra ısırıldı, ormanda vahşi düşmanları vardı, insanlar ona eziyet ettiler az daha ölüyordu sonra bir adam geldi ona sevgi verdi ve her şey düzeldi. İnsan gibi oldu yani, her şeyi anlayabiliyordu, onun yanından ayrılmıyordu yani sevgi her şeyin anahtarı.

Genelde neden okursun kitapları?

Mesela kafama bir şey takılır yada dışarıya çıkmak isterim ama o anda çıkamıyorum, soğuk yada evdekiler izin vermiyor, hasta olursun diye, ben de dışarıdaki arkadaşlarımı unutmak için, alıyorum kitabımı okumaya başlıyorum hani kafam gitmesi için..hani..bazı şeyleri unutabilmek için.

9. Peki kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?

İşte benim için de bir sorun orada, hani hanım hanımcık akıllı kızlar var bir yerde, bir yerde böyle çok yaramaz..habire yaramazlık yapan kızlar var bir yerde ortada aşk işlerine bulaşanlar var o zaten aşk işlerine bulaşanlara hiç bulaşmıyorum. Diğer taraftan yaramaz, küfürlü tarafta var. Bir ara hani hanım hanımcık kızların içine gireyim diyorum hani ama orada da baya zorluk çekiyorum çünkü çok yapmacık oluyorlar böyle, içten duyguları paylaşamıyorsun mesela, mesela bir olay başından geçti aaa Kübra'nın başından şu olaylar geçti. Hepsi duyuyor yani. Yaramazlık yapanların yanına gitsem orada da hani yaramazlık, küfür bana uygun değil hani gelin mesela kavga edeceğiz, şunları döveceğiz, ben oraya gidemiyorum, küfür ediyorlar birbirlerine, bana küfür ediyorlar o gruptayım diyelim ama ben ona karşılığı veremiyorum. Hani dilim dönmüyor. Duruma göre arada kalıyorum.

Diyelim ki ben senin sınıfına yeni gelmiş bir öğrenciyim ve ben Kübra ile arkadaş olmak istiyorum. Benim hangi özellikleri taşımam lazım.

Her şeyi dobra dobra söyleyecek karşımdaki. Böyle yani mırın kırın olmayacak o kişide, başından bir şey geçti bir şey sorun oldu onu benimle paylaşacak, benden saklamayacak onu şu oldu bu oldu, sıkıntısı mesela oldu, her türlü olabilir mesela ailevi olabilir, maddi olabilir, her türlü yönden benimle paylaşması gerekiyor o sorunlarını

ondan sonra bu kadar yeter bir de küfretmeyecek, yalaka olmayacak sonra da aşk işlerine bulaşmayacak.

Sen herkesle arkadaş olabilir misin?

Hayır.

Ben herkesle arkadaş olamam. Bu özelliklere dikkat ederim diyorsun?

Evet.

ŞU ANDAKİ ADAYIŞLAR VE DEĞERLER

10. Hayata dair amaçların var mı?

Evet.

Nedir?

Şimdi doktor olmak yani birazcık zor kaçacak daha liseyi bitirmedim, geçemedim yani doktor olmak istiyorum da lise hakkında hiçbir düşüncem yok hangi liseye gideceğim konusunda.

Doktor olmak istemenin sebebi nedir?

Doktor olan bir kişi maddi olarak da düşünsem kendi ayakları üzerinde durabilir. Hiç kimseye ihtiyaç duymadan mesela mmm kendi arabasını da alabilir evini de alabilir. Kendine çok büyük özgüven gelir ben doktorum, toplum içine çıkabilir. İzlediğimiz filmlerde çok etkili oluyor benim bu konudaki düşüncelerime çünkü çoğunlukla ev hanımı, yani birisi evleniyor mesleğinden vazgeçiyor sonra kocası onu bırakıp gidiyor o da evde yemeksiz kalıyor daha çok onlar beni etkilemiştir filmler yani ara sıra bakıyorum hep öyle şeyler yani.

11. Kendinde, sahip olduklarında ve hayatında bir değişiklik yapmak istesen en çok neyi değiştirmek isterdin?

Tek kendimde dobra dobra söyleyebilsem her şeyi çözeceğim, gitsin ister annesine söylesin ister hani başkasına söylesin, sonuçta benim arkamda ailem var yani. Dobra dobra konuşabilsem her şey olacak. Karşında kaç yıllık arkadaşın ona bir şey söylemek gelmiyor sevgi geliyor, güzel konuşmak geliyor, kavga hiç gelmiyor. Ama o senin yüzüne baktığında hep kavgayı görüyor nedense. Onu kırmamak için her şeye aa çok güzel olmuş diyorum, onu kırmamak için aa, ne güzel falan.

En çok dobra olmak istiyorsun.

Evet. Yakın arkadaşlarıma karşı, diğerlerine karşı her türlü şeyi söyleyebiliyorum.

12. Bu hayatta en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

Ailem, derslerim, saygı ve sevgi.

Neden ailen?

Ya şimdi nasıl diyeyim, başka aileler görüyorum, çevremde bir sürü aile var böyle, babasından korkuyorlar, babasından bir şey isteyemiyorlar sonra ben bunu yapacağım diyemiyorlar ailesine karşı yani ailesi ne derse o olacak sadece ev işlerini yapıyorlar böyle derslerini yapıp yapmadıkları aile için hiç önemli değil, derslerinde başarılı olup olmadığı hiç önemli değil. Okusa ne olur okumasa ne olur gözüyle bakılan çok arkadaşım var böyle.

Benim ailem öyle değil diyorsun.

Öyle değil.

İkinci olarak derslerim demiştin. Neden derslerin?

Ya şimdi ben birinci sınıftan beri hani güzel gidiyor, derslerimde başarılı sayılıyorum onun için derslerim mmm sanki derslerimle ben birleşik gibi.

Bütünleştin mi?

Evet bütünleştim. Artık yani derslerim kötü olursa benim kişiliğim kötüye gidiyor demektir. Sanki derslerim bozulursa ben bitiyorum demektir. Eskiden çok ağlardım mesela 68 aldığımda çok ağlamıştım en az puandı iki üç gün ağlamıştım.

13. Sence gerçek inanç nedir? Gerçek inançlı insan kime denir?

Şimdi herkes..biz Allah' a inanıyoruz, sen Allah'a inanmıyorsun da böyle oluyor, falan diyorlar, aslında daha çok Allah'a inanmak hani onu hiç kimse bilemez, aslında onu hiç kimse bilemez yani onun Allah'a inanıp inanmadığını. Ben dışımdan belli etmem ama Allah'a inanıyorum. Şöyle bir laf var Allah'tan kork diye, şimdi Allah'tan niye korksunlar ben O'nun dediklerini yaptım ben O'na ibadet ettim niye korkayım ki Allah'tan yani demek ki sen O'nun sözünden dışarıya çıkmışsın, yanlış bir davranış yapmışsın falan korkuyorsun, Allah sadece sevgi duyulur, ben önceden hep arkadaşlarım şey diyordu biz Allah'tan korkuyoruz, biz Allah'tan korkuyoruz, tek Allah'tan korkarım burada teyzem bize anneannem şey yapıyordu, arkadaşlarla birlikte oturduğumuzda konuştuğumuzda, niye Allah'tan korkuyorsunuz falan diyordu teyzem,

onun için bu bilgi benim için Allah'tan korkmak yerine O'nun sözünü dinleyip, O'na sevgi duymak saygı duymak gerekir bence, korkmak yani saçma.

Gerçek inanç tanımı nedir?

Bir şeye aklında bir şey kalmadan, her türlü inanmaktır bence gerçek inanç çünkü aklında mesela sorular var acaba biz nasıl, gezegenler nasıl olmuştur, biz kendi kendimize mi olduk gibi soruların olmaması lazım kafamızda..kafamızda..sorular olmadan hani her şeyi O'nun yaptığını anlayıp inanmaktır bence gerçek inanç. Kafanızda tereddüt olmayacak.

Gerçek inançlı nasıl olur? Bir örnek verir misin?

Peygamberimiz olabilir.

Bunu neye göre belirliyorsun?

Çünkü peygamberimize ilk vahiy geldiğinde hani ilk tereddüt etmişti sonra ona peygamberlik geldiğini anlayınca, hani bunlar beni öldürürler, ben böyle bir tereddütte bulunmadan direk Allah'ı anlatmaya başladı insanlara, diğer peygamberlerde öyle, içinde buldukları vaziyet çok kötü olmalarına rağmen ölüm riski olmasına rağmen yine de Allah'ın dinine çağırdılar başkalarını, hiç kimse bunu göze alamaz.

14. Bir konuda karar vermem gerekiyor çok önemli bir konu. Bu kararımı nasıl verirsin?

İki tane şey varsa önümde ilk düşünürüm, hangisini seçim yaparsam sonucu daha iyi olacak, diğerlerine zarar vermeyebileyim, yani benim tarafımdan değil de arkadaşlarım tarafından da düşünürüm böyle, diğer insanları da. Onlara zarar verecek mi bu kararım benim onlara ne gibi zararlar verecek yada bu zararlar benim için olabilir diye düşünürüm.

Karar vermen gereken durumlarda kime ya da neye başvurursun?

Kime mmm teyzeme sorarım ondan sonra öğretmenime sorarım..abime sorarım.

15. İnsanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Hayır, doğru değildir.

Bir davranışın doğru olması için hangi özellikler gerekir? Doğru davranış nedir?

Doğru davranış mmm ilk hani doğru ağzımızdan söz çıktığında sinirli olmamamız gerekir. Çünkü çok sinirle alınan kararlar pek doğru olmaz, sinirli olmamamız lazım, mantıklı düşünmemiz gerekir, sonuçları ne olur diye düşünmeliyiz, karar verirken neye

yararı olur neye zararı olur diye tartıp yarar ağır basıyorsa onu seçip zarar ağır oluyorsa onu seçmemeliyiz.

16. Doğru davranışlarda bulunmak zorunda mıdır insanlar?

Evet.

Neden?

Çünkü bu hayatta aile hayatı var. Orada burada yaptığımız yanlış davranışları orada söyleyeceksin.

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapmasını istediğin davranışlar nelerdir?

Mesela ben hani dobra dobra konuşsam da, hani öğretmenler oluyor öğretmenlere bir şey söylemeye arkadaşlar korkuyorlar hani Kübra sen git Kübra sen git, yanlış davranışları yapıyorlar yapıyorlar en son benim üstüme kalıyor, girişken olduğum için.

Madde halinde söylersek?

Girişken olmalıdır, karşısındaki insana saygılı olmalıdır ondan sonra dinlemeyi öğrenmelidir, derslerine çalışmalıdır. Başkasının hayatını kurcalamaktan vazgeçmelidir, kendi hayatlarına bakmalılar mesela bir olay oluyor bir aldın mı, şu yaptın mı, böyle her şeye nasıl söyleyeyim karıştırıyorlar, sanki onlar önemli kendi hayatlarıyla ilgilenseler aslında daha iyi olur, kendi yanlışlarını görmüyorlar başkalarının yanlışlarını görüp gidip onunla alay ediyorlar, dedikodu yapmaya başlıyorlar.

DİN

17. İnsan varlığının bir amacı olabilir mi?

Evet.

Peki, nedir bu amaç sence?

Biz Allah'a hani dua ediyoruz, iman ediyoruz ondan sonra Allah'a ibadet ediyoruz.

İnsanların varlığının, yaşamasının amacı Allah'a ibadet etmek mi?

Bir de hani böyle tek odaya kapanıp hep böyle Allah'a ibadet etmek değil, o öldükten sonra da arkasında önemli eserler bırakmalıdır bu dünyada, hani aa şu kötü gitti iyi ki gitti değil de çok üzuldüm der gibi insanları onların arkasından üzülmelerini sağlamalıdır. Bu dünyaya eserler bırakmalıdır.

Bu amaçlar senin için de geçerli mi?

Yani şimdi elimden geleni arkadaşlarıma yardım ediyorum ama tam olarak eser bırakmak gibi yapamıyorum şu an.

18. Ölüm senin için ne anlam ifade ediyor?

Mmm ölüm sonsuzluk gibi, ölüyorsun sonra sonsuzluğun içine giriyorsun, eskiden hani ölenler için onlar göklerde gibi. Uzay boşluğu gibi.

Sence öldüğümüz zaman bize ne olacak?

Sanki insanlar içinde dolaşacakmışız onlar bizi görmeyecek gibi. Biz onlara yardım yapamayacağız gibi, biz onlara gidip de söyleyemeyecekmişiz gibi geliyor.

19. Dindarlık denilince ne anlıyorsun?

Her şeyini böyle dine bağlamış insan hani bu dünyaya pek çalışmayan hep böyle dine çalışan.

Sen kendini dindar olarak görüyor musun?

Hayır.

20. Üyesi olduğun dinin namaz kılmak, zekât vermek, bunlardan hangisi senin için önemli?

En çok namazı önemsiyorum.

Neden namaz kılmak senin için önemli?

Namaz kılmak için bazı..ben beş vakit namaz kılıyorum demek için namaz kılıyorlar ama orada namazda hep sen oluyorsun dış dünyayla bağlantın kesiliyor, sadece Allah ile sen oluyorsun o anda bütün hani duygularını paylaşabilirsin. Bence onun için namaz.

Bayramlar, kandiller gibi dinimizin hangi merasimlerini önemsiyorsun?

Mmm kandil geceleri oluyor hani böyle, Kuran okutuyorlar, helva dağıtıyorlar böyle herkese, orada hani mesela peygamberimizin doğduğu gece, peygamberimizin miraca yükseldiği gece gibi.

Peki, bunlar senin için önemli mi?

Tabi ki önemli.

Neden önemli?

Çünkü o anda Allah'ın varlığını yeniden hissedebiliyorsun, peygamberlerin varlığını, bizim neden bu dünyaya geldiğimizi falan idrak edebiliyoruz bu yanlış yapmamızı engelliyor bu Allah'ın varlığını hissetmemiz.

Bayramlarla ilgili.

Ben Kurban bayramını..çünkü Kurban bayramında Allah'a hani kurban kesiyorsun, adak adıyorsun ondan sonra Allah için feda ediyorsun kurbanını, bazıları Kurban bayramını etini kesiyor kendi dolabına koyuyorlar, yoksullara dağıtmıyorlar orada birazcık şey var, aslında eti alıp dağıtmak olmayanlara, hepsini dağıtmak aslında olmadı bir parçasını ayırırsın, mevlit yaparsın orada dağıtırsın.

21. Dua etmek, namaz kılmak, oruç tutmak gibi ibadetleri yapar mısın?

Ben daha küçüktüm yapmak istiyordum ama ailem korkuyordu sağlık açısından, ondan sonra okulda olduğumuz için pek kılamıyorum ama hani aklıma geldiği anda kılıyorum yani namazımı.

Namaz kıldığın zamanlarda neler hissediyorsun?

Ben mesela kendimi çok yalnız hissediyorum orada namazda kendimi yalnız hissetmiyorum Allah'ın varlığını hissediyorum, Allah'la duygularımı paylaşabiliyorum ondan sonra Allah'a ibadet ediyorum, huzur buluyorum ondan sonra yani bir sorumluluğumu vermiş gibi nasıl diyeyim ödevini öğretmene gösteriyorsun rahatlıyorsun onun gibi.

Bu ibadetleri yaparken taşıdığın amaç nedir?

Allah'a karşı sorumluluğumuzu yapmak için kılıyoruz namazımızı, içim bir huzur doluyor diğer işlerimizi daha rahat yapabiliyoruz.

Peki, dua eder misin?

Ederim çok yani.

Yaptığın dualar hangi zamanlarda?

Mesela geceleri çok ederim ondan sonra bir mucize oldu çok sevindiğim bir şey oldu, Allah'a şükürler olsun diye.

Geceleri dua etmenin özel bir sebebi var mı?

Yatarken huzurlu olurum.

Huzurlu olmak için mi gece boyunca dua edersin?

Gece yatarken huzurlu bir şekilde yatmak yani Allah'a dua etmenin seni böyle şey yapıyor huzurlu.

22. Sence günah nedir?

Allah bize yasaklamıştır bazı şeyleri yapmamamız gereken şeyleri ama insanlar onu gene yapıyorlar yani nasıl diyeyim O'nun dediklerini dinlemiyorlar.

Ne yaparsak sence günah olur?

Bence mesela mmm diyelim biri ameliyat olacak, bankadan kredi kartı ile para çekti, yoksul birisi, sonra gidip onun parasını çalmak ya da kıt kanaat geçinen bir emeklinin parasını çalmak bence günahdır. Ondan sonra organ mafyaları var, çocukların organlarını çalıyorlar ya da beyin ölümü gerçekleşen kişilerin organları diğer kişilere giderken orada hani bir olaylar oluyor, onlar organları alıyor.

23. Dünyada zaman zaman depremler oluyor ve bu depremlerde suçsuz masum bebeklerde ölüyor. Bunu nasıl açıklarsın?

Şimdi o bebek melek sayılır hani günahsız olduğu için o mesela büyüyünce insanlara zarar verici bir insan olabilirdi ya da düşman olabilirdi. Asker olup böyle kiralık asker olabilirdi. İnsanları öldürebilirdi. Allah günahsız olanları yanına alır diyorlar Allah'ımız, belki insanlara zarar verici bir insan olabilir günah işlemesinler diye Allah yanına almış olabilir.

24. Diyelim ki bir yerde Müslüman bir yerde de Hıristiyan var. İkisi dini bir konuda konuşmaya başlarken tartışmaya başladılar. Anlaşamadılar. Geldiler senin yanına senden de çözüm istiyorlar. Sen bunların arasındaki sorunu nasıl çözersin?

İlk önce ikisinin söylediklerini dinlerim, mantıklı düşüncelerini anlatırım yani, Allah'ın oğlu olmadığını açıklarım, Allah'ın oğlu olmadığını herkes bilir yani Hıristiyanlar kabul etmese de onlar da bilirler ama atalarının sürdürdüğü dini onlarda sürdürmek zorundalardır aslında. Onlara mantıklı bakmaları gerektiğini onlara Allah'ın yüce, ulaşılmaz birisi olduğunu, onları kavramalarını sağlarım, bugüne kadar yarattığı mucizelere, peygamberlere, gelen kitaplarını değerlendirerek bakmalarını isterim zaten onlar Allah'ın son gönderdiği Kuran'a bakarak yada Tevrat'a, İncil'e. Allah'ın oğlu olmadığını hepsi açıklar aslında.

Ben ikisini de dinlerim aralarındaki sorunu çözerim, razı edeceğini düşünür müsün? Ne söylersin mesela? Soruyu biraz değiştirelim diyelim ki Ramazan ayında oruç tutan biri var bir de oruç tutmayan ama ikisi de Müslüman. Biri karşısındakine niye oruç tutmuyorsun diyor diğeri de neden tutuyorsun diyor bu şekilde tartışma çıkıyor aralarında sen bunların arasındaki sorunu nasıl çözersin?

Yani şimdi mmm bu benim düşüncem değil Kuran'a bakın, Kuran'da daha iyi yer alır bu Allah'ın emridir Kuran, Kuran'da ne varsa onu yapmak zorundadır bazı istisnalar

olabilir oruç yüzünden ve sen o istisnaları taşıyorsan onu tutmak senin vazifendir Allah'a karşı, bunu yapman gerekir derim.

Pekâlâ, Kübracım sorularımız burada bitti. Sorular nasıldı sence?

Sorular çok güzeldi böyle insanın içini anlatabilecek psikoloji gibi, psikiyatri gibi.

Kübra'nın Hayat Hikâyesi ve Analizi

Kübra 12 yaşında ve ilköğretim 6.sınıf öğrencisidir. Kendini iyi ifade edebilen bir kişiliğe sahip. Kübra annesi ve abisiyle beraber anneannesinin yanında kalıyor. Özellikle teyzesini çok seviyor. Anne ve babasının, kendisi küçük yaştaiken boşandıkları için olaydan çok etkilenmediğini dile getirse de diğer ifadelerinden etkilendiği ortaya çıkıyor.

Hayatında her zaman abisini örnek aldığını ifade ediyor. Dedesinin etkisi de söz konusu. Anne ve babasının boşanması sonucu anneannede kalmaya başlıyor ve anne de çalıştığı için teyzesinin kendisine çok baktığını, ilgilendiğini ifade ediyor.

Anneannesinin ve annesinin sağlık sorunlarından dolayı olması gereken ameliyatları hep ertelemelerinin nedeni olarak abisiyle birlikte kendisini görüyor ve fedakârlıklarının farkındayım olarak ifade ediyor.

Kübra'ya göre yaşı ilerledikçe hayat gerçek yüzünü daha yakından göstermeye başlıyor. Zaman geçtikçe hayatın zorluğunun ve önceden görüldüğü gibi hiçbir şeyin o kadar kolay olmadığını, her an her istediğinin olmayacağını bilincinde.

Hayatında SBS, sınavlar, dersler, okul, başarı çok önemli bir yere sahip. Abisinin beklediklerinden düşük puan alıp farklı bir liseye gitmesi onun için çok büyük bir ders olmuş.

Kübra, Allah'ın anlatılamaz bir varlık olduğuna inanıyor ve O'nun asıl yerinin içimizde, her an bizimle olduğunu vurguluyor. Daha küçük yaşta Allah'ın yüksek bir binanın üstünde yer aldığını düşündüğünü ama sonradan her yerde, bize bizden daha yakın olduğunu ifade ediyor.

Kübra'yı en çok üzen olaylar, arkadaşlarının yaptığı yanlışları, onlara anlatamaması ve babasının söz vermesine rağmen ikinci kez evlenmesi. Babası evlendikten sonra onunla ilgili olumlu düşünceleri değişiyor ve eskisi gibi artık evine gitmemeye başlıyor.

Kübra annesinin maddi manevi çok büyük fedakârlıklar yaptığını ancak babasının her şeyi parayla çözebileceğini zannettiğini düşünüyor. Annesiyle ufak tefek problemler yaşadığını ve kısa sürdüğünü ancak babasıyla problemler yaşadığı zamanlarda uzun sürdüğünü söylüyor.

Kübra kendisini en çok, ikiz kuzenlerinin sorunlu doğumu ve sonrasında sağlık problemleri yaşadıkları zaman çaresiz hissediyor.

Kübra, öğretmenleriyle arasının iyi olduğunu, kendini daha rahat hissettiği derslerde veriminin arttığını ifade ediyor.

Kübra televizyon seyretmeyi çok seviyor. Memati adlı karakteri, dobra dobra olduğu, söylenmesi gerekeni çekinmeden söylediği için çok seviyor. Kübra kitap okumayı da sevdiğini ancak okuyacağı kitapta anlatılan olayların içinde gibi olmayı ve anlatılan duyguları hissetmenin önemli olduğunu söylüyor.

Kübra arkadaş grubu ile farklı görüşlere sahip. Hanım hanımcık, yaramazlık yapan ve aşk işleriyle uğraşanlar diye bir gruplandırma yapıyor. Kendisine göre oluşturduğu sebepler doğrultusunda hiçbir gruba kendisini uygun bulmuyor. Arkadaşı olacak kişiyle her şeyini paylaşabilmesi ve onun da her şeyini paylaşması çok önemli.

Kübra ileride, maddi manevi her açıdan da avantajlı olma durumundan dolayı doktor olmak istiyor. Doktorluk mesleği ile hem özgüven hem de ihtiyaçlar konusunda sıkıntı yaşamayacağını düşünüyor.

Kübra, gerçek inancı, düşünce dünyasında hiçbir tereddüdün olmaması olarak ifade ediyor ve peygamberimizi gerçek inançlı tanımına uygun olarak görüyor, her şeye rağmen Allah'ın dinine insanları çağırdığı için.

Davranışın doğru olması için öfkeyle, sinirle hareket etmememiz gerektiğini, mantıklı düşünmemiz gerektiğini ifade ediyor. Saygılı olmak, dinlemeyi bilmek ve derslerine çalışmanın insan hayatında önemli davranışlar olduğunu söylüyor.

İnsan varlığının, yaşamasının amacı olarak sürekli ibadet etmek değil, öldükten sonra da arkasında önemli eserler bırakabilmeli olarak düşünülmektedir.

Ölümü sonsuzluk, uzay boşluğu gibi görmektedir. Öldükten sonra varlığımızın devamı olacak ama bizi kimsenin göremeyeceğini ifade ediyor.

Kübra kendisini dindar biri olarak görmüyor. Dindar insanı da bu dünyaya değil de dine çalışan, ona bağlanmış olarak görüyor. Kübra Allah ile kurduğu bağ açısından,

paylaşma açısından en önemli ibadet olarak namazı görüyor. Namaz kıldığı zamanlarda yalnızlık hissini ortadan kalktığını ve huzur bulduğunu ifade ediyor.

Günah olarak yoksul, zor geçinen bir kimsenin parasını çalmak olarak görüyor. Çocukların organlarını çalmanın da günah olduğunu belirtiyor.

Dünyada var olan olaylar sonucu hayatını kaybeden, küçük yaşta ölen bebekler için ilginç bir yaklaşım sergiliyor. İleriki yıllarda çevresine veya diğer insanlara çok sıkıntı veren bir kişi haline gelebileceğinden dolayı Allah tarafından erken yaşta ömrünün sona erdirildiğini açıklıyor.

Farklı dinden olan kişileri dinledikten sonra hangisi farklı, İslam dışı bir dindense ona durumu anlattım, Kuran'a göre hareket etmelerini önerirdim diye anlatıyor.

Sonuç olarak Kübra'nın genel anlatımından yola çıkarak, ilişkiler, din ve adayı ve değerler açısından baktığımızda Fowler'in İnanç Gelişim Teorisine göre ikinci basamak ile üçüncü basamak arasındaki uyumu gösteriyor.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnancın oluşumu ve gelişimi ile birlikte dini sürecin etkisi belirlemeye başlamaktadır. Bu süreç J. Fowler'ın İnanç Gelişim Teorisi kullanılarak 7–12 yaş dönemindeki çocukların hangi inanç aşamasında oldukları ve hangi unsurlarından etkilenecek inançlarını şekillendirdikleri incelenmiştir. Araştırma konusu niteliksel olarak derinlemesine incelenmiştir. Bu çalışmamızda, Fowler tarafından geliştirilen mülakat tekniğine göre veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, İnanç Gelişim Teorisi'nde genellikle ikinci gelişim aşamasına tekabül eden 7–12 yaş dönemi ilkokul çağındaki 20 çocuk oluşturmuştur. Bu çocuklardan Eflal, Feyza ve Ömer 7 yaşındadır ve birinci sınıf öğrencisidir. Naz, Enes ve Çağan 8 yaşındadır ve ikinci sınıf öğrencisidir. Halenur ve Efe 9 yaşındadır ve üçüncü sınıf öğrencisidir. Şevval, İlknur, Fatih, Zeynep ve Büşra 10 yaşındadır ve dördüncü sınıf öğrencisidir. Kübra, İlkay, Arda ve Su 12 yaşındadır ve altıncı sınıf öğrencisidir. İsimler, araştırmanın güvenilirliği gerekçesiyle değiştirilmiştir. Yirmi denek ile yapılan mülakat ve değerlendirme cetvellerinin hepsini çalışmamızda yazılı olarak vermek mümkün olmamıştır.

İlkokul çağı dönemi (7-12 yaşlar) Fowler'ın İnanç Gelişim Teorisine göre genellikle ikinci basamağa denk gelmektedir. Araştırmamızda ilkokul döneminde bulunan çocukların inanç gelişim mülakatlarında kullanılan skorlama ölçeğine göre inanç gelişim düzeylerinin 2. basamak üzerinde yoğunlaşacağı varsayımı elde edilen verilere göre doğrulanmıştır.

İnanç gelişimiyle ilgili tablo ve analizlere bakıldığında şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Mantık biçimi boyutu olarak araştırmaya katılan 15 çocuk ikinci aşamadır. Ömer ve Feyza 1,7; Arda ve Kübra 2,3 ve Su 2,7. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda aile, yakın akrabalar, arkadaş, öğretmen, hayvanlar ve kişisel özellikler ön plana çıkmaktadır.

Sosyal perspektif boyutu olarak 13 çocuk ikinci aşamadır. Enes ve Feyza 1,8; Kübra, Eflal, Büşra ve Arda 2,2 ve Su 2,6. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda aile, öğretmenler, okul, televizyon ve kitaplar ön plana çıkmaktadır.

Ahlaki yargılama biçimi boyutu olarak 18 çocuk ikinci aşamadır. Feyza 1,8; Su 2,3. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda dini gelenek ve basit ve somut ilişkiler ön plana çıkmaktadır.

Sosyal farkındalık sınırı boyutu olarak 16 çocuk ikinci aşamadır. Feyza 1,8; Kübra, İlkay ve Su 2,3. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda aile ve yakın çevre, gelecek ile ilgili kararlar ve değerler ön plana çıkmaktadır.

Otorite odağı boyutu olarak 17 çocuk ikinci aşamadır. Kübra, İlkay ve Su 2,5. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda aile, yakın çevre, maddi ve manevi ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır.

Dünya ahengi boyutu olarak 15 çocuk ikinci aşamadır. Feyza 1,0; Tuna ve Kübra 2,3; Su 2,8; İlkay 3,0. aşamadır. İkinci aşamanın bu boyutunda dini gelenek içerikli unsurlar ön plana çıkmaktadır.

Sembolik fonksiyon boyutu olarak 14 çocuk ikinci aşamadır. Eflal 1,7; Halenur 2,3; İlknur, İlkay, Kübra ve Su 2,7. aşamadır. Genel olarak ikinci aşamanın bu boyutunda dini gelenek ön plana çıkmaktadır.

Araştırmamızda katılımcılarla yapılan görüşmelerde, ilkökul çağındaki yirmi çocuğun inanç gelişiminde “aile, yakın akrabalar, arkadaşlar, öğretmen, televizyon ve dini gelenek gibi unsurlar ön plana çıkmıştır. Özellikle “aile ve dini gelenek” katılımcıların ön plana çıkardıkları unsurlardır.

Araştırmamızda aile ve özellikle “anne” ile ilişkilerle ilgili somut veriler ortaya çıkmıştır. Aile içinde özellikle anne faktörü diğerlerine oranla daha farkındalıklı ve etkisi yönüyle daha kapsamlıdır. Anne baba ile ilişkilerde katılımcıların hemen hepsinde geleneksel bir görünüş hâkimdir. Farklı görüşlere sahip olmakla birlikte katılımcıların tamamı anne baba ile ilgili karşılıklı ve içsel bir tavırla, empati kurarak yaklaşmaktadır. Otorite olarak anne- babayı görmek, onların görüşlerine değer vermek, kararlarında onların düşünce ve isteklerine yer vermek ve sonuç bölümünde değerlendirmeye dâhil etmeyi önemseme karşımıza çıkan başlıca yaklaşımlardır.

Araştırmamızda katılımcılar için “arkadaş”ın varlığı önemlidir. Yapılan görüşmelerde istenilen özelliklere ve değerlere sahip olan çocuklarla rahatlıkla arkadaşlık yapılabileceği tespit edilmiştir.

Araştırmamızda katılımcılar “öğretmen”i, kendilerini hayata hazırlamada önemli bir konuma sahip olduğunun farkındalıkları somut verilerle tespit edilmiştir. Özellikle

ilkokul çağındaki öğrenciler için “vazgeçilmezler” olarak önceliğe sahip öğretmenler düşünce ve değerler açısından bir otoritedir. Öğretmenlerin yaklaşımları bu dönem çocuklarının inanç gelişimi açısından da önemli bir etkiye sahiptir.

Araştırmamızda katılımcılar için televizyon, aile ve öğretmenden sonra etkili olan önemli unsurdur. Zamanlarının okul dışında önemli bir kısmı televizyon izleme ile geçmekte ve bu durum takip edilen programların veya karakterlerin etkisinin büyük olduğunu göstermektedir. Eleştirme, beğenme ve model almaya yönelik ifadeler bu durumu açıklamaktadır. Özellikle anne ile birlikte diziler takip edilmektedir. Televizyon bu dönem çocukları için bilgi edinme aracı olarak da görülmektedir.

Araştırmamızda katılımcılar için “kitaplar” hayata yönelik değerlendirmeler yapabilme açısından katkı sağlamıştır. Okunulan kitapların, herhangi bir olayla ilgili kanaat oluşturma ve yorum yapma özelliği kazandırdığı gözlenmiştir.

Araştırmamızda, katılımcılara, görüşme sorularıyla ilgili genel bir değerlendirme yapılması istenildiği durumda “din”in ağırlıklı olduğuna dair ifadeler yer almıştır. Buradan hareketle yapılan görüşmelerin merkezinde dini duygu ve yaşantının etkisi söz konusudur.

Araştırmamızda katılımcıların Allah tasavvurlarında somuttan soyuta yaşla birlikte ilerleyen belirgin unsurlar gözlenmektedir. İnsani betimleme ve tasavvurdan, ulaşılamaz ve kutsal nitelik kazanan Allah düşüncesi görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak Allah tasavvurlarında daha küçük yaşlarda var olan düşünce sisteminin yaşımla ilerlemesiyle birlikte İslam inanç ve düşünce yapısına daha da yaklaştığı görülmektedir. İlk çocukluk döneminde özellikle aile tarafından Allah ile ilgili kullanılan ifadeler ve somutlaştırma amaçlı kullanılan veriler son derece önemlidir. Çocuğun bilişsel ve psikolojik gelişimine paralel ve uygun bir yol takip edilmesi ve bu süreçte anne baba rolünün sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk imaj portresi anne baba etkisiyle oluşacaktır. Dolayısıyla bu şekilde ortaya çıkan inanç, gelişiminde önemli bir konuma sahip olan Allah tasavvurunu mantıklı bir zemine de oturabilecektir.

Araştırmamızda tespit edilen önemli bir sonuç da, katılımcılara göre inanan bir kimsenin bazı sorumlulukları özellikle ibadetleri yerine getirmede ve ahlaki kurallara uygun davranmada dikkatli olması gerekmektedir. Bu yaş dönemi için dış görünüme ait somut veriler anlamlı ve gereklidir. Elde somut verilerin olması zihinsel kurgu

açısından yardımcı olmaktadır. Bu yaş dönemi çocukları için inancın yaşama dönük görsel ve yaşanılır boyutu önemlidir. Ailede başlayan, okulda devam eden inanç gelişiminde çocukların bilişsel şemasına hitap edecek ortamların oluşturulması ve bu ortamlarda çelişki oluşturmayacak şekilde hareket edilmesi önemlidir. Aksi takdirde bu dönem çelişkilerle dolu bir ergenlik ve yetişkinlik dönemini beraberinde getirecektir.

İlkokul çağı çocuklarının ev ortamı, okul ve ders ağırlıklı yaşamlarının bir noktasını da, Allah ile kurulan ve huzur verici özelliğinden dolayı “dua” oluşturmaktadır. Yerine getirilmesi gereken ibadetlerin henüz kendileri tarafından yerine getirilemediği ancak dua ile ilgili olarak önemli bir bağ kurucu işlevinin olduğunun farkındadırlar. Bu dönem çocukları çoğu zaman sahiplenme ve yalnız kalmama hislerine sahip olmak istemeleri dua için önemli bir adımdır. Bu sayede bu tür olumsuz duygu ve düşüncelerden uzaklaştıkları gözlenmiştir.

Araştırmamızda katılımcıların farklı inanca sahip kişilere dair düşünce yapılarının iki farklı grupta toplandığını görmekteyiz. “Hangi inanca sahip olunursa olunsun insanlar istedikleri seçimleri yapmakta özgürdür” görüşünü benimseyen diğeri de “Müslümanlık ve İslam dışında başka alternatif bulunmadığı”na dair görüşü benimseyen. Genel olarak kayıtsız şartsız bir şekilde dinlerine sahip çıkmaya ve onun doğruluğunu ispatlamaya çalışan çocukların çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

İnanç Gelişimi Teorisiyle ilgili yaklaşım, eleştiri ve önerilerimiz açısından;

- 1- İnanç Gelişim Teorinin uygulanması kişilerin sosyal ve dini hayatlarına dair önemli veriler sunmaktadır. Teorinin ülkemizde var olan şartlar çerçevesinde din psikolojisi, inanç ve çocuk psikolojisi alanlarında yeni ve özgün çalışmalar oluşturulabilir.
- 2- İnanç Gelişimi Teorisine dahil olan ve sonradan eklenen soruların inanç gelişimiyle birlikte hayata bakış ve bu bakışın hangi evresinde inancın yer aldığı önemli görünmektedir. Bir bütün olarak sorular ve ait olduğu basamak incelendiği takdirde zaman zaman ortak ve benzer cevapların alındığı gözlenmiştir. Esasen teorinin ayrı ayrı aşamalandırılması inancı organize etmek maksadıyla ortaya konulmuş olabilir. Farklı soruların

aynı içeriğe sahip cevaplandırıldıkları çoğu zaman tespit edilen bir durumdur.

- 3- Fowler'ın inanç gelişimi teorisinin mülakat yöntemiyle yapılması birtakım zorlukları ve gereken özellikleri ortaya çıkartmıştır. Birincisi mülakat yapan araştırmacının insanlarla iletişime rahat geçebilecek donanımlı kişiler olması gerekiyor. Özellikle katılımcıların buldukları dönem bu donanımı daha da önemli kılmaktadır. Ayrıca katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri ortamların oluşturulmasına dikkat edilmelidir.
- 4- İnanç Gelişim Teorisinde yapılan görüşmelerde verilen cevaplar sonrası daha sağlıklı analiz yapabilme maksadıyla eklenen sorularda gözlemlenen; aynı soruya katılımcının hem ikinci aşamaya hem de üçüncü aşamaya yakın cevaplar verdiğiidir. Bu durum zaman zaman zorluk oluşturabilmektedir. Aşama boyutlarında daha ayırt edici niteliklerin yer alması mülakatı amacına daha uygun hale getirecektir.
- 5- İnanç gelişimiyle ilgili soruların sosyo-kültürel durum, cinsiyet ve yaş özellikleri dikkate alınarak sorulması ve soruların grupların özelliklerine hitap edecek şekilde hazırlanması durumunda daha verimli olacağı kanaatindeyiz.

Sonuç olarak bu araştırmanın, inanç basamakları ile ilgili, cinsiyet, kültür, dil ve din ayrımı olmaksızın birbirine yakın paralellerde yer aldığını ve geliştiğini göstermesi açısından yardımcı bir çalışma desteğini sağlayacağını düşünmekteyiz. Özellikle çocukluk döneminde oluşturulan inancın evrensel bir seyre sahip olduğu dikkate alınırsa, zamanla ve yaşanmışlıkla bu seyrin farklılaşması söz konusu olduğu durumlarla ilgili çalışmaların da daha verimli olacağı kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- ACAR, Hatice**, İlkokul Çocuklarının İnanç Gelişimi: Psiko-Teolojik Bir Yaklaşım, CÜSBE, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2006
- ACAR, Rüştü**, Basamak Teorilerine Göre İlk Yetişkinlik Döneminde (21-30 Yaş)Dini Gelişim, MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008
- ACAR, Faik**, Din İnanç ve Bilinç, Berfin Yay. , İstanbul, 2005
- ALÂETTİN, İbrahim**, Çocuk Ruhu, Devlet Mat. , İstanbul, 1932
- ALLPORT, Gordon, W.** Birey ve Dini, (çev: Bilal Sambur) Elis Yay. Ankara, 2004
- ALPER, Hülya**, İmanın Psikolojik Yapısı, Rağbet Yay. , İstanbul, 2002
- ASLANTÜRK, Zeki**, Sosyal Bilimler için Araştırma Metod ve Teknikleri, İstanbul 1999
- ARMANER, Neda**, Din Psikolojisine Giriş, Ankara, 1980
- AYDIN, Ayhan**, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yay. , 2003
- AYTEN, Ali**, Psikoloji ve Din, İz Yay. , İstanbul, 2006
- BACANLI, Hasan**, Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2002
- BİLGİN, Beyza**, Çocuklarımıza İnsancıl Davranışları Nasıl Kazandırabiliriz?" M.E.B. Din Öğretimi Dergisi, Ankara 1991
- BOVET, Pierre**, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, (çev; Selahattin Odabaş) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara ,1958, s.56
- CERAN, Ziya**, Allah ve İnanç, Ankara, 1972
- ÇAĞRICI, MUSTAFA**, İslam Ansiklopedisi, (Ahlak) Cilt 2, TDV Yay. İstanbul, 1995
- ÇİLELİ, Meral**, Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi, V Yay., Ankara, 1986
- ESEN, Muammer**, İman Kavramı Üzerine, A.Ü.İ.F. Dergisi, 2008
- EŞER, Hatice**, Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2005

- FOWLER, James**, İman Bilincinin Evreleri, (çev:Ali Ulvi Mehmedoğlu) M.Ü.İ.F.D. ,
2000
- FOWLER, James W., H. Streib, B. Keller**, Manuel For Faith Development Research,
2004
- FOWLER, James W., H. Streib, B. Keller**, Manuel For Faith Development Research
- GÜLÇÜR, Musa Kazım**, Çocuk ve Ergende Karakter Eğitimi, Işık Yay. İstanbul, 2003
- HÖKELEKLİ, Hayati**, Din Psikolojisi, Ankara 1993
- HÖKELEKLİ, Hayati**, Ölüm, Ölüm Ötesi Psikolojisi ve Din, Dem Yay. , İstanbul,
2008
- HÖKELEKLİ, Hayati**, “Din ve Dindarlık Boyutları”, Din Psikolojisi, Ed. , H.
Hökelekli, A.Ü Yay. Eskişehir, 2010,
- JERSILD, Arthur T.**, Çocuk Psikolojisi, (çev. Gülseren Günce) S Yay., Ankara 1987
- JONES, Timothy Paul** (Rolling Hills kilisesi Başbaptisti), Wilfred Cantwel Smith’in
Araştırmalarında James W. Fowler’in İnanç Anlayışının Temelleri:
Protestan Bakış Açısı Üzerine Bir Deneme
- KARACA, Faruk**, Dini Gelişim Teorileri, İstanbul 2007
- KARAKÖSE, Şaban**, Din Eğitiminde Bireyi Tanımak, Mavi Yay. , 2007
- KAYIKLIK, Hasan**, Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe, Ç.Ü.İ.F. Dergisi, 2005
- KIZILTEPE, Zeynep**, Öğretim, Ofset Yay. ,2004
- KÖYLÜ, Mustafa**, Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi, A.Ü.İ.F.D. ,
S. 11, Ankara, 2004
- KÖSE, Ali**, İslam Ansiklopedisi, (İman), C. 22, , TDV Yay., İstanbul, 2000
- LAUNAY, Clement**, Çocuk Ruh Sağlığı, (çev; M.H. Kandrallıoğlu) Özgü Yay. ,
İstanbul, 1970, s.14

- MANZUR, İbn**, Lisanu'l Arap, Beyrut, ts
- MEHMEDOĞLU, Ali Ulvi**, Kişilik ve Din, Dem Yay. İstanbul 2004
- MEHMEDOĞLU, Ali Ulvi - Aygün, Adem**, James W. Fovler ve İnanç Gelişim Teorisi, Ç.Ü.İ.F. Dergisi, C. 6, 2006
- MEHMEDOĞLU, Yurdagül**, Bir Eğitim Sorunu Olarak Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi (içinde), İstanbul 1998
- MEHMEDOĞLU, Yurdagül**, Erişkin Bireyin Kendilik Bilinci ve Din Eğitimi, Rağbet Yay. İstanbul, 2001
- OK, Üzeyir** “ Bir Aktivite Sistemi Olarak İnanç”, Din Bilimleri Akademik Dergisi, V/4, 2005
- ONUR, Bekir**, Gelişim Psikolojisi, Ankara 1995
- OSMAN, Necati**, Kuran ve Psikoloji, (çev: Hayati Aydın) Fecr Yay. , Ankara, 1998
- OSMANOĞLU, Cemil**, Basamak Teorileri Açısından Dini Gelişim, İnanç Gelişimi ve Eğitimi, MÜSBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007
- ÖZBAY, Y.**Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Ankara, 1999
- ÖZDEMİR, Baksen**, 13–20 Yaşları Arasında Dinî Gelişim ve Eğitimi(James W.Fowler'ın İnanç gelişimi Teorisi bağlamında bir araştırma), MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008
- PAZARLI, Osman**, Din Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972
- PAZARLI, Osman**, İslamda Ahlak, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993
- PEKER, Hüseyin**, Din Psikolojisi, Sönmez Yay., Samsun, 2000
- PRESSEY, Sidney**, Psikoloji ve Yeni Eğitim, (çev; Hasan Tan), MEB Yay. , İstanbul, 1991

- SELÇUK, Mualla**, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, TDVY. Ankara, 1990
- SELÇUK, Ziya**, Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2004
- SELÇUK, Ziya**, Eğitim Psikolojisi, Ankara, 1995
- STRAUGHAN, Roger**, Ahlaki Gelişim, Dini Düşünce ve Davranışlar, (Çev: Abdulvahit İMAMOĞLU/ Tuncay AKSÖZ), S.Ü.İ.F. Dergisi, 2008
- SÖYLEMEZ, Erdoğan**, 31–40 Yaşları Arasında İnanç Gelişimi Ve Eğitimi (James W. Fowler'a Göre İnanç Gelişimi), MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009
- ŞENGÜN, Mustafa**, Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri, O.M.Ü.İ.F.Dergisi, 2007
- TARHAN, Nevzat**, İnanç Psikolojisi, Timaş Yay. İstanbul, 2009
- TAPLAMACIOĞLU, Mehmet**, Din Sosyolojisi, A.Ü.İ.F. Yay. Ankara, 1983
- TÜRKÜZ, Rukiye**, Okul Öncesi Dönemde Dini Gelişim ve Eğitimi, MÜSBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009
- VERGOTE, Antoine**, Dini İnanç ve İnançsızlık, (çev. Veysel Uysal) İstanbul 1999
- VERGOTE, Antoine** (çev: Erdoğan FıRAT), Çocuklukta Din
- YAPICI, Şenay- Mehmet**, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Anı Yay. , 2005
- YAVUZER, Haluk**, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 2008
- YAVUZ, Kerim**, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ankara 1993
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Varsayım>

EKLER

EK 1:MÜLAKATLARDAN ÖRNEKLER

SU (12 yaş, 6.sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1. 12 yaşından geriye doğru baktığın zaman, geçen yıllara senin hayatında çok önemli olan ve seni çok etkileyen bir olay yaşadın mı?

Evet yaşadım.

Anlatır mısın peki?

Geçen mmm galiba beş veya altı yaşlarındaydım..arkadaşım..kan kardeşim yani, Şeyma diye bir arkadaşım var bebek arabası almıştık birlikte iki tane, onunla oynuyorduk, benimkini kırıp, kendininkini de yola atıp kaçmıştı, o hala beni çok şey yapar yani.

Neden öyle bir şey yaptı arkadaşın?

Ya biraz kıskançtır yani kendisinden fazla olanı hiç vermez.

Ama ikinizde de aynısı varmış?

Evet, aynısı vardı. Dedi ki, beraber alırken, aynı alalım dedi, ikimiz aynı oynarız dedi, ben de tamam diyerek aynısını aldım, bende başka sevmiştim orada..ama o sonradan benimkisiyle aynı diye.. kırdı.

Seninkiyle aynı diye mi kırdı?

Evet, hem o alalım, beraber kullanırız dedi, iki tane, hem de o kırdı.

Bu olay seni nasıl etkiledi?

Beni bu mmm yani..her yönden..onun beni kıskanması, biraz acayip gelir insana, çünkü ben onu çok severim, hiç onu kıskanmadım..ne varsa onun yarısını ona veririm ama o aynı değil, her şeyi ziyan eder. Yani öyle anlatayım ki yani ben onu kıskançlık, beni kıskanıyor olarak şey yapıyorum.

Peki, önceki yıllardan bugüne doğru baktığın zaman, senin hayatında çok önemli olan ve seni çok etkileyen bir kişi var mı?

Şey bu özel olarak mı?

İstedığın gibi cevap verebilirsin.

Bu yaşımda olabilir mi?

Tabi ki.

Okulda..sıra arkadaşımın arkadaşı galiba benden hoşlanıyor, o da.. rahatsız oluyorum yani. Onu bahane ederek yanıma gelip oturuyordu. Bu durumdan rahatsız oldum, okuldan uyarı almasını sağladım ama hala devam ediyor yani, o beni çok etkiliyor.

Nasıl etkiliyor?

Mesela mmm ben onu hiç muhataba almıyorum, yanımdan gelince kaçıyorum ve o hep benimle birlikte olmak istiyor. Mesela bir gün o kadar acayip bir soru sordu ki, seninle arkadaş olalım hadi gidelim kantinden çay içip, içelim, yani bu soru benim çok acayibime gitti, daha yaşıma kaç (gülüyor) ve de o söylediğim arkadaşım Şeyma, onun da sevgilisi var yani sevgilisi demeyeyim de hoşlandığı birisi var, ikisi de birbirinden hoşlanıyor..bu durum yani, o beni seviyor mu ama ben onu hiç sevmiyorum yani.

Bu yaşantılardan olumsuz mu etkilendin?

Evet.

Peki, seni olumlu yönde etkileyen veya örnek aldığın bir kişi var mı?

Bizim yazlığımızın orada benim Hasan diye bir arkadaşım var benden bir yaş büyük ama onunla çok iyi anlaşıyoruz yani o çok şey yapıyor, kendisine aldığı bir şeyin aynısını bana da alıyor. Uçlu kalem almıştı geçen sene kendisine, erkekliydi, bana da kızılığını alıp getirmişti o beni çok olumlu yönde etkilemişti. Çok böyle içim ısınmıştı.

Diğer arkadaşın böyle davransaydı?

Hasan arkadaşça davranıyor, samimi davranıyor, o rahatsızlık vermiyor.

Seni bu ana kadar çok üzen veya çok sevindiren kimdir?

Çok üzen abimdir. Aykut abim. Çok sevindiren ailemdir.

Neden Aykut abin çok üzen?

Bana mmm bi yerde çok sever. Bi yerde çok kızar..bi yerde de beni çok utanç duruma düşürür.

Bunlarla ilgili örnek verebilir misin?

İki örnek vereyim ben size. Şey hala tırnağımı yemedem kurtulamadım (gülüyor) onu milletin ortasında söyler, o beni çok utanç durumuna atar. Başka türlü de, işten veya okuldan gelince de sen benim kölemsin, yatağımı hazırla, yemeğimi hazırla..şiddet, her türlü olumsuz yönden o etkiliyor beni.

Peki, ailen hangi yönlerden seni sevindiriyor?

Mesela mmm geçen seneki doğum günümde, bana hiç haberim yoktu, arkadaşşıma ödev yapmaya gitmiştim, unuttular sandım, sonra eve geldim, annem dedi ki geç seninle şu

odada konuşalım dedi, pastayı süslemişler babam mumlar yakmış etrafına, iyiki doğdun diye hepsi hediye verdi o benim çok hoşuma gitti ve hiç unutmam yani.

2. Şimdiye kadar, şimdide dâhil olmak üzere, senin yetişmende, gelişmende etkili faydalı olan kişi kimdir?

Anne ve babam.

Neden annen ve baban?

Ben küçükken hem okula gitmek istiyordum hem de Kur'an-ı Kerim öğrenmek istiyordum. Beni anaokulundayken sübyan okuluna yazdırmışlar yani altı ders vardı üçü mmm şeydi. Üçü Kur'an dersi, üçü bildiğimiz anaokulu faaliyetleriydi. O bir de öğretmenlerim.. birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar yetiştiren bir öğretmenimiz vardı her dersimize o giriyordu. O çok yardımcı olurdu, aile ilişkisi olarak samimiydik zaten, bütün dertlerimi ona söylerdim, çözüm bulurdu. Yani arkadaşlarımla paylaşmazdı özel şeylerimi ama eğer arkadaşlarımdan rahatsız eden varsa onu uyarırdı.

O zaman şöyle diyelim; annen, baban ve öğretmenin.

Öğretmenlerim.

Anne ve babanın nasıl katkıları oldu senin hayatına?

Annem böyle her sene böyle.. para vererek beni Kur'an kurslarına, camilere gidiyordum ama bu sene ve geçen sene itibariyle kursa başladık, orada annem bana Kur'an okumayı öğretti takip ederek. Babam ise mmm ben çok unutturdum harfleri birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar, böyle hızlı yazıcam diye beş-altı harfi eksik yazardım onları düzeltmemde babam..yani sesli söylerdim dışarımdan, arkadaşlarımda rahatsız olurdu, babam bana içimden okumayı öğretti. Öyle bir faydası oldu yani.

3. Hayatla ilgili düşüncelerinde herhangi bir değişim oldu mu? Önceden ben şöyle düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum dediğin bir değişim yaşadın mı?

Evet.

Nedir bu değişim?

Mesela benim eski hayalim, yani meslek olarak eczacılık fakültesini okumak, kendime küçük de olsa dükkânımı kurup orada kendi dükkânımı kendim yönetmek isterdim ama şimdi iç mimar olmak istiyorum hem dekorasyon hem de moda tasarımcısı iki şey okumak istiyorum.

Bu düşüncenin değişmesinde ne etkili oldu?

Biraz derslerim diyelim yani geçen senelerde çok kötüydü ama bu sene çok iyi oldu. Çünkü eczacılık hiç umudum yokken gelmişti yani..istemıştim, ama artık dersleri, iç mimarlık ve dekorasyon aklıma geldikçe birden test kitaplarımın beş altısını bitiriyorum bir oturuşta.

Eczacılıkta öyle olmuyor muydu?

Yok eczacılık..hiç olmazsa onu yapardım, diyordum.

4. Allah senin için nedir veya kimdir Su?

Allah benim için mmm büyük yaratıcı. Ben Allah'ı kendime önder olarak görüyorum yani bize yol gösteren bizi yaratan, bize minnet veren yani dünyadaki en sevdiğim hani sayarlar ya önce o, önce o, bende şöyle sayarım; Allah'u Teâlâ, peygamberlerimiz, Kur'an-ı Kerim ve bütün dünyadaki insanlar. Yani Allah'ımızın yarattığı, Adem peygamberin çocuklarıyız hepimizde..onun için ben öyle düşünürüm.

Bu düşüncelere nasıl ulaştın?

Bu düşüncelere ben kitap almıştım roman Allah'ım ve ben diye, orada küçük bir kız vardı yahudiydi sonra Yahudilerin orada babası rüya görüyor işte biri gelecek ama bu Hz. İsa falan değil yani hiçbir şey değil, biri gelecek, bu Müslümanlığı bozacak, senin şeyini alaşağı edecek tahtını diye anlatıyordu romanda..orda da küçük kız babacım sen kimsenin canına kıyamazsın, yarı Müslümanları korumaya çalışıyordu ve bu kız Yahudi idi yani bizim dinimizde değildi ama sonradan sonrada Allah sevgisini aşıladı kendine yani kendi kendine oldu. Babacım sen onların canına kıyamazsın derken böyle onu babasına anlata anlata kendisi Allah sevgisini buldu.

Biri gelse sana dese ki Su bana Allah'ı anlat? Nasıl anlatırsın Allah'ı?

Benim önderim... ya o kadar büyük ki sevgisi nasıl anlatacağını bilmiyor insan.

Peki, sen Allah'ı düşündüğün zaman ilk aklına gelen nedir?

O'nun sevgisi, şefkati ve büyüklüğü. Hani bizi ne kadar büyük günah işlese de affediyor, büyüklüğü, önderliği, bize her türlü yolu gösteriyor, iyi olsun kötü olsun ve bize nimet veriyor. Allah'u Teâlâ, annem bize hep böyle anlatırdı; Allah şuradaki Ağrı dağına yere çök dese Ağrı dağı yok olur diye anlatıyordu. Yani ben de öyle anlamıştım onu yani Allah'ı, yüceliği derken, yani her istediğimin yapılması.

Allah aklına geldiği zaman neye benzetiyorsun. Bir şeye benzetiyor musun?

Ya bazen yatarken acaba neye benziyor diye düşünüyorum, sonradan ahiret gününde nasıl olsa öğreneceğim diye.

Allah ile ilgili önceden nasıl düşünüyordun şimdi nasıl düşünüyorsun?

Hep aynı ben hatta Allah'ı şöyle düşünürdüm yani küçükken ki aklım hala da devam ediyor (gülüyor)

Hala devam ediyor mu?

Hala devam ediyor bir tarafım evet diyor bir tarafım hayır diyor yani.

Peki küçükken?

Küçükken ben, minareler çok büyük olur biliyorsunuz, Allah'a derdim ki, ya bir minaredir ya da kocaman bir ağaçtır, yani öyle düşünüyordum.

5. Bu hayatta seni en çok üzen bir olay hiç unutamadığın, yaşadın mı?

Biraz özelime girerek anlatayım yani o kadar da çok özel değil de yani ben çok içine kapanık da değilim, utangaçta değilim ama...ben halam, babam yoğurt almaya gidiyorduk, alışverişe inmiştik yani mağazaya kıyafet almak için kardeşime orada da şey lavabo vardı ben oraya çıkmıştım orada başörtülü bir abla vardı, galiba orada çalışıyor mu çalışmıyor mu bilmiyorum ama hani üst katta dedi bende çıktım tam o sırada karşıma abla çıktı kim söyledi sana dedi, dedim ki başörtülü bir abla söyledi dedim, sonra başörtülü bir abla çağırdı ama o kadın değildi, bu mu söyledi dedi, hayır dedim, ondan sonra kız dedi ki ben galiba böyle bir kız gördüm evet galiba ben söyledim dedi, bende onun işten çıkarılma korkusuyla yaşıyorum. Yani bunun vicdan azabını ben çekiyorum.

Neden ama tuvaletin yerini söylediği için mi?

Orada çalışanlarıymış orası, bana da başka bir abla söyledi ama o söylemedi sonra dedi ki ben böyle bir kıza söyledim. Ben onun kendi söylediğiyle vicdan azabıyla yaşıyorum yani.

Kendini çok çaresiz bırakan, yalnız hissettiğin bir olay yaşadın mı?

Arkadaşlarım beni..yalancı ve hırsız diye suçlamışlardı. Olay çok basit aslında hiçte öyle bir şey yoktu. Benim arkadaşım en önce bir yalan uydurmuş, benim üstüme atmış. Bana söylediler sonra ben, hayır öyle bir şey yok, o yalan söylemiştir yani o yapmıştır dedim sonra o arkadaşım aynı zamanda o anlattığı, yalan söyledikleri kişinin on milyonunu almış, açık açık söyledi yine de yani sonradan söylediği için suç benim üstüme kaldı. Sonra dediler ki sen yalan söylüyorsun onu da sen yaptın, öyle bir suçlama yaptılar.

Kaçıncı sınıftaydın?

Dört.

Bu süreçte neler hissettin?

Bu süreçte mmm yani okulda bir olay çıkarıp, okuldan kendimi attırayım veya sınıfımı değiştireyim ama artık yok çok iyi geçiniyorum.

Bu yaşadıklarımı ailenle paylaştın mı?

Yok paylaşmadım. Bilmelerini de istemem.

Öğretmenlerinle?

Sınıf öğretmenimle paylaştım.

O sana hak verdi mi?

Hak verdi tabi ki onlarla çok iyi tanışıyor annemler, artık öğretmen benim nasıl biri olduğumu biliyor.

Peki, bu hayatta seni çok korkutan bir olay yaşadın mı?

Evet.

Nedir peki?

Her insanın vardır yani..bende her kadının olacağı bir şey söyleyeyim, ya biraz utanıyorum ama, ya insan tecavüz edilmekten çok korkar mesela.

Bu korku, düşünce nasıl oluştu sende? Neden yaşlanmaktan veya üniversite sınavını kazanamamak değil de bu olay?

Onlar geçici şeyler yani, bi krem sür yaşlanmıyorsun, bi daha sınava gir kazanırsın, ötekinde hiç gitmeyecek bir şey, anca onunla yani nişanlanacaksın, evleneceksin o da belki sevmediğin biridir belki sapıktır.

Düşünce olarak nasıl oluştu kafanda sebep olan nedir?

Arkadaşlarım yüzünden, arkadaşlarım..ders çalışmaya gelmişti, grup ödevi almıştık, onlar benim sevmediğim, bende ondan hoşlanmıyorum o da benden hoşlanmıyor, bir arkadaşım var, herkesi kendinden üstün görür, sarı saçlı, bizim sınıftaki herkesle çıkmıştır yani ondan sonra ona dediler ki, o işte dörde giderken böyle böyle öyle bir şey söylediler bana sonra bende niye öyle söylüyorsunuz belki yalandır, onlarda bana şöyle bir yalan uydurdular, ben yazın ekmek almaya gidiyordum, aynı mahallede oturuyorlar, saat yedi gibi onu sokakta gördüm, her tarafı yırtık pırtık, kolları çizilmişti dedi bana Zülal, ondan sonra dedim ki niye belki başkasına benzetmişsindir dedim, yo dedi biz konuştuk dedi, hatta her şeyi anlattı, ama o kızda hiç öyle bir tavır yok, hayatına çok güzel devam ediyor, biraz da tek kız, annesi babası ayrı, her istediği anında yapıyor o

yüzden de birazcık şımarıktı. Dedim ki onun başına gelmez öyle şey bir de onun abileri var hep peşinde geziyor yani çok lüks hayat yaşıyor, villada oturuyorlar, koleje gidiyordu, kolejden biraz derslerini aksattığı için, düşük puan almış, diğerlerinde olay çıkartmış devlet okuluna atanmış.

İLİŞKİLER

6. Anladım. Peki, anne baban hakkında ne düşünüyorsun? Mesela annen nasıl biridir?

Annem hayata bağlı, tutkulu, yaşamayı seven mmm dünya işleriyle fazla ilgilenmeyen, ailesine, eve, çocuklarına bağlı, düzgün bir ev hanımı diye anlatırdım ben.

Baban nasıl birisi sence?

Babam biraz sinirli yani o kadar aşırı değil biraz sinirli, sonra çok nazik hatta o nazikliği hakkında çok güzel bir şey var şu anda üstümde bulunan bir şey, onu anlatayım size. Ben annemler yazlıktayken tek başıma ekmek poğaçası yapmışım abimle birlikte, beni de o zamanlar saatlere çok sevgim vardı ben iki tane saat aldım abim kırdı onları oklava ile camını kırdı, diğerinin de pinini kopardı sonra babamda ağladığımı görünce bir de ekmek poğaçası ile pilavı görünce bana bir sürpriz yapmış bir odaya böyle koymuş saati, yanına da kendisi pasta yapmış onu koydu, koymuş yani, hiç beklemediğim anda dedi ki kapa gözünü aç elini, babam koluma saati taktı. Çok hoşuma gitti.

Babam çok naziktir diyorsun?

Evet naziktir, sürprizler yapar hem de çok tutkuludur böyle, yaşam sevinci ile dolu hiçbir zaman ümidini kesmemiştir hayatta. Mesela bir ara kira alamıyorduk, benim doğum günümde hediye alacaktı ben ona hediye almışım. Şimdi giydiğim botu babam yeni aldı. Cuma günü aldık. O kadar mutlu etti ki beni hiç haberim olmadığı an direk beni okuldan çıkınca arabaya bindirip gözümü bağladı atkımla (gülüyor). İstedğim botu aldım yani.

Anne babanla ilişkilerin nasıl?

Çok iyidir yani. Belki bizim yanımızda öyle yapıyorlar ama birbirleriyle hep şakalaşırlar veya birbirlerinin anılarını anlatırlar. Mesela bizim yanımızda bir kere şey anlatmışlardı. Babam çocukken çok haylaz bir insanmış, annemde durgun, içine kapanık bir insanmış. Annemle babam aynı okula gidiyorlarmış, aynı sınıfta, aynı sırada

oturuyorlarmış, tesadüf işte, ondan sonra babam böyle yaparmış, arkadan kolunu uzatırmış, annemin örgü saçını çeker, tokasını yere atarmış. Annem birde kırmızı bir çizme almış kendine yani babasıyla birlikte sonra babam ona kırmızı pabuçlu kız diye söyler kaçarmış. (gülüyor)

Kızarmısın onlara hiç?

Yani şu ana kadar hiç kızmadığım için bilmiyorum. (gülüyor) ama bir kere oda ayrı oda istediğim zaman sen daha küçüksün dediklerinde kızmıştım biraz.

Annem sana kızarmısın hiç?

Tabi canım hepimizin annesi. (gülüyor)

Hangi konularda daha çok?

İş yapmadığım zaman, sevmediğim yemeği yemediğim zaman (gülüyor), mesela ıspanak, o tür şeyleri hiç sevmem, bir de ben yemek yerken, bilmiyorum nazik mi yerim, ağızım kapalı yerim ve de böyle çatal kullanırım annem diyor ki Paris’li ot yemeği yemiyorsun, o durumlarda annem bana çok kızıyor (gülüyor)

Sence haklı mı annem?

Hiçte değil.

Neden?

Annem de küçükken ot yemeği sevmezmiş (gülüyor)

Anne babanla ilgili düşüncelerinde değişiklik oldu mu?

Oldu. Benim annemle babam, söylemişim çok şakacıdır mesela bigün şöyle yaptılar, abime filmi gösteriyorlarmış meğer babam anneme tokat atarmış gibi yaptı bende gerçek sandım sonradan babam onu anı defterine yazmış bunu ondan sonra dedi ki, bende onlara söylemişim niye tokat attın diye sonra babam anı defterini getirip okuttu o da şeymiş bir tane film varmış Beyaz Gelincik diye, orda varmış abimde izleyememiş işte göstermişler bende yanlış anlamışım.

Anne baban ile ilgili gerçek hayatta yaşadığın bir olay var mı?

Kardeşim olana kadar ben tek kızmışım annem bütün çocuklarına öyle davranırmış, bir dediğimizi iki etmiyor annem bizde öyle yapıyoruz tabi ama hiç değişmedi hep böyle yapıyordu.

Sence düşüncelerin neden değişmedi onlara karşı?

Her zamanki gibi davrandıkları...kendi yatak odası vardır insanların, oraya hani..bazen anne babalarımız konuşurlar işte o öyle yaptı, o öyle yaptı. Ben öyle davranayım da

çocuklar bizim nasıl olduğumuzu anlamasın gibi değiller. Yatak odasının kapısını son derece açık tutarlar, sessiz sessiz konuşurlar, ordaki konuştukları gibi, babam bazen der ki hanım horlama der, şaka olsun diye yüksek sesle der, annem de der ki sen de dönme der (gülüyor),öyle bir şakalaşma yaparlar. Normal günde de öyleler, çok şakacılar. Sadece böyle, özel yerlere, misafirlğe gittiğimiz zaman biraz daha ciddi oluyorlar.

7. Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir?

Bizim bu sene fen öğretmenimiz vardı, tayini çıktı, bütün okul onu çok seviyor..ben bilmiyordum o kadar sevgi olacağını, giderken onunla ilgili parti yaptık, kutlama yaptık.

Peki sen neden öyle olacağını hiç düşünmüyordun?

Biliyorum adımızı hatırlamasa da profil hep aklında kalıyor. Böyle gördüğü zaman kendisine elma alır kantinden, herkese dağıtır onu, gördüğü kişiye alır. O insanda yani güzel bir duygu olarak kalır. Çok iyi ders anlatır. Eğlenceli işler dersi. Mesela gitmeden iki gün önce bize bir ders anlatmıştı. Böyle arabada düşünün kendinizi, öğretmen masasını çekti oturdu, beni şoförü olarak aldı, ben araba sürüyorum, böyle söyledi; Ya araba gider, siz orda sabitsiniz, ben ilerliyorum, araba güzel, içindeki bayan da güzel, işte ondan sonra resim çizdirerek yaptırıyor falan o çok hoşumuza gidiyor. Yani fen dersi kuvvet ve hareketi anlatmak için böyle çok neşeli ders işliyor.

Öğretmenlerin ile aran nasıl?

Bütün öğretmenlerimle samimidir matematik öğretmenim hariç.

Neden peki?

Bizim hiçbir öğretmenlerimize benzemiyor. Hani nöbet tutarlar ya her katta bir tane, o öğretmenlerimiz bize hemen şey yapar sınav sonuçları yanındaysa hemen verir ama matematik öğretmenimiz, sabret, sabırsız..birde hakaret ediyor. Bütün matematik kitabını ezberletti bize. Kitabı okuyun yeter diyor.

En çok sevdiğin öğretmenin hangisi?

Sınıf öğretmenim.

Neden sınıf öğretmenini çok seviyorsun?

Hem teknoloji tasarım hem de sınıf öğretmenimiz. Bize çok iyi davranıyor. Bizi kendi oğlu, kızı gibi görüyor.

Neler yapıyor mesela, katkıları nedir?

Faydalı insan projesi diye bir proje var mesela insan kitap okuyamıyor işte..kötü bir alışkanlığı var sigara içiyor işte ondan sonra tırnak yiyor yani yalan söylüyor falan bu tür durumları olanları alıyor üç ay destek sağlıyor, bende katıldım tırnak yediğim için onu gidermek için şey yaptım. Orada ilk üç ay, boş bir dersimizde falan veya belirli bir ders içinde her gün sınıf öğretmenimiz gelir bize bu durumda faaliyet yaptıracaklar mesela tırnak yeme grubu belki bende varım onun içinde, onunla ayrı ilgileniyor. Ben tırnak yeme grubuna girdim.

8. Televizyon seyretmekten hoşlanırsın mı?

Çok severim. Birgün boyunca çekirdek alıp (gülüyor) seyrederim.

Hangi tür programları, çizgi filmleri, dizileri veya filmleri seyretmekten hoşlanırsın?

Sinema filmi olarak dram, komik bazen.

Aklında kalan bir film var mı?

Annem bizi bir filme götürmüştü Eyvah Eyvah.

Bu filmde en çok hangi karakter hoşuna gitti?

Orda bir kadın vardı, şarkıcıydı o ve şişman adam vardı o. Onlar çok hoşuma gitti.

Dizilerden takip ettiklerin var mı?

Öyle Bir Geçer Zaman Ki ve Yahşi Cazibe. Komedi olarak o daha çok aklımda kalıyor.

Bu dizilerde en çok hangi karakter hoşuna gidiyor?

Benim öyle bir geçer zaman ki de iki tane var. Biri Mete biri de Osman.

Neden Mete ve Osman?

Mete yani rolünü çok güzel yapıyor, orda babasıyla kavga ediyor, ailesine sadık kalıyor. Babası başka şeyler yapıyor ama Mete ailesine sadık kalıyor. Osman (gülüyor) orda çok komik şeyler yapabiliyor. O benim hoşuma gidiyor. Yahşi Cazibe'de de üç tane var. Kemal, Cazibe bir de Peker Pekmez üçü çok komik davranıyor bir de Barış. Deli taklitleriyle herkesin gönlünü fethediyor. (gülüyor)

Program veya yarışma olarak neleri izlersin?

Yetenek Sizsiniz Türkiye, o var. Ama pazar günleri olduğu için izleyemiyorum.

Peki televizyon izlemek ne kazandırıyor sana?

Ben mmm bilgi yarışmaları var trt çocukta..onlar bazen bilgi kazandırıyor.

İzlediklerinde en çok dikkatini çeken şey ne oluyor?

Trt çocukta deney yarışmaları var böyle elini sıcak suya sokuyor onları merak ediyorum.

Kitap okumayı sever misin?

Çok. Günde üç tane roman bitiririm mesela.

En son okuduğun kitap hangisi?

Suç ve Ceza.

Orada ne anlatılıyor? Kısaca bahseder misin?

Şu anda aklımda değil çünkü onca şey yaşanmış.

Bu kitabı okuduktan sonra hangi düşünce oluştu sende?

Ben orda yani işlenmiş bir suçun, adaleti..mesela yok en son onu değil Küçük Prensi okudum. Şöyle birşey orda küçük prens aslında var yok arası. Onda benim en çok dikkatimi çeken bir gezegende gül ve dağlarda yaşaması. Yani ayrı ayrı gezegenlerde yaşaması. Bu kitaptan dostluğu ve sevgiyi çıkardım okuduktan sonra.

Hangi tür kitapları okumayı seversin?

Ben..karikatür, roman ve klasik.

9. Peki kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?

Ben öncelikle dürüst ve arkadaşlığı bilen. Kötü durumda da iyi durumda da yanımda buluna bir arkadaşımın olmasını isterim. Yani herkese karşı iyi davranan, hiçbir zaman birbirlerine karşı kötü söz söylemeyen, çok samimi davranan yani tanımadığı bir insana değil de.

Diyelim ki senin sınıfına yeni gelmiş bir öğrenci var ve seninle arkadaş olmak istiyor. Onun hangi özellikleri taşıması lazım?

Bana karşı dürüst ve saygılı olmasını isterim.

Sen herkesle arkadaş olabilir misin?

Hayır. Herkesle olamam çünkü benim duyarlılığım başka, onunki başka mesela benim arkadaş olmak istediğim bir kız var, o kız hem açık hem nasıl diyeyim böyle çok mmm açık sözlü hemen herşeyi anında söyleyebiliyor, patavatsız diyelim kısaca (gülüyor) ve de böyle bize kıyafet yorumu yapıyor. Kendi böyle mini etek giyiniyor, bayramlığı oymuş, uzun küpe takmış bir de yorum yaptı ben etekle ceket takım almıştım üstüne de başörtü almıştım ona yorum yapıyor ve hâlbuki kendi giydiği kıyafet acayip açık yani televizyonda gördüklerimizden bile daha açık.

Ben herkesle arkadaş olamam. Bu özelliklere dikkat ederim diyorsun? Neden peki bu özellikler?

Çünkü birkaç arkadaşım bana çok saygısız sanki babamın oğlu, babamın kızı, annemin kızı gibi. Hele kol atmalar ondan sonra çok saygısız davranıyorlar veya bazıları bana karşı dost gibi görünüp arkamdan iş çeviriyorlar. Mesela arkadaşım, ben mont almıştım diğer arkadaşım da bunu kendine yedirememiş, o mont aldı, yeni aldı ben niye alamıyorum diye işte ondan sonrada gitmiş benim en sevdiğim arkadaşıma demiş ki o sana küfür ediyor demiş sonra o arkadaşım geldi bana söyledi. Yeni gelen o kız yüzünden ben arkadaşımından oldum. Kaç aydır da konuşmuyoruz.

ŞU ANDAKİ ADAYIŞLAR VE DEĞERLER

10. Hayata dair amaçların var mı?

Gelecek, umut türü mü?

Gerçekleştirmek istediğin?

Evet. Ben hiçbir mesleğim olmasa tasarımcı, dekorasyon veya eczacılık..ben küçük bir yer açarım böyle yemekhane, ordan maddi durumu iyi olmayan insanlar, gelip istediği gibi yemeklerini alabilmelerini sonra onların maddi manevi herşeylerine yardım edebilmem.

Bu amacı belirlemende bir olay veya kişi etkili oldu mu?

Olay..olay demeyeyimde izlediğim bir film. Birtane kız çocuğu var orada küçükken çok böyle insanlara saygısız ve şey büyüdükçe o kız çok saygılı, çok cömert, insanlara karşı duyarlı olmaya başladı. O kız bir dükkân açtı. Okuyup puanı yetemedi beşinci sınıfta bırakmış, öyle söylüyorlardı. Ondan sonra küçük, ufak bir yer açtı maddi durumu yettiği kadar. Orda her türlü çeşit kendi yemeğini yapıyor, toptan mal alıyor, domates, salatalık falan. İnsanlar istediği zaman onları bir pakete koyuyor küçük veya büyük nasıl isterlerse, ordan insanlar gelip istediği kadar alabiliyordu.

Bu filminden çok etkilendin?

Evet. Bu filminden çok etkilendim. Sonra orda maddi durumu iyi olmayanlar biraz da olsa borç para verir misin diyenlere baya fazla olarak bile yardım ediyordu.

11. Kendinde, sahip olduklarında ve hayatında bir değişiklik yapmak istesen en çok neyi değiştirmek isterdin?

Kendimle ilgili söyleyeyim. Tabi her insanda kendini beğenmediği bir durum vardır. Benim çok konuşmak ve yani olmayacak şeyi olmayacak yerde de söyleyebilirim (gülüyor) onları değiştirmek isterdim. Yani kendimden de memnunum. (gülüyor)

Başka birşey değiştirmek ister miydin?

Yok, ben maddi manevi her şeyimden çok memnunum.

12. Şu an yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

En çok önem verdiğim mmm manevi olarak ailem, en büyük hazinem ailemdir ve her zaman ki dediğim gibi dürüstlük.

Peki, neden ailen?

Ailem mmm çünkü dünyadaki en yakın kişi önce Allah, sonra peygamberim sonra ailem diyebilirim ben çünkü..senelerce arkadaş olduğum şeye yani muhatap olduğum, çok iyi tanıdığım birine bile güvenmek istemiyorum yani güvenemem. Aileme güvenirim çünkü arkadaşım bir olay anlattı; yirmi senelik arkadaşı yani yirmi senelik aile dostu çok iyi anlaşıyorlar, kendisini doğum günü partisi diye arkadaşını çağırmış, babası çağırmış daha doğrusu.. sonra onu organ mafyasına vermiş... galiba.

13. Sence gerçek inanç nedir? Gerçek inançlı insan kimdir?

Gerçek inançlı mmm samimi ve dürüst olanlardır bence çünkü her insan birbirini tanımasa bile.

Gerçek inanç tanımı nedir?

Gerçek inanç kendime göre ben bir insanın, ona çok güvenip inanması yani lazımda değil ama olsada olur..Allah katında da gerçek inanç çok ibadet edilmeside değil ama yani Allah'ı unutup dünya işlerine karışmamasıdır bence.

Gerçek inançlı nasıl olur? Bir örnek verir misin?

Ben geçmiş gelecek olan peygamberimiz derim.

Bunu neye göre belirliyorsun? Bilgi kaynağın nedir? Nasıl oluştu bu düşünceler sende?

Bilgi kaynağım Kur'an-ı kerim. Mealini okumuştum. Orda bir ayette "Biz size peygamber gönderdik, onun adı Muhammed'dir" diye ayet yazıyordu galiba ama tam hatırlamıyorum, o ayetten aklıma geldi, inanç yani peygamberimiz hakkında bir mesele vardı galiba orada fazla hatırlamıyorum, o hep iman edip, inançlı olurdu, diye bir ayet geçiyordu.

14. Bir konuda karar vermem gerekiyor çok önemli bir konu. Bu kararını nasıl verirsin?

Aileme..aileme danışırım veya çok iyi bilen bir danışman olarak öğretmenlerim olabilir, rehberlik öğretmenim veya sınıf öğretmenim olabilir.

En son karar sana mı aittir, onların görüşlerine göre mi şekillendirirsin?

En son karar bence bana aittir çünkü bu durum beni ilgilendiriyorsa ben karar veririm, ben öyle düşünüyorum. Aileme de destek olurum ama.

Bu konuyla ilgili yaşadığın bir olay var mı?

Evet. Çok büyük bir matematik ödevimiz vardı en az yetmiş sayfalık bir kitap hazırlayacaktık. Orda ben ansiklopedi mi internet mi çok kararsız kalmıştım babam internette gerçek, çok doğru düzgün bilgiler yok demişti, ansiklopedi daha doğru demişti, bazı öğretmenlerim internet demişlerdi ben o sırada kararsız kalmıştım yani. Ama sonradan ansiklopediye geçtim tabi.

15. İnsanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Hayır çünkü bazı insanlar yanlış hatalar yapabiliyorlar..mesela en basit herkesin bildiği bir örnek vereyim..hırsızlık ve yalan söyleme, bunlar en başta en büyük hatalardan biri.

Bir davranışın doğru olması için hangi özellikler gerekir?

Bir davranışın doğru olması için mmm bence herkese danışması lazım yakınlarına. Ben size bir hikaye anlatayım oradan çıkartıyorum ben bazı şeyleri. Bir adam imam ile çok yakın arkadaşmış böyle her dakika her saniye her elinde tesbih her saniye Allah dermiş, sonra birgün arkadaşları gel kumar oynayalım demişler, tavla oynayalım demiş başlamışlar kart oynamaya sonra bunu iyice büyütmüşler, oğlu artık ölürken imama sormuş, ben babama ölürken böyle kumar harfleri söylüyormuş la ilahe illallah dediremiyorum demiş, imam da demiş ki on kez kulağına sessizce söyle demiş sonra o adam şeşbeş şeşbeş diyerek ölmüş ondan sonra yani ben öyle anlıyorum onu.(gülüyor) iyiyken arkadaşları ve kendi durumu kötü duruma sokabiliyor insanı.

Doğru davranış nedir? Hangi özellikler gerekir?

En önce mantıklı olması lazım, her insan açısından beğenilip yani karşı çıkılmaması lazım yani destek verilmesi lazım en önce.

Doğru davranışı tanımlar mısınız?

Doğru davranış bence yani insanın herkes açısından beğenilip, en düzgün olan en mantıklı halidir.

Örnek verebilir misin?

Mesela insanlarımızda artık çevreyi kirletme davranışı başladı. Ama Atatürk'ün döneminde, Atatürk bir ağaç için yani köşkünü oynatmış. O ve bu zamandaki duyarsızlık yani davranışlar çok farklı. Başka mmm hiç kimseyi rahatsız etmemek, yalan söylememek bir insanı üzecek davranışlar yapmamak benim için doğru davranıştır ve çevreye duyarlı olmak.

16. Doğru davranışlarda bulunmak zorunda mıdır insanlar?

Zorunda değiller ama yapsalar çok yani bu dünya daha güzel olur.

Neden?

Çünkü insanlar yanlış davranışları kimseye sormadan yapıyorlar, bazı kimselere sorup yapsalar daha doğru davranış olur. Ama şimdiki insanlar imam bildiğini okur gibi. Burnunun dikine gidiyor.

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapmasını istediğin doğruların var mı?

Var. Her zaman ki gibi yalan söylememek ve hiç kimseyi rahatsız etmemek. Bunlar bence en temel iki doğru davranış.

DİN

17. İnsan varlığının bir amacı olabilir mi?

Allah'u Teala bizi.. bir şeytanla birlikte yarattı o şeytan bizim kötü davranışlara gitmemizi, Allah'u Teala ise doğru davranış yollarını sermiştir. Ama bazen insanlar yanlış davranabiliyorlar mesela kumar oynuyorlar, Allah'ın kesinlikle yasakladığı şeyler, içki içerek, zina işleyebiliyorlar, benim aklıma gelen bunlar yani ben böyle açıklayabiliyorum.

Peki, nedir bu amaç sence?

Benim varlığım mı yoksa benim yarattığım insan mı yoksa başka şeyler mi dünyalık işler mi daha önemli onu sınamak için.

İnsanlar bu dünyaya istedikleri gibi yaşamak için mi gelmişlerdir yoksa onların hayatlarını sınırlandıran ve yönlendiren kurallar var mıdır?

Tabi, maddi manevi her yönden vardır.

Peki, bu kuralları kim belirlemiştir?

Maddi olarak insanlık kendi düşüncesini alarak ama manevi olarak Allah'ı Teâlâ'nın yani şeytanın gösterdiği şeyler yanlış davranışlardır. Kuralları Allah belirlemiştir.

18. Ölüm senin için ne anlam ifade ediyor?

Ölüm..hayattan kopmak.

Hayattan kopunca ne olur?

Hayattan kopmak...bir insan mmm hayat zaten sonrada bitecek bir şey, ömür yıllar sürecek birşey değil. Mesela dünyalık işler artık bizim için yok. Artık hesaba çekilme var o tür.

Sence öldüğümüz zaman bize ne olacak?

Ölünce bize tabi yattığımız yerde iskeletimiz kalır. Ama diğer tarafta ise Allah'ın huzuruna çıkıp, iyilik ve kötülüklerimizin sınırını ölçmek mesela biz şu anda hiç bilmiyoruz ne kadar oranda iyilik yapmışız ne kadar oranda kötülük yapmışız.

19. Dindarlık denilince ne anlıyorsun?

Ben dindarlık denilince Allah yönünde çok irtibatlı olmak mesela namaz kılınca Allah'ın huzuruna çıkıyoruz..o dindarlıktır mesela millete hoşgörülü davranmak, doğruyu yanlış ayırt etmek mesela namaz kılmak, ibadet etmek benim için dindarlıktır.

Sen kendini dindar olarak görüyor musun?

Tabi ki. Allah'ın emirlerine uyduğumu düşünüyorum. Her kişi gibi namaz kılıyorum, başımı örtüyorum, Allah'ın kesinlikle yasakladığı şeyleri yapmıyorum mesela yalan söylemiyorum bilmiyorum çocuklar arada şaka yaparız ama (gülüyor) ben onu yalan olarak görmüyorum.

20. Üyesi olduğun dinin namaz kılmak, zekat vermek, bunlardan hangisi senin için önemli?

Ben bütün ibadetleri önemsiyorum.

Neden hepsini önemsiyorsun?

Çünkü hepsi bize Allah'ın emrettiği şeyler. Hani bazı ibadet ederken mmm yani insanlar bazen hastabakıcı olur, hasta olur, necasetten taharetlenemez yani o gibi.. hürriyeti elinden alınmış köleler ibadet edemez onlara farz değildir zaten ibadet etmek.

Peki, namazı önemser misin?

Çok önemserim çünkü Allah ile irtibata geçiyoruz.

Bayramlar, kandiller gibi dinimizin hangi merasimlerini önemsiyorsun?

Mesela Ramazan bayramında ibadet ediyoruz, oruç tutuyoruz, Kurban bayramında ibadet edip yani adak kesiyoruz..Allah yolunda o da bir ibadettir.

Peki, en çok neyini seviyorsun bayramların?

Büyüklerimize gidip ellerini öperiz, hal hatır sorarız ve büyüklere saygılı olmak bence doğru davranış ve ibadetlerden biridir.

Dua eder misin?

Tabi ki. Namazdan sonra, yatarken, boş bulunduğum bir an her zaman dua ederim.

Neden özellikle namazdan sonra ve yatarken?

Annem her zaman bize demiştir ki yani namaz kılarken her insan dua eder, annem bize hep der ki, kötü durumda olalım iyi durumda olalım, hem bizim için hem başkaları için akşamları yatmadan dua ediyoruz. Gece iki gibi kalkabilirse annem bizi uyandırıyor, o zamanlar dualarımızın kabul edildiği anlar olduğu için namaz kılıyoruz, dua ediyoruz.

Bu ibadetleri yaparken taşıdığın amaç nedir?

Dua etmek ibadettir, namaz kılmak ibadettir ve bunları yaparken bencil olmamak lazım, kendim hep bana hep bana değil de yani başkaları da.

21. Namaz kılmak, oruç tutmak gibi ibadetleri yapar mısın?

Dördüncü sınıftan beri kaçırmadan kılıyorum..

Namaz kıldığın zamanlarda neler hissediyorsun?

Ben yani artık mmm hayata önem verenler, bazıları oluyor işten kafamı kaldıramıyorum.

Sende oluşan düşünce nedir?

Ben namaz kıldığım zaman kendi ibadetimi etmiş olarak yapıyorum. Namazın sonunda da tesbih çekiyoruz, dua ediyoruz. Onlarda böyle her insanlık için.

Tüm bu ibadetleri yaparken amacın nedir?

Benim amacım dünyada, ahirette huzurumun ve ailemin ve bütün insanlığın huzurlu olması için.

22. Sence günah nedir?

Bence günah Allah'ın tamamen yasakladığı veya yasaklamayıp..kötü iş, davranış dediği şeyler.

Ne yaparsak sence günah olur?

Hırsızlık yaparsak, yalan söylersek sonra ergenlik çağına gelip de namaz kılmamazlık yaparsak sonra Allah'ın kesinlikle ve kesinlikle yasakladığı şeylerden ikisi, kumar, içki.

23. Dünyada zaman zaman depremler oluyor ve bu depremlerde suçsuz masum bebeklerde ölüyor. Bunu nasıl açıklarsın?

İnsan mmm yani Allah'ı Teâlâ insana kendi sayılı nefes verir. Kendi yiyeceği içeceği kadar su verir. O yiyecek içecek tükendiği zaman zaten ya insanın az olur erken ölür ya çok olur uzun yaşar, öyle anlatabilirim. Onların ölüm sebebi deprem olarak belirlenmiş.

24. Diyelim ki bir yerde Müslüman bir yerde de Hıristiyan var. İkisi dini bir konuda konuşmaya başlarken tartışmaya başladılar. Anlaşamadılar. Geldiler senin yanına senden de çözüm istiyorlar. Sen bunların arasındaki sorunu nasıl çözersin?

Sen kendi ülkeneye git sen kendi ülkeneye git derdim.

Ben ikisini de dinlerim aralarındaki sorunu çözerim, razı edeceğini düşünür müsün? Ne söylersin mesela? Soruyu biraz değiştirelim diyelim ki Ramazan ayında oruç tutan biri var bir de oruç tutmayan ama ikisi de Müslüman. Biri karşısındakine niye oruç tutmuyorsun diyor diğeri de neden tutuyorsun diyor bu şekilde tartışma çıkıyor aralarında sen bunların arasındaki sorunu nasıl çözersin?

Yani şimdi bu oruç tutmamak hastalık sürecinden mi keyfi mi?

Keyfi.

Keyfi yani mmm büyük oldukları için zorunlu tutmaları lazım. Ben derdim ki, ona gene de oruç tutmasını tavsiye ederdim her türlü elimden gelen şeyi yapardım ama ille de şey yapıyorsa ben ona artık karışmazdım ve diğeri derdim ki bırak kendi halinde kalsın. Gene o günah işleyecek.

HALENUR (9 yaş, 3.sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1. Şu ana kadar seni çok üzen veya çok sevindiren bir olay ya da kişi oldu mu?

Çok üzen bir olay oldu..şimdi ablam telleri olduğu için iki diş fırça kullanıyor o sabah (dişlerinin) arasına şey girmediği için bir diş fırçasını kullanmıyor. Bir diş fırçası aşağıda olduğu için hergün onu almaya gidiyor yatarken.. babam da mmm bir kere bağırdı ona **çok kötü** bağırdı o yüzden ben de üzuldüm böyle ağlayacak gibi oldum.

Babanın ablana bağırması mı seni çok üzdü?

Evet.

Anladım. Ablanı çok mu seviyorsun?(gülüyor)

Evet.(gülüyor)

Bu yüzden çok üzüldüm diyorsun?

Evet.

Peki seni çok mutlu eden bir olay yaşadın mı?

Ya öyle bir şey olmadı aslında yani bazı olaylarda seviniyorum ama mesela bir dereceye kadar seviniyorum.

Normal oluyor çok sevinmiyorum diyorsun?

Evet.

Peki baban ablana bağırdığı zaman üzüldüğünde neler aklına geldi?

Şey..hani acaba vurur mu? Gerçi vurmuyor ama yani (gülüyor) acaba **vurur mu?** Ablam **ağlar mı?** Böyle çok kötü bir duygu hissettim o anda.

Arkana yaslanabilirsin Halenur...

2. Peki Halenur şu ana kadar seninle en çok ilgilenen kim oldu? Şimdiye kadar, senin yetismende, büyümende, gelişmende kişi ya da olaylar etkili oldu mu?

Şey ..annemle babam olamıyor çünkü onlar çoğunlukla işte kalıyorlar annem de vardiyalı çalışıyor pek benimle ilgilenemiyorlar, en çok babannem ve dedem.

Nasıl babannen ve deden? Ne gibi katkıları oldu senin hayatına?

Mesela annem sabah işe gittiğinde, altı da gidiyor, o zaman ben hemen üzerimi değiştirip aşağıya iniyorum yani orda yemek yiyorum..orda şey yapıyorum.

Altı üstlü mü oturuyorsunuz babaannenlerle?

Evet.

Aşağıya iniyorum derken onların evine iniyorum diyorsun?

Evet. Öğlen işe gittiğinde saat ikide gittiğinde o oniki buçukta geliyor gece yarısı o zaman aşağıda yemek yiyorum.

Babannenle vakit geçiriyorsun yani.

Evet. En çok.

En çok hangi yönünü seviyorsun babaannenin? Hangi yönüyle etkiliyor seni en çok?

En çok beni böyle kızmasını çok seviyorum.(gülüyor)

Neden kızması?

Ya böyle birazcık daha yumuşak oluyor.

Kızdığı zaman?

Evet.

Sana karşı?

Evet.

Hmm peki deden?

Dedemin mmm.

Dedenin senin büyümede, yetişmede, gelişmede ne gibi katkısı oldu?

Mesela hani televizyonlarda çıkıyor yarın gazetede şu bedeva felan. Ben hemen dedeme söylüyorum mesela o beni alıyor canım sıkıldığında bizim orda parklar var orda oraya götürüyor, arkadaşşıma götürüyor.

Bu şekilde seninle ilgileniyor?

Evet.

Hoşuna gidiyor mu peki bunlar?

Evet.

3. Hı, hı. Peki Halenur hayatına dair düşüncelerinde herhangi bir konuyla alakalı olarak ben, bugün söyle düşünüyorum, ama eskiden böyle düşünüyordum dedigin bir değişim yasadın mı?

Mesela.. ben birinci dönemki karnemde matemetiği dört bekliyordum çünkü yeterince şey gösterememiştim başarı gösterememiştim..ama beş geldi yani.

Peki bunda etkili olan nedir? Böyle olmasında.

Mmm galiba benim umduğum.. başarı değil mmm daha çok başarım galiba.

Başka bir olay var mı?

Yok.

Dört geleceğini düşünüyordun beş oldu.

Evet. İyi performans gösteremediğimi düşünüyordum.

Neden iyi performans gösteremediğini düşünüyordun?

Ya öğretmen.. genellikle öğretmen bize en sık türkçe dersinde bile bazen matematik yaptırıyor. Sorular soruyor biz yazıyoruz. Bilebilirim öğretmene gösteriyorum o doğruysa yıldız atıyor mesela ben birinci dönem pek şey yapamamıştım soruları. Birazcık daha zor gelmeye başladı.

Sende olumsuz düşünceye mi kapıldın?

Evet.

Anladım. Peki şimdi nasıl o düşüncen?

Değişti.

Nasıl değişti?

Bu sene beş alabilirim.

4. Peki Allah senin için kimdir veya nedir?

Allah beni yaratandır.

Allah ile ilgili düşüncen önceden nasıldı bugün nasıl?

Ya ben bu Allah ile ilgili rüya görmüştüm Allah'ın gücüne gitmesin ama..böyle biz babannemlerin katındaydık.. biri gelmişti böyle bana hediye mediyeye getirmişti ben onu ilk başta Allah zannetmiştim.. ondan sonra baktım babama sordum Allah nedir falan diye o bana anlattı Allah işte hiç kimseye görünmez falan diye öyle anladım.

Hmm. Ondan sonra düşüncelerim değişti diyorsun.

Evet.

Peki sana göre Allah neye benzer? Düşündüğün zaman neye benzetirsin sen Allah'ı?

Allah'ı düşündüğüm zaman böyle bir ışığa benzetiyorum.

Nasıl bir ışık?

Böyle yuvarlak..öyle bir ışık saçan her tarafa, öyle bir şey.

Ne renk?

Beyaz.

Beyaz ışık saçan yuvarlak bir şey düşünüyorsun.

Evet.

Bu düşüncen babanla konuştuğundan sonra mı değişti?

Evet...babam genelde bize zaten dinle ilgili bilgi veriyor çok sık.

Öyle mi?

Evet.

Nasıl bilgiler?

Mesela baba diyorum baba ben ölmekten çok korkuyorum diyorum o bana anlatıyor anlatıyor anlatıyor.

Seni bilgilendiriyor.

Evet.

5.Hayatta seni çok üzen, seni çok çaresiz bırakan, korkutan olaylar yaşadın mı?

*Çok çaresiz bırakan.. galiba yaşıyacağım ama.(gülüyor)

Yaşadıklarından var mı?

Çok çaresizlik yok.

Peki bu zamana kadar seni en çok üzen olay nedir?

...mmm ya ablamın.. şey böyle 442 mi ne alması beni çok üzdü.

Neden üzdü?

Mmm ablam genelde çok yüksek puan alıyordu sbs den..şimdi daha az performans gösterdi ben üzuldüm.

Bu düşünceler nasıl oluştu sende?

...mmm bu *düşünceler nasıl oluştu..ablamın sınav sonuç belgesi geldi. Ben şaşırdım yani. Ablam nasıl böyle bir şey alır falan diye.. o şaşkınlık içindeyken o düşünce oluştu.

Anladım peki. Bu olaylar seni nasıl etkiliyor?

Olumsuz.

İLİŞKİLER

6. Anne-baban hakkında ne düşünüyorsun Halenur?

Anne-babam çok iyi biriler.. bazen isteklerim oluyor ama alamıyorlar onlar için normal.

Annen nasıl birisidir?

Ya (gülüyor) mesela doğru bir şey yaptığımızda bile bir kötü yönümüzü buluyor hemen kızıyor.

Hmm. Peki neden böyle yapıyor sence?

Bilmiyorum.

Baban nasıl birisidir?

Babam aşırı derecede sabırlı.

Sabırlı.

Evet.

Bunu nasıl anladın?

Hmm çünkü ..ablama.. mmm sürekli böyle şey yapıyor falan.

Ne yapıyor?

Ablam bazen üşeniyor mesela tamam alırım falan diyor tamam yaparım diyor.. her seferinde babam söylüyor söylüyor söylüyor..ondan sonra derin bir nefes alıyor o zaman ablam yapıyor..çok sabırlı.

Peki, anne-babanla ilişkilerin nasıl?

İyi.

Ne yaparsın onlarla, kızarmısın mesela hiç onlara?

Ya bana kızdıkları zaman.. ben onlara darılıyorum..bazen ‘ama yani barışıyorum yine.

Annen sana kızar mı hiç?

Evet.

Neden kızar peki?

Ablamla bazen tartıştığımızda.

Peki haklı mı annen?

Evet.

Niçin haklı olabilir? Hiç düşündüğün oluyor mu?

Niye haklı olabilir çünkü bizim orda kavga **etmememiz** lazımdı. Mesela küçük bir olay için bile kavga ediyoruz bazen. Orda tartışmamamız lazımdı bence.

O yüzden haklıdır diyorsun

Evet.

Pekala anne-babanla ilgili düşüncelerinde hiç değişiklik oldu mu? Önceden anne-babamla ilgili söyle düşünüyordum, ama bugün aslında hiç öyle degilmis dedigin zamanların oluyor mu?

Olmuyor.

7. Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir?

Öğretmenlerimin benim hayatımdaki önemi..bize böyle **çok** gayret gösteriyorlar, **çok** bilgi veriyorlar ama ben bazen onların verdiği emeği şey yapıyorum..boşa harcıyorum bazen.

Neden bu düşünceye kapıldın? Neden bu şekilde düşünüyorsun?

Hani sbkler oluyor ya.. ordan bir türlü birinci olamıyorum..bir kere oldum **ama** ya hiç olamıyorum ya hiç okul birincisi olamıyorum. Öğretmenimin bize şey yaptığı matematik türkçe hayat bilgisi sorularından sınavlardan bazen mmm 89-90 veya 100 alıyorum.

Anladım. Öğretmenlerinle aran nasıl?

İyi.

Mesela en çok sevdiğin öğretmen kim?

Anaokulu öğretmenim. Üç tane var bir de bu ilkokul öğretmenim.

Neden anaokulu öğretmenin veya sınıf öğretmenin?

Neden anasınıfı öğretmenim çünkü onlar beni ilk eğittiler daha ansınıfında bile el yazısı öğretmeye başladılar ona fazla bağlandım öğretmenlerime.

Başka?

Onları arada sırada ziyarete gidemiyorum bazen.. o zaman şey yapıyorum böyle üzülüyorum.

Hangi yönlerini seviyorsun öğretmenlerinin sana ne kazandırıyorlar?

Çok gülyüzlüler.. çok sevecenler..bazen uyumuyorduk uyku saatinde o zaman hemen şöyle yapıyorlardı.

Senin ilgilenmeleri senin hoşuna gidiyordu öyle mi?

Evet mutlu ediyor beni.

İleride ne olmak istiyorsun?

Ya öğretmen ya eczacı.

Neden eczacı veya neden öğretmen?Senin bu şekilde seçim yapmada neler etkili oldu?

Öğretmenlerime fazla bağlandığımdan dolayı ben de böyle küçüklükten beri hep öğretmen olmak istiyorum böyle çocuklara bilgi vermek istiyorum.

Peki eczacılıkta?

Yine aynı ya **eczacılıkta** güzel bir meslek onu da beğeniyorum.

Hangi yönünü beğeniyorsun?

Hani mesela böyle ilaçların yerine hemen hemen şey yapıyorlar ya hemen böyle eczacılar.

Hmm anladım o hoşuna gidiyor.

Evet.

8. Televizyon seyredersin misin Halenur?

Evet.

Hangi programları dizileri veya filmleri seyredersin?

Geniş aileyi seyrederim, serena eskiden vardı onu seyrederdim mmm genellikle çocuk programları izliyorum... arka sokaklar bulduğum zaman **bazen** izliyorum çok sık değil..bez bebek izliyorum onu da çok sık değil çok.

Arada.

Evet ayda bir defa görürsem...ondan sonra yetenek sizsinizi izliyorum.. ama onda böyle, dokuz on gibi yatıyorum.

Birazcık izliyorsun

Evet.. sonuna kadar değil..o kadar.

Peki geniş aileden başlayalım. Geniş ailenin hangi yönü senin hoşuna gidiyor veya hangi karakterini çok seviyorsun?

Mürsel.

Neden Mürsel?

Ya çok komik..komik komik şeyler yapıyor böyle beni çok güldürüyor.

Hareketleri mi komik?

Evet.

Peki Mürsel karakterini izlediğin zaman bir katkısı oluyor mu sana?

Hayır.

Mürsel'de görüp sende olmasını istediğin özellikler var mı?

Onun gibi komik olmak..ya bazen komik oluyorum da yani onun kadar böyle şakalar yapamıyorum.

Anladım. Bir şeyler öğretiyor mu bu dizi sana?

Bir şey öğretiyor mu mmm bence bir şeyler öğretmiyor çünkü sonuçta bir dizi yani..onun yerine derslerime çalışsam bence **daha iyi** daha çok bilgim artar.

Selena dizisinde en çok hangi karakteri seviyorsun?

Selena'yı..bir de Nazlı'yı.

Neden onlar?

Mmm mesela Selena böyle **iyi** böyle her zaman kötülükleri **yeniyor**..şey işte...kötülüklerden koruyor böyle bu dünyayı her zaman böyle kötü olanları şey yapıyor böyle.. kovuyor.

Orda yaşanan olaylar gerçek mi sence?

Hayır gerçekte **sihir diye bir şey yoktur.**

Sen hoşuna gittiği için mi izliyorsun?

Evet.

Kendinde olmasını istediğin özellikler var mı Selena'nın veya Nazlı'nın? Çok hoşuna giden özelliği.

Nazlı'nın çok hoşuma giden özelliği çok hızlı koşuyor böyle iki dakkada gidiyor geliyor. Selena'nın sihirli olması ki böyle bir şey yok..onu biliyorum.. çok hoşuma gidiyor yani kötülükleri yenmesi.

Kötülükleri ortadan kaldırdığı için çok hoşuma gidiyor diyorsun.

Evet.

Arka sokaklar, yetenek sizsiniz ve bez bebek de söylemiştin. Bunlarla ilgili hoşuna giden seni çeken yönler nelerdir?

Yetenek sizsiniz böyle gösterdiği performanslar..bazen böyle çok güzel şey yapıyorlar mmm çok güzel yetenek sergiliyorlar onlar hoşuma gidiyor.

Tüm izlediklerini değerlendirirsek sana birşeyler öğretiyor mu?

Hayır.

Kazandırmıyor peki neden izliyoruz?

Ya boş oluyorum o an böyle hoşuma gidiyor o programlar.

Rahatlatıyor seni.

Evet böyle kafa dağıtıyorum ödev yaptıktan sonra.

Anladım peki kitap okumayı sever misin?

Çok.

Hangi tür kitapları okumayı seversin ?

Mmm kalın..kitaplar okurum.

Nasıl kalın? Hangi tür kitaplara kalın dersin?

Hangi tür yani..sürükleyici kitap böyle ayrı-ayrı masal olan kitapları pek sevmiyorum çünkü onlar böyle hemen okuyorsun bitiyor-okuyorsun bitiyor ben genelde böyle bir başlıyor her şeyi böyle anlatıyor.

Neden o tür kitaplar?

Diğerlerini hemen böyle bir hikaye okurken öbür hikayeye aklım kaçıyor hemen.

Hmm kafan mı karışıyor?

Evet.

En son okuduğun kitap hangisi mesela?

Güzel atlar ülkesi. Onu okuldan vermişlerdi 32 sayfalık hemen bitirdim.

Nelerden bahsediyor ne anlatıyor Güzel Atlar Ülkesinde?

Bir tane Ece diye bir çocuk var onlar okula yeni başlıyorlar üçüncü sınıfa..böyle gidecekler..öğretmenleri şey yapıyor..onlara böyle Kapodokya'ya götürücem sizi diyor orda böyle Peri Bacaları'nı falan görecekmiş diyor onlarda hemen böyle araştırma yapıyorlar bir kağıda not alıyorlar onları, öbür gün okuyorlar böyle sınıfta öğretmenleri diyor, onların sınıfta iki kişi çok bilgin biri var..öğretmen diyor ki sınıfta bir değil iki filozofumuz var diyor onlara..ondan sonra Ece bütün okuduklarını böyle bilgilendiriyor, eve gidince ailesine de onları böyle söylüyor..ailesi ona izin veriyor...ailesi izin veriyor mmm yaşasın diyor Ece, orda da bitiyor.

Bu kitabın sende uyandırdığı düşünce nedir?

Bütün ülkelerin..ay ülke (gülüyor) özür dilerim. Bütün şehirlerin ayrı bir güzel özellikleri vardır..böyle doğal güzellikleri..tarihi eserleri.

Bu kitap insanlara neler verebilir?

Orda hani Ece bilgi veriyor dedim ya..orda baya bir bilgi yazıyordu. Orda insanlar onu okuduktan sonra Kapodokya hakkında daha fazla bilgi ediniyor.

Genel olarak kitapları neden okuruz?

Bilgi edinmek için.

Bu kitabı okuduktan sonra bilgi edindiğini düşünüyor musun?

Evet Kapodokya hakkında böyle bilgiler yazıyordu..onları okudum baya bir bilgi edindim.

9. Diyelim ki bir kişi seninle arkadaş olmak istiyor o kişide sen bazı özelliklerin olmasını ister misin?

Evet.

Hangi özelliklerin olmasını istersin?

Mmm benim huylarıma uygun.. mesela..hangi dersi seviyor ona pek bakmam **ama** böyle hangi oyunları seviyor, aynı mı..biraz huylarımız benziyor mu..dürüst olmasına bakarım, sır tutmasına bakarım..çalışkan olmasına...anlayışlı.

Herkesle arkadaş...

Olunmaz.

O zaman hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun kendini? Bu saydığın özellikleri taşıyanları mı?

Pek değil. Mesela bizim sınıfta bir arkadaşım var ben ona bir sır verdim, söylemiş birine mesela..ben ona kırgınım şu an.

Bunu öğrenince ne hissettin?

Ya böyle **bağırıyordu bütün sınıfa** şey yapıyordu..ben onunla arkadaşlığımı **kestim**.

Seninle arkadaş olması için dürüst olmalı, sır tutmalı değil mi?

Evet.

şU ANDAKİ ADAYIşLAR VE DEğERLER

10. Hayata dair amaçların var mı Halenur?

Amaçlarım mmm var. Mesela sbs de birinci olmak, o birinci amacım.

Neden peki?

Öğretmenimin bize verdiği emekleri **boşa harcamamak** için birinci olmak istiyorum. İleride öğretmen veya eczacı olmak.

Bu amaçları belirlemende etkili olan kişi veya olaylar var mı?

Kişi var ablam. O beni zaten öğretmenliğe yöneltti hemen..şey yaptı ben öğretmen olacağım dedi ben de onu hep sık sık öğretmencilik oynamak içimden geliyordu böyle ama ondan sonra sıkılıyordum.. ki artık oynamıyorum ama yani içimde öğretmen olmak var.

Ablam etkili oldu diyorsun?

Evet.

Peki neden ablan?

Ablam çünkü mmm sık sık bana böyle bilgiler verdiği için bende ona böyle özendim bende onun gibi böyle bilgi vermek istiyorum artık herkese yani.

Öğretmen veya eczacı olmak istemenin özel bir sebebi var mı?

Yok, özel bir sebep yok. Bir de öğretmenim **etkili** oluyor bana.

Öğretmenin hangi yönü etkili oluyor?

Derste böyle şey yapıyor.. bilgi veriyor..mesela biri konuştuğunda hemen böyle kıızıyor..o yönü çok birazcık.. şey oluyor bana..etkiliyor.

Olumlu olarak mı etkiliyor?

Yok (gülüyor) olumsuz.

Nasıl olmasını istersin öğretmeninin?

Daha yumuşak..kızsın ama yani öyle falan..bazen.. arkadaşlarım suçlu oluyor onlar böyle kalk getir şu kitabı falan diyor, böyle-böyle çok yavaş gidiyorlar, benimde moralim bozuluyor yani, ben de sıkılıyorum o an.

Hemen hızlıca mı gitmeleri gerek?

Evet.

Öğretmenin haklı mı kızmakta?

Evet haklı.

11. Peki Halenurcum hayatında bir değisiklik yapmak isteseydin. Kendinde, hayatında veya sahip olduklarında en çok neyi değistirmek isterdin?

Mmm en çok.. neyi değiştirmek istedim. (Tahmin Etme?)

Mesela Selena'daki gibi sihirli bir çubuğun olsa gerçek hayatta en çok neyi değiştirmek isterdin?

En çok mmm dünya yok olacak falan diyorlar küresel ısınma artıyor diyorlar önce dünyayı kurtarmak istedim..çevre kirliliğini mmm hava kirliliğini önleyecek şeyler yapmak istedim.

Peki, kendinle ilgili hangi değişikliği yapmak isterdin?

Bir şey değiştirmek istemezdim ya ben kendimden memnunum.

Her şeyden çok memnunum diyorsun (gülüyor)

12. Kendi yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

Kişi olabilir mi?

Her şey olabilir. İstediğin gibi cevap verebilirsin?

Öncelikle ailem, arkadaşlarım mmm ailem, arkadaşlarım..çevredeki..bazı böyle hayvanlar benim hoşuma gidiyor..kedi, köpek olsun.

Ailem dedin önce neden ailen en çok önem verdiğin?

Ailem bana.. daha yakın geliyor, daha çok ilgileniyorlar benimle.

Ne yapıyorlar mesela ilgileniyorlar derken?

Şey mesela hani dedim annem işe gittiğinde babaannelerde kalıyorum, bazen babanneler evde olmuyor bazen babam eve geliyor hemen, onun yanında kalıyorum.

Yakın bulduğun için.

Evet yakın bulduğum için.

Arkadaşlarım da demiştin önem verdiğin şeyler sorusuna neden onlar?

Mmm okulda..onlar da bana yakın geliyor, öğretmenim..onlar bana şey daha çok böyle mmm daha çok bilgi paylaşıyorlar benimle mmm o yönlerinden daha çok yakın buluyorum.

Çevremizdeki hayvanlar peki?

Ya çevremizi güzelleştiriyorlar. Daha çok böyle şey yapıyorlar.

Nasıl önem veriyorsun o hayvanlara?

Mesela şey yapıyoruz..orda böyle yuvarlak tas gibi bir şey var çiçek koymak için, onun yanına su dolduruyoruz. Oradan hayvanlar gelip içiyor. Onlara böyle yardım ediyorum.. gibi oluyor.

Yardım ettiğin zaman ne hissediyorsun ne düşünüyorsun?

Mutlu oluyorum.

Neden peki?

Onlara yardım ettiğim için.. onlar belki su bulamazlar.. yaz günleri çünkü genellikle koyuyoruz, onlar yaz günleri pek su bulamıyorlar o yüzden biz her gün oraya böyle su koyuyoruz onlar gelip içiyorlar.

13. Anladım tamam Halenurcum. Sence gerçek inanç nedir ya da gerçek inançlı kimdir?

(Tahmin Etme?)mmm gerçek inançlı insan mmm böyle inandığını ispat eder şey o kişiye böyle daha yakın davranır.

Nasıl yakın davranır? Neye inanır?

Neye inanır..mesela mmm örnek vereyim.. mesela şey dünya yuvarlaktır dese ona böyle inansa, şey üzerinde daha çok durur, insanlara ispat eder.

Gerçek inanç denildiğinde bunları anlıyorum diyorsun.

Evet.

Bunu neye göre belirliyorsun? Gerçek inanç tanımını.

Ya bana öyle geliyor benim düşüncem öyle doğru olmayabilir ama benim düşüncem öyle.

Anladım.

14. Önemli bir karar verecek olduğun zaman nasıl verirsin? Bir örnek vererek anlatabilirsin.. yapacağın bir işe başlamadan önce kimden yardım istersin? Nasıl karar verirsin?

Nasıl karar veririm mmm o olayla ilgili mmm nasıl düşünüyorsam nasıl şey yapıyorsam onun gibi karar veririm yani mmm mesela bir işin yapılmasını istemiyorum.. onu aynen öyle söylerim.

Önemli bir karar alman gerektiği zaman kime başvurur, kime danışsın?

Aileme.

Ailem derken?

Annem, babam, ablam, ananem, dedem, babaannem.

Öncelikle kendim düşünürüm daha sonra aileme sorarım diyorsun doğru anlamış mıyım?

Evet.

Neden aileme danışsın?

Onlar bana daha yakın bulunuyor, daha sıcak davranıyorlar..düşüncemi önemsiyorlar.

15. Sence insanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Hayır. Mesela mmm bazı kişiler pilleri toprağa atıyorlar..ya da çöp kutusuna atıyorlar, ordaki pil yine akıyor ve topraklara karışıyor, ordaki toprakta eğer bir meyve sebze yetişiyorsa onlara zarar veriyor ve onları biz yiyoruz ve zehirlenebiliriz yani..her yaptığı davranış doğru değildir kendi doğru bildiği davranış yanlış olabilir.

Doğru ya da yanlış davranışları neye göre belirliyorsun?

Neye göre belirliyorum..mmm öğretmenim bize hep bunlardan anlattığı için ben ondan size örnekler veriyorum.

Sence hangi davranışlar doğru davranışlardır veya doğru davranış nedir?

Doğru davranış mmm kendinin ve tüm herkesin mmm yapabileceği mmm doğru..yani *açıklayamıyorum(gülüyor)

Sorumuzu biraz değiştirelim o zaman bir davranışın doğru olması için hangi özellikler gerekir?

Hangi özellikler gerekir (Tahmin Etme?) öncelikle **bilgili** olmalıyız, o konu hakkında bilgimiz olmalı, çünkü eğer bunu böyle bunu da böyle yaparsam mmm şey..yaptığımız şey hakkında bilgimiz olmazsa belki onu yanlış yapmış olabiliriz.

Bilgimiz olursa doğru mu olur?

Evet.

16. Peki insanlar doğru davranış yapmak mecburiyetinde midir?

Hayır yani her insan hata yapabilir..doğru davranış yapmak zorunda değildir..çünkü bazı insanlar o konu hakkında bilgisi olmadığından yanlış yapabiliyor ve biz doğru bildiğimiz konudan yanlış da yapabiliriz..her insan doğru yapmak zorunda değildir.

Sebebi nedir?

Bunun sebebi mmm..her insan.. doğru.. davranış yaparsa zaten kimse böyle herkes o konu hakkında böyle çok bilgili olursa, herkes doğru davranış yaparsa hayatın anlamı kalmaz, hiç kimse yanlış yapmazsa tadı tuzu olmaz hayatın(gülüyor)

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapmasını önerdiğin doğruların var mı?

Mmm. Sır tutmak ve dürüstlük.

Neden sır tutmak ve dürüstlük?

Mesela mmm dürüstlük.. yalan söylersek o yalan büyür büyür büyür ondan sonra..mmm şey o yalanı birisi yakalarsa sen hapse girebilirsin. Ya dürüstlük çok önemlidir, kendin suçlu olsan bile başkalarına iftira atmamalıyız.

DİN

17. Peki insan varlığının bir amacı olabilir mi? Bizim varlığımızın, yaşamamızın bir amacı olabilir mi?

Olabilir.

Nedir bu amaç sence?

Mmm bu amaç.. yardımlaşmak, paylaşmak. Bizim yaşamamızı şey..mmm olumlu etkiler.

Yardımlaşmak ve paylaşmak senin için de geçerli mi?

Evet.

18. Ölüm dendiği zaman ne anlıyorsun? Ölüm sana ne anlam ifade ediyor?

Ölüm.. toprakta..kendisinin sadece dış görünüşünün bulunduğu, ruhunun mmm Allah katında, olduğunu anlıyorum ölüm derken.

Biz öldüğümüz zaman sana göre bize ne olur? Ne olacağız biz öldükten sonra?

Öldükten sonra çok günah işlemiş isek.. cehenneme gideceğiz orda ne kadar günah işlemişsek o kadar canımız yanacak eğer iyilik yaptıysak mmm cennette çok güzel bir

şeyler yapacağız, böyle ama her insan, şey sonsuza kadar yaşayacak. Ya ölecek **ama** ruhu sonsuza kadar ya cennette ya cehennemde yaşayacak.

19. Dindarlık denilince ne anlıyorsun Halenur?

Öyle bir şey hiç duymadım.

20. Senin üyesi olduğun dinin gerektirdiği bazı ibadetlerden namaz, zekat, oruç ibadetlerinden hangisini önemsiyorsun?

Namazı.

Neden namaz?

Çünkü namaz.. bir kitapta yazıyordu, namazda şey yaparken secdeye yatarken **Allah'a** böyle en yakın olduğumuz an, andır. Sadece Allah ile biz varız o anda başka hiç kimse yok orda. En çok namazı önemsiyorum.

Bu düşünceler sana ne hissettiriyor? Bunları okuduktan sonra kafanda hangi düşünceler oluştu?

Ya herkes bir gün..ölecek ve o.. namaz kılmıyorsun hiç Allah'a inanmıyorsun mesela mmm o şey olmazsa Allah seni böyle **hiç sevmez, ilgilenmez** gibi geliyor bana.

Namaz kılsa ne olur?

Namaz kılsa.. Allah mmm onu sever.. sevgili kul gibi bir şey olur.

21. Üyesi olduğun dinin bayramlar, kandiller gibi merasimlerini önemsiyor musun?

Evet.

Peki neden?

Bayramlar.. dini bayramlar ve milli bayramlar..ama bizim sorumluda zaten dini bayramlar var(gülüyor). Şeker bayramı mmm bir de.. kurban bayramını biliyorum.

Bunlar senin için neden önemli?

Kurban bayramında.. kurban kesiyoruz fakirlere dağıtıyoruz mmm olmayanlara veriyoruz ya paylaşıyoruz.

Bunları yapmak sana ne hissettiriyor?

Mutluluk.

Başka?

Hiç bulunmayan bir duygu hissettiriyor **çok** seviniyorum.

Peki, ramazan bayramı.

Ramazan bayramı(Tahmin Etme?)?

Adı üstünde şeker bayramı.

(gülüyor) evet. O zamanda böyle büyüklerimizin ellerini öpmeye gidiyoruz..daha çok saygımızı.. daha çok saygımız olduğunu gösteriyoruz.

Saygılı olduğunu gösterince neler hissediyorsun?

Mmm mesela onlar bana.. ya şeker ya para veriyorlar.. ben onun için mutlu.. **oluyorum desem** yalan olur, ya oluyorum da en çok ben onlara saygı gösterdiğim için mmm onların beni **sevdiği için** mutlu oluyorum en çok.

Dua etmek, namaz, oruç gibi ibadetleri yapıyor musun?

Henüz değil. Dua ediyorum ama.. oruç tutuyorum bazen.

Mesela ne zaman dua edersin daha çok

Gece yatmadan önce.

Neden öyle özel bir sebebi var mı?

Benim için var mmm gece yatmadan önce dua ediyorum, ben geceleri **korkuyorum** bazen..dua ediyorum, duamı okuduktan sonra böyle artık hiç korkmuyorum..yanımda **Allah** var gibi zannediyorum, **melekler** geliyor zannediyorum.

Bunları hissettirdiği için mi dua ediyorsun?

Evet.

Dua etmek, oruç gibi ibadetleri isteyerek mi yapıyorsun zorunlu hissettiğin için mi?

İsteyerek.

Bu ibadetleri yaparken içinde hangi amaçları taşıyorsun?

Hangi amaçları taşıyorum..mmm mesela oruç tutarken mmm Allah'a şey ..ibadet etmiş gibi oluyorum mmm Allah'ın yakınında bulunuyorum gibi oluyor, sevap kazanıyorum..o gibi.

22. Anladım. Sence günah nedir?

Mmm günah.. kötü.. şeyler. Mesela kötü bir şey yaptıysan o günahdır.

Senin için neler kötü şeylerdir peki?

Hırsızlık, yalancılık mmm başkalarına kötü söz söylemek, kaba davranmak.

Bu davranışları kötü yapan nedir sence?

Hırsızlık..bir eşyayı böyle çalıyorsun ve onun eşyasına el koyuyorsun yani.. **kendi** emeğinle değil başkasının emeğini şey yapmış oluyorsun, o çok kötü bir şey bence.

Yalancılık..?

Yalancılık deminki sorunun bir benzeri zaten. Yalancılık mesela o şeyi söylersin, yalan söylersin..mesela ben yapmadım o yaptı dersin, ona iftira atmış bulunuyorsun..iftira atmak da zaten çok kötü bir şey..kendi suçunu kabullenmiyorsun..o da **günah** oluyor.

Kaba davranmak ve kötü söz söylemek?

Kaba davranmak mmm mesela çok kaba davranıyorsun şunu **ver**, **hadi** falan.

Ne oluyor bunun sonucunda?

Onun sonucunda karşı tarafı **kırmış** oluyorsun, sana **darılıyor**, **küsüyor**, yani artık senden birazcık soğuyor

Demek ki bunlar kötüdür, kötü olan her şeyde günahdır, öyle mi?

Evet..evet.

23. Son zamanlarda ülkemizde depremler oluyor haberin var mı Halenur?

Var.

Dünyada depremler oluyor bu depremlerde küçük masum bebeklerde ölüyor mu?

Evet.

Dünyada böyle kötülüklerin bulunmasını nasıl açıklarsın?

Mmm o.. bebek hiç bir şey yapmamış ama o sonuçta bir doğal afet geliyor.. onu Allah bizden şey yapıyor, olsun diyor.. ve oluyor. O bebek Allah'ın..zaten kaderi o kadarmış..Allah ona öl diyecekmiş belki, belki bizde şu an öleceğiz(gülüyor) Allah korusun. Yani.. o yüzden.

Sen bunlara kötülük der misin?

Yok, hayır.

Nasıl tanımlarsın bu olayları?

Nasıl tanımlarım mmm Allah'ın.. verdiği.. mesela.. alinyazısı diyorlar kader diyorlar.. O yani Allah bir gün belirliyor, bu gün öleceksin bu gün öleceksin, kaderi o kadarmış.. derdim.

Anladım. Şimdi bir Müslüman ile bir Hıristiyan ve dini bir konuda anlaşamadılar.

Sen de bu olayı gördün. Nasıl çözümlersin bunların arasındaki sorunu?

Mmm nasıl çözümlerim mmm herkes kendi bildiği Allah'a şey.. kendi bildiği gibi şey yapsın.. derdim. Herkes kendi..nasıl biliyorsa onu aynısını yapsın, kavga çıkmasın.. derdim.

Sorun hala devam ederse anlaşamazlarsa?

Anlaşamazlarsa..mmm.

Görüşmemizi bitirelim o halde Halenurcum. Sorularla ilgili söylemek istediğin bir şey var mı? Nasıldı sorular?

Güzel.

Hoşuna gitti mi mülakat?

Evet.

Peki eklemek ve eleştirmek istediğin bir şey var mı?

Hayır.

Genel olarak düşüncelerin nelerdir görüşmemizle ilgili?

Böyle küçüklere sormak bence mmm güzel bir şey çünkü o küçüklerin düşüncelerini alıyorsun.. onlar belki yanlış söylemiş olabilir ama yanlış söyleseler bile onun fikri öyledir, bu böyle yapar falan onun gibi.

Hangi sorularda zorlandın en çok?

Son soruda.

Görüşmeye gelmeden önceki düşüncelerine görüşme bittikten sonraki görüşmelerin nasıl?

Ben böyle bilgiye dayalı bir şey zannetmişim, korkuyordum ama buraya bir geldim birazcık basit yani bilgi hiç kendi düşüncemmiş onlar.

Çok teşekkür ediyorum Halenurcum sorularımızı da görüşmelerimizi de tamamladık.

ÇAĞAN (8yaş/ 2.sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1. Önceki yıllardan bugüne kadar, senin hayatında önemli olan ve seni çok etkileyen birileri var mı?

Şey mmm kendi ailem, akrabalarım.

Neden kendi ailen olduğunu düşünüyorsun?

Beni besliyorlar, bana bağ kuruyorlar.

Seni besledikleri için..

Bağ kuruyorlar bana.

Nasıl bağ kuruyorlar?

Şey beni seviyorlar mesela.

Peki Çağan şu ana kadar senin için çok önemli olan ve seni çok etkileyen olaylar oldu mu?

Şey mmm çok etkileyen..yok... sadece haberlerdeki kötü şeyler.

Onlardan olumsuz mu etkileniyorsun?

Evet.. cinayet gibi şeylerden.

Bunlar seni nasıl etkiliyor?

Şey beni mutsuz ediyor.

Benim hayatımdaki en önemli kişiler annem ve babam, beni besledikleri benimle ilgilendikleri için dedin.

Hı hı.

Onlarla ilgili yaşamış olduğun çok hoşuna giden unutamadığın bir anın var mı?

Evet var. Şey var mmm babamın beni korkutması.

Ne oldu?

Çok korktum..hayalet gibiydi be, hayaletlere pek fazla inanmam ama birazcık da inanıyorum.

Bu olayı hiç unutamadın mı peki?

Hala beynimde.

Bu olay aklına geldiği zaman ne düşünüyorsun?

Şey..benim yatağım var tamam mı, onda tek başıma yatıyorum ama ayıma sarılıp.

Neden ayına sarılıyorsun?

Çünkü tek başıma kalmamak için çok korkuyorum tek başıma.

Ayının varlığı seni rahatlatıyor mu?

Şey altta hırsız olduğu için her zaman, korktuğum zaman yatağımın altına bakıyorum.

Olmadığını görünce rahatlıyor musun?

Evet. Yine korkum gelince yine bakıyorum, yine korkum gelince yine bakıyorum işte.

Hırsız gelir diye mi korkuyorsun hayalet gelir diye mi?

Umacı.

Umacı gelir diye mi korkuyorsun. O nedir?

Hayaletin en büyük korkusu ya da arkadaşı. Tüm şeylerden daha kötü.

2. Peki Çağan şu ana kadar seninle en çok ilgilenen kim oldu? Şimdiye kadar, senin yetişmende, büyümende, gelişmende kişi ya da olaylar etkili oldu mu?

Annem ve babam.

Mesela ne gibi katkıları oldu?

Şey onlar bana yardım ediyor.

Nasıl yardım ediyorlar?

Şey mesela mmm ödevlerimde çok başarılı olmak için, çok çalışıyorlar. Gelişmem için çok çabalıyorlar yemek yapıyorlar, çok fazla değil yeteri kadar yiyin diyorlar.

Babanın nasıl katkısı oldu peki?

Şey onunla çok büyük bir bağımız var.

Neler yapıyorsunuz mesela örnek verir misin?

Birbirimize çaba gösteriyoruz. Dayanışma yapıyoruz işte.

3. Peki tamam. Hayat ile ilgili düşüncelerinde önceden böyle düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum işte dediğin herhangi bir yaşadın mı?

Şey vardı ama onu pek hatırlamıyorum, beş yaşındayken..daha yeni sekiz yaşına girdim...aa evet hatırladım, ben güçsüzdüm ama şimdi güçlüyüm fikrimi değiştirdim.

Düşünceni değiştiren ne oldu?

E çünkü çok küçüktüm..yani birazcık gelişme göstermemiştim.

Fiziksel olarak büyüdüğün için mi güçlü olduğunu düşünüyorsun?

Evet evet.

4. Şimdi bir arkadaşın geldi ve “Çağan bana Allah’ı anlat?” dedi nasıl anlatırsın ona?

Şey peygamberimizin adını söyledim, hangi kitabı okuduğumuzu..yani.

Bunları anlatırdın?

Evet. Neleri yapmamamızı.. küfür etmememizi, doğaya tükürmememizi..ağaçları kesmemek..ama sadece ağaçları kağıt kalem için kesmeliyiz.

Sen Allah’ı düşündüğün zaman aklına ilk ne geliyor?

Peygamberimizin olduğu kişi sanıyorum.

Nasıl bir şeye benzetiyorsun peki düşüncelerinde Allah’ı?

Bizi kurtarmaya çalışabilecek birisini. Mesela.. hani bir peygamberimiz var ya onun dört çocuğu oldu ya şöyle düşünmüş, rüyasında şunu görmüş, Allah’ını görmüş, şöyle demiş; hey peygamber sen bana en önemli şeyini ver dedi sonrada kan ter içinde uyanmış, sonra da şöyle düşünmüş, karım önemli karımdan daha önemli ne, kız çocuklarım dedim, kız çocuklarımdan daha önemli nedir, erkek çocuğum dedi, o zaman ben ne yapayım, sonra tekrar uykusuna dönüp onu benim için kurban et dedi Allah, tamam mı sonrada kesmeye başladı ama anlamıştı çocuk sonra da en sivri yerini yaptı ama hiç kesmedi, çok sivri yaptı

yine kesmedi, kesemedi yani kıyamadı çocuğuna.. sonra da bir peri gelip, hayır çocuğunu kesme bu koyunu kes dedi sonra da kurban bayramı olmuştu.

Bu olayda kurtaran kişi Allah'tır, doğru anlamış mıyım?

Evet. Yani yedi yaşındaki çocukları kesmek gibi. Bunu periye de borçluyuz.

Peri?

Hani şöyle mmm kanatları olan şeyler var ya kelebek gibi.

Allah ile ilgili düşüncelerinde bir değişiklik oldu mu?

Hayır hala bu karardayım.

Hiçbir değişiklik olmadı.

Evet.

5. Hayatta seni çok üzen, seni çok çaresiz bırakan, korkutan olaylar yaşadın mı?

Evet. Haberlerdeki kötü haberler. Bir kişiyi dövmek, onları tabi ki ayırmalıyız ama bana vuracakları için korkuyorum kavga ederken yanlışlıkla.

Televizyonda değil mi?

Dışarıda bazen gördüğümde.

Kavga edenleri görünce mi korkuyorsun?

Evet ayırırken böyle vurabilirler birden bire.

Bu zamana kadar seni en çok üzen olay nedir?

Şey mmm dayımın ölmesi..ama iyi ki iki dayım varmış, birisi ölüp bir tane kaldı.

Peki dayınla aran nasıldı?

Mezarlığına giderdim onunla oyunlar oynardım, onunla da babam gibi bağ kurardık, dayanışma yapardık.

Dayınla ilgili hiç unutamadığın bir anın var mı?

Şey mmm yok. Dayımla hiç anımız olmadı.

Dayınla birlikte bir şeyler yapmadın mı?

Yapıyordum..oyun oynuyorduk birlikte bahçede..pikniğe gidiyorduk..evet ikimiz..doğaya bakıyorduk, ağaçları kesenleri uyarıyorduk.

Dayımın ölümü seni nasıl etkiledi neler hissettin?

Mutsuz oldum, çok kötüydüm, içimde bir rahatsızlık vardı, iki günden beri ağlıyordum, yatağında bile.

Yeni mi oldu peki?

Bir hafta önce. Evet iki günden beri ağladım.

Bu yaşanan olayların üstesinden gelebildin mi, aşabildin mi?

Beş günde yapabildim.

Nasıl yapabildin?

Dayanmaya çalıştım sonra da beş gün sonra babam bir dayımın daha olduğunu söylemişti.

Ondan sonra aşabildim diyorsun?

Evet.

İLİŞKİLER

6. Anne-baban hakkında ne düşünüyorsun Çağan? Mesela annen nasıl biridir?

Benimle bağ kuran beni mutlu eden birisi.

Anneni anlat desem nasıl anlatırsın bana anneni?

Beni çok seviyor, benim gelişmeme hem de başarılı olmamı istediği için çok çalıştırıyor.

Peki baban nasıl biridir sence?

O da benim gelişmemi istiyor, bağışıklı bir sistemimin olmasını istiyor, zengin proteinli olmamı.

Sağlıklı olmamı istiyorlar?

Evet.

Peki anne babanla ilişkilerin nasıldır?

Çok iyi.

Mesela kızar mısın onlara hiç?

Yok.

Annen sana kızar mı hiç?

Aa evet. Ama benim en nefret ettiğim yanımda ne biliyor musun? Burnumdaki şeyleri yemem.

Neden?

Tadı güzel gibi de. Annem bana yeme diyorum bir kaç dakika, saat sonra gene yemeye başlıyorum. Evet. Kendimden en nefret ettiğim yanımda bu.

Annen ve baban sana kızarlar mı hiç?

Hiç..haftada sadece bir kez kızıyorlar.

Neden kızıyorlar mesela?

Haftada bir kez yaramazlık yapıyorum. Annemi bazen utandırabiliyormuşum. Birazcık dalga geçtiğimi sanıyorum kendimle.

Kendinle dalga geçtiğin zaman mı kızıyor annen sana?

Evet.

Haklı mı sence?

Bence haklı

Pekala anne-babanla ilgili düşüncelerinde hiç değişiklik oldu mu? Önceden anne-babamla ilgili şöyle düşünüyordum, ama bugün aslında hiç öyle değilmiş dediğin zamanların oluyor mu?

Yoo..değiştiler. eskiden bazen utandırıyorlardı beni, bazen vuruyorlardı ama şimdi de vurmuyorlar. Değiştiler bu sefer. Yaramzlık yaptığımda şöyle diyorlar artık, “oğlum yaramazlık yapma bu bazen kötü bir şey olabilir” dedi, camları kırabilirsin yaramazlık yaparken dedi.

Seni uyarıyorlar?

Evet. Bu sefer uyarıyorlar, vurmuyorlar.

Önceden nasıldı, uyardıktan mı vuruyorlardı?

Evet. Paaat iki tokat atıyordu her iki yanağıma.

Sen ne hissediyordun peki?

Şey..ağlıyordum..durgundum anneme bazen durgundum.

Sen nasıl olsun istersin?

Her zaman uyardıklarını isterim.

7. Öğretmenlerinle aran nasıl?

Çok güzel ama bazen şu kadarlık da kötü.

Neden şu kadarlık kötü?

Nokta kadar. Bazen sadece yaramazlık yapıyorum ama herkese göre birazcık.

En çok sevdiğin öğretmen kim mesela?

Anasınıfım ile şimdiki öğretmenim. Kendi öğretmenimi daha çok seviyorum ana sınıfı öğretmenime göre.

Neden öyle düşünüyorsun?

Çünkü o çok iyi öğretiyor bana evet.

Başka?

Bilgi kazandırıyor, öğretiyor benim aklımı geliştiriyor.

8. Televizyon seyretmeyi sever misin?

Evet.

Neleri seviyorsun televizyonda? Neleri takip etmekten hoşlanıyorsun?

Şey, birisi kötüymüş, ‘ben ten’ şey ‘tom ve jerry’, ‘süngerbob’.

Çizgi filmleri çok seviyorsun?

Evet. Ama bir de şey vardı madagaskar penguenleri, evet, o çok eğlenceli işte.

Bu izlediğin çizgi filmlerde en çok hoşuna giden karakter hangisi?

Rikok, tom, jerry.

Neden onlar?

Şey ben ten var onbeş yaşına gelmiş benteni de. Onbeş yaşındaki bentenin kahraman olmaları.

Tom ve Jerry?

Çok güldürüyorlar beni ders veriyorlar bir de. Casper da dostluğun önemini gösteriyor, yaramazlık ve ikiyüzlülük de bir şey olduğunu öğretiyor. Tıpkı amcaları gibi.

Süngerbop?

Çok gülmesi, evet.

Bunlar arasında kendinde olmasını istediğin özellik var mı?

Şey gülümsemek, güldürücü şeyler yapmak, penguen gibi davranmak(gülüyor) ama penguen gibi olarak kutup kısmına gitmek hariç.

Bu çizgi filmleri izlemek sana ne kazandırıyor peki?

Süngerbop dostluğun önemini, casper da öyle, tom ve jerry güldürücü ve bize ders verici şeyler yapıyor, ben ten kahraman olmak güzel anlamına götürüyor, madagaskar penguenleri fikiri anlatıyor, başka şeyi anlatıyor mutluluğun simgesini anlatıyor bir de fikirli olmayı başarılı olmayı anlatıyor bir de şey vardı o neydi mmm süper arı.

Süper arı ne öğretiyor sana?

Süper bir kahraman olmayı.. adı betty.

Özellikle kahraman olmak senin çok hoşuna gidiyor galiba?

Evet çok hoşuma gidiyor.

Neden?

E çünkü insanları kurtarıyoruz dünyayı kurtarıyoruz.

Bu izlediğin çizgi filmlerde en çok neler dikkatini çekiyor?

Her şeyi. Jerry hep kazanmasını.. neden hep jerry kazanıyor diyorum kendi kendime..casper neden hep dostluk yapıyor ama bazen de sinirli kızgın oluyor.

Başka neler izlersin dizi izler misin mesela?

Şey dizi (tahmin etme?) vardı ama onu bilmiyorum neydi mmm hanımın çiftliği vardı ama güzel.

Neden Hanımın Çiftliğini izlemeyi seviyorsun?

Şeyy mmm onda cinayet olup birisi hapse gitmişti ya bir kızın şeyi mmm eski kocası.. o yakalandığı için ben de mutlu oluyorum..iyi ki adalet..adalet her zaman çıkar diyorum.

En çok hangi karakteri seviyorsun?

Güllü.. ay Serap hanım.

Neden Güllü?

Hayır, onun adı artık Serap.

Neden Serap?

O da adaleti sağlamak için çalıştı Muzaffer beyde öyle.. o yüzden.

Bu dizide ne anlatıyor, konusu ne?

Konusu mu mmm adaletin yerinin bulunduğunu..bazen babalar yavrusunu, kızını dövüp bazı kişilerin onu kurtarmaya gelmesini anlatan bir şey...polise de haber verebilirdi yani.

Kitap okumayı seviyor musun Çağan?

Çok seviyorum.

Hangi tür kitapları okumayı seversin?

Adaleti anlatan, tutumluluk, sevgi..şey cesaret, değer verici.

En son okuduğun kitap hangisi?

En son okuduğum kitap...Doğru Söylüyorum.

Ne anlatıyor bu kitapta?

Yalancılığın kötü bir şey olduğunu ve her zaman doğruluğun gerekli olduğunu anlatan bir kitap. Ancak üç şeyde yalan söyleyebiliriz. Birisi kavga eden kişileri ayırmak için yalan söyleyebiliriz, birisi düşmanı alandırmak için, üçüncüsü de mmm üçüncüsünü pek hatırlayamıyorum.

Bu kitap senin ne gibi düşünceler edinmeni sağladı?

Şey.. bu kitap doğru söylemenin iyi bir şey ve yalan söylemenin kötü bir şey olduğunu anlatıyor. İkiyüzlülüğünde çok kötü bir şey olduğunu.

9. Diyelim ki Çağan birisi seninle arkadaş olmak istiyor? Nasıl özelliklere sahip olmasını istersin?

Benimle iyi oynayan, çok iyi birbirimize dayanışma gösterecek kişi.

Mesela ben bu özelliklere sahip olsam benimle arkadaş olur musun?

Evet.

Sahip olmazsam peki?

Hayır asla.

Herkesle arkadaş olmam diyorsun?

Herkesle arkadaş olunmaz. Sanki birisi organ mafyacı satıcısıyla arkadaş olunur mu?

Pekala, Çağan kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?

Kendi sınıf arkadaşlarım, mahalle arkadaşım olan Kerem'i.. o daha beş yaşında ama çok bilgili benim gibi. Beni bile geçiyor(gülüyor). Ben bir keresinde dördüncü oldum sınavda birisinde de ikinci ama üçüncüsü felaket niye biliyor musun söylemek bile istemiyorum onbeş. Tam on sekiz yanlışım varmış. Bir tanesinde de sınıfta birinci oldum okulda da dördüncü. Tarık hem okulda hem sınıfta birinci oluyor. Beni bile geçti artık.

Biraz önce arkadaş seçerken saydığın özellikleri seçmenin nedeni nedir?

Çünkü birbirimize küfür etmemek, yalan söylememek, ayrılmamak, küsmemek.

Bunlar olursa ne olur?

Arkadaşlık bağımız kopabilir.

10. Hayata dair amaçların var mı?

Hayata dair yok. Çok başarılı olmak var.

Neden başarılı olmak?

Çünkü çok çalışırsan her karnende beş gelir. Artı gelir.

Gelecekte ne olmak istiyorsun?

Gelecekte..öğretmen.

Neden öğretmen?

Çünkü o birazcık fazla para kazanıyor..bilgileri öğretmekte yol gösteriyor öğrencilere.

Başka bir sebep var mı öğretmen olmak istemende?

Bir buçuk milyar kazanıyorlarmış birazcık fazla.

Gerçekleşmesini istediğin hedeflerin var mı?

Var ama o da meslek ile ilgili.

Nasıl?

Şey..hangi mesleği seçmeliyim karar veremedim aslında.

Öğretmen demiştin?

Söyledim ama öğretmen olmayı istiyorum ama bir yandakiler şöyle diyor doktor ol, bir yandakiler öğretmen, bir yandakiler yazar, aklım karışıyor yani.

Daha tam karar veremedin yani?

Evet..öğretmen olmayı çok istiyorum. Bazı kişilerde avukat.

Öğretmen olmak istemende etkili olan birileri var mı?

Var kendi öğretmenim.

Nasıl etkiledi öğretmenin?

Çok iyi bilgi vermesi.

ŞU ANDAKİ ADAYIŞLAR VE DEĞERLER

11. Kendinde veya hayatında bir değişiklik yapmak isteseydin en çok neyi değiştirmek isterdin?

Tembelleri değiştirmek isterdim.. sınıf başkanlığını geri kazanmak için. Herkesi değiştirmek isterdim...şey büyümeyi isterdim..baba olmak için.

Baba olmayı neden istiyorsun?

E çünkü çocuklarım olur onları beslerim, dayanışma yaparız.

Başka?

Yaşamım bazen çok durgun, çok durgun bazen..onu değiştirmek isterdim. Mutlu yapardım.

12. Şu an yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

Yaşamımda en çok arkadaşlarımı, öğretmenimi, akrabalarımı,ailemi..hayvanları.

En çok önem verdiğin hangisi?

Öğretmen, ailem ve hayvanlar ve bitkiler.

Mesela neden ailen?

Çünkü ailem çok güzel beni çok iyi besliyor.

Diğerleri neden önemli?

Bitkiler doğayı temizler, hayvanlarda doğanın biçimini düzeltiyor. Doğal çevre yapıyor.

13. Sence gerçek inanç nedir ya da gerçek inançlı kimdir?

Hiç duymadım.

Peki, bu özellikleri neye göre belirledin?

Bu özellikleri mi mmm yani dini kitaplar okuyorum bazen onlardan belirledim.

14. Önemli bir karar verecek olduğun zaman nasıl verirsin? Yapacağın bir işe başlamadan önce kimden yardım istersin? Nasıl karar verirsin?

Şey..ailemden, öğretmenimden ve..akrabalarımından.

Peki neden onlara danışırsın?

Karar veremediğimde onlar bana yardım etmiş oluyor.

Bir örnek verebilir misin peki?

Mesela şey..sınıf başkanlığı vardı bir sınıfta, acaba ben katılayım mı katılmayayım mı diye düşünüyordum sonra da ailem, öğretmenim ve akrabalarım sordum onlar da evet dedi ben de katıldım.

15. Sence insanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Bazıları yanlış bazıları doğru bazıları da doğru ve yanlış.

Sana göre doğru davranış nedir?

Başarılı olmak, uslu bir çocuk olmak, ailemi mutlu etmek, akrabalarımı ve öğretmenimi mutlu etmek.

16. Peki insanlar doğru davranış yapmak zorunda mıdır?

Zorundalar.

Yapmazsalar ne olur?

E o zaman anne babaları sevmez, onları birazcık severler. Bir hayvan görünce hemen onu taşlarlar yani.

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapması gerektiğini düşündüğün doğruların var mı?

Şey herkesin başarılı olmasını istiyorum, tembel değil..sokaktaki kişilerin kendilerine ev bulmasını.

DİN

17. Peki insan varlığının bir amacı olabilir mi? Bizim varlığımızın, yaşamamızın bir amacı olabilir mi?

O zaman doğal çevre olmazdı. Yapay çevreyi yapmak.

Peki, insanlar istediği gibi yaşamak için mi gelmiştir bu dünyaya yoksa belli kurallar var mıdır?

B yi seçtim.

Kurallar vardır diyorsun?

Evet.

Nedir bu kurallar?

Kavga etmemek, bütün evleri yıkmamak, adam öldürmemek, cinayet işlememek, yalan söylememek, ikiyüzlü olmamak.

Peki, Çağan bu söylediklerin senin için de geçerli mi?

Evet.

18. Ölüm dendiği zaman ne aklına geliyor ilk olarak?

Cinayet, kendine iyi bakmayan düşüncesi.

Ölüm senin için ne ifade ediyor?

Mutsuzluk, durgunluk.

Sence bize öldükten sonra ne olur?

Bir daha asla yaşayamayız. Öldükten sonra mezara konulup orda yatmak zorunda kalırız.

Öldükten sonra bizi ne bekliyor?

Bizi mmm mezar bekliyor, tahtalıköy(gülüyor)

Bu bilgileri nasıl edindin?

Öğretmenimden..tahtalıköy nedir diye düşünmeye başlamıştım, tabutların olduğu yermiş.

19. Dindarlık denilince ne anlıyorsun Çağan?

Dindar ne demek?

20. Senin üyesi olduğun dinin gerektirdiği bazı ibadetlerden namaz, zekat, oruç ibadetlerinden hangisini önemsiyorsun?

Oruç tutmuyorum ama Kur'an biliyorum.

Yok, onu demek istemedim bunlardan hangileri önemli senin için?

Şey(tahmin etme?)..Kur'anı Kerim'e uymak.

İbadet olarak namaz, oruç senin için önemli mi?

Evet.

Neden önemli?

Şey mmm çünkü kurallara uyduğumda mutlu olurum, herkes beni sever.

21.Üyesi olduğun dinin bayramlar, kandiller, Ramazan bayramı, kurban bayramı gibi günleri var mı?

Evet, ama kurban bayramındaki etleri yemem, sadece tavuk, et, balık yerim.

Bunları yemekten mi hoşlanıyorsun?

Evet.

Neden?

Şey mmm beynimi çalıştırıyor, zeka yaptırıyor.. ikinci ana besin.

Dua etmek, namaz, oruç gibi ibadetleri yapıyor musun?

Yok.

Dua ettiğin oluyor mu?

Yoo. Ben dua bilmiyorum ki, namazda bilmiyorum.

Bu ibadetleri yapsan isteyerek mi yaparsın zorla mı?

İsteyerek.

Bu ibadetleri yapan birini gördün mü hiç?

Evet.

Görünce ne hissettin?

Çok akıllı.

Neden öyle?

E çünkü her şeye uyuyor diye.

Bunları insanlar neden yapıyor sence?

E çünkü kurallara uymak için.

Kuralları kim belirliyor?

Şey kuralları mmm anneler belirliyor, öğretmenler, Allah.

22. Anladım. Sence günah nedir?

Bir şeye uymamak.

Ne yaparsak günah olur sence?

Şey..küfür etmek, en kötü şey..yalan söylemek, doğaya tükürmek gibi şeyler.

Bunları neye göre belirledin?

Çünkü öğretmen bunları söylemişti, söylemeseydi nasıl cevaplayabilirdim ki.

23. Dünyada depremler oluyor ve bu depremlerde küçük suçsuz bebeklerde ölüyor.

Bazı bebekler öldü bazı bebekler yaşıyor.

Dünyada böyle olayların olmasını nasıl açıklarsın?

Şey..ailelerin onları korumamaları, depreme karşı hazırlık yapmalarını..ama herkesde bir ilkyardım çantası olmalı.

Bunlar olmadığı için mi çocuklar öldü?

Evet. Deprem sırasında fener gerekli, radyo gerekli, battaniye gerekli ya da tulum gibi şeyler.

24. Diyelim ki birisi Müslüman diğeri de Hıristiyan ve dini bir konuda anlaşamadılar.

Ne yaparsın ne söylersin onlara?

Hangi din olursa, Süryani, Hıristiyan, Müslüman olursa olsun her din aynıdır, her dine saygı duymalıyız, derim, yine kavga etseler yine derim, yine kavga etseler ayırırım.

Çok güzel bir görüşmeydi Çağan tekrar teşekkür ederim. Görüşme sence nasıldı?

Beni mutlu etti, rahatlattı.

FATİH (10 yaş/ 4. sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1. Önceki yıllardan bugüne kadar, senin hayatında önemli olan ve seni çok etkileyen olaylar veya kişiler var mı?

Yani mesela ilk olarak (gülüyor) öğretmenim..anasınıfında çok ağır ceza vermişti.. onu unutamadım hala.

Ne cezası vermişti öğretmenin?

Yemek yememe (gülüyor)

Tüm gün boyunca mı?

Evet.

Neden öyle oldu?

Ben bir şey yapmadım. Baya bütün sınıfa verdi.

Tüm sınıfa anladım. Bu olay seni çok mu etkiledi?

Evet. Ben bir şey yapmadım oyun oynuyordum hak etmedim ki.

Anladım haksızlık olduğunu düşünüyorsun. Peki, seni çok sevindiren bir olay oldu mu?

Mesela yani..ilk yüzme bilmem, İstanbul'a gelmem gibi olaylar..ben eskiden soğuk bir bölgede yaşıyordum.

Buralar sana sıcak geldi ısındın.

Evet.

2. Peki Fatih şu ana kadar seninle en çok ilgilenen kim oldu? Şimdiye kadar, senin yetişmende, büyümende, gelişmende kişi ya da olaylar etkili oldu mu?

Oldu yani özellikle annem, babam ondan sonra öğretmenlerim..okulum.

Mesela annenin ne gibi katkısı oldu?

Mesela bana paylaşmayı öğretti, başka şeyleri öğretti.

Babanın peki?

Babam yani satranç oynamayı.. sosyal etkinlikleri öğretti bana.

Öğretmenlerinin katkısı nasıl oldu?

Öğretmenlerim de derslerimi öğrettiler.

3. Peki tamam. Hayat ile ilgili düşüncelerinde önceden böyle düşünüyordum ama artık öyle düşünmüyorum işte dediğin herhangi bir yaşadın mı?

Mesela yani okul çok zor, 4.sınıf çok zor diye düşünüyordum ama 4. Sınıf bence kolay(gülüyor)

Neler etkili oldu böyle düşünmende?

Yani derslerimin başarılı olması.. ondan sonra testlerin kolay olması.

Daha önceden neden 4.sınıf zor diye düşünüyordun?

Çünkü herkes zor zor zor diye bağırıyordu da ondan.

4. Peki Fatih Allah senin için kimdir veya nedir?

Hepimizi yöneten her şeyi yaratan Allah'tır. Her şeye izin verendir ve bizi yaratandır..en merhamet gösterendir.

Hiç Allah'ı bilmeyen biri gelse sana; "bana Allah'ı anlat" dese ona nasıl anlattırısın?

Allah kudretlidir ondan sonra merhametlidir..her şeyi o yaratmıştır bu dünyada, bu dünya kıyamet gününe gelecektir.

Kıyamet ile ilgili düşüncen nedir?

Yani kıyamet..çok kötü şeyler olacak(gülüyor)

Nasıl kötü?

Aç insanlar etrafa saldırarak belki onu bilemeyiz. Sur'a üfürülecek diyorlar..yani bence her taraf sallanacak ve bütün yapılar paramparça olacak ve onun altında insanlar ezilip ölecek.

Allah ile ilgili önceden nasıl düşünüyordun şimdi nasıl düşünüyorsun?

Yani üç yaşında dört yaşında Allah karşıma çıkacak diye korkuyordum(gülüyor)

Neden peki? Bu korku nasıl oluştu?

Hayır yani..Peygamberimiz..bir tane film izlemiştim şöyle çıkıyordu..ondan korktum beyaz beyaz.

Beyaz beyaz çıkması mı seni korkuttu?

Yani çok gürültülü çıkıyordu.

Çizgi film miydi izlediğin?

Yok, normal filmdi. Çağrı'da.

5. Hayatta seni çok üzen, seni çok çaresiz bırakan, korkutan olaylar yaşadın mı?

Evet. Yani mesela adam geliyor lak lak lak diye onda çok korktum babama çarpacak diye.

Nasıl?

Arabayla yolda giderken.. geliyordu son anda fren yaptı durdu.

Bu olaydan çok korktun.

Evet. Ezilebilirdik.

Peki, bunlar seni etkiledi mi?

Evet.

Nasıl etkiledi?

Bazen olumlu bazen kötü şeylere yöneltti.

Nasıl kötü şeyler?

Mesela kavga etmeye.

Kavga mı ediyorsun o olaydan sonra?

Hayır yani biraz kavga ettiğim oluyor..çok sinirlendirdiklerinde.

Bu ana kadar seni en çok üzen olay dersem bu olay mı dersin?

Yok.. en çok üzen olay.. dedem öldü..ondan dolayı çok üzuldüm.

Dedeni çok mu seviyordun?

Hı hı. Altmış beş yaşındaydı.

Dedeni hatırlıyorsun yani.

Hı hı.

Neler yapardın dedenle?

Mesela yani oyun oynardık.

Deden ile ilgili başka neler hatırlıyorsun?

Yani çok iyiydi, akciğerden öldü.

Deden ile ilgili unutamadığın bir olay var mı?

Dedem bir kere beni kaldırmıştı (gülüyor) çaat diye yere yapıştım onu hatırlıyorum.

İLİŞKİLER

6. Anne-baban hakkında ne düşünüyorsun Fatih?

mmm. çok iyi insanlar..yani beni eğitiyorlar, bazen kötü zararları da dokunabiliyor..

başka kişilerin...mesela kötü anne babaları olabiliyor çocukların, dövüyor, sövüyor.

Benim annem babam öyle değil diyorsun.

Hı.hı.

Annen nasıl biridir?

Yani.. kötü olur bazen sinirlenir ama bana el kaldırmaya şey yapamaz.

Bana zarar vermez diyorsun.

Evet.

Peki, baban nasıl biridir sence?

Babam hiç kızmaz çünkü bazen nöbeti oluyor.(gülüyor) hiç kızamıyor.

Nöbeti olmazsa?

O zamanda uyuyor. .(gülüyor)

Peki, anne babanla ilişkilerin nasıldır? Mesela kızar mısın onlara hiç?

Yok. Çünkü onlar doğruyu söylüyor bana.

Annen sana kızar mı hiç?

Bazen kızar ısrar ettiğimde. Mesela dışarı çıkacağım diye.

Hmm anladım. Sence haklı mı annen?

Ödevim olmadığında haksız da(gülüyor)..ödevim olduğunda haklı.

Neye göre annen haklı veya haksız?

Çünkü yani ödevlerimi yapmam gerekir.. okulu geçebilmek için, performansım için. Başarımların artması için.

Pekala, anne-babanla ilgili düşüncelerinde hiç değişiklik oldu mu? Önceden anne-babamla ilgili şöyle düşünüyordum, ama bugün aslında hiç öyle değilmiş dediğin zamanların oluyor mu?

Evet oldu.

Örnek verir misin?

Mesela altı yaşında iken babamın bilgisayarını karıştırıcam diye bağıryordum..şimdi haksız olduğumu anladım(gülüyor)..çünkü Ali(kardeşi) bir vuruyor bilgisayara.. terse dönüyor.

Bu yaşında hak verdim anne babama diyorsun.

Evet.

7. Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir?

Yani öğretmenlerimin benim yaşamımdaki yeri ve şeyi..yeri ve hayatımdaki..yeri mmm yani mesela..öğreten yani doğruyu söyleyen kişidir.

Öğretmenlerinle aran nasıl?

İyi.

En çok sevdiğin öğretmen kim mesela?

Eski sınıf öğretmenim.

Neden?

Bu okuldan çok onda kaldım ondan dolayı.

Onunla daha çok vakit geçirdiğin için mi?

Evet.

İlerde öğretmenlerinin sana verdiği bilgilerle ne yapmak veya ne olmak istersin?

Bilgisayar mühendisi.

Ne gibi katkıların olur ÷lkene?

Mesela mmm ÷lkeme..bazı programlar tasarlayabilirim..÷lkenin ilk kendi bilgisayarını yapabilirim.

8. Televizyon seyrediyor musun?

Arada bir.

Neleri seviyorsun televizyonda? Neleri takip etmekten hoşlanıyorsun?

Adanalı, Arka Sokaklar, Geniş Aile, Canım Ailem bu kadar.

Bu izlediğin dizilerde en çok hangi karakteri seviyorsun?

Maraz Ali ile Rıza baş komiser.

Neden onlar?

İşte..ikiside mantıklı.

Mantıklı oldukları için mi onlar sana yakın geliyor?

Evet.

Onları izlemek sana ne kazandırıyor?

Güzel oluyor izlemek.

Kitap ile aran nasıl?

Kitap ile iyi. Her gün en az on sayfa yirmi sayfa okuyorum.

Hangi tür kitapları okumayı seversin?

Roman.. çizgi roman..maceralı kitaplar.

Sana ne öğretiyor bu kitaplar?

Mesela yani mmm bilgi hazinesi. Başka mmm başka söylemeyeceğim.

9. Pekâlâ Fatih kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?

Hangi tür..maceracı, her işe atılan.. bazen biz(gülüyor).. bir tane helikopter almıştık, fileye de taş doldurduk bir attık aşıya.

Maceracı olmalarını bu yüzden mi istiyorsun?

Benim arkadaşlarımla hemen hemen hepsi çekingen.

Başka hangi özelliklerin olmasını istersin arkadaşlarında?

Kafamız uyacak ilk başta(gülüyor) mmm bir de fiziki özellikler var..benim boyumda olacak benim yaptığım etkinlikleri o da yapacak.

Benden çok büyük ya da çok küçük olmayacak diyorsun.

Evet.

Gelecekte, bilgisayar mühendisi olmak istemende bir olay ya da kişiler etkili oldu mu?

Oldu,oldu..küçük bir araba motorundan başlayalı.

Nasıl?

Küçük bir garajda araba motoru olarak yapıldı ama.. ne kadar gelişti.

ŞU ANDAKİ ADAYIŞLAR VE DEĞERLER

11. Kendinde veya hayatında bir değişiklik yapmak isteseydin en çok neyi değiştirmek isterdin?

En çok neyi mi mmm. En çok bilgisayar süresini değiştirmek isterdim. Günde dört saat.

Arttırmak isterdin?

Evet.

Başka?

Parayı engellemek isterdim..en çok da onu(gülüyor) takas..takas daha iyi bence.

Takas usulü olsun?

Evet.

Nasıl bir örnek verir misin?

Sobaya bir kilo domates daha iyi olurdu.

Bu şekilde düşünmende etkili olan nedir Fatih?

Ekonomik kriz.

İnsanlar takas ile ekonomik krizden kurtulabilirler mi sence?

Evet. Yani birisi tarla ekiyor birisi hayvancılıkla uğraşiyor.

12. Şu an yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

Eğitim, arkadaş çevresi ve tabii ki ailem.

Mesela neden eğitim?

Eğitim çünkü..eğitilme olmazsa nasıl iş bulayım ki.

İş bulamazsan ne olur?

Yani...ortada kalırım(gülüyor).

Arkadaş çevren neden peki?

Arkadaş çevrem..sosyal etkinlikler ondan dolayı.

Neden ailen?

Çünkü aile bağı olmazsa hiç bir şey olmaz ki.

Nasıl bir örnek verir misin?

Mesela yani ailen arkadan desteklemezse nasıl gideceksin üniversiteye...üzgün üzgün nasıl sınava girersin ki.

Ailen yanında olmazsa üzülsün mü?

Biraz. Ama sonra alışırım.

13. Sence gerçek inanç nedir ya da gerçek inançlı kimdir?

Gerçek inançlı insan, Allah'ı gönülden sevendir ondan sonra kalbi temiz olandır, o kadar.

Peki, bu özellikleri neye göre belirledin?

Bu özellikleri mi mmm yani dini kitaplar okuyorum bazen onlardan belirledim.

14. Önemli bir karar verecek olduğun zaman nasıl verirsin? Yapacağın bir işe başlamadan önce kimden yardım istersin? Nasıl karar verirsin?

İlk önce aileme danışırım ondan sonra veririm.

Peki, neden ailene danışırsın?

Çünkü onlar benden daha çok tecrübeli daha çok biliyor ondan dolayı.

15. Sence insanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Hayır. Mesela adam harama elini sürüyor o doğru değildir ki. Bufola ati getirttiriyorlar o yanlışdır. Allah haramlamıştır onları. Başka mmm bir de günah işler adam birisine çelme takar yanlışlıkla olmadan kasten.

Sana göre doğru davranış nedir? Bir davranışın doğru olması için hangi özellikler gerekir?

Yani mmm.

Doğru davranış mı?

Hı hı.

Doğru davranışta adamın ilk önce ondan emin olması gerekir, doğru mu yanlış mı diye iyice düşünmesi gerekir.

Peki sen neye göre belirliyorsun doğrularını?

Allah'a göre. Bir de kanunlara göre.

Neden?

Çünkü yani ikisi de önemli. Birisi dünyada birisi öbür dünyada

Bu kurallara uyulduğu ve uyulmadığı takdirde ne olur?

Uyulmadığı takdirde insanlar çok kötü şeyler yaşayabilir mmm mesela hapse girer ömür boyu, Allah'ın katına çıkınca da cehenneme gider.

16. Peki insanlar doğru davranış yapmak mecburiyetinde midir?

Yani bir bakıma öyle ama istersen bulunmayabilirsin.

Doğru davranış yapmak zorunda isek sence neden?

Çünkü Allah öyle emretmiştir..öyle emrolunmuştur peygamberimiz tarafından.

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapması gerektiğini düşündüğün doğruların var mı?

Evet mesela..bir insana yardım etmesi, bir fakire sadaka vermesi, kurban kesmesi..bağış yapması.

DİN

17. Peki insan varlığının bir amacı olabilir mi? Bizim varlığımızın, yaşamamızın bir amacı olabilir mi?

Evet, Allah'a ibadet etmek.

Bu amaç senin içinde geçerli mi?

Evet.

Nasıl?

Mesela yani Allah'a dua etmek, namaz kılmak.

Allah'a ibadet edince ne olur?

Sevap oluyor.

Sonra?

Cennet.

18. Ölüm dendiği zaman ne anlıyorsun? Ölüm sana ne anlam ifade ediyor?

Allah'a ulaşmak. Ama bir de bir yandan da üzüntü. Dünyadakiler ağlıyor, feryat ediyor.

Neden?

Çünkü onlardan bir kişi kayıp oluyor. Ondandır dolayısı.

Peki gerçekten kayıp mı oluyor?

Hayır..hala kalbimizde yaşıyor.

Sana göre insanlar öldükten sonra ne oluyor

Ruhlarımız ya cennete ya da cehenneme giriyor

19. Dindarlık denilince ne anlıyorsun Fatih?

Dindarlık yani iyi ruhluluk.

Sen kendini dindar olarak görüyor musun?

Hı hı. Yani (gülüyor) biraz. Yüzde altmışım yetmişim.

Neden yüzde altmış yüzde yetmiş?

Çünkü bazen adamları eşek sudan gelinceye kadar dövdüğüm oluyor.

Neden öyle?

Kızdırıyorlar.

Peki sen kızdığın insanlara bu şekilde mi tepki veriyorsun?

Kızıyorum içime atıyorum ama..ama kankam olunca, olmayınca direkman dalıyorum.

20. Senin üyesi olduğun dinin gerektirdiği bazı ibadetlerden namaz, zekat, oruç ibadetlerinden hangisini önemsiyorsun?

Hepsini.

Neden önemli bunlar senin için?

Çünkü hepsi Allah'a ibadet etmek gibi.mesela oruç tutamazsan bir fakirin bir günlük ihtiyacını karşılayacaksın.

Üyesi olduğun dinin bayramlar, kandiller gibi merasimlerini önemsiyor musun?

Hepsini önemsiyorum. Çünkü hepsini Allah önemsemiştir. Ondan dolayı.

Neler yaparsın bayramlarda kandillerde?

Büyüklerimi ziyaret ederim, mesela uzaktaki arkadaşımı görmeye giderim onlarla..eğlenirim.

21. Dua etmek, namaz, oruç gibi ibadetleri yapıyor musun?

Yapıyorum.

Bu ibadetleri yapmak konusunda isteyerek mi yapıyorsun zorunlu hissettiğin için mi?

İsteyerek. Ama namazı sadece tatillerde yapabiliyorum.

Bu ibadetleri yaparken neler hissediyorsun neler kazanıyorsun?

Sevap..sevap. Allah ile konuşuyorum o zaman.

Bunları yaparken amacın nedir?

Sevap ve Allah'ın rızasını kazanmak.

22. Anladım. Sence günah nedir?

Günah, insanların işleminin haram olduğu yani. Cehenneme gitmeye bir adım daha yaklaşmanın şeyidir.

Ne yaparsak günah olur sence?

Mesela yani insanlara kötülük yaparsak..yani onları kasten öldürürsek.

23. Dünyada depremler oluyor ve bu depremlerde küçük suçsuz bebeklerde ölüyor. Dünyada böyle kötülüklerin bulunmasını nasıl açıklarsın?

Ama bu kötülük değildir ki Allah'ın yaptığı bir olaydır. Kimse bilemez.

Bunlar normal midir, kötülük değil midir?

Bir bakımdan kötülüktür.

Nasıl?

Mesela bomba atıp öldürürsen kötülüktür.

Deprem sel peki?

Allah yapmıştır.

Allah'ın yaptığı hiçbir şey kötülük değil midir?

Yani Allah biliyor ne yapacağını. Mesela Azrail'e öyle emretmiştir.

24. Anladım. Şimdi diyelim ki ramazan ayında oruç tutan ve tutmayan bir insan var ve bunlar dini bir konuda anlayamadılar. Nasıl çözümlersin bunların arasındaki sorunu?

Tutarsan tut tutmazsan tutma derim.

Diyelim ki birisi Müslüman diğeri de Hıristiyan ve dini bir konuda anlayamadılar.

Ne yaparsın ne söylersin onlara?

İkiniz de Allah'a ibadet etmiyor musunuz derim, ondan sonra işte ikinizin tek ibadet şekilleri farklı derim, ikisinin de kardeşçe yaşamalarını öneririm.

Nasıl?

Mesela birbirleriyle kavga etmeyerek mesela...Hıristiyan birine nasıl davranması gerekiyor ise öyle davranın..diğeri de Müslüman birine nasıl davranılması gerekiyorsa öyle davranın derim.

Çok güzel bir görüşmeydi Fatihçim tekrar teşekkür ederim. Ekleme istediğin bir konu var mı?

Hayır.

Bu görüşmeye gelmeden önce ne düşünüyordun geldikten sonra ne düşünüyorsun?

Zor dedim kolay buldum(gülüyor)

Neden kolay buldun?

Çünkü yani kendi yorumlarım.

Bu görüşmenin sana ne gibi katkısı oldu?

Yani dinimi daha iyi kavradım.

Son olarak düşüncen nedir?

Dini anlatıyor genelde.

TUNA (11 yaş, 5. Sınıf)

YAŞAM İNCELEMESİ

1.Önceki yıllardan bugüne kadar, senin hayatında önemli olan ve seni çok etkileyen olaylar veya kişiler nelerdir?

Söyleyecek miyim?

İstediğin gibi içinden nasıl cevap vermek geliyorsa o şekilde cevap verirsen olur.

Yaz tatilinde.. bi yerden bir yere giderken bi araba görmüştüm..araba kazası.. İçinden beş kişi öldü. Ondan çok etkilendim. Babama ondan sonra çok yavaş git diye söylemeye başlamıştım.

Bu olay seni çok mu üzdü?

Evet.

Neden üzüldün peki?

Aynı şey bizim başımıza gelebilir diye.

Anladım. Bu yaz mı oldu bu olay Tuna?

Bu yaz.

Başka neler hissettirdi bu olay sana?

*Üzüntü.. zaten ondan ertesi gün sonra.. annemlerden ayrı kaldım. Ayağımı çarptım bi de o bana kötü geldi.. baya üzülmişim.

Neden kötü geldi ayağımı çarpman? Annenlerin olmayışı mı etkiledi?

Evet.

2. Peki Tuna şimdiye kadar, senin yetişmende, büyümende, gelişmende kişi ya da olaylar etkili oldu mu?

Kişi.. **annem ve babam.**

Neden annen ve baban?

Neden .. Mmm.

Böyle düşünmenin sebebi nedir?

Yardım ediyorlar çünkü.. bilemediğim soruları bana söylüyorlar.. yapamadığım şeyleri anlatıyorlar ve ben yapabiliyorum.

Başka?

Başka...

Peki, seninle en çok ilgilenen kim?

Annem.

Neden annen?

Babam fazla iş yapmıyor da ondan.. annem.. ev işi yapıyor, öğretmen bir de derslerime **çok** yardım ediyor..ödevlerime de bakıyor.

3. Hı, hı tamam. Peki, Tuna hayatına dair düşüncelerinde herhangi bir konuyla alakalı olarak ben, bugün söyle düşünüyorum, ama eskiden böyle düşünüyordum dediğin bir değişim yasadın mı?

Yaşadım.

Nedir peki anlatabilir misin?

Eskiden.. ben..açıkçası söyleyeyim kedileri köpeklerden daha çok seviyordum ama dayım bana **bir şey** anlattı..kediler sahibi ölünce onu yermiş..köpekler de sahibi ölünce onu kendi ölünceye kadar başında beklermiş ama şimdi köpekleri kedilerden daha çok seviyorum.

Bu düşüncenin oluşmasında en çok ne etkili oldu?

*Kedilerin insanları yemesi.

Peki, Tunacım konumuzu biraz değiştirelim istersen.

4. Evet Tuna sana biri şöyle dese: bana Allah'ı anlat. Ne derdin ona? Nasıl anlatırdın Allah'ı?

Allah'ı anlatamayız ki.. Allah ne gökyüzünde ne de yeredir.

Anlatamazsın peki Allah'ı düşündüğün oluyor mu?

Evet.

Allah sana göre neye benzer?

Benzetmeyiz ki Allah'ı.. neye benzeticem.

Şimdi şöyle düşündüğün zaman Allah denildiği zaman aklına ilk ne geliyor? Senin için Allah nedir veya kimdir?

Bizi yaratan.

Bizi yaratan. Peki, Allah ile ilgili düşüncen önceden nasıldı, şimdi nasıl?

Allah hani herkesi görüyor ya ben eskiden ona.. gözleri çok sanıyordum.. herkesi gördüğünden ama şimdi anladım öyle değilmiş.

Nasıl anladın? Bu düşünce nasıl oluştu?

Bilmiyorum. Küçükken...baya küçükken..mesela altı yaşındayken falan.

Çocuk olduğum için öyle düşünmüştüm diyorsun.

Evet öyle.

Biraz daha açıklayabilir misin?

Bilmiyorum.. yani Allah'ın herkesi görebilmesi..yani ben şu masanın altına girsem Allah seni görür..ben de o zaman öyle düşünüyorum.

Peki, Allah'ı neye benzetebiliriz? Allah nedir, nasıl bir şeydir merak ediyormusun?

Ediyorum.

Merak ettiğin zaman kafana hangi düşünceler geliyor?

Koskocamaaan biri.

Koskocaman bir insan.

Yok insan değil.

Nedir?

Bilmiyorum şeklinde surat ifadesi☺

5. Hayatta seni çok üzen, seni çaresiz bırakan, korkutan olaylar yaşadın mı?

Evet.

Neler yaşadın? Örnek verebilir misin bununla ilgili?

Verebilirim..biitaneee..mmm Tarık abimle bi yere gidiyorduk. O zaman..dönüşte, bisikletle geliyorduk..bisikletimi yaptırmaya gidiyorduk zaten..köpekler çıktı önümüze.. Tarık abi korktu ön frene bi bastı biz bisikletle iki takla attık..sonra Tarık abi bayıldı köpeklerden bi de kafasını herhalde yere vurduğundan.. ben de çıktım ayağıma zincir girdi o zaman çıktım sonra Tarık abinin ben bayıldığını da bilmiyordum numara yapıyor gibi sanmıştım çünkü küçükken dayım anahtarını yutmuş gibi falan yapıyordu bana..sonra

gittim.. Tarık abiyi söyledim.. Tarık abimin babasına söyledim..Tarık abimin babasına söyledikten sonra hastaneye götürdüler..ben çok üzölmüşüm Tark abi olduğu için.

Neler hissettin o anda?

Çok üzöldüm.

Çok üzöldün. Peki, bunları asabildin mi?

Aşamadım zaten ondan önce Tarık abi beni bisikletine bindirmeden önce tehdit etmişti.

Bunlar, seni nasıl etkiledi? Bunların üstesinden gelebildin mi su anda?

Geldim.

Nasıl?

Köpeklerden artık hiç korkmuyorum.

İLİŞKİLER

6. Evet Tuna, anne-babanla ilgili ne düşünüyorsun? Mesela annen nasıl birisidir?

*Çok iyi birisidir çok yardımsever mmm herkese yardım etmek ister.

Peki baban, baban nasıl biridir sence?

Babam da aynı mmm annemle babam birbirine çok benziyor babam da aynı.

Benzetiyorsun birbirlerine.

Babam zaten sohbetlere falan gidiyor her hafta.

Peki, anne-babanla ilişkilerin nasıl Tuna?

Güzel.. güzel.

İyimidir, kötümüdür, kızar mısın? Ne yaparsın onlarla ilişkilerinde, nasıl gider daha çok? Hiç kızar mısın anne-babana mesela?

Yok, iyi gider.

Çok iyi diyorsun.. Annen, sana kızar mı hiç?

Bazen kızar ama yaramazlık yaptığımda.

Haklı olduğu konularda mı haksız olduğu konularda mı kızar?

Haklı olduğu konularda.

Niçin haklı olabilir, hiç düşünüyor musun?

Düşünüyorum... mmm.

Neden peki?

Mesela ben şu halıyı kessem annem bana çok kızar.

Neden kızar? Haklı mı kızmakta?

Haklı.

Neden?

Çünkü mmm zarar veriyorum başkasının eşyasına.

Peki, anne-babanla ilgili düşüncelerinde değişiklik oldu mu? Önceden anne-babamla ilgili şöyle düşünüyordum, ama bugün aslında hiç öyle değilmiş dediğin zamanların oluyor mu?

Yok.

Hiç öyle bir şey yaşamadın?

Hayır, anlamında kafa sallıyor 😊

Öğretmenlerinin senin hayatındaki yeri ve önemi nedir?

Öğretmenler..öğretmen.. öğretmenim annem ve babam gibi aynı..hani altı saat boyunca falan öğretmenimleyiz.. ondan sonra bi de dersane öğretmenlerim var.

Peki, öğretmenleriyle aran nasıl?

Çok güzel. Ama bazen çok kızıyor bütün sınıfa.

Neden peki?

Yaramazlık yaptıkları için arkadaşlarım.

En çok sevdiğin öğretmen kim mesela?

Sınıf öğretmenim.

Sınıf öğretmeninin neyini seviyorsun, ne kazandırıyor sana bu öğretmen?

Çok çok bilgi.

İlerde ne olmak istiyorsun Tuna?

Doktor..*mühendis.

Doktor olarak ÷lkene ne gibi katkı sağlayabilirsin?

Hasta olanları iyileştirmek özellikle beyin ve.. kalp.

Böylece ÷lkene katkı sağlayabilir misin?

Evet sağlarıım mesela bir bilim adamı hastalandı..ben de onu iyileştirerek tekrar.. ÷lkeme katkıda bulunabilirim..mesela bilim adamı.. yeni buluşlar yapabilir, ÷lkemize katkıda bulunabilir.

Bilim adamı olmayan birini iyileştirdiğinde katkı olmaz mı?

Onda da olur. Sonuçta ailesi.. üzülmez..mmm

Ailesini üzmem diyorsun (gülüyor)

8.Tamam peki. Televizyon seyredersin mi?

Evet.

Hangi programları, dizileri veya filmleri seyredersin?

*Çizgi film var mı?

Var.

*Arka sokaklar.

Arka sokaklardaki hangi karakteri seviyorsun?

Ee.. mmm **Mesut** diye bi karakter var.

Peki Mesut'un hangi özelliğini seviyorsun? Neden Mesut?

Eskiden **çok** içki içen bir insanmış.. o ilgimi çekti ama şimdi **hiç** ağzına içki almazmış ve..mmm doğuya gidip pkk'lılarla savaşmış.. teröristlerle.. o zaman da karısı.. boşanmış ondan.. onun hayat hikayesi.. çok hoşuma gitti.. hoşuma gitmedi de daha doğrusu ilgincime gitti.. o yüzden.

Bu dizileri izlemek sana ne kazandırıyor Tuna?

Hiçbir şey.

Hiçbir şey kazandırmıyor peki.

Ama.. olayları görüyorsun.. böyle..mmm ülkemdeki olayları görebiliyorsun bazen televizyonlarda.. haberlerde.. falan.

Başka nasıl görebiliriz ülkedeki olayları?

Başka.. gazeteler var sabahları.

Başka?

Ülkemizdeki olayları?..Bilgisayarlar var, laptoplar var..*aynı şey zaten..telefonlar var.

Peki, başka var mı izlediğin takip ettiğin televizyondan?

Var.. (...)

Nasıl?

*Adanalı.

Adanalı..neden Adanalı dizisini izliyorsun, seviyorsun?

Adanalıyı neden izliyorum.. mmm **önceden bir polis varmış**. Milli eğitim bakanının.. **kardeşi** çok şeymiş.. suçluymuş.. sizi sürdürücü demiş falan bir sürü laf saymış **kafa atmış** bir adam.. sonra onu sürdürmüşler polislikten atmışlar milli eğitim mmm bakanlığı atmış onu.. mmm sonra **o adamda**.. onlardan intikam almak için savaşıyor

ama içerinden bir polis onun **kan kardeşi**.. onların atışması var.. ama.. bir yandan da **iyiler**..o adam tekrar polisliğe dönecek ilerde.

O adam dediğin karakterin bir ismi var mı?

Var Ali.

Ali.. Ali'nin kendine yakın hissettiğin bir özelliği var mı?

Var dürüst olması.

Veya çok sevdiğin?

Var..Ali.. **neden** diyorum mmm başkalarının malını **alır ama.. kötülerden alır** iyilerden hiçbir şey almaz onlara da dokunmaz.

Kötülerden alması iyi bir şey mi peki?

Kötü.. o da kötü.

Ne olacak bu durumda? Bir fikrin var mı?

Var.

Ne yapması gerekir sence?

..teslim olması gerekir zaten onu polisler alıyor.. ama işte filmin heyecanı o.

Başka hangi konular işleniyor sadece kötülerden alıp iyilere mi veriliyor?

Mesela o.. Maraz Ali'nin **arkadaşları** var.. onları falan kaçırdılar.

Bunları izleyince neler hissediyorsun? Bu dizileri.

Korku..bazen korku bazen sevinç bazen.. mesela mmm adamın bir yerine ateş etmişlerdi arka sokaklarda..onu alırken çok sevinmiştim.. daha doğrusu...mmm nasıl söylesem çok gülmüştüm.. Çünkü mmm çok heyecanlıydı.

Hmm. Kitap okumayı sever misin Tuna?

Evet.

Hangi tür kitapları okumayı seviyorsun?

Ezop masalları..Keloğlan masalları.

Genelde masal.

Evet.

Neden masallar?

Hoşuma gidiyor çünkü mmm kalın oluyor..kalın..doksan..yüz elli sayfa falan oluyor özellikle Ezop masalları çok.. kalın.

Neler anlatıyor peki?

Keloğlan masalları mmm ne anlatıyor mmm keloğlanın fakirliğini anlatıyor sonra evlendiğini falan anlatıyor ne yoksulluklar içinde olduğunu.

Bu kitapları okuduktan sonra daha çok hangi duyguları yaşıyorsun?

İyi çünkü Keloğlan.. çalışa-çalışaaa mmm **zengin** oluyor genellikle sonlarında..-ve dürüstlüğüyle **saf** olması.

Kazanan taraf mı oluyor.

Hı, hı.

9. Peki Tuna kendini hangi tür arkadaş çevresine yakın buluyorsun?

Nasıl hangi tür?

Mesela.. nasıl insanlarla arkadaşlık yaparsın?

*İyi insanlar.. ve dürüst insanlar.

Peki, bunun sebebi nedir?

Kötü insanlar ve..hırsızlık yapan insanlar dürüst olmayan insanlar..hırsızlık yaparlar başkalarının mallarını izinsiz alırlar ve geri vermezler.. o da hoşuma gitmez açıkçası böyle bir arkadaşlık böyle bir kişiyle arkadaş olmak istemem bende hiç kimse istemez sadece ben değil..onlarla arkadaş olanlar zaten o tiplerdir bence.

Anladığım kadarıyla ben herkesle arkadaş olmam diyorsun.

Evet. – seçici de değilimdir amaa **dürüst** olsun.

ŞU ANDAKİ ADAYIŞ VE DEĞERLER

10. Peki, hayata dair amaçların var mı?

Var.

Nedir bu amaçlar?

İlerde.. çok büyük bir doktor olup ülkeme yararlı olmak.

Bunu belirlemende bir olay veya birileri etkili oldu mu? Doktor olmak istemende.

Yok, bir de mühendis olmak istiyorum ama onda var.

Nedir?

‘Mesela depremlerde görüyoruz.. evler yıkılıyor ve insanlar ölüyor.. ben de daha çok deney mmm daha çok şey yapıp..- **mesela ben** kötü bir bina yapsam yıkılınca hapse girerim ama sağlam **çok sağlam** bir bina yapsam hapse girmem ve insanlar ölmemiş olur.

Anladım. Bu şekilde düşünmende depremler mi etkili oldu?

‘Bir depremler bir de *öğretmenim.

11. Peki, hayatında bir değişiklik yapmak isteseydin. Kendinde veya hayatında en çok neyi değiştirmek isterdin?

Mmm.

Bu geçmiş yaşantınla da ilgili olabilir.

Geçmiş yaşantıyla olursa.. küçükken dayım.. oyun oynuyorduk.. anahtarı yutmuş gibi yaptı ben de onu yedim sonra anahtar elindeymiş elini de açmadı.. orda makas vardı bak keserim dedim.. **ben de kestim.** onun olmamasını isterdim.

Zarar verdiğin için mi?

Evet..hala izi var.

Zarar verdiğin için pişmanlık duyuyorsun?

İşte dayımı üzdüğüm için ve onu ağlattığım için..en çok sevdiğim dayım o.

Neden çok seviyorsun dayımı?

Neden seviyorum mmm çok iyi davranıyor.. önceden **tek erkek bendim** torunları olarak dayımın tek erkek yeğeni bendim en çok **benle vakit geçirirdi.** o yüzden mesela mmm benim kardeşimle fazla vakit geçirmiyordu bir de beni çok eğlendiriyordu şaka falan yapıyorlardı hep.. beraber oyun oynuyorduk.

Kendini iyi hissediyordun onun yanında öyle mi?

Evet..diğer dayımla da öyle Enes dayımla da öyleydi ama Enes dayım biraz kaba.

Kim?

Enes dayım biraz şey güçlü-güçlü baya kalın bir de o büyük biraz

12. Anladım. Yaşamında en çok önem verdiğin şeyler nelerdir?

Yaşamım için en çok önem verdiğim şeyler.. nelerdir mmm **ailem.**

Peki, neden ailen?

Onlara değer veriyorum.

Neden değer veriyoruz..aileye?

Sevdiğimiz için olabilir.

13. Sence gerçek inanç nedir ya da gerçek inançlı kimdir?

Gerçek inançlı mmm Müslümanlardır.

Gerçek inançlı Müslümanlardır diyorsun peki bunu neye göre belirliyorsun?

Allah’a inananlar..mmm.. insanların Allah’a çok inanıp ve namazlarını kılmalarından.

Buna göre mi belirliyorsun?

Evet.

Peki, namaz kılan insan ne yapar?

Namaz kılan insan **beş** vakit namazını kılan insan ve doğru dürüst kılan insan cennete gider..Allah'ın yanına.

Bu insanı gerçek inançlı mı yapar peki?

Gerçek inançlı.. yapar zaten Allah'a inanmayan insan namaz falan kılmaz.. dini kitaplar okumaz.. dini filmler de izlemez.

14.Önemli bir karar verecek olduğun zaman nasıl verirsin? Bir örnek vererek anlatabilirsin.. yapacağın bir işe başlamadan önce kimden yardım istersin?

Annemden.

Neden annen?

Babam bazı şeylere izin vermiyor ama annem izin veriyor.

Sebebi ne olabilir sence?

'Daha doğrusu babamda veriyor da... ikisi de veriyor *yanlış söyledim o cümleyi ben.

İkisi de veriyor.

Evet.

İzin vermeleri durumunda nasıl karar veriyorsun? Daha rahat olarak mı?

İzin vermeleri durumunda been mmm.. onların izniyle yapıyorum.

15. Peki Tunacım sence insanların her yaptığı davranış doğru mudur?

Her yaptığı yanlış mmm doğru değildir ya..ama muhakkak doğruları vardır da..bir insanın yanlışları da vardır diye düşünüyorum.

Bir davranışın doğru olması için hangi özellikleri taşıması gerekir?

Bir davranışın, doğru olması için, hangi..mmm bir işi doğru yapmak dürüst yapmak.

Sana göre doğru davranış nedir?

Bana göre doğru davranış.. 'her şeyi yerli yerinde ve uygun yapmak.

Nasıl mesela bir örnekle anlatabilir misin?

... mesela..mmm pazartesi gününe benim bir ödevim var.. onu **yapmadım.. salı** günü yaptım mesela..

O zaman ne olur? Geciktirdiğin için.

*Geciktirdiğim için mmm öğretmenimden **fırça** yerim.

Öğretmenin haklı mıdır sence?

Haklıdır.

Neden haklıdır?

Çünkü **iki gün** müddet vermiş **bize**.. onu yapın demiş.

Sonuç olarak doğru davranış olması için ne olması lazım?

Her şeyi yerli yerinde ve zamanında yapmalı.

Senin kendine göre doğru gördüğün ve bütün insanların yapmasını önerdiğin doğruların var mı?

Var namaz *kılmak.

Bu sana göre doğru bir davranış ve her insanın yapması gerekiyor öyle mi?

*Evet.

Peki neden?

Namaz kılsa.. bir insan namaz kılsa..cennette her istediğini yapar.. **ölünce**.

Ölmeden..?

Ölmedeen.. namaz kılsa.. mmm zaten **namaz kılan insan** çok yardımseverdir.. mmm bir sürü iyilik **yapmış** olur.. bir sürü sevap alır.. sevap alınca da.. öbür tarafta cennete **gider**.. ama.. bu tarafta da Allah bu iyiliklerinin yardımını ona verir.

Anladım. Peki, Tuna bizim varlığımızın yani insan varlığının bir amacı olabilir mi?

Vardır.

Nedir o amaç?

mmm... şeytana uymamak.

Bu amaç senin için de geçerli mi?

Evet **'herkes** için geçerli şeytana uymamak.. insanın kalbinin içinde küçük bir nokta varmış ***şeytanla ilgili**.. **ona uymamak**.. şeytan beynimize.. bazı şeyler gönderiyor biz ona uymamalıyız.

Nasıl şeyler mesela?

Tekrar alabilir miyim soruyu.

Hani.. şeytana uymamak dedin ya bununla ilgili diyorum bir örnek verir misin?

Mesela..mmm diyelim ben bir hırsızım.. bir tane de bayan var orda..onun çantasını alıp kaçacağımı düşündüm o küçük bir nokta bana şey verdi.. ama ben onu **engelleyip yapmamalıyım**.

Yaparsak ne olur?

Yaparsak.. kötülük(gülüyor) yapmış oluruz.. zaten bir şey yaparsak onu devam ettirebiliriz genellikle.

Devamı gelir diyorsun kötülüklerin?

Evet.

Ölüm dediği zaman ne hissediyorsun veya ne düşünüyorsun?

İnsan tir tir titriyor.

Ne anlatıyor sana ölüm ne anlam ifade ediyor?

*üzüntü.

Sana göre biz öldüğümüz zaman bize ne olur?

Tahmin Etme?.bize ne olur..mmm öbür tarafta tekrar canlanırsınız..sıkılmadım ama.. *kaç tane soru kaldı? 'Deminki soruyu bir daha alabilir miyim?

Ölüm mü?

Hı, hı.

Ölüm senin için ne anlam ifade ediyor?

Ölüm benim için 'ne anlam ifade ediyoor..mmm..üzüntüüü.

Öldüğümüzde bize ne olur sence?

..şey..sırat köprüsüne çıkarız ordan geçebilirsek cennete gideriz ama geçemezsek.. geçemezsek ordan düşersek cehenneme gideriz.

Cennet ve cehennem sana ne anlatıyor?

Cennet iyi insanların olduğu bir yerdir ve her istediğini yapabilirsin kötü olmadığı dahilde ama cehennemde..mmm yılanlar..Allah..insanı öldürür.. ateşler içinde..yılanlar onu ısırır.. köpekler ısırır..ama Allah onu tekrar canlandırır.. canlandırır aynı şeyleri **tekrar** yaptırır.. mmm yani kötü bir yer cehennem.. kötü insanların olduğu bir yer.

Kötü insan nasıl bir insandır?

Kötü insan nasıl bir insandır..kötü insan **kötü** insandır.

O zaman şimdi tekrar soralım ölüm dediği zaman ne hissediyorsun?

*Üzüntü..biz köye gitmiştik babaannem ölmüştü o zaman çok üzülmüştüm.. ve onun şeyini gördüm..yüzünü.. o zaman.. *tabuta konurken çok üzüldüm.

..Evet Tunacım dindarlık denilince ne anlıyorsun?

Dindar.

Dindarlık.

Dindarlık denilince..mmm **müslüman olmak** geliyor aklıma.

Başka?

...

Dindar insanlar ne yapar?

Namaz kılar iyilik eder iyilik yapar..mmm bu kadar.

Peki, sen kendini dindar olarak görüyor musun?

Görüyorum.

Nasıl görüyorsun? Biraz anlatır mısın?

*Ben iyilik yapıyorum... ‘meselaaa..ben buradan Bahçelievler’den buraya kadar gelirken niye şey yürüyerek geldim.. şey..neydi.. para..babam bana para vermişti.. yanımdan da bir kişi geçti üzülmişti.. çok üzgündü.. şey.. yardım edin diye şey yapıyordu ben de bir milyonu unutmuştum babamın verdiğini ona verdim.. sonra **bir** ‘**baktım** para gitti.. yok..daha da alamadım.. yürümek zorunda kaldım bende.

Senin üyesi olduğun dinin namaz, oruç, zekât gibi hangi tür ibadetlerini önemsiyorsun?

Namaz..oruç..zekat..

Hangisini önemsiyorsun?

Hepsini.

Hepsi önemli peki neden önemli?

Hepsini yaparsak.. cennete gitmiş oluruz.. malının kırkta birini.. cennete mmm malının kırkta birini.. fakirlere verirsen iyilik yapmış olursun.. beş vakit namaz kıalarsan gene iyilik yapmış olursun..mmm akşam **beşten**..şey ne zamandı? mmm akşam oluyordu ya.. sahur.. sahur ne zamandı?

Gece yarısı.

Gece yarısından akşam ezan okunana kadar.. oruç tutarsak bir şey yemezsek..fakirlerin nasıl yaşadığını anlamış oluruz bu da bir sevaptır.

Bayramlar kandiller gibi merasimleri önemsiyor musun?

Evet, bayramlar ve kandiller evet.

Neden önemsiyoruz?

Bayramlarda ve kandillerde büyüklerimizin..elini öpmeye gidersek büyüklerimiz sevinir mmm **çok sevinir** hem de.. kandiller.. kadir gecesi falan ne oluyor?

Kandil oluyor.

Kandil oluyor o zaman.. şey..o zaman şifalı su..mmm banyo yıkanırsak.. mmm o bize yararlı oluyormuş.. kadir gecesi gününde.

Bayramlarda kandillerde daha çok neler hissediyorsun?

Büyüklerimin.. iyi hissediyorum.. çünkü büyüklerimi sevindirmeye gidiyorum onların ellerini öpmeye gidiyorum.

Bu seni mutlu mu ediyor?

Evet.

Peki, dua etmek, namaz, oruç gibi ibadetleri yapıyor musun?

Dua etmek..evet..oruç..evet.. namaz beş vakit kılmıyorum ama gene de iki üç vakit kılıyorum günde.. ama büyünce bunu beş vakite çıkarmak isterim.

Peki, bunları isteyerek mi yapıyoruz zorla mı?

İsteyerek.

İçinden geldiği için.

Evet.

Mesela namaz ibadeti niçin yapıyorsun yaptığın kıldığın zamanlarda?

Zaten namaz kılarken.. vücudumuzun bütün hareketlerini yapmış oluyoruz.. bu da zaten vücudumuzu şey yaptırıyor.

Vücudumuzu rahatlattığı için mi?

Bir o oluyor bir de.. sevap almak için.

Kimden sevap alıyoruz?

Allah'tan.

Sevap alınca ne oluyor?

Cennete gitmiş oluyoruz.

Bu ibadetleri yaparken bir amacın oluyor mu?

Evet.

Amacın nedir?

Cennete gitmek.

Peki, Tuna günah nedir sence?

Günah mı..kötülük.

Sence ne yaparsak günah olur?

Ne yaparsak günah olur mmm başkasının malını izinsiz alarak onu geri vermemek..izinsiz alarak ona geri vermemek..mesela mmm.

Ne olur izinsiz alırsak?

Suç olur vermezsek çünkü onu*başkasının malını..sonuçta o bir insanın çok değer veriyor mesela..ben bunu.. yanıma aldım..bir daha teyzeme vermedim..bu **hırsızlık** olmuş olur.

Haiti depreminden haberin var mı Tuna?

Var.

Peki, böyle depremlerde küçük masum bebekler de ölüyor mu?

Ölüyor.

Bu dünyada böyle kötülüklerin bulunmasını nasıl açıklarsın?

Kötülük..bu kötülük mü acaba.. ben bilmiyorum mmm sonuçta depremi insanlar yaratmıyor.

Kim yapıyor?

‘Allah mı yapıyor?..yoksaa...denizlerde..bir şeyler oluyor..küçücük kabarmalar oluyor..o zaman mı deprem oluyor acaba onu bilmiyorum da..Haiti..baştan alabilir miyim?

Dünyada suçsuz masum bir bebek depremde ölüyor bunların olmasını nasıl açıklarsın?

Bunların olması beni kötü etkiliyor çünkü masum bir bebek ölüyor..zaten herhalde.. on beş yaşına kadar..çocukların günahları annelerine ve babalarına yazılıyor.

Ölmemeleri mi gerekiyor?

Evet ölmemeleri gerek..ama Allah mmm olmasını.. gerek görürse olur mesela ben burada şu an ölebilirim **her an** *buramızda (alnını gösteriyor) yazıyormuş zaten başımızdan ne olaylar geçecek diye.

Alnımızda yazıyormuş peki insanlar dini anlaşmazlıklarla karşılaştıklarında bu sorunu nasıl çözümlerler sence? Mesela bir Müslüman ile Hristiyan var ve tartışıyorlar sen nasıl çözüm bulursun bu durumda ne önerirsin onlara?

Hristiyana.. kelime-i şahadet getiririm..onuda Müslüman yaparım.

Peki Müslüman olmak istemiyorsa tartıştığı kişinin karşısında? Şöyle diyelim iki kişi var ramazan ayında biri oruç tutuyor diğeri tutmuyor ikisi de tartışıyor sen bu ikisinin arasında nasıl çözüm bulursun?

Kavga etmeyin- kavga etmeyin derim..niye kavga ediyorsunuz derim sebebini öğrenirim ve sebebine göre mmm yorum yaparım..kimin haklı kimin haksız olduğunu.. söylerim.

Nasıl yönlendirmeler veya yorumlar yaparsın?

Sen yanlış şey..sen şey yaptın derim.. senin bu düşüncen yanlış derim bu yaptığın şey öbürüne de... bir şey demem çünkü o bir şey yapmamıştır.

Peki, Tunacım çok güzel bir görüşmeydi sorularımız bitti eklemek istediğin bir şey var mı?

Yok.. var var canınızın sağlığı (gülüyor)

Soruların hepsini hemen hemen cevapladık. Şimdi bu görüşmeye gelmeden önce ne düşünüyordun şimdi ne düşünüyorsun?

Aynı şeyleri düşünüyordum.

Sorular nasıldı?

Çok güzeldi.

Zorlayan sorular oldu mu seni?

*Oldu..hatırlayamadım.

Tamam. Eklemek istediğin veya eleştirmek istediğin bir şey var mı?

Yok.

Peki, Tuna çok teşekkür ediyorum sana.

EK-3. İNANÇ GELİŞİMİ TABLO ÖRNEĞİ

İNANÇ GELİŞİMİ SKORLAMA ANALİZİ SAYFASI & AŞAMA/BOYUT BELİRLEME

Görüşmenin adı: Takma adı: Araştırmacının adı:

	Görüşmenin soruları	Satır	Skor kriterleri					
A/Mantık Bıçımı	Çaresiz (5)							
	Değişiklik (11)							
	Karar (14)							
B/Perspektif Alma	Öğretmenler (7)							
	Televizyon-kitap (8)							
	Kişi-olay (2)							
	Anne-baba (6)							
C/Yargılama Bıçımı	Doğru davranış (15)							
	Günah (22)							
	Kötülük (23)							
	Dini anlaşmazlık (24)							
D/Sosyal Farkındalık	Etkileyen kişi-olaylar (1)							
	İlişkilerde değişim (3)							
	Çevre (9)							
E/Otorite Odağı	Hayatın amacı (10)							
	İnançlar (12)							
	Önerilen Doğru (16)							
F/Dünya Ahengi	Gerçek inanç (13)							
	Varlığın amacı (17)							
	Ölüm (18)							
	Dindar kişi (19)							
G/Symbolün İşlevi	Allah düşüncesi (4)							
	İbadet türü, Merasim (20)							
	İbadet (21)							

**EK-4. SES KAYITLARININ YAZIYA GEÇİRİLMESİNDE KULLANILACAK
NOKTALAMA İŞARETLERİ**

Görüşme İfadelerinin Yazıya Geçirilmesinde Kullanılan Yazım Kuralları

Fowler, görüşme ifadelerinin yazıya geçirilmesi konusunda bazı kurallar koymuştur. Bunlardan bir kısmı şöyledir:¹⁸⁴

1. (,): Kelimeyi kesme.
2. (.): Kısa duruş.
3. (...): Uzun Duruş.
4. (-): Birden durmak, birden başlamak.
5. (*): Ses tonunu alçaltma.
6. (,): Ses tonunu artırma.
7. (Mmm): Katılımcının düşündüğüne işaret etme.
8. (Vurgu): Siyah puntolarla gösterilir. Vurguya işaret eder.
9. (Heceleme): Katılımcının kelimeleri hecelemesine işaret eder. Ve italik olarak yazılır.
10. (Hayır-hayır): Kelimeyi hızlı ve ard arda söyleme.
11. (Hayır): Kelimeyi uzatarak söyleme.
12. (Gülme, Gülüyor): Genel katılımcının konuşmadan ses tonuna bağlı olarak kullanılır. Örneğin birey, gülüyorsa, “gülüyor” olarak yazılır. Eğer ağlıyorsa “ağlıyor” olarak yazılır.
13. (Ciddi ve Düşünceli): Bu da, katılımcının ciddi ve düşünceli tutumunu ortaya koyar.
14. (...): Anlaşılamayan.
15. (Tahmin Etme?): Tam olarak anlaşılamayan, ancak tahmin edilen cümlelerde kullanılır.

¹⁸⁴ Fowler, H. Streib, B. Keller, *Manüel For Faith Development Research*, p.73

EK-5. MÜLAKAT SORULARI (ORJİNAL)

Hayatı Şekillendiren Motifler Hayatın Tekrar Gözden Geçirilmesi

1-Hayatınızı göz önüne alarak hayatınızın en önemli ana bölümlerini belirleyiniz. Özellikle hangi önemli olaylar bu dönemde sizin için belirleyici bir dönüm noktası olmuştur?

2-Şahıs olarak kişiliğinizin gelişiminde etkili olan herhangi bir ilişki söz konusu mu? Hayat tecrübeleriniz içerisinde kişiliğiniz ve düşünme biçiminiz üzerinde etkili olan bir değişim hatırlıyor musunuz?

3-Allah tasavvurunuz ve Allah ile ilişkileriniz, hayatınızın bu belirgin dönemleri boyunca nasıl bir değişime uğradı? Şu anda Allah sizin için kimdir veya nedir?

4-Hayatınızın anlamına ilişkin algılayışınızı değiştiren ya da bu anlayışınızı pekiştiren yoğun manevi ve ruhsal deneyiminiz oldu mu?

5-Hayatınızda bunalıma girdiğiniz ya da acı çektiğiniz derin bir yanılgıya düşmüşlük hissi ya da hayatınızın anlamsız olduğunu düşündüğünüz anlar oldu mu?

İlişkiler

1-Şu anki durumunuzu dikkate alarak anne ve babanızla ilişkilerinizi tarif eder misiniz? Yıllar içerisinde onları algılamada herhangi bir değişiklik oldu mu? Gayet olduysa bu değişikliğe ne sebep oldu?

2-Sizin için önemli olup devam etmekte olan bir ilişki söz konusu mu? Bu ilişkiler, hayatta olan ve ölmüş kişilerle ilgili olabilir?

3-Hangi grupları, kurumları ve unsurları kendinizle ilişkilendiriyorsunuz? Bunların sizin için neden önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

Sahip Olduğumuz Değer ve Vazifeler

1-Hayatınızın bir anlamı olduğunu düşünüyor musunuz? Hayatı size anlamlı kılan nedir?

2-Kendinizde ve hayatınızda değiştirebileceğiniz bir şey olsaydı en çok neyi değiştirmek isterdiniz?

3-Şu anda hayatınız da sizin için önemli olan herhangi bir inanç, değer ya da yükümlülük var mı?

4-En çok kendinizi ne zaman ve nerde Allah'a yakın ve kâinatla uyum içerisinde buluyorsunuz?

5-Olgunlaşmış bir iman modeliniz nedir?(Kişi veya düşünce olarak)

6-Önemli bir karar vermek istediğinizde bunu genelde nasıl yaparsınız? Bu konuda bana bir örnek verebilir misiniz?

7-Sizce yapılan eylemler doğru ya da yanlış olarak ayırt edilebilir mi? Gayet ayırt edilebilirse size göre bir davranışı doğru kılan şey nedir?

8-Her koşulda ve zamanda doğru olarak kabul edilebilecek davranış kalıpları var mı? Sizce herkesin üzerinde mutabık olması gereken belirli ahlâki değerler var mıdır?

Din

1-İnsan hayatının bir anlamı olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bu gaye nedir? Hayatınız için bir plan var mı ya da gücünüzün ötesinde bir güç ya da güçlerden etkileniyor musunuz?

2-Ölüm size ne ifade eder? Öldüğümüzde bizlere ne olur?

3-Kendinizi dindar biri olarak görüyor musunuz? Bu durum size ne ifade ediyor?

4-Önceden veya şimdi sizin için anlamlı olan herhangi bir dini fikir, sembol ya da ibadet var mıdır? Varsa bunlar nelerdir ve niçin önemlidir?

5-İbadet ve dua ediyor musunuz ya da herhangi bir ruhsal disiplini uyguluyor musunuz?

6-Sizce günah nedir?

7-Dünyada var olan kötülüğü nasıl açıklarsınız?

8-Şayet insanlar dini konularda ihtilafa düşerlerse böylesi ihtilaflar nasıl çözümlenmeli?¹⁸⁵

¹⁸⁵ Fowler, H. Streib, B. Keller, *Manüel For Faith Development Research*, p.65

EK-6: KiŖi İZİN FORMU

**YAŞAMA YÖNELİK TUTUM VE DEĞERLER İLE ONLARI
ŞEKİLLENDİREN DENEYİMLER ADLI ARAŞTIRMAYA KATKIDA
BULUNMAYI KABUL FORMU**

Çalışmanın yürütücüsü olan Esmanur GÜMÜŞ, İlahiyat Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrencisidir. İlkokul çağı çocuklarının inanç gelişiminde etkili olan unsurların neler olduğunu tespit etmek amacıyla görüşmeler yürütmektedir.

Görüşmede geçen bütün içeriği, en sıkı şekilde muhafaza edeceğimi taahhüt ediyorum. Görüşmelerin, yazılı seklinde hiçbir isim yer almayacaktır; bütün yazılar sadece kodlama işaretiyle tanımlanacaktır. Araştırma raporlarına alınan alıntılar kimden olduğu belirsiz yapılacak; yani konuşanı belirleyebilecek kişilere, yerlere ve diğer şeylere yapılacak herhangi bir atıf, tanınmamayı koruyacak biçimde yazılacaktır.
Esmanur GÜMÜŞ

M.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Kültürü Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Katılımcı kodu:

Görüşme Tarihi:.....

Demografik bilgiler:

Öğrenci ile ilgili olarak: Velisiyle ilgili olarak:

Cinsiyeti: Erkek () Bayan () Anne/babası:

Yas: Eğitim Düzeyi:

Sınıfı

Çocuğumuzla yapılan görüşmenin teybe kaydedilmesini ve görüşmeden söz konusu araştırma raporlarına alıntılar yapılmasını kabul ediyorum. Anladığımız kadarıyla çocuğumuzla yapılan görüşmeyi içeren yazı sıkı şekilde güvenli ve isimsiz olarak tutulacak ve çocuğumuzun yorumlarından yapılacak herhangi bir alıntı çocuğumuzun ismini belirtmeyecek ve belirtir nitelikte olmayacak. Bu koşullarla çocuğumuzun araştırmaya katılmasını kabul ediyoruz.

Katılımcının anne/babasının imzası

Tarih

